

Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften

Philosophisch-historische Abteilung

Jahrgang 1937, Heft 8

Zu den Kasusvariationen in der vedischen Prosa

von

Hanns Oertel

Vorgetragen am 6. November 1937

München 1937

Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften
In Kommission bei der C. H. Beck'schen Verlagsbuchhandlung

1. Die folgende Abhandlung¹ legt Stellen aus der vedischen Prosa vor, in welchen bei identischer oder wenigstens sehr ähnlicher Umgebung Kasusvariationen auftreten.

Wenn man den Ausdruck syntaktische Varianten im engsten Sinne (Gött. Gel. Anz. 1936, p. 341, 3 ff.; Sitzungsber. d. Bayer. Ak. d. Wiss., Jahrgang 1935, Heft 12, p. 6, 3; p. 36 § 19) nimmt, d. h. darunter nur die Fälle einer syntaktischen Äquivalenz versteht, bei der der Sprecher oder der Hörer oder beide sich irgendeiner Verschiedenheit in der Konstruktion nicht bewußt sind, sondern die verschiedenen Kasus als syntaktisch identisch empfinden, so werden manche der unten angeführten Stellen aus diesem eng gezogenen Rahmen herausfallen und besser als stilistische Varianten bezeichnet werden müssen. Da sich aber eine scharfe Grenzlinie zwischen syntaktischen und stilistischen Varianten nicht ziehen läßt, so habe ich die letzteren überall da herangezogen, wo die Ähnlichkeit der Umgebung eine Vergleichung verschiedener Kasus nahelegte.²

2. Ganz klare Beispiele rein stilistischer Varianten habe ich nicht berücksichtigt. Als solche führe ich hier beispielsweise an:

¹ Die vorliegende Abhandlung ist die sechste einer Reihe von Untersuchungen zur Kasussyntax der vedischen Prosa: 1. Kasus und Adjektivum des Götternamens bei den ai. Verben des Darbringens *vap + nis* und *labh + ā*, Kuhns Zeitschrift 62 (1935), p. 145–183. – 2. The Expressions for 'The year consists of twelve months' and the like in Vedic Prose, Bulletin of the School of Oriental Studies (University of London) VIII, 685–694. – 3. Syntaktische Äquivalenz des Genitivs und Ablativs bei Verben der Trennung in der vedischen Prosa. Sitzungsber. d. Bayer. Akademie d. Wiss., Jahrgang 1935, Heft 12. – 4. Zum altindischen Ausdrucksverstärkungstypus *satyasya satyam* 'das Wahre des Wahren' = 'die Quintessenz des Wahren', Ebenda, Jahrgang 1937, Heft 3. – 5. Die Konstruktion von *is'vara* in der vedischen Prosa, Kuhns Zeitschrift 65 (1937), p. 55–77.

² Da ich mich im folgenden auf die Beispiele beschränke, in denen die Kasusvariationen in derselben oder ähnlicher Umgebung vorkommen, so ist das Bild der Kasusrivalität natürlich nicht vollständig. Das gilt besonders für die Übergriffe des Genitivs in das Gebiet anderer Kasus, z. B. des Dativs, wofür innerhalb des hier gezogenen Rahmens unten § 86 nur ein kleiner Teil der sehr zahlreichen Beispiele gegeben werden konnte.

A. TS. 6. 5. 9. 1 sa droṇakalas'o 'bhavat, tasmāt somaḥ samasravat [vgl. MS. 4. 7. 4 (98, 1); K. 28. 9 (163, 9–10) = Kap. 44. 9 (264, 13–14) sa droṇakalas'o 'bhavat, tato yas somas samasravat . . .], aber S'B. 4. 4. 3. 4 sa droṇakalas'o 'bhavat, tasmin yāvān vā yāvān vā rasaḥ samasravat . . . TS. 'aus diesem (Soma-kufen) floß' :: S'B. 'der Saft, der in diesem (Soma-kufen war), floß'.

Zum Ablativ mit $\sqrt{sru}$ vgl. K. 34. 3 (37, 18–19); S'B. 7. 1. 2. 1; 7; 10; 7. 1. 2. 5; 6; 7. 5. 2. 44; 8. 3. 3. 5; 12. 7. 1. 2 (bis); 3; 4–9. Einmal findet sich der Lokativ, wo nach unserem Sprachgefühl der Ablativ erwartet würde: SB. 5. 9. 2 yadā . . . gavām staneṣu rudhirām sravati.

B. S'B. 1. 1. 1. 21 (Kāṇva 2. 1. 1. 14) asti vā apām cāgnes' ca vibhrātṛvyām, sa (Kāṇva om. sa) yatheva ha (Kāṇva yathaiva) tad agner bhavati . . . , agnau hādhi (Kāṇva agnāv adhi) bhrātṛvyām vardhayet (Kāṇva vardhayati) 'da nun (diese Feindschaft) des Feuers (gegen das Wasser) besteht . . . , so würde er die Feindschaft im Feuer stärken'.

C. S'B. 1. 8. 1. 29 vyṛddham vai yajñasya yan mānuṣam, . . . , ned vyṛddham yajñe karavāṇi. Vgl. KB. 6. 12 (26, 6–12) yad vai yajñasya skhalitaṁ volbaṇaṁ vā bhavati . . . , yady rcy (ebenso yadi yajuṣy und yadi sāmny) ulbaṇaṁ syāt.

Zum Lokativ vgl. TS. 3. 4. 3. 7 yad eva yajña ulbaṇaṁ kriyate; SB. 1. 5. 9 ato vāva yatamasminn eva katamasmiṁs' colbaṇaṁ kriyeta; 13 yad yajña ulbaṇaṁ kriyate; S'B. 1. 7. 3. 12 viloma hi te yajñe kurvanti; 19 yad viloma yajñe 'karam. Vgl. unten § 74, E.

D. MS. 3. 8. 1 (92, 3–4) ta (scil. devāḥ) etāḥ pratipúro¹ 'minvata havirdhānaṁ divy āgnīdhram antarikṣe sadaḥ pṛthivyām aber K. 24. 10 (101, 10–11) = Kap. 38. 3 (207, 5–6) ta etāḥ puraḥ pratyakurvata havirdhānaṁ diva āgnīdhram antarikṣāt sadaḥ pṛthivyām (Caland zu ĀpS'S. 11. 3. 11–12⁸).

Der Ablativ mit $\sqrt{kr} + prati$, wie in K., Kap. auch AB. 1. 23. 2 te sada evāsyāḥ (scil. pṛthivyāḥ) pratyakurvātāgnīdhram anta-

¹ Sollte in MS. statt des Kompositums pratipúraḥ 'Gegenburgen' vielleicht vielmehr práti púraḥ gelesen werden? Es ist weder ein pratipúr (Wackernagel II, 1, § 102, e, η, p. 260, 10 von unten) noch eine $\sqrt{mi} + prati$ anderweitig zu belegen.

rikṣād dhavirdhāne divaḥ; GB. 2. 2. 7 etās tāḥ puraḥ pratyakurvata: havirdhānaṁ diva, āgnīdhram antarikṣāt, sadaḥ pṛthivyāḥ.

Die Parallele KB. 8. 8 (39, 7–8) hat √kr̥ c. loc.: upasado 'surā eṣu lokeṣu puro 'kurvatāyasmayīm asmin rajatām antarikṣaloke hariṇīm hādo divi cakrire.

E. MS. 3. 3. 9 (42, 4) kṛṣṇāyāḥ s'vetavatsāyāḥ payasā juhoty, ahar vai vatso rātrir mātā, 'hne va etad rātrīm pradāpayati,¹ pratte¹ ha vā ahorātre duhe ya evaṁ veda, aber K. 21. 9 (48, 20) kṛṣṇāyās' s'vetavatsāyā juhoty, ahnaivāsmāi rātrīm pradāpayati;¹ TS. 5. 4. 9. 3 kṛṣṇāyai s'vetavatsāyai payasā juhoty, ahnaivāsmāi rātrīm pradāpayati¹ rātriyāhar, ahorātre evāsmāi pratte¹ kāmam annādyam duhāte.

Es stehen sich hier nicht ahne und ahnā gegenüber, sondern dem MS. ahne geht K., TS. asmai (scil. yajamānāya) parallel.

F. S'B. 13. 2. 6. 2 parāṇ vā etasmād yajña eti yasya pas'ur upākṛto 'nyatra veder eti, aber TB. 3. 9. 4. 4 parā vā etasya yajña eti yasya pas'ur upākṛto 'nyatra vedyā eti.

Für parāṇc mit Ablativ vgl. so 'smāt sṛṣṭaḥ parān ait S'B. 13. 1. 4. 1; 13. 2. 5. 1; TS. 5. 2. 1. 2; 5. 5. 8. 1; 6. 1. 2. 4; sāmāt sṛṣṭā parācy ait S'B. 13. 2. 5. 3; tā (scil. prajāḥ) asmāt sṛṣṭaḥ parācīr (PB. parācyā) āyan TS. 2. 1. 2. 1; 2. 4. 4. 1; TB. 1. 1. 5. 4; 2. 7. 9. 1; 3. 1. 4. 2; PB. 21. 2. 1; te (scil. pas'avaḥ) 'smāt sṛṣṭaḥ parāṇca āyan TS. 2. 4. 4. 2; TB. 2. 7. 14. 1; MS. 2. 2. 4 (17, 16 und 18, 2).

In der TB. Stelle ist etasya possessiver Genitiv; einen Beleg für √i + parā mit Ablativ habe ich nicht zur Hand.

G. S'B. 2. 4. 3. 8 tābhyām etaṁ bhāgam akalpayann etaṁ dyāvāpṛthivyaṁ ekakapālaṁ puroḍās'am; 2. 5. 1. 13 tebhya etaṁ bhāgam akalpayad etaṁ mārutaṁ sapta-kapālaṁ puroḍās'am, aber Kāṇva 1. 3. 2. 8 tata ābhyām etaṁ bhāgam akalpayant, sa eṣa dyāvāpṛthivya ekakapālaḥ;

¹ Zu √dā + pra als term. tech. des Melkens, indem zunächst die Milch der Mutterkuh durch das Kalb zum Fließen gebracht wird, cf. D. Gaastra, Jaiminiya S'S. p. 30, 2 und p. 35, Anm. 9 und 12; Caland, WZKM. 26, p. 120–121; Acta Orientalia II, p. 28, 1–4; zu PB. 13. 9. 17; 21. 3. 1 und 2; Bulletin of the School of Oriental Studies (London) VI (1931), p. 300, 14 von unten.

1. 4. 3. 11 tata ebhya etaṃ bhāgam akalpayat, sa eṣa mārutaḥ saptakapālaḥ. Vgl. unten § 3, B. An Stelle des hypotaktischen Akkusativs der Mādhyandinas haben die Kāṇvas einen unabhängigen neuen Satz.

H. 1. MS. 1. 10. 13 (153, 13–14) yad evātra varuṇasya nyaktaṃ tasyaiṣā niravattiḥ, aber K. 36. 7 (75, 7) yad evātra varuṇasya nyaktaṃ tasya niravattiyai.¹

2. MS. 1. 10. 19 (163, 6) yad evātra nigachanti tasyaiṣā niravattiḥ, aber K. 36. 7 (80, 7) yad evātra nigachanti tasya niravattiyai. Vgl. unten § 3, C.

An Stelle des Dativus finalis in K. hat MS. einen unabhängigen neuen Satz.

I. S'B. 1. 5. 3. 7. samiddhahomena hy eva samṛddhā āhutayaḥ 'denn erst durch den samiddhahoma sind die Opferspenden vollständig gelungen', aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'B Kāṇva I, Introduction III § 25, b) 2. 6. 1. 26 samiddhahoma u hy eva samṛddhā āhutīnām 'denn unter den Opferspenden ist der samiddhahoma die vollständig gelungene'. Calands Anmerkung: 'instead of the dative the genitive seems to stand at [Kāṇva] 2. 6. 1. 26' verstehe ich nicht.

J. S'B. 1. 6. 4. 7 taṃ s'rtenaivās'rayan, . . . , yad enam s'rtenaivās'rayan, aber die Kāṇvaparallele 2. 6. 2. 7 tasmiṃ chrtenās'rayan, . . . , yad asmiṃ chrtenās'rayan.

Caland (S'BK. I, Introduction III § 26, f; p. 68) faßt hier die Akkusative tam und enam der Mādhyandinas als den Lokativen tasmin und asmin der Kāṇvas funktionell äquivalent. Mir scheint es wahrscheinlicher, daß die Kāṇvas den Objektsakkusativ tam (scil. somam) ausgelassen haben, während bei den Mādhyandinas der Lokativ tasmin (scil. indre) fehlt, so daß der Satz vollständig *taṃ (scil. somam) tasmiṃ (scil. indre) chrtenās'rayan lauten würde, vgl. TS. 2. 5. 3. 4 indriyaṃ vāvāsmin vīryaṃ tad as'rayan, 5 indriyaṃ evāsmin vīryaṃ s'rtvā; TB. 1. 8. 2. 5 indriyaṃ evāsmiṃ vīryaṃ s'rayati. (Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 123, 14–25.) Vgl. unten § 32 die Ellipse von saṃvatsaram.

¹ Ähnlich K. 19. 1 (1, 11) = Kap. 29. 8. (136, 3) atho yad evāsyātra nyaktaṃ tasyāvaruddhyai.

K. S'B. 2. 5. 2. 16; 23 (= Kāṇva 1. 5. 1. 15; 21) mithunau bhavato (23 patnī juhōti), mithunād evaitad varuṇapās'āt prajāḥ pramuñcati. Der Ablativ mithunāt hier im Sinne von 'infolge von' (Delbrück, Ai. Syntax § 74, p. 114–115), 'weil es ein Paar ist', 'by means of sexual union' (Eggeling).

Die ähnlichen Stellen konstruieren das Adjektivum mithunamit prajā: TB. 1. 6. 4. 4 meṣī ca meṣas' ca bhavato, mithunā eva prajā varuṇapās'ān muñcati, (Caland zu ĀpS'S. 8. 5. 42 'dadurch befreit er die Kinderpaare von V.'s Schlinge'); MS. 1. 8. 12 (151, 20) mithunau bhavato, mithunā eva prajā varuṇān muñcataḥ; K. 36. 6 (73, 16–17 strīpuṇsau bhavato, mithunā eva prajā varuṇān muñcati (Caland zu ĀpS'S. 8. 5. 42 'dadurch kriegt er seine Kinderpaare von V. los'); MS. 1. 10. 12 (151, 10); K. 36. 6 (73, 6) strīpuṇsau juhuto, mithunā eva prajā varuṇān muñcataḥ.

L. PB. 12. 13. 11 gaurīvitena ṣoḍas'inam astoṣṭa 'He has chanted the ṣoḍas'in on the gaurīvita(-melody)' (Caland); JB. 1. 204 (Caland § 76, p. 81,5); 3. 80 gaurīvitena ṣoḍas'inam atusṭuvāt 'mit der Gaurīvita-Singweise hat er das [ergänze: ṣoḍas'in-] Lob abgehalten' (Caland), aber PB. 12. 13. 12 yaḥ . . . gaurīvitena ṣoḍas'inā stute 'who . . . chants the ṣoḍas'in on the gaurīvita' (Caland); JB. 1. 204 (Caland § 76, p. 81,2) yad gaurīvitena ṣoḍas'inā stuvanti, 'indem man mit der Gaurīvita-Singweise als ṣoḍas'in-stotra das Lob abhält.' (Caland). PB. 12. 13. 2 ati s'riyā bhrātṛvyam ricyate yo gāyatrīṣu dvipadāsu bṛhatā ṣoḍas'inā stute 'In prosperity his rival is surpassed by him who chants on two-footed gāyatrī(-verses) the bṛhat as ṣoḍas'in' (Caland); JB. 1. 203 ati s'riyā dviśantaṁ bhrātṛvyam ricyate ya evaṁ veda gāyatrīṣu dvipadāsu bṛhatā ṣoḍas'inā tuṣṭuvānaḥ; PB. 12. 13. 13 s'akvarīṣu ṣoḍas'inā stuvīta 'on the s'akvarī (-verses) the ṣoḍas'in should be chanted' (Caland).

Der PB.-Kommentar zu PB. 12. 13. 11: gaurīvitena ṛcā sāmṇā ṣoḍas'inam astoṣṭa ṣoḍas'istotraṁ kṛtavān; zu 12: gaurīvitena ṣoḍas'inā ṣoḍas'isāmṇā stute; zu 13: s'akvarīṣu ṣoḍas'inā ṣoḍas'isāmṇā stuvīta.

Die √stu mit gaurīvitena ṣoḍas'inam = 'er singt das ṣoḍas'in-stotra auf das gaurīvita-sāman'; mit gaurīvitena ṣoḍas'inā 'er singt (das Stotra) mit dem gaurīvita-sāman als ṣoḍas'in-stotra'.

M. TS. 5. 2. 6. 3-4 (cf. ĀpS'S. 16. 21. 11) aparigṛhīta (Lokativ, 'in einem nichtumfriedeten Raume') evāsyā viṣūcīnaṁ retaḥ parāsiñcati . . . | parigṛhīta (Lokativ) evāsmāi samīcīnaṁ retaḥ siñcati, aber K. 20. 4 (22, 10-11) = Kap. 31. 6 (153, 12-13) aparigṛhītam (Akkusativ mit retaḥ) evāsyā retaḥ parāsiñcati, . . . , parigṛhītam (Akkusativ mit retaḥ) evāsmāi retaḥ siñcati.

N. MS. 1. 4. 8 (56, 15) utāsyā (scil. yajamānasya) 'jīvantāḥ saajātā upāsate aber K. 32. 4 (22, 20) api ha vā enam (scil. yajamānam) ājīvanta upāsate, 'dessen Leute sitzen (dienstbereit um ihn), indem sie (von ihm) sich ernähren' :: 'sich (von ihm) ernährend sitzen sie (dienstbereit) um ihn'. In K. hängt enam von der √ ās + upa ab, vielleicht auch zu gleicher Zeit von √ jīv + ā, doch kann ich die akkusativische Konstruktion bei letzterem in der vedischen Prosa nicht belegen; MS. asya ist Genitivus possessivus.

Die beiden Sätze interpretieren ves'ayamana- (MS. 1. 4. 8 [56, 14]; K. 32. 4 [22, 20]) 'das Zügeln der Hintersassen'.

3. Auch die Stellen, in denen der Nominativ mit anderen Kasus variiert, sind stilistischer Natur.

A. Der deutsche Satz 'Das Jahr besteht aus vierundzwanzig Halbmonaten' wird in der vedischen Prosa sowohl (a) durch einen nominativischen Typus caturviṁś'atir ardhamāsāḥ saṁvatsaraḥ [oder mit resumptiven Pronomen (Syntax of Cases I § 3, p. 2 und § 8f., p. 10f.) caturviṁś'atir ardhamāsāḥ sa saṁvatsaraḥ] als auch (b) durch einen genitivischen Typus caturviṁś'atīḥ saṁvatsarasyārdhamāsāḥ ausgedrückt. Die Stellenangaben und weitere Bemerkungen s. Bulletin of the School of Oriental Studies (University of London) VIII (1936), p. 685-694.

B. Eine parataktische Stilisierung mit dem Nominativ parallel zu einer hypotaktischen Konstruktion mit dem Akkusativ s. oben § 2, G.

C. Eine parataktische Stilisierung mit dem Nominativ parallel zu einer hypotaktischen Konstruktion mit dem dativus finalis s. oben § 2, H.

D. TB. 2. 7. 5. 2 yat kinca rājasūyam (Subjektnominativ) anuttaravedīkaṁ tat sarvaṁ bhavati, aber K. 37. 4 (81, 1-2) yat

kimca rājasūye ('beim rājasūya') 'nuttaravedīkaṁ tad atra sarvaṁ kriyate.

4. Der Accusativus temporis und der Locativus temporis.

I. saṁvatsaram :: saṁvatsare

1. Der Lokativ saṁvatsare im Sinne von 'nach Ablauf eines Jahres' (Delbrück Ai. Synt. § 76, p. 117, 3) ist häufig. Die Bedeutung ist klar, wo saṁvatsare zusammen mit na purā saṁvatsarāt steht: MS. 1. 6. 11 (103, 11 und 17) na purā saṁvatsarād dhaviṁṣi nirvapet (cf. ĀpS'S. 5. 21. 3) . . . saṁvatsare haviṁṣi nirvapet; PB. 9. 8. 13 saṁvatsare 'sthīni yājayeyuḥ, . . . , yat purā saṁvatsarād yājayeyuḥ . . . , 'After a year (= at the end of the year's sattra [der Kommentar: yāgānantaraṁ saṁvatsare pūrṇe]) they should perform a sacrifice for the bones (of the deceased), . . . , were they to perform the sacrifice before the (end of the) year [der Kommentar: apūrṇe saṁvatsare]' (Caland). Vgl. auch saṁvatsare paryavete, saṁvatsare paryete (Syntax of Cases I § 59, Ex. 52–57, p. 164–165); saṁvatsarasya parastāt (I § 59, Ex. 55, Rem., p. 165, 3–12); upariṣtāt saṁvatsarasya JB. 2. 409 (Caland § 166, p. 217, 26) sa vā etābhyām eva saṁvatsaraṁ stuṣva, taṁ tvaitābhyām eva tuṣṭuvānam upariṣtāt saṁvatsarasya sarvā devatāḥ samabhyavaṣyanti (vgl. p. 217, 28; JB. 2. 409 [Caland § 167, p. 218, 15 und 12 von unten]); saṁvatsare 'nāpte (Syntax of Cases I § 60, Ex. 4, p. 199); saṁvatsaram āptvā (I § 59, Ex. 86; § 60, Ex. 4, Rem., p. 199, 12 von unten – 200, 28); K. 33. 1 (27, 4); TS. 7. 5. 2. 1 saṁvatsaraṁ saṁpādya; S'B. 11. 2. 7. 1 ante haivāsyā saṁvatsarasyeṣṭāṁ bhavati.

Sichere Beispiele für diese Bedeutung von saṁvatsare sind:

Nachdem das Embryo ein Jahr lang im Mutterleibe getragen worden ist (TB. 1. 1. 9. 7 saṁvatsaram hi reto hitaṁ vardhate), wird es nach Ablauf eines Jahres (nicht früher, cf. AB. 4. 22. 4 yāni vai purā saṁvatsarād retāṁsi jāyante yāni pañcamāsyāni yāni ṣaṁmāsyāni srīvyanti vai tāni) geboren:¹ PB.

¹ Cf. JB. 3. 289; 300 das'amāsyā garbhā yones' cyavante; JB. 1. 67. 2 (Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences XV 177) tasmāt pas'avo das'a māso garbhān bibhraty ekādas'am anu prajāyante; PB. 6. 1. 2 tasmāt prajā das'a māso garbhaṁ bhṛtvaikādas'am anu prajāyante;

10. 12. 5 garbhena saṁvatsare paryāvṛtya prajāyate, wo Caland übersetzt: 'it (i. e. the idā, i. e. the cattle) is born in (or "after") a year', aber 'nach Ablauf eines Jahres' ist gewiß richtig, der Kommentar: saṁvatsare māśadaś'ake saṁpūrṇe; MS. 1. 6. 12 (105, 12-13 und 14) saṁvatsare vṛddhā garbhāḥ prajāyante; KB. 19. 9 (87, 24) saṁvatsare-saṁvatsare vai retaḥsiktir jāyate; AB. 4. 14. 1 saṁvatsare-saṁvatsare vai retaḥ siktaṁ jāyate; K. 33. 8 (34, 11-13) saṁvatsare khalu vāva reto hitaṁ prajāyate; saṁvatsara etad reto hitaṁ prajanayanti; K. 7. 15 (79, 4-5); Kap. 6. 5 (63, 14-15); GB. 1. 2. 15 saṁvatsare vai reto hitaṁ prajāyate; S'B. 11. 1. 6. 2 saṁvatsare hi prajāpatir ajāyata; S'B. 11. 1. 6. 2 saṁvatsara eva strī vā gaur vā vaḍavā vā vijāyate [vgl. TS. 5. 5. 1. 6-7 yathā saṁvatsaram āptvā | kāla āgate vijāyate zitiert bei S'abara zur Pū. Mī. 4. 4. 12 (Bibl. Ind. p. 522, 2); zu vijāyate von der Frau 'gebiert' cf. Syntax of Cases I p. 328, Corrections and Additions to p. 170, line 16; S'B. 1. 3. 3. 6; Caland, Vādhūlasūtra § 118, Acta Orientalia VI p. 238 mit Anm. 6]; S'B. 6. 1. 3. 8; 20 sa saṁvatsare kumāro 'jāyata; 3. 2. 1. 27 sa ha saṁvatsare jāyamāna īkṣāṁ cakre; K. 13. 3 (182, 16) yadi saṁvatsare dvitīyo jāyeta; ähnlich bei √ bhū + sam: S'B. 1. 8. 1. 7 tataḥ saṁvatsare yoṣit sambabhūva; 11. 1. 6. 2 tataḥ saṁvatsare puruṣaḥ samabhavat.

Nach Ablauf eines Jahres steht das Kind: MS. 4. 5. 7 (73, 9-13) kiṁ tad yajñe kriyate yasmāt sadyo jātāḥ pas'avaḥ prati-
tiṣṭhanti saṁvatsare puruṣaḥ, . . . , tasmāt puruṣo jātaḥ saṁ-
vatsare pratitiṣṭhati; S'B. 11. 1. 6. 5 saṁvatsara eva kumāra
uttiṣṭhāsati ('macht Stehversuche').

Nach Ablauf eines Jahres spricht das Kind: MS. 3. 7. 4 (78, 14) tasmāt prajāḥ saṁvatsare vācaṁ vadanti [vgl. K. 24. 1 (90, 1-2); Kap. 37. 2 (195, 10) tasmād ekahāyanaḥ puruṣo vā-
caṁ vadati; TS. 6. 1. 6. 7 tasmād ekahāyanā manuṣyā vācaṁ va-
danti;¹ S'B. 7. 4. 2. 38 saṁvatsaravēlāyāṁ prajā vācaṁ vadanti];
S'B. 11. 1. 6. 3 sa (scil. prajāpatiḥ) saṁvatsare vyājihīṣat,
saṁvatsara eva kumāro vyājihīṣati ('macht Sprechversuche'),
. . . , saṁvatsare hi prajāpatir vyāharat.

10. 1. 9 saṁvatsaram hi prajāḥ pas'avo 'nu prajāyante; 18. 4. 11; 19. 5. 5;
19. 18. 5 saṁvatsaram pas'avo 'nu prajāyante.

¹ Cf. Caland zu ĀpS'S. 10. 22. 2 und zu PB. 10. 12. 5, Anm. 2.

Vgl. weiter: PB. 21. 14. 8–9 tataḥ saṁvatsare navaṇītapṛs'nīraṇā (ebenso rājivā, piś'aṅgīr, sārāṅgīr) ānayanti | tataḥ saṁvatsare somā bhavanti, 'After the lapse of a year they bring (seventeen three years old) reddish-brown (cows) with spots of the colour of fresh butter [ebenso: (seventeen three years old) striped (cows); (seventeen) tawny-coloured (three years old cows); (seventeen) variegated (three years old cows)]. | After the lapse of a year the sacrifices of Soma take place' (Caland); S'B. 4. 6. 4. 3 prajāpatiḥ saṁvatsare 'nnādyam abhyudatiṣṭhad, evam evaita (scil. yajamānāḥ) etat saṁvatsare 'nnādyam abhyuttiṣṭhanti. 'after the space of one year' (Eggeling); 11. 1. 6. 5 sa evam imān lokān jā-tānt saṁvatsare prajāpatir abhyudatiṣṭhat, 'at the end of a year' (Eggeling); 11. 2. 5. 4 saṁvatsare vā itaram as'vamedham āla-bhante, 'after the lapse of a year' (Eggeling); S'B. 11. 5. 4. 6 tām (scil. sāvitrīm) ha smaitām purā saṁvatsare (Sāyaṇa: saṁvatsara-kāle 'tite sati) 'nvāhuḥ; K. 8. 8 (92, 12–13); Kap. 7. 3 (74, 13–15) saṁvatsare 'nunirupyam (Kap. 'nunirupyāṇi), . . . , s'ithilam vā etad yajñasya kriyate 'sayoni yat saṁvatsare 'nunirvapati ('erst) nach einem Jahre' (Caland zu ĀpS'S. 5. 21. 2; vgl. TB. 1. 1. 6. 7 dvādas'asu rātriṣv anunirvapet 'nach Verlauf von 12 Tagen'); TS. 7. 1. 5. 2 te (scil. devāḥ) saṁvatsara ekām gām asṛjanta, 'after a year' (Keith), und so wohl auch JB. 3. 101 (Caland § 181, p. 243, 25–26) tāsām ha sma saṁvatsare saṁvatsara ('am Ende jedes Jahres'; Caland: 'jedes Jahr') ekaikām prāsyati.¹

2. Daneben bedeutet aber der Lokativ saṁvatsare auch 'innerhalb eines Jahres, im Verlaufe eines Jahres' (Gaedicke, Accusativ, p. 178 'Der Lokativ des Zeitbegriffes besagt, daß der Vorgang zwischen seinen Grenzen stattfindet'; Delbrück, Ai. Synt. § 76,

¹ Ebenso dvādas'asu rātriṣu 'nach Ablauf von zwölf Nächten' TB. 1. 1. 6. 7 dvādas'asu rātriṣv (Kommentar: dvādas'asu rātriṣu gatāsu) anunirvapet (cf. ĀpS'S. 5. 21. 2); und mit māsa- PB. 17. 13. 7 tatas' caturṣu māseṣu varuṇa-praghāsānām loke dvidivaḥ (12 . . . māseṣu sākamedhānām loke trirātraḥ, 15 . . . māseṣu s'unāsīryasya loke jyotiṣṭomo 'gniṣṭomah; der Kommentar: māsacatuṣṭaye sampūrṇe und caturṣu māseṣu sampūrṇeṣu); Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia IV p. 172, 9; 11 und 13) caturṣu māseṣu und dvayor māsayoḥ prahinoti; K. 33. 1 (27, 8–9) ṛdhnuvanti das'asu māssūttiṣṭhanta ṛdhnuvanti dvādas'asu ya evam viduḥ; TS. 7. 5. 2. 2 ṛdhnoti das'asu māsū (Wackernagel I § 97, a, α, p. 111, 27; III § 137, b, p. 251, 1) 'ttiṣṭhann ṛdhnoti dvādas'asu ya evam veda.

p. 116, 16 von unten): S'B. 2. 3. 3. 19–20 *tā asya saṁvatsara āhuta-
tayaḥ saṁpadayante | sapta caiva s'atāni viṁś'atis'* ca 'these obla-
tions of his, in the course of a year, amount to seven hundred and
twenty' (Eggeling); S'B. 7. 2. 1. 5; 6 *tasmā etāṁ samvatsare
pratiṣṭhāṁ samaskurvan* 'in the course of a year they prepared
for him this foundation' (Eggeling); 10. 4. 1. 1 *tasmā etat saṁvat-
sare 'nnaṁ samaskurvan*, . . . , *tasmā etat saṁvatsare 'nnaṁ
saṁskaroti*, 'in the course of a year they prepared (he prepares)
this food for him' (Eggeling); S'B. 13. 8. 1. 3 *ayuṅgeṣu saṁvat-
saṣu kuryāt*, 'let him prepare (the burial ground) in uneven
years' (Eggeling); 12. 3. 1. 6 *anūkam asya caturuttareṇa saṁvat-
sare brāhmaṇāḥ kalpayanti*; 9 *mukhaṁ mahāvratam saṁvatsare
brāhmaṇāḥ kalpayanti*, 'the priests, during the year, fashion his
spine [the mahāvrata to be his month] by means of (the series of
stomas increasing) by four syllables' (Eggeling); S'B. 6. 1. 3. 20
taṁ etaṁ (scil. agnim) saṁvatsara eva cinuyāt; *dvayor ity u
haika āhuḥ*; *dvayor eva cinuyāt*; *saṁvatsare tv eva cinuyāt*;
saṁvatsara eva cinuyāt, 'within the space of a year', 'within the
space of two years' (Eggeling); 6. 1. 3. 20 *saṁvatsare 'nubrūyāt*;
dvayor ity u haika āhuḥ; *dvayor anubrūyāt* 'for the space of a
year', 'for two years' (Eggeling); S'B. 10. 4. 2. 26; 29 *tasyārdha-
māse prathama ātmā samaskriyata* (29 *saṁskriyate*) *daviyasi
paro, daviyasi paraḥ, saṁvatsara eva sarvaḥ kṛtsnaḥ samaskriyata*
(29 *saṁskriyate*), 'during the first half-month his first body was
[is] made up, in a further (half-month) the next (body), in a
further (half-month) the next body, in a year the whole, complete
body was [is] made up' (Eggeling); S'B. 11. 2. 7. 1 *yat kiṁca
saṁvatsare kriyate* 'in the course of a year' (Eggeling; parallel
zu 2–5 *ṛtuṣu, māseṣu, ardhamāseṣu, ahorātrayoḥ*); S'B. 10. 4.
4. 3 *sa sahasratame saṁvatsare sarvo 'tyapavata*, 'in the one-
thousandth year he cleansed himself wholly' (Eggeling); TB. 2.
3. 6. 4 *tasmāt saṁvatsare sarve yajñakratavo 'varudhyante*; S'B.
10. 1. 1. 4 *taṁ (scil. rasam) saṁvatsara āpnuvanti* 'in the course
of a year' (Eggeling); MS. 2. 1. 2 (2, 6) *agnaye vais'vānarāya
dvādas'akapālaṁ nirvapet kāmāya, saṁvatsaro vā agnir vai-
s'vānaraḥ, saṁvatsare kāma āpyate, saṁvatsaram evāpat*, so
'*smai kāmam āpnoti yatkāmo bhavati*; TB. 1. 2. 6. 1–2 *pañcaviṁ-
ś'astomo bhavati | caturviṁś'atyardhamāsaḥ saṁvatsaro, yad vā*

etasmint saṁvatsare 'dhiprājāyata tad annaṁ pañcaviṁśam abhavat; S'B. 11. 4. 2. 20 yo naḥ saṁvatsare 'dhvaryur abhūh, 'thou who hast been our Adhvaryu for one year' (Eggeling).

3. Der Akkusativ saṁvatsaram ist (mit Ausnahme der unten 4 besprochenen Stellen S'B. 9. 5. 1. 68 und PB. 4. 10. 7) immer Akkusativ der Zeiterstreckung (Gaedicke, Accusativ, p. 175 ff., Delbrück, Ai. Synt. § 117, p. 170; Keith, Ait. Ār. p. 58; Renou, Gr. Sk. § 218, B, p. 289, 12 von unten). Vgl. außer den unten unter 5 B und C zu TS. 5. 6. 5. 1 und PB. 25. 13. 1 angeführten Stellen: TS. 2. 5. 1. 2 tām (scil. brahmahatyām) saṁvatsaram abibhaḥ; AB. 7. 15. 2-6 (= S'S'S. 15. 19) dvitīyaṁ (3 tṛtīyaṁ, 4 caturthaṁ, 5 pañcamaṁ, 6 ṣaṣṭhaṁ) saṁvatsaram araṇye cacāra; TB. 1. 3. 3. 9; 3. 8. 12. 2 so 's'vatthe saṁvatsaram atiṣṭhat; PB. 16. 6. 11 saṁvatsaraṁ na yācet; KB. 25. 15 (119, 19) saṁvatsaraṁ cared adh-aḥsaṁves'y aphālakṛṣṭāṁs' ca pratigr̥hṇan nānnaṁ yācan; S'B. 10. 2. 5. 16 sa (scil. somaḥ) saṁvatsaraṁ prasutaḥ syāt, . . . , yadi saṁvatsaraṁ na s'aknuyāt; 12. 3. 3. 11; 12; 14 saṁvatsaraṁ dikṣābhir eti, saṁvatsaram upasadbhiḥ, saṁvatsaraṁ sutyābhiḥ; S'B. 10. 2. 5. 3 saṁvatsaram evopasadbhis' caranti, saṁvatsaram pravargyeṇa; PB. 25. 5. 1; 2 saṁvatsaraṁ dikṣitā bhavanti, saṁvatsaram upasadbhis' caranti, saṁvatsaraṁ prasuto bhavati; MS. 1. 9. 7 (138, 12) caturṇām (scil. caturhotṛṇām) ekaḥ saṁvatsaraṁ nās'nīyāt; K. 9. 15 (117, 11) saṁvatsaraṁ caturṇām eko nās'nīyāt; K. 11. 10 (158, 9) saṁvatsaraṁ karirāṇām nās'nīyāt; TB. 3. 2. 3. 11 yo vai somaṁ bhakṣayitvā saṁvatsaraṁ somaṁ na pibati; MS. 4. 4. 9 (61, 4-5) saṁvatsaram agnihotraṁ juhoti; S'B. 9. 5. 1. 67 yaḥ saṁvatsaram agnihotraṁ juhuyāt; MS. 1. 6. 11 (103, 18) saṁvatsaram agnihotraṁ ahaṣit; S'B. 14. 4. 3. 6 (BĀUp. 1. 5. 6 Mādhy. = 2 Kāṇva) saṁvatsaraṁ payasā juhvad apa punarmṛtyuṁ jayati; MS. 1. 9. 8 (140, 7) yadi saṁvatsaraṁ juhvan na vindet; MS. 1. 9. 8 (140, 3-4) etair eva juhuyād antarā tvaṣṭāraṁ ca patnīs' ca saṁvatsaraṁ prajā-kāmaḥ; S'B. 13. 1. 6. 2 saṁvatsaram āhutīr juhoti; AB. 5. 29. 5 sa yadā dvau saṁvatsarāv anudite juhoti; PB. 17. 14. 1 yadā das'a saṁvatsarān agnihotraṁ juhoti . . . , yadā das'a saṁvatsarān dars'apūrṇamāsābhyāṁ yajate; S'B. 5. 5. 3. 2 (bis) saṁvatsaraṁ na vapate; 9. 5. 1. 66 yaḥ saṁvatsaram abhiṣaviṣyant syāt; S'B. 14. 9. 2. 8-12 (BĀUp. 6. 2. 8-12 Mādhy. = 6. 1. 8-12 Kāṇva)

saṁvatsaram proṣya . . . ; S'B. 11. 4. 2. 19 ye tvaṁ saṁvatsaram nās'aka ādātum TS. 2. 5. 4-5 saṁvatsaram indraṁ yajeta, saṁvatsaram hi vrataṁ nāti | saṁvatsaram evainaṁ vṛtraṁ jagh-nivāṁsam agnir vratapatir vratam ālabhayati; 5. 7. 6. 1 saṁvatsaram vrataṁ caret, saṁvatsaram hi vrataṁ nāti; TS. 2. 2. 6. 4 yadā khalu vai saṁvatsaram janatāyām carati; TB. 3. 9. 13. 1 yat saṁvatsaram iṣṭibhir yajate; S'B. 13. 5. 4. 28 athottaram saṁvatsaram ṛtupas'ubhir yajate; S'B. 13. 4. 3. 15 etad eva samānam ākhyānaṁ punaḥ-punaḥ saṁvatsaram pariplavate [anders stilisiert S'B. 11. 1. 6. 1; 2 yāvat saṁvatsarasya velā (2 velāsīt) tāvat paryaplavata]; TS. 2. 1. 2. 6; MS. 2. 5. 2 (49, 9); K. 13. 1 (179, 8); K. 13. 7 (188, 12) saṁvatsaram paryālabhyante; MS. 1. 6. 12 (106, 12) sa (scil. prajāpatiḥ) 's'vo bhūtvā saṁvatsaram nyan bhūmyām s'iraḥ pratinidhāyātiṣṭhat; K. 10. 6 (131, 13) saṁvatsaram parinirvāpet; K. 34. 5 (39, 12) saṁvatsaram vā ete prajāyamānās sattram āsate; S'B. 2. 1. 4. 5 sa yaḥ purastāt saṁvatsaram abhyādadyāt (Kāṇva 1. 1. 4. 4 saṁvatsaram ha tathā purābhyādadyāt); S'B. 2. 3. 2. 14 eteṣām (scil. devānām) ekaṁ saṁvatsaram upertset; S'B. 13. 1. 5. 1 brāhmaṇau vīnāgāthinau saṁvatsaram gāyataḥ; JB. 3. 104; 106-109 (Caland § 182 p. 245, 16; 27; 39-40; p. 246, 3; 7; 11; 15; 19-20) saṁvatsaram uṣitvā; JB. 3. 117 (Caland § 185, p. 250, 5 von unten) saṁvatsaram s'rāmyet; MS. 4. 3. 5 (44, 4); 4. 3. 6 (45, 13-14); K. 12. 8 (170, 3) saṁvatsaram vā etasya chandāṁsi yātayāmāni bhavanti yaḥ somena yajate; MS. 4. 4. 7 (58, 1); 4. 4. 9 (60, 14) samāno vā eṣa yajñakratuḥ saṁvatsaram bhavati; S'B. 11. 5. 1. 14 saṁvatsaram cātuṣprās'yam odanaṁ paca; TS. 5. 5. 4. 2-3 saṁvatsaram na kaṁ | cana pratyavarohet; MS. 1. 7. 3 (112, 9-10) saṁvatsaram vai prayājāḥ parijyante; K. 9. 1 (105, 3); Kap. 8. 4 (83, 15) saṁvatsaram vā ete parijyante; S'B. 4. 5. 1. 12; 5. 5. 5. 13 ye dīrghasattram āsīran (und āsate) saṁvatsaram vā bhūyo vā; TS. 2. 6. 10. 2 yo lohitaṁ karavad yāvataḥ praskadya pāṁsūnt saṁgrhṇāt tāvataḥ saṁvatsarān pitṛlokaṁ na prajānāt; S'B. 10. 4. 4. 1 sa tapo 'tapyata sahasraṁ saṁvatsarān. [In der Phrase S'B. 4. 6. 2. 1; 4. 6. 4. 3-5; Ait. Ar. 1. 1. 1 (77, 6) saṁvatsaram āsate ist es möglich, daß saṁvatsaram aus saṁvatsarasattram verkürzt ist, vgl. S'B. 13. 2. 5. 2 yo 'nyatra cāturmāsebhyaḥ saṁvatsaram tanute, . . . , yo 'nyatraikādas'inebhyaḥ saṁvatsaram tanute].

Ebenso samām, samāḥ: S'B. 14. 8. 12. 1 (BĀUp. 5. 12. 1 Mādhy. = 5. 10. 1 Kāṇva) tasmin (scil. loke) vasati s'as'vatih samāḥ; PB. 6. 9. 7 yām samām mahādevaḥ pas'ūn hanyāt; 9 viṣena vai tām samām oṣadhayo 'ktā bhavanti yām samām mahādevaḥ pas'ūn hanti; 7. 10. 15 samedhante tām samām prajāḥ; AB. 2. 1. 6 samām-samām vai bilvo gr̥bhītaḥ; S'B. 1. 8. 1. 4 itithīm samām tad augha āgantā, 5 sā yatithīm tat samām paridides'a tatithīm samām nāvam upakalpyopāsām cakre; TS. 6. 1. 10. 4 dandas'ukās (und adandas'ukās) tām samām sarpaḥ syuḥ (und sarpā bhavanti); K. 19. 10 (11, 22–12, 1); Kap. 30. 8 (145, 24) tasmād yām samām agniḥ cinvanti grāhukās stenaḥ bhavanti; MS. 3. 1. 9 (12, 17) atho grāhukā ha tām samām stenaḥ bhavanti; K. 22. 12 (68, 2) na tām samām varṣati.

4. Während also der Akkusativ der Zeiterstreckung saṁvatsaram (oben 3) mit dem Lokativ saṁvatsare, insofern dieser die Grenzen des Zeitbegriffes, zwischen denen eine Handlung sich vollzieht, angibt (oben 2), sich semantisch eng berührt und mit ihm fast gleichwertig ist (wie z. B. der Kommentar zu PB. 6. 9. 7; 9 das yām samām und tām samām des Textes mit yasmin saṁvatsare, tasmin saṁvatsare glossiert), so ist ein solcher Wechsel des Akkusativs saṁvatsaram mit dem Lokativ saṁvatsare, wenn letzteres (oben 1) 'am Ende des Jahres' bedeutet, höchst auffällig. Es finden sich, soviel ich sehe, nur zwei Stellen, die hier in Frage kommen:

(a) PB. 4. 10. 7 yat saṁvatsaram annaḥ saṁbharanti saiṣā pañcaviṁś'y upajāyate. Hier glossiert der Kommentar: saṁvatsaram saṁvatsaraparyantaḥ saṁvatsare caturviṁś'atyardhamāsātmake samāpte devā yad annaḥ saṁbharanti teṣāḥ tad annam eva pañcaviṁś'i pañcaviṁś'atisaṁkhyāpūraṇi stotriyopajāyate, und Caland übersetzt 'Because they bring together the food after a year, this twenty-fifth (stotriya-verse) comes into existence'. Paragraph 7 bezieht sich auf Paragraph 1 tasmai (scil. prajāpataye) yat saṁvatsaram annaḥ pacyate (der Kommentar: yad annaḥ saṁvatsaram pacyate samastena saṁvatsareṇa niṣpadyate) tat samabharan 'For him they brought together what food ripens during a year' (Caland). Wenn hier (in Paragraph 7) nicht das ausdrückliche Zeugnis des Kommentars entgegenstehe, so würde man übersetzen: 'Weil sie innerhalb eines

Jahres (im Verlaufe eines Jahres) die Nahrung zusammenbringen' (ähnlich mit dem Lokativ, oben 2, S'B. 10. 4. 1. 1 *tasmā etat saṁvatsare 'nnaṁ samaskurvan und saṁskaroti*).

(b) S'B. 9. 5. 1. 68 *yaḥ saṁvatsaram jātaḥ syāt* 'he who is born one year (after conception)' (Eggeling), der Kommentar: *yaḥ dvādas'asu māseṣu pūrṇesu jātaḥ syāt*.

Zu dieser Stelle bemerkt Delbrück, Ai. Synt. p. 171, Anm. 1: 'saṁvatsarām S'B. 9. 5. 1. 68 soll heißen 'nach einem Jahre', so der Kommentar und Weber, Naxatra 2, 313 Anm. Es muß wohl *saṁvatsaré* gelesen werden'. Hier ist außerdem die Möglichkeit einer Perseveration in Betracht zu ziehen, denn die unmittelbar vorhergehenden Paragraphen 66 und 67 haben *yaḥ saṁvatsaram abhiṣaviṣyāt syāt* und *yaḥ saṁvatsaram agnihotraṁ juhuyāt*, mit *saṁvatsaram* = 'im Laufe eines Jahres'. Wenn sonst von der Geburtszeit des Embryos gesprochen wird, steht immer der Lokativ *saṁvatsare* im Sinne von 'nach Ablauf eines Jahres', vgl. oben 1.

5. In den folgenden fünf Stellen, in denen *saṁvatsaram* und *saṁvatsare* enge beieinander stehen, bedeutet *saṁvatsaram* immer 'während eines Jahres', 'im Verlauf eines Jahres'; *saṁvatsare* bedeutet in A und B 'während eines Jahres' (oben 2) und ist also (oben 4 init.) semantisch dem *saṁvatsaram* äquivalent; in C, D und E aber bedeutet es 'nach Ablauf eines Jahres' (oben 1).

A. PB. 4. 10. 1 *tasmai* (scil. *prajāpataye*) *yat saṁvatsaram annaṁ pacyate tat samabharan . . . , 4 tad v āhur: yan madhyata* (scil. *mahāvratam*) *upayanty ardham annādyasyāpnuvanty ardhmaṁ chaṁbaṭkurvantīty* (lies so mit Caland, ZDMG. 72, p. 20), *upariṣṭād eva saṁvatsarasypetyaṁ, saṁvatsare vā annam sarvaṁ pacyate*, 'For him they brought together what food ripens during the year. Regarding this (*mahāvratarite*) (however) they (other theologians) say: "if they undertake (it) in the middle of the year, they reach the (one) half of the food, but lose the other". At the end of the year even it is to be undertaken; for in the (course of the) year all food ripens' (Caland).

Der Kommentar glossiert *yat saṁvatsaram annaṁ pacyate* mit *samastena saṁvatsareṇa niṣpadyate*; aber *saṁvatsare vā annaṁ sarvaṁ pacyate* mit *saṁvatsare saṁpūrṇa eva hi sarvaṁ annaṁ pacyate*, kaum richtig.

Vgl. JB. 2. 410 (Caland § 617, p. 218, 18 von unten) tad u vā āhur: ardham vāete 'nnādyasyāvarundhate ye madhyataḥ saṁvatsarasya viṣuvati mahāvratam upayanti, saṁvatsaraḥ kṛtsnam annādyaṁ pacati, tad upariṣṭāt saṁvatsarasyopetyam . . . iti, 'Da sagt man aber auch: „Nur die Hälfte der Nahrung erlangen diejenigen, welche das Mahāvratā in der Mitte des Jahres [am Viṣuvat (-Tage)] begehen. Das Jahr macht (ja) sämtliche Nahrung (d. h. Feldfrüchte, Reis usw.) reif. Es ist also nach Ablauf des Jahres zu begehen.“ (Caland). Und so, mit 'Jahr', 'Monate' usw. als Subjekt zur $\sqrt{\text{pac}}$ JB. 2. 294 (bis); 303; 307; 314; 318; 410 (Caland § 167, p. 218, 16 von unten) saṁvatsaraḥ kṛtsnam annādyaṁ pacati; S'B. 1. 3. 4. 7; 1. 5. 3. 8 ṛtavaḥ samiddhāḥ prajāś' ca prajanayanty oṣadhīś' ca pacanti; 4. 3. 3. 12 ṛtavo vā idaṁ sarvaṁ annādyaṁ pacanti; TS. 5. 7. 2. 5 ardhamāsā māsā ṛtavaḥ saṁvatsara oṣadhīḥ pacanti; TB. 3. 3. 6. 4 māsā vā oṣadhīr vardhayanti māsāḥ pacanti; S'B. 1. 6. 1. 8 agnimate ha vā asmā agnimanta ṛtava oṣadhīḥ pacantidaṁ sarvaṁ.¹ [Etwas anders stilisiert, mit dem Instrumental von 'Jahr' usw., S'B. 10. 4. 2. 19 eṣa (d. i. die Sonne) vā idaṁ sarvaṁ pacaty ahorātrair ardhamāsair māsair ṛtubhiḥ saṁvatsareṇa; TS. 5. 2. 5. 5; K. 20. 3 (21, 15) = Kap. 31. 5 (152, 19) dvādaś'asu sītāsu vapati, dvādaś'a māsās saṁvatsaras, saṁvatsareṇaivāsmā (scil. yajamānāya) annaṁ pacati].

Zu saṁvatsare vā annaṁ sarvaṁ pacyate vgl. TS. 2. 5. 6. 6 saṁvatsare vanaspatayaḥ phalaṁ grhṇanti; S'B. 10. 4. 1. 12 athāsmā etat saṁvatsare 'nnam samaskurvan (und saṁskaroti); Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 210, 13 [§ 92]) ahorātrayor eva tad ardhamāse māsā ṛtau saṁvatsare s'arady² antaḥ sasyaṁ pacyate.

B. PB. 25. 13. 1 saṁvatsaraṁ brāhmaṇasya gā rakṣet, saṁvatsaraṁ vyarṇe naitandhave 'gnim indhīta, saṁvatsare parīṇahy agnīm ādadhīta 'During a year he should guard the

¹ Vgl. auch AB. 8. 4. 6 saṁvatsare kṛtsnam annādyaṁ; S'B. 7. 1. 2. 5; 10. 2. 6. 16; 13. 8. 2. 8 yad eva saṁvatsare 'nnam; S'B. 6. 2. 2. 35; 36 yad ato 'nyad eva saṁvatsare 'nnam; TB. 1. 5. 6. 4 yā saṁvatsara upajivāsīt; 5 yaiśā saṁvatsara upajivā.

² PB. 21. 15. 3 s'aradam oṣadhayo 'bhisampacyante.

cows of a Brāhmin; during a (second) year he should, at Vyarna Naitandhava (lies so hier und Index III, p. 655, Spalte 2 Zeile 31), kindle his fire (for domestic worship); during a (third) year he should, at Parīṇah, consecrate (and maintain by sacrificing into them) his (sacred) fires' (Caland).

Der Kommentar glossiert saṁvatsare kaum richtig mit saṁvatsarād ūrdhvam.

Zu saṁvatsaram brāhmaṇasya gā rakṣet vgl. S'B. 13. 4. 2. 16 tam (scil. as'vam) eta ubhaye devamanuṣyāḥ . . . saṁvatsaram rakṣanti; Ait. Ār. 3. 1. 6 (131, 3–4 Keith) etasyām ha smopaniṣadi saṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣya, etasyām ha sma mātrāyām saṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣyaḥ.

C. TS. 5. 6. 5. 1 saṁvatsaram ukhyaṁ (scil. agnim) bhṛtvā dvitīye saṁvatsara āgneyam aṣṭākapālaṁ nirvapet . . . , tṛtīye saṁvatsare 'bhijitā yajeta.

Die Parallele K. 22. 3 (58, 21–59, 1): saṁvatsaram ukhyaṁ bhṛtvā dvitīye saṁvatsare paryeta (lies so) āgneyam aṣṭākapālaṁ nirvapet . . . , tṛtīye saṁvatsare paryete 'bhijitā yajeta, also ist TS. dvitīye und tṛtīye saṁvatsare = 'nach Ablauf des zweiten (dritten) Jahres'.

Zu saṁvatsaram bhṛtvā vgl. MS. 3. 4. 6 (53, 2) ya evaṁ vidvānt saṁvatsaram agniṁ bibharti; S'B. 10. 2. 6. 9 ya enaṁ (scil. agnim) saṁvatsaram bibharti; 9. 5. 1. 65 yena purā saṁvatsaram bhṛtaḥ (scil. agniḥ) syāt [dazu S'B. 7. 5. 1. 34 sa yadi saṁvatsara-bhṛtaḥ syāt und PW., pw. s. saṁvatsarabhṛta]; TS. 5. 6. 5. 2 yat saṁvatsaram ukhyaṁ bibharti; K. 22. 3 (59, 8); K. 22. 10 (66, 15) = Kap. 35. 4 (280, 13) yat saṁvatsaram ukhyaṁ bibharti; K. 22. 10 (66, 16) = Kap. 35. 4 (280, 13–14) tasmāt saṁvatsaram ukhyo bhartavyaḥ; TS. 5. 5. 1. 6 yo vai saṁvatsaram abhṛtvāgniṁ cinute; 5. 5. 2. 5 taṁ saṁvatsaram abibhaḥ, . . . , tasmāt saṁvatsaram bhāryaḥ [Anders stilisiert S'B. 10. 6. 5. 4 tam etāvantaṁ kālam abibhar yāvānt saṁvatsaraḥ].

D. TB. 1. 1. 9. 10 anāhitas tasyāgnir ity āhur yaḥ samidho 'nādhāyā (so mit Caland ZDMG. 72, p. 13 und zu Āp S'S 5. 7. 5) 'gnim ādhatta iti, tāḥ saṁvatsare purastād ādadhyāt, saṁvatsarād evainam avarudhyādhatte, yadi saṁvatsare nādadhyād dvādas'yām purastād ādadhyāt, saṁvatsarapratimā vai

dvādas'a rātrayaḥ, saṁvatsaram evāsyāhitā bhavanti, yadi dvādas'yām nādadhyāt tryahe purastād ādadhyād, āhitā evāsyā bhavanti, 'Nicht gegründet, so sagt man, ist dessen Feuer, der, ohne vorher die Scheite (im Brahmaudanafeuer) aufgelegt zu haben, sich die Feuer gründet . . . Wenn er es nach einem Jahre nicht gründet, so lege er zwölf Tage (die Scheite) auf, denn die zwölf Tage sind des Jahres Abbild. Ein Jahr hindurch hat er dadurch die Scheite aufgelegt. Wenn er sie am zwölften Tage (vorher) nicht auflegt, so lege er sie drei Tage vorher auf' (Caland zu Āp S'S 5. 7. 5 und 4).

Die Parallelen K. 7. 15 (78. 21-79, 1 und 79. 5-7) = Kap. 6. 5 (63. 10-11 und 15-17); GB. 1. 2. 15 tat prajananam yat purā saṁvatsarād agnau samidha ādadhāti, prajananād evainam prajanitā prajanayati, . . . , yat saṁvatsare paryete 'gnim ādhatte prajātam evainam ādhatte, dvādas'asu rātrīṣu purādheyās, tā hi saṁvatsarasya pratimā, 'tho tīrṣu atho dvayor atho pūrvedyur, ādheyās tu (so mit Caland ZDMG. 72, p. 13) evāgnim ādadhānena.

E. TB. 1. 1. 9. 7 taṁ (scil. agnim) saṁvatsaram gopāyet, saṁvatsaram hi reto hitaṁ vardhate, yad enaṁ saṁvatsare nopanamet samidhaḥ punar ādadhyāt, 'Dieses (Brahmaudanafeuer) behüte (d. h. unterhalte) er ein Jahr lang. Denn die eingesetzte Frucht (Embryo) wächst ein Jahr lang. Wenn sich ihm nach einem Jahre das Opfer nicht einstellt [zuneigt], so legt er wieder Scheite auf' (Caland zu ĀpS'S 5. 7. 4).

II. ahaḥ :: ahan(i)

A. S'B. 11. 1. 1. 4 yad ahar evaiṣaḥ . . . na . . . drs'yeta tad ahar upavaset, . . . tasminn iha vasati, 'on what day this (moon) is not seen, on that day he should fast; on that (day) this (moon) dwells here (on this earth)' (Eggeling).

In einer ähnlichen Stelle liest ŚB. 4. 6. 6 yasmin (der Kommentar: yasmin dars'e candramā) drs'yeta sā sinīvalī.

B. TS. 7. 5. 7. 2 yat saptamam ahas tasminn utsrjeyuḥ, tad agnaye vasumate puroḍās'am aṣṭākāpālaṁ nirvapeyuḥ aber K. 33. 7 (16-18) yat saptamam ahas tad utsrjeyuḥ, . . . , yad ahas tūtsrjeyus tad agnaye vasumate 'ṣṭākāpālaṁ puroḍās'am prātar nirvapeyuḥ.

Für den Lokativ (e)tasminn und yasminn ahan(i) vgl. JB. 2. 409 (Caland § 166, p. 217, 11 von unten; 3. 24 (bis); 3. 40; 3. 93. MS. 4. 8. 10 (119, 7); K. 33. 8 (34, 17); AB. 4. 12. 2; PB. 11. 5. 1; 21. 4. 7 = TS. 5. 4. 12. 1–2; TS. 7. 2. 8. 7; S'B. 13. 5. 1. 7 [dazu Dual tayoh PB. 18. 11. 8; Plural eteṣu ahaḥsu; eṣu (scil. ahaḥsu) AB. 6. 18. 8 = GB. 2. 5. 15; teṣv ahaḥsu S'B. 10. 2. 5. 15].

Für den Akkusativ tad und yad ahaḥ vgl. S'B. 11. 5. 7. 10; S'B. 4. 6. 8. 6; 11; 16; S'B. 6. 7. 4. 14; 6. 8. 1. 5; S'B. 14. 4. 3. 6 (BÄUp. 1. 5. 6 Mādhy. = 2 Kāṇva); S'B. 10. 2. 5. 15 (ter); 11. 1. 5. 4; PB. 25. 10. 3; MS. 1. 6. 11 (104, 6, wo zu dīvyeyuḥ v. Schroeders Anm. und MS. I Einleitung, p. XVII, 7 von unten; Caland WZKM. 23, p. 52; Verf. SitzBer. bayer. Ak. d. W. 1934, Heft 6, p. 66, § 20; Thieme, Oriental. Literaturzeit. 1936, Spalte 702, 4 von unten zu vergleichen sind); MS. 4. 8. 10 (119, 8) = K. 30. 5 (187, 7–8); MS. 4. 1. 6 (8, 11–12); 4. 8. 1 (107, 3); 4. 8. 1 (106, 7 und 11); KB. 13. 2 (58, 5); 25. 10 (116, 21) 23. 4 (105, 4 und 7); 23. 5 (105, 17); K. 34. 1 (35, 16–36, 1, quater); K. 30. 5 (187, 10) = TS. 1. 2. 3. 2 (aber mit sapta für K. ṣaṭ); GB. 1. 2. 6 (die Parallele AB. 2. 19. 7 om. tad ahaḥ); AB. 1. 22. 12; AB. 7. 20. 3 [dazu der Plural yāny ahāni K. 6. 6 (56, 2–3) = Kap. 4. 5 (43, 15)].

Sonstige Variationen zwischen dem Accusativus und Locativus temporis bei ahas: samānam ahaḥ MS. 1. 4. 5 (52, 10) = K. 31. 15 (17, 6) gegen samāne 'han AB. 3. 47. 11 = 3. 48. 4; AB. 6. 31. 2 (GB. 2. 6. 9, wo 'hani); KB. 8. 9 (40, 9); 22. 1 (97, 5); 26. 9 (124, 4); — uttaram ahaḥ AB. 3. 15. 1 gegen uttare 'han S'B. 13. 3. 2. 1; MS. 4. 7. 6 (101, 5); uttare (scil. ahan) TS. 7. 1. 4. 2–3 [dazu uttareṣu ahaḥsu TS. 3. 3. 6. 2 (bis)]; — aupavasathyam ahaḥ AB. 7. 32. 4 (der Kommentar aupavasathye 'hani) gegen upavasathye 'hani AB. 3. 45. 5; SB. 1. 4. 6; upavasathiye 'han S'B. 9. 2. 1. 1. [Bemerkenswert ist das Nebeneinander von tad ahaḥ und upavasathe Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 151, 14 [§ 39]) kiṃ tad ahar upavasathe sāyam agnihotraṃ bhavati 'an diesem Tage (nämlich) am Fasttage']. Ebenso yāvadaḥ KB. 19. 4 (85, 17); 19. 5 (86, 6) gegen yāvadahe S'B. 3. 3. 4. 19 (vgl. ityahe S'B. 3. 3. 4. 17; 9. 5. 1. 8; SB. 1. 1. 26).

Wenn ahas mit einem Ordinale verbunden ist, so steht nur in KB. 20. 2-4; 21. 1-5 der Accusativus temporis: KB. 20. 2 (89, 20) jyotiḥ prathamam ahar upayanti [K. 33. 3 (28, 15) = TS. 7. 4. 11. 1 jyotiṣtomam prathamam upayanti]; 20. 3. (90, 15) gāṁ dvitīyam ahar upayanti [K. 33. 3 (28, 15-16) = TS. 7. 4. 11. 1 goṣtomam dvitīyam upayanti]; 20. 4 (91, 13) āyus tṛtīyam ahar upayanti [K. 33. 3 (28, 16) = TS. 7. 4. 11. 1 āyusṭomam uttamam upayanti]; 21. 1 (93, 1) āyuh pañcamam ahar upāyan . . . jyotiḥ śaṣṭham ahaḥ; 21. 2 (93, 3) gāṁ caturtham ahar upayanti; 21. 3 (93, 22) āyuh pañcamam ahar upayanti; 21. 4 (94, 17) jyotiḥ śaṣṭham ahar upayanti; 21. 5 (95, 17-18) jyotiḥ prathamam ahar upayanti . . . gāṁ dvitīyam . . . āyus tṛtīyam. Sonst steht beim Ordinale der Locativus temporis: prathame 'han(i) AB. 4. 29. 5-15; 4. 30. 2; 6; 8; 9; 6. 19. 1-4; GB. 2. 6. 1; 2. 6. 5; KB. 22. 1 (96, 21; 23; 26); 24. 8 (110, 20); 24. 9 (111, 7); S'B. 4. 5. 8. 1; 4; TB. 1. 2. 2. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 33. 4 (30, 1); PB. 10. 7. 2; 20. 15. 9; 13; JB. 2. 256; 3. 352. - dvitīye 'han(i) AB. 4. 31. 4-7; 9-11; 13; 4. 32. 1-4; 6-9; 11; 6. 15. 2-4; KB. 8. 8 (39, 15-16); 24. 8 (110, 20); 24. 9 (111, 8); 30. 9 (145, 17); S'B. 4. 5. 8. 1; 13. 4. 3. 6; TS. 7. 2. 8. 1; TB. 1. 2. 2. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 33. 4 (30, 2); PB. 10. 7. 2; 11. 10. 9; 14. 11. 29; 20. 15. 10; 13; JB. 3. 29; 3. 118; 3. 352. - tṛtīye 'han(i) AB. 5. 1. 11-14; 16; 5. 2. 1; 3; 6; 8-11; 14; 15; 17; 18; 21; 5. 3. 1; 6. 19. 2-4; KB. 24. 8 (110, 21); 24. 9 (111, 9); 30. 3 (143, 13); 30. 9 (145, 20-21); S'B. 4. 5. 8. 1; 13. 4. 3. 7; 14. 3. 1. 1; TS. 7. 2. 8. 1; TB. 1. 2. 2. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 33. 4 (30, 2); PB. 10. 7. 2; 20. 15. 11; 13; 21. 9. 9; JB. 3. 38; 3. 54; 3. 55; 3. 118; 3. 264; 3. 358. - caturthe 'han(i) AB. 4. 4. 1; 2; 5. 4. 3; 10; 12; 14; 16; 19; 22; 5. 5. 1; 2; 6-10; 12; 13; 16; 6. 19. 9 (GB. 2. 6. 1); KB. 21. 1 (92, 23); 22. 6 (99, 23 und 100, 1-2); 22. 7 (100, 14); 22. 9 (101, 18-19); 25. 11 (117, 23); 29. 5 (140, 17); 30. 3 (143, 13); S'B. 4. 5. 9. 2; 13. 4. 3. 8; TS. 7. 2. 8. 2; TB. 1. 2. 3. 3; 1. 8. 1. 1; 2. 7. 11. 2; K. 30. 2 (183, 3) = Kap. 46. 5 (279, 16); K. 33. 4 (30, 2); MS. 4. 7. 6 (101, 11 und 12); PB. 10. 7. 2; 12. 10. 3; 21. 9. 10; 14; JB. 3. 57; 3. 118; 3. 284. - pañcame 'han(i) AB. 5. 7. 1; 5; 8; 5. 6. 6-9; 11; 13; 5. 8. 1; 2; 4; 6-9; 5. 8. 10-12; 14; 6. 19. 9 (GB. 2. 6. 1); KB. 29. 5 (140, 18); 30. 3 (143, 17); S'B. 13. 4. 3. 9; TS. 7. 2. 8. 2; TB. 1. 2. 3. 3; 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 4) = Kap.

46. 5 (279, 17); K. 33. 4 (30. 2); PB. 13. 3. 10; JB. 3. 118; 3. 352. – *ṣaṣṭhe 'han(i)* AB. 5. 12. 4–8; 10; 12; 14; 17; 5. 13. 1–2; 5. 9. 3 (GB. 2. 6. 10); 5. 10. 3 (GB. 2. 6. 10); 5. 12. 4; 5; 8; 5. 13. 1–3; 5; 7; 9–11; 5. 14. 3; 4; 5. 15. 5; 6; 8; 5. 16. 9; 6. 19. 9 (GB. 2. 6. 1); 6. 26. 3; 6. 36. 15 (GB. 2. 6. 16); KB. 26. 7 (122, 10); 29. 5 (140, 18–19); 29. 6 (141, 6 und 12); 30. 3 (143, 17–18); 30. 10 (146, 13); S'B. 4. 5. 9. 4; 13. 4. 3. 10; 14. 3. 1. 1; TS. 7. 2. 8. 3; TB. 1. 2. 3. 3; 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 6) = Kap. 46. 5 (279, 19); K. 33. 4 (30, 2); 34. 1 (36, 3); MS. 3. 7. 6 (83, 1); JB. 3. 118; 3. 147; 3. 153; 3. 352. – *saptame 'han(i)* AB. 5. 16. 11–13; 17; 20; 28; 5. 17. 1; 3; 6–9; 11; 13; 14; 16; KB. 26. 8 (123, 5 und 13–14); S'B. 4. 5. 9. 6; 13. 4. 3. 11; TS. 7. 2. 8. 4; 7; TB. 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 7) = Kap. 46. 5 (279, 20–21); K. 34. 1 (36, 5); PB. 14. 10. 2. – *aṣṭame 'han(i)* AB. 5. 18. 6; 8; 10–14; 16; 21; 24; 5. 19. 1; 3; 8–10; S'B. 13. 4. 3. 12; TS. 2. 7. 8. 4; 7; TB. 1. 8. 1. 1; K. 30. 2 (183, 9) = Kap. 46. 5 (279, 22–23); K. 34. 1 (36, 7); PB. 14. 9. 20; 14. 10. 2. – *navame 'han(i)* AB. 5. 20. 6; 8; 10; 11; 5. 21. 1; 2; 4; 6; 9–12; 14; 16; 17; 19; KB. 26. 14 (126, 16); S'B. 4. 5. 9. 8; 13. 4. 3. 13; TS. 7. 2. 8. 4; 6; TB. 1. 8. 1. 1; K. 34. 4 (36, 9–10); PB. 11. 10. 9; JB. 3. 29. – *das'ame 'han(i)* KB. 27. 1 (129, 22 und 130, 2); 27. 4 (131, 22); 29. 5 (141, 1); S'B. 4. 6. 9. 7; 5. 4. 5. 3; 13. 4. 3. 14; TS. 7. 2. 1; 2; 7. 2. 8. 5; MS. 1. 9. 7 (138, 19); K. 9. 15 (117, 13); 34. 1 (36, 12). – *dvādas'e (scil. 'han)* S'B. 14. 3. 1. 1. – *ekaviṃs'e 'han* TB. 1. 2. 4. 2; K. 33. 4 (30, 6); 33. 6 (31, 22 und 32, 1). – *caturviṃs'e 'han* AB. 6. 23. 6; 7; K. 33. 2 (28, 11). – *saptamanavamayoḥ (scil. ahaṇoḥ)* PB. 14. 9. 20.

Bei den Kardinalzahlen mit *ahas* steht gewöhnlich der Akkusativ der Zeiterstreckung MS. 3. 7. 6 (82, 17) *ṣaḍ aḥāni*; K. 25. 1 (102, 16–103, 1) = Kap. 38. 4 (208, 9–10); AB. 4. 24. 2; MS. 1. 9. 6 (137, 7) *dvādas'āhāni* [die Parallele K. 9. 14 (115, 21–116, 1 *dvādas'a rātriḥ*]; TB. 3. 2. 6. 2 *ekam ahaḥ*; S'B. 11. 1. 6. 10 (S'loka) *katamac canāhaḥ*; aber AB. 6. 18. 8 (GB. 2. 5. 15) *pañcasv ahasu*.

Wenn *ahas* ein qualifizierendes Adjektivum bei sich hat, steht der Lokativ in *madhyame 'han* KB. 26. 11 (125, 1); S'B. 13. 6. 2. 2; MS. 4. 7. 6 (101, 10); *apare (scil. ahan)* TB. 1. 3. 3. 5; *pūrvasmin (scil. ahan)* K. 35. 16 (62. 10) = Kap. 48. 14 (305, 18);

pūrve 'han TS. 7. 1. 4. 2-3; pūrve (scil. ahan) TB. 1. 3. 3. 5, dazu pūrveṣv ahaḥsu TS. 3. 3. 6. 2; 7. 2. 2. 3; 7. 4. 5. 4; 7. 5. 4. 2; uttame 'han(i) S'B. 13. 3. 2. 3; TB. 3. 9. 9. 2; PB. 21. 14. 10; uttame (scil. ahan) S'B. 4. 5. 8. 4; TB. 2. 7. 11. 2; anye-'nye (scil. ahan) S'B. 13. 3. 2. 2, dazu anyeṣv ahaḥsu AB. 6. 15. 14; 6. 26. 3; 6. 36. 15 (GB. 2. 6. 16); parāñciṣv ahaḥsu AB. 6. 18. 6; 7 (GB. 2. 5. 15 parākṣv ahaḥsu); vratye 'han(i) GB. 2. 1. 14; TB. 3. 7. 1. 9; MS. 2. 1. 10 (11, 18); K. 35. 18 (65, 1) = Kap. 48. 16 (307, 13); mahāvratīye 'han(i) AB. 4. 22. 8; K. 34. 1 (36, 13-14); rāthantare 'hani AB. 5. 7. 1; PB. 4. 4. 10; JB. 3. 216 (Caland § 200, p. 275, 10 von unten); 3. 220; bārhatē 'hani AB. 5. 18. 24; 5. 19. 8; PB. 4. 4. 10; JB. 3. 244; 3. 250 (Caland § 206, p. 287, 19 von unten); 3. 251; 3. 264; prāyaṇīye 'han TS. 7. 2. 8. 1; vaiṣuvate 'han S'B. 4. 6. 3. 3; prājāpatye 'han S'B. 6. 2. 2. 23; arvākpañcās'eṣv ahaḥsu S'B. 11. 5. 5, 6; āgneye 'han JB. 3. 184; 3. 191; pāñkte 'han JB. 3. 132, s'ākvare 'han JB. 3. 92.

III. varṣāḥ :: varṣāsu

A. S'B. 1. 5. 3. 11 tad varṣā īḍitam ivānnaṁ icchamānaṁ caranti, aber nach Caland, S'BK. I, Introduction III § 26, a; p. 67 liest hier die Kāṇvarezenion 2. 5. 1. 9 varṣāsu.

B. S'B. 3. 1. 1. 8 . . . iti nv eva varṣāḥ aber die Kāṇvarezenion (Caland, l. c.) 4. 1. 1. 5 varṣāsu.

Zum Lokativ vgl. S'B. 2. 1. 3. 4 (= Kāṇva 1. 1. 3. 4) vais'yo varṣāsv ādadhīta; S'B. 2. 1. 3. 8 varṣāsu sa ādadhīta; varṣāsv ādadhīte (Kāṇva 1. 1. 3. 7 varṣāsv ādadhīta); S'B. 2. 2. 3. 7 (= Kāṇva 1. 2. 3. 5) sa vai varṣāsv ādadhīta; S'B. 2. 2. 3. 7 uta hi tad varṣāsu bhavati yad āhur: grīṣma iva vā adyety, uto tad varṣāsu bhavati yad āhuḥ: s'is'ira iva vā adyety (Kāṇva 1. 2. 3. 6 bhavati vai tad varṣāsu yatrāhur: grīṣma evādyety, bhavati tad yatrāhuḥ: s'is'ira evādyety); S'B. 13. 5. 4. 28 athottaraṁ saṁvatsaram ṛtupa'subhir yajate, . . . , ṣaḍbhiḥ pārjanyair vā mārutair vā varṣāsu; KB. 1. 3 (2, 11) kasminn ṛtau punar ādadhīteti, varṣāsv iti; 4. 12 (17, 3) varṣāsv āgate s'yāmākasasye s'yāmākān uddhartavā āha; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 152, 11-12 [§ 40] tasmād varṣāsu na sunuyāt.

5. Der Accusativus temporis und der Instrumentalis temporis.

S'B. 1. 5. 3. 12 tā (scil. oṣadhayaḥ) varṣā vardhante [unmittelbar nachher tāḥ s'aradi barhiṣo rūpaṁ prastīrṇāḥ s'ere, vgl. dazu K. 25. 4 (106, 17) = Kap. 39. 1 (212. 11) tasmāc chiś'ira oṣadhayaḥ parābhavanti]. Aber nach Caland, S'BK. I, Introduction III § 26, a; p. 67 liest hier die Kāṇvarezension 2. 5. 1. 10 den Instrumental varṣābhiḥ.

Es ist ungewiß, ob hier ein Instrumentalis temporis (Delbrück, Ai. Synt. § 89, p. 130)¹ vorliegt. Caland bemerkt: 'the meaning may be slightly different' d. h. varṣābhiḥ kann Instrumental des Mittels sein. Eine ähnliche Ungewißheit S'B. 1. 5. 3. 11–12 idam kṣudraṁ sarisṛpaṁ grīṣmahemantābhyāṁ nityaktaṁ bhavati | yā imā oṣadhayo grīṣmahemantābhyāṁ nityaktā bhavanti (Eggeling: 'during summer and winter').

6. Die Akkusative dis'am und puccham parallel den Lokativen dis'i und pucche.

A. S'B. 3. 9. 3. 17; 4. 4. 5. 9 sa yasyāṁ tato dis'y āpo bhavanti tad yanti; KB. 18. 10 (82, 9; cf. ĀpS'S. 8. 7. 20) te yasyāṁ dis'y āpo bhavanti tām dis'am abhyāvṛtya caranty, aber S'BKāṇva 4. 9. 3. 17; 5. 5. 3. 5 (Caland, S'BKāṇva I, Intro-

¹ Zu den von Delbrück zitierten Stellen füge hinzu: S'B. 2. 3. 1. 11 und 12 (= Kāṇva 1. 3. 1. 6) sa yat tato rātryās'nāti; sa yat tato 'hnās'nāti; S'B. 2. 3. 4. 9 tad ahnā rātryā bhūyo-bhūya evākṣayyaṁ bhavati (Kāṇva 1. 4. 1. 7 tad idam ahnā rātryā bhūyo-bhūya eva bhavati); S'B. 6. 6. 4. 1 tad yat kiṁ cāto rātryopasamādadhāti; 2 yac ca rātryopasamādadhāti; tad yat kiṁ cāto 'hno-pasamādadhāti; S'B. 11. 5. 5. 13 (S'loka) tad uttareṇābhitanvate 'hnā; S'B. 12. 3. 2. 7 (S'loka) s'ramād anyatra parivartamānaḥ . . . ahorātrābhyāṁ puruṣaḥ samena katikṛtvaḥ prāṇiti cāpa cāniti; 8 ahorātrābhyāṁ puruṣaḥ samena tāvatkṛtvaḥ prāṇiti cāpa cāniti; 12. 9. 2. 2 yad evāhorātrābhyāṁ enaḥ karoti; MS. 4. 5. 1 (63, 9) tasmād rātribhiḥ s'ravasyate; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 109, 5 von unten [§ 13]) rātriyaḥ hi pas'avo baddhāḥ; S'B. 14. 9. 3. 1 (BĀUp. 6. 3. 1) puṁsā nakṣatreṇa manthaṁ saṁniya; vgl. auch S'B. 2. 5. 2. 46 (= Kāṇva 1. 5. 1. 38) tad ye (Kāṇva atha) vais'vadevena ('at the Vais'vadeva' Eggeling) yajamānayoṛ vāsasī parihite syātām; PB. 15. 5. 9 agniṁ vai pūrvair aharbhir ājuhōti, 'to Agni he offers oblations during the preceding days' mit der Anm. 1 'This would mean that the ritual of the preceding days is performed in honour of Agni, the instrumental pūrvair aharbhiḥ being taken as an instrumental of time' (Caland). Cf. Syntax of Cases I § 40, p. 91–93; Renou, Gr. Sk. § 219, d, p. 294.

duction III § 21, o; p. 63, 1) te yām dis'am āpo bhavanti tad yanti.

Vgl. dazu den Lokativ AB. 3. 31. 9 yasyām asya dis'i dveṣyaḥ syāt; S'B. 5. 2. 4. 20 sa yasyām tato dis'i (scil. bhrātrvyaḥ) bhavati; TS. 5. 2. 5. 6 kṣodhuko bhavati yas tasyām dis'i bhavati; KB. 7. 10 (33, 13) ta etasyām dis'i santaḥ somaṁ rājyāyābhyaṣiñcanta;¹ aber der Akkusativ S'B. 12. 9. 3. 6; 13. 8. 4. 5; 14. 3. 1. 27 (Delbrück, Ai. Synt. p. 168, 11) yām asya dis'am dveṣyaḥ syāt tām dis'am parāsiñcet; K. 34. 18 (48, 15–16) yām dis'am somau saṁstutau syātām tām dis'am parīkṣeta. Ähnlich der Akkusativ S'BKāṇva 4. 6. 4. 3 (Caland S'BK. I, Introduction III § 22, o, p. 62, 1 von unten) te yām dis'am yūpaṁ vetsyanto bhavanti tad yanti [die Mādhyandinaparallele hat nichts Vergleichbares], wo aber vetsyanto bhavanti = vetsyanti 'nach welcher Richtung hin sie den Opferpfosten suchen werden'. Vgl. auch, mit der √ pinv, S'B. 14. 2. 2. 28 yām dis'am pinvate tām pinvate 'nach welcher Richtung hin (die Milch) überläuft' gegenüber S'B. 14. 2. 2. 28 sa yasyām evainaṁ (scil. gharmam) velāyām purā pinvayanti 'at the place where' (Egging), 'zu der Zeit, wann', 'bei der Gelegenheit, wann' (PW.s. velā, Spalte 1374, 33).

Bei der √ vā 'wehen' haben S'B. 11. 5. 3. 1 (Delbrück, Ai. Synt. p. 168, 10) yām dis'am vāto vāyāt; TB. 2. 3. 9. 9 yadā tām dis'am vāto vāyāt² 'nach welcher Richtung hin der Wind weht' gegen den Lokativ apsu PB. 7. 9. 11 yathā vāto 'psu s'anair vāti 'as the wind blows gently over the water' (Caland).

¹ Cf. K. 8. 4 (88, 7) = Kap. 6. 9 (70, 2) etasyām vai (Kap. hi) devā dis'i; yasyām eva devā dis'i; TS. 5. 4. 3. 4 kasyām vāha dis'i kasyām vā; S'B. 13. 8. 1. 5 etasyām ha dis'i pitplokasya dvāraṁ; 9. 1. 1. 10 etasyām ha dis'y etasya devasya grhāḥ; K. 36. 14 (80, 22) etasyām vai dis'i rudrāṇām grhāḥ.

² Diese akkusativische Konstruktion immer bei den Komposita √ vā + anu, + anu-sam, + abhi, + ā, + upa und + vi: TB. 2. 3. 9. 6 sarvā dis'o 'nuvāti; sarvā dis'o 'nusaṁvāti; TB. 2. 3. 9. 5 sarvā dis'a āvāti; TB. 3. 2. 4. 5; MS. 4. 1. 5 (6, 15); K. 31. 3 (4, 12) = Kap. 47. 3 (287, 6) yad vai kiṁ ca vāto nābhivāti; S'B. 13. 3. 8. 6 tad vāyur upavāti; TS. 3. 4. 3. 1; K. 13. 12 (193, 12) te (scil. dyāvapṛthivī) vāyur vyavāt; S'B. 4. 1. 3. 7 imaṁ (scil. vṛtram) no vivāhi; K. 27. 3 (142, 4–5) = Kap. 42. 3 (250, 10–11) imaṁ (scil. somam) no vivāhi; taṁ vyavāt; MS. 4. 5. 8 (75, 7) taṁ vāyur madhyato vyavāt (cf. zum zerebralen † Festgabe Hermann Jacobi [1926] p. 19, 5–11).

B. S'B. 9. 1. 2. 36 rathantaraṃ dakṣiṇe pakṣe (scil. gāyati); 37 br̥had uttare pakṣe; 38 vāmadevyam ātman; 39 yajñāyajñīyaṃ puccham; 40 ātman gāyati ... nikakṣe ... dakṣiṇe nikakṣe.

Für den Akkusativ puccham fehlt eine Parallele. Sonst steht immer der Lokativ: K. 21. 5 (43, 14–15 und 18) = Kap. 31. 20 (169, 18–19 und 20) yajñāyajñīyaṃ (Kap. yajñāyajñīyaṃ) pucche gāyati s'roṇyāṃ vāmadevyam ... hṛdayam (= das Sāman Prajāpater hṛdayam) apipakṣe; MS. 3. 3. 5 (38, 10–11) prajāpater hṛdayam apipakṣe gāyate, tasmād idam apipakṣa ātmano hṛdayam anṛcaṃ gāyate; S'B. 5. 1. 5. 1 yad brahmā rathacakre sāma gāyati nābhidaghna uddhite; 7. 4. 1. 24 puruṣe gāyati; S'B. 8. 7. 4. 1; 4 svayamātrṇṇāsu (scil. iṣṭakāsu) sāmāni (4 om. sāmāni) gāyati; und mit √gā+abhi: S'B. 4. 6. 9. 11–12 ta uttarasya havirdhānasya jaghanyāyāṃ kūbaryāṃ sāmābhigāyanti; uttaraveder vottarāyāṃ s'roṇau | yad uttarasya havirdhānasya jaghanyāyāṃ kūbaryāṃ; PB. 18. 7. 12 vājīnāṃ sāma brahmā rathacakre 'bhigāyati (die Parallele JB. 2. 194 brahmā rathacakra āsīnas sāmābhigāyati).

7. Der Akkusativ und Lokativ bei der √vis' + pra.

A. MS. 4. 1. 6 (8, 10); K. 31. 4 (5, 14); Kap. 47. 4 (288, 6) manor vai s'raddhādevasya yajamānasyāsuraḡhnī (so emendiert v. Schroeder die Lesart der Hs. Ch. des K. yajamānasya tasyāsuraḡhnī) vāḡ yajñāyudhāni praviṣṭāsīt aber die Parallele TB. 3. 2. 5. 9 manoḡ s'raddhādevasya yajamānasyāsuraḡhnī vāḡ yajñāyudheṣu praviṣṭāsīt (vgl. Zt. f. Indol. und Iran. 5, p. 117).

B. S'B. 2. 3. 1. 3 tad agnāv eva yonau garbho bhūtvā pravis'ati aber die Kānvaparallele 1. 3. 1. 1 agnim eva yoniṃ garbho bhūtvā pravis'ati (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III, § 21, c, p. 60).

Über die Konstruktion von vis' + pra mit Akkusativ und Lokativ s. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 115, 37 — 116, 35:

(a) Beim Participium praeteriti halten sich die akkusativische und die lokativische Konstruktion ziemlich die Waage: S'B. hat den Akkusativ zweimal (3. 4. 2. 5; 12. 3. 1. 9), den Lokativ fünfmal (1. 1. 4. 14 [= Kāṇva 2. 1. 3. 17]; 2. 3. 1. 9 [= Kāṇva

1. 3. 1. 4]; 2. 3. 4. 34 [=Kāṇva 1. 4. 1. 24]; 3. 3. 4. 7; 14. 7. 2. 17. Die TS. hat einmal den Lokativ (2. 1. 8. 4), einmal den Akkusativ (7. 5. 9. 3). Das TB. hat nur den Lokativ (1. 1. 10. 3; 1. 3. 5. 2–4; 3. 2. 5. 9). Die MS. hat nur den Akkusativ (4. 1. 6 [8, 10]; 4. 5. 2 [64, 7 und 65, 6]). Das K. hat einmal den Lokativ (33. 7 [32. 22]) und dreimal den Akkusativ (26. 9 [133, 7] = Kap. 41. 7 [243, 11]; 31. 4 [5, 14] = Kap. 47. 4 [288, 6]; 31. 15 [17, 13]): Das PB. hat einmal den Akkusativ (9. 1. 1). Das JB. hat 1. 7 (Caland § 3, p. 6, 17–19; 21; 22; 24) den Akkusativ; 1. 97; 98 (Caland, § 14, p. 20, 1–2 und 14) den Lokativ. Das AB. hat einmal den Lokativ (8. 20. 5).

(b) Das Kausativum wird immer mit dem Lokativ konstruiert.

(c) Beim nicht-kausativen Verbum, einschließlich der infiniten Verbalformen (mit Ausnahme des Participium praeteriti), steht fast durchgehend der Akkusativ: S'B. 69mal; TS. 28mal; TB. 10mal; MS. 47mal; K. 54mal; PB. 13mal; JB. 17mal; SB. einmal; AB. 10mal; KB. 4mal; GB. 6mal. Der Lokativ findet sich nur S'BMādhyandina 2. 3. 1. 3 (wo aber die Kāṇvaparallele 1. 3. 1. 3 den Akkusativ hat) und S'B. 3. 9. 2. 10.

8. Der Akkusativ und Lokativ beim Kausativum der $\sqrt{r} + \text{upa}$.

S'B. 8. 1. 4. 1 tā (scil. iṣṭakāḥ) haike puruṣam upārpyopadadhati, . . . , tasmād enāḥ paris'ritsv evopārpyopadadhyāt, 'indem er diese (Ziegel) mit der Puppe [mit den Einfaßsteinen] in Berührung bringt'.

Zum Lokativ vgl. SB. 1. 5. 12 varuṇo vā etad viṣṇau yajñam upārpayati. Ähnlich die Lokative mit $\sqrt{r}$ (Kausativum) GB. 2. 2. 5 etad vai sarvaṁ brahmaṇy arpitam; mit $\sqrt{r}$ (Kausativum) + prati S'B. 10. 5. 4. 4 yat paris'ritsu yajuṣmatīḥ (scil. iṣṭakāḥ) pratyarpayati ras'mīṁs tad dikṣu pratyarpayati; mit $\sqrt{r}$ (Kausativum) + sam S'B. 14. 5. 5. 15 (=BĀUp. 2. 5. 15) yathā rathanābhau ca rathanemau cārāḥ sarve samarpitā evam evāsminn ātmani sarve prāṇāḥ (Kāṇva sarvāṇi bhūtāni) . . . sarva eta ātmānaḥ samarpitāḥ.

Für den Akkusativ mit $\sqrt{r}$ (Kausativum) + upa habe ich kein anderes Beispiel zur Hand; vgl. aber KāṭhUp. 4. 9 taṁ devāḥ sarve 'rpitāḥ.

Ein Instrumental steht K. 27. 10 (151, 3–9) ātmānaṁ (ebenso yajamānaṁ und sadasyān) yas'asārpayeyam; sva eva loke 'dhvar-yur ātmānaṁ yas'asārpayati; sva eva loke yajamānaṁ yas'asārpayati; sva eva loke sadasyān yas'asārpayati.

9. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{\text{as}}$ 'werfen' + anu.

AB. 8. 11. 8 yathā ha vā idaṁ niṣādā vā selagā vā pāpakṛto vā vittavantam puruṣam araṇye gṛhītvā kartam anvasya vittam ādāya dravanty evam eva ta ṛtvijo yajamānaṁ kartam anvasya vittam ādāya dravanti (der Kommentar glossiert kartam anvasya mit kasmiṁs' cid andhakūpādirūpe garte taṁ prakṣipya) aber der Lokativ TS. 7. 2. 4. 2 yathā guṇe guṇam anvasyaty evam eva tal loke lokam anvasyati.

Sonst hat die $\sqrt{\text{as}}$ und ihre Komposita regelmäßig den Lokativ des Platzes, wohin etwas geworfen wird: MS. 3. 2. 4 (20, 5); K. 21. 7 (46, 9); $\sqrt{\text{as}}$ + api MS. 3. 2. 7 (26, 18); PB. 8. 6. 8; 9; JB. 1. 332 (Caland § 112, p. 125, 1 von unten); $\sqrt{\text{as}}$ + ava TS. 3. 2. 2. 1; MS. 4. 6. 5 (85, 6); $\sqrt{\text{as}}$ + ā TB. 3. 3. 9. 11; K. 31. 12 (15, 3); 32. 6 (24, 20); MS. 1. 4. 8 (56, 4); $\sqrt{\text{as}}$ + upa MS. 3. 2. 6 (23, 11); $\sqrt{\text{as}}$ + upa-sam S'B. 6. 6. 4. 9; $\sqrt{\text{as}}$ + ni K. 29. 8 (178, 2); S'B. 7. 2. 1. 15; 9. 1. 2. 31; TS. 5. 4. 3. 4; TB. 3. 3. 2. 3 (bis); K. 21. 6 (45, 4); MS. 3. 3. 4 (37, 10); $\sqrt{\text{as}}$ + parā S'B. 3. 8. 5. 9 (quater); $\sqrt{\text{as}}$ + pari S'B. 6. 5. 2. 12; $\sqrt{\text{as}}$ + pra S'B. 3. 1. 2. 8 (bis); 3. 8. 2. 18; 4. 1. 2. 21; 4. 4. 5. 2; 9. 1. 1. 42; 9. 2. 1. 19; 14. 3. 1. 14; 14. 5. 4. 12 (BÄUp. 2. 4. 12); TS. 6. 1. 3. 8; TB. 3. 11. 8. 6; MS. 3. 9. 4 (119, 4); 4. 5. 2 (65, 1); AB. 2. 35. 3; 5; 7. 33. 1; JB. 3. 101 (Caland § 181 p. 243, 31); $\sqrt{\text{as}}$ + prati S'B. 12. 5. 2. 6; 8; 10; 11; TS. 5. 2. 9. 3; K. 20. 8 (27, 9) = Kap. 31. 10 (157, 22).

10. Der Akkusativ und Lokativ (Renou, Gr. Sk. § 223, b, p. 310, 4) bei der $\sqrt{\text{pat}}$.

S'B. 14. 7. 1. 20 (BAUp. 4. 3. 20) gartam¹ iva patati; JB. 1. 139 (Caland § 34, p. 40, 22); 2. 16 yathā kartam¹ patet tādṛk

¹ Zu garta-: karta- (Wackernagel I § 100, b, p. 117, 9) vgl. JB. 2. 299 (Caland § 156, p. 201, 5 mit Anm. 9 und 29) trikarta-, wenn dieses Nebenform zu trigarta-.

tat; TA. 6. 9. 19 (Mysore ed. II, p. 107–108) kartam¹ patiṣyāmi aber KB. 26. 4 (121, 20) garte¹ vā patati.²

11. Der Akkusativ und Lokativ bei der √ ruh.

S'B. 2. 1. 2. 7 manuṣyāṇām kāmam rohema, . . . , te manuṣyāṇām kāmam arohan, yaṁ manuṣyeṣu kāmam arohan . . . , taṁ pas'uṣu kāmam rohati aber die Kāṇvaparallele 1. 1. 2. 4 manuṣyāṇām kāme rohāma, . . . manuṣyāṇām kāme rūlhāḥ . . . , manuṣyāṇām kāme 'rohan . . . pas'ūnām kāme rohati (Caland, S'BKāṇva, Introduction III § 26, b; p. 67). Vgl. zum Akkusativ JB. 2. 14 atha rauhiṇakam, etena vai prajāpatir ekas'aphānām pas'ūnām kāmam arohat, tad yat kāmam arohat tad rauhiṇakasya rauhiṇakatvaṁ, kāmam pas'ūnām rohati ya evaṁ veda.

Ganz ähnlich (Zeitschr. f. Indol. und Iran. 5, p. 123, 11) der Akkusativ nākam rohati K. 6. 7 (56, 13) = Kap. 4. 6 (44, 10); TB. 1. 3. 4. 3; PB. 18. 7. 10; varṣiṣṭham nākam rohati TB. 1. 3. 6. 1 (dazu nākasyaiva prṣṭham rohanti TS. 7. 5. 8. 5) gegen den Lokativ nāke rohati GB. 2. 5. 8 (234, 5, von Gaastra zu Unrecht zu nākam emendiert).

Vergleiche damit die Mantras uttamam nākam (VS., MS., K., Kap., S'B. uttame nāke) adhi rohayemam (VS., MS., K., Kap., S'B. rohayainam; TA. rohemam) AV. 1. 9. 2; 4; 6. 63. 3; 6. 84. 4; 11. 1. 4; VS. 12. 63; TS. 4. 2. 5. 3; MS. 2. 7. 12 (90, 18); K. 16. 12 (234, 9); Kap. 25. 6 (95, 22); S'B. 7. 2. 1. 10; TA. 6. 4. 2 (Ved. Var. III § 526, p. 266, 5–7) und svo (TS. suvo) ruhāṇā adhi nākam uttamam (TS., MS., K., Kap. nāka uttame; RV-Khila nāke asmin) RVKhila 9. 4. 9 (Scheftelowitz p. 124); VS. 11. 22; 18. 51; TS. 4. 1. 2. 4; 4. 7. 13. 1; MS. 2. 7. 2 (76, 1); 2. 12. 3 (146, 6); K. 16. 2 (222, 8); 18. 15 (275, 18); Kap. 29. 4 (131, 11); S'B. 6. 3. 3. 14; 9. 4. 4. 3 (Vedic Var. III § 526, p. 266, 2–4).

¹ Siehe Anm. 1 auf der vorigen Seite.

² Cf. PB. 16. 1. 2; KB. 16. 9 (73, 11); 25. 14 (119, 9) kartapatyam (KB. gartapatyam) eva tat; ähnlich PB. 4. 5. 13 tad āhuḥ: kartapraskanda (cf. KB. 26. 1 [120, 17] gartam abhipraskandati) iva vā eṣa yat trayastrins'āt (lies so mit Caland, ZDMG. 72, p. 19) saptadas'am upayantīti.

12. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{\text{jap}} + \bar{a}$.

S'B. 4. 5. 8. 10 dakṣine (scil. goḥ) karṇa ājapati aber die Kāṇvaparallele 5. 6. 5. 6 (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, j; p. 61) athāsyā dakṣiṇaṁ karṇaṁ ājapati.

Der Lokativ auch S'B. 13. 4. 2. 15 as'vasya dakṣiṇe karṇa ājapataḥ (wie liest hier die Kāṇvarezension?).

Zum Akkusativ vgl. TS. 7. 1. 6. 8 tasyā (scil. goḥ) upotthāya karṇaṁ ājapet. Vgl. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 118, 31–34. Das Vaikhānasasmārta Sūtra 2. 6 (ed. Caland, Bibl. Ind. p. 25, 11) hat das Simplex $\sqrt{\text{jap}}$ mit dem Lokativ karṇe:ṣaḍbhiḥ (scil. ṛgbhiḥ, der Instrumental ist bemerkenswert) karṇe japitvā.

13. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{\text{hu}} + \text{abhi}$.

S'B. 3. 6. 1. 21 viṣṭapam abhijuhoti, aber (Caland S'BK. I, Introduction III § 26, c; p. 68) die Kāṇvaparallele 4. 6. 1. 20 viṣṭape 'bhijuhoti.

Ein Lokativ bei $\sqrt{\text{hu}} + \text{abhi}$ ist sonst nicht zu belegen; beide Rezensionen lesen (Mādhy. 3. 6. 4. 15 = Kāṇva 4. 6. 4. 7) āvras'canam abhijuhoti.

Der Lokativ wird aus Beeinflussung des Simplex $\sqrt{\text{hu}}$ zu erklären sein, vgl. TS. 6. 3. 3. 3; MS. 3. 9. 3 (116, 7); K. 26. 3 (125, 11) = Kap. 41. 1 (169, 3) āvras'cane juhوتي gegen S'B. (oben) āvras'canam abhijuhoti; K. 22. 6 (61, 16) = Kap. 34 (175, 6–7) puruṣas'irṣe juhوتي gegen S'B. 7. 5. 2. 23; MS. 3. 2. 8 (27, 13) puruṣas'irṣam abhijuhوتي; K. 37. 12 (96, 13 und 15) nāḍyāṁ juhuyāt und juhوتي gegen TS. 3. 4. 8. 3 nāḍīm abhijuhuyāt; K. 11. 10 (158, 5) apsv juhوتي; TB. 3. 7. 3. 4 apsv hotavyam; S'B. 1. 8. 1. 9 yā amūr apsu āhutīr ahausīḥ; KB. 12. 1 (53, 7) apsu adh-varyur āhutīm juhوتي gegen S'B. 3. 9. 3. 23 so 'po 'bhijuhوتي; MS. 4. 7. 4 (98, 5–6) prahr̥teṣu paridhiṣv ajuhот und paridhiṣu juhوتي; K. 28. 9 (163, 18–19) = Kap. 44. 9 (264, 22–265, 1) prahr̥teṣu paridhiṣu hāriyojanaṁ (Kap. hāriyojanaṁ, so die Hss.; cf. Sitz.-Ber. Bayer. Ak. d. W. 1934, Heft 6, p. 45, § 39) juhوتي gegen MS. 4. 1. 14 (20, 8) paridhīn parihṛtyābhijuhوتي; K. 31. 11 (14, 13) = Kap. 47. 11 (295, 14) paridhīn abhijuhوتي.

Zur Parallelkonstruktion mit Akkusativ und Lokativ vgl. mit $\sqrt{\text{i}} + \text{abhi}$ -ava: S'B. 3. 2. 2. 27 na (und yad) . . . apo 'bhyaveyāt; S'B. 3. 8. 5. 10 apa evābhyavetya; 4. 4. 5. 10 yā eva kās' cāpo

'bhyaveyāt; MS. 4. 8. 5 (112, 4 und 113, 12) apo 'bhyavayanti; MS. 4. 8. 5 (112, 5–6) sthāvarā abhyavayanti, . . . , yad vahantīr abhyaveyuh, . . . , yat sthāvarā abhyavayanti; PB. 5. 9. 3 yad apo 'nabhinandanto 'bhyavayanti; SB. 3. 1. 1 apa evābhyavayanti; MS. 3. 6. 2 (61, 2) yad apo 'vabhṛtham abhyavaiti; MS. 3. 6. 7 (68, 18) yarhy ado 'po 'vabhṛtham abhyavaiti; S'B. 4. 4. 5. 10 tam (scil. hradam) apo 'bhyaveyāt, aber K. 29. 3 (170, 19) = Kap. 45. 4 (270, 19) na vahantiṣv abhyaveyuh; SB. 3. 1. 32 sra-vantiṣv abhyaveyūḡ sthāvarāsūḡ, . . . , sravantiṣv abhyaveyuh; 33 tāsṡv abhyaveyuh. Mit √dhā + abhi-ni: S'B. 14. 9. 4. 25 (BĀUp. 6. 4. 25) dakṣiṇaṁ kaṇṇam abhinidhāya 'indem er (der Vater) (seinen Mund) an das rechte Ohr (des Kindes) legt', aber S'B. 4. 4. 3. 9 mūrdhann abhinidhāya 'indem er (die Somakufe) auf seinen Kopf legt'; 11. 5. 8. 6 yathā vā s'irṇe ('in ein zerbrochenes [Gefäß]') garam abhinidadhyāt; JJB. 1. 358. 10 (Transactions Connecticut Academy of Arts and Sciences XV, p. 157. 6) s'irṇe vā bharam (so die Hss. A und D; die Hss. B und C haram) adhyādadhyāt]. Mit √srj + abhi K. 8. 2 (84, 6) = Kap. 6. 7 (65, 8) yad amuṣyā yajñīyam (lies so in K.) āsīt tad imān (i. e. pṛthivīm) abhyasṛjatoṣāḥ [TS. 5. 2. 3. 3; TB. 1. 1. 3. 2 yad amuṣyā yajñīyam āsīt tad asyām adadhāt]; K. 13. 2 (180, 22–181, 1) prajāpatiḥ pas'ūn sṛstvā varuṇaṁ varam abhyasṛjat; K. 34. 7 (40, 20) yajñaṁ vā anyāni chandāṁsy abhyasṛjanta, svārājyaṁ eva bṛhaty abhyasṛjanta; aber PB. 8. 7. 6 vais'vānare vā etad adhvaryuh sadasyān abhisṛjati 'Unto (Agni) Vais'vānara the Adhvaryu gives over the persons seated in the Sadas' (Caland).

14. Der Akkusativ und Lokativ bei der √kram + ā.

A. TS. 6. 6. 1. 1 dvābhyāṁ gārhapatye juhōti, dvipād yajamānaḥ, pratitiṣṭhyā, āgnīdhre juhōty antarikṣa evākramate, sado 'bhyaiti suvargam evainaṁ lokaṁ gamayati, saurībhyāṁ gārhapatye juhōty, amum evainaṁ lokaṁ samārohayati, aber MS. 4. 8. 3 (109, 16–18) dvābhyāṁ gārhapatye juhōtimān tenākramata, āgneyyāgnīdhre 'ntarikṣaṁ tenātha yad dakṣiṇā dīyante svargaṁ tena lokaṁ. [GB. 2. 3. 17 dvābhyāṁ gārhapatye juhōty adhvaryur asyākrāntenākramayaty āgneyyāgnīdhriye 'ntarikṣaṁ tena].

Ähnlich mit Akkusativ MS. 3. 8. 7 (104, 15–16) yad gāyatrīyā juhotīmāṁ tenākramate, yat triṣṭubhāntarikṣaṁ tenātha yad āhavanīyaṁ gachataḥ svargaṁ tena; 2. 2. 13 (25, 17–18) yad āgneya (scil. caruḥ) imāṁ tenākramate, yad vaiṣṇavo 'ntarikṣaṁ tena, yat prajāpatyo 'muṁ tena lokam.

B. K. 21. 9 (49, 2–4) "suparṇo 'si garutmān" iti gāyatrīyā sādāyaty, asyām evainam (scil. yajamānam) ākramayati, "bhā-sāntarikṣam āprṇe" 'ti triṣṭubhāntarikṣam evainam ākramayaty, "ājūhvānas supratikas purastād" iti jagatyāmuṣyām evainam ākramayati.

Zum Lokativ vgl. K. 26. 2 (122, 16 und 17) = Kap. 40. 5 (228, 19 und 20); K. 28. 4 (147, 4 und 5) = Kap. 44. 4 (259, 4 und 5) asyām evainam (scil. yajamānam) ākramayati, . . . , antarikṣa evainam ākramayati; K. 25. 8 (114, 9–10) = Kap. 40. 1 (221, 3–4) asyām evaine (scil. havirdhāne) ākramayati, . . . , antarikṣa evaine ākramayati.

Es ist möglich, daß hier der Akkusativ antarikṣam des Mantra auf das antarikṣam K. 21. 9 (49, 3) eingewirkt hat.

15. Der Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{i} + \bar{a}$ mit pras'nam.

AB. 3. 28. 1 te deveṣu pras'nam aitām; K. 13. 3 (182, 6) tasmin pras'nam aitām, aber MS. 4. 6. 4 (84, 3); TS. 2. 5. 8. 5; 2. 5. 11. 4; 8 tau prajāpatiṁ pras'nam aitām; TB. 2. 1. 6. 2 te prajāpatiṁ pras'nam āyan; dazu S'BKāṇva 2. 4. 2. 14 und 5. 1. 3. 10 prajāpatiṁ pras'nam ājagmatuḥ, die Mādhyandinaparaallelen 1. 4. 5. 11 und 4. 1. 3. 14 prajāpatiṁ prati pras'nam eyatuḥ (so mit Caland, S'BKāṇva Introduction III § 21, 1; p. 61 zu lesen, vgl. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. V, p. 119, 17–30); JB. 3. 95 (Caland § 180, p. 240, 4) tau vai: prcchāvahā iti, tau hekṣvākūn eva pras'nam eyayuḥ.

Vgl. den Locativus personae beim Medium der $\sqrt{pr}$ acch: PB. 13. 3. 24 te deveṣv aprcchanta; 25. 13. 3 tau deveṣv aprcchetām; JB. 1. 138 (Caland § 34, p. 40, 2–3) prajāpatāv eva prcchāmahā iti, te prajāpatāv aprcchanta; JB. 1. 109 (Caland § 17, p. 24, 13); 2. 243 (Caland § 148, p. 187, 16) tau ha (1. 109 om. ha) prajāpatāv aprcchetām (Delbrück, Ai. Synt. § 78, p. 120, 9).¹

¹ Zur lokativischen Konstruktion der $\sqrt{pr}$ acch schreibt mir Herr P. Thieme (Breslau): " $\sqrt{pr}$ acch mit Lokativ wird von Caland als 'um eine Entscheidung

Beim Aktivum der $\sqrt{\text{pracch}}$ steht sowohl die Person, die befragt wird, als auch die Sache, nach der gefragt wird, immer im Akkusativ. Der Accusativus personae steht auch bei dem Aktivum der $\sqrt{\text{pracch}}$ mit *pras'nam*, *pras'nān* (Delbrück, Ai. Synt. § 122, p. 180, 25) S'B. 11. 4. 1. 9; 14. 6. 8. 1 (BĀUp. 3. 8. 1); 14. 9. 1. 5 (BĀUp. Mādhy. 6. 1. 5 = Kāṇva 6. 2. 3); GB. 1. 1. 31 (bis); 32 (ter); 1. 2. 13; 1. 3. 8.

16. Der doppelte Akkusativ parallel dem Akkusativ und Lokativ bei der $\sqrt{\text{pad}}$ + *abhi*.

S'B. 5. 3. 3. 11 *athainam* (scil. *yajamānam*) *dakṣiṇe bāhāv abhipadya japati* aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, K; p. 61 *athainam dakṣinam pāṇim abhipadya* . . .

Weder für die Mādhyandinakonstruktion mit dem Akkusativ und Lokativ noch für die des Kāṇvatextes mit doppeltem Akkusativ (Caland: 'are we to take the double accusative of the Kāṇvas as a $\sigma\chi\eta\mu\alpha\ \kappa\alpha\theta'$ ὅλον καὶ κατὰ μέρος?')¹ finden sich Parallelen. Die gewöhnliche Konstruktion für 'jemanden (etwas) bei etwas ergreifen' ist der Genitiv und Akkusativ: S'B. 2. 1. 4. 28 *pūrvārdham ulmukānām abhipadya* (Kāṇva 1. 1. 4. 25 *ulmukāny upaspr̥s'ati*); S'B. 2. 5. 1. 5; 6 (= Kāṇva 1. 4. 3. 3) *tā asya* (scil. *prajāpateḥ*) *prajāḥ sṛṣṭāḥ stanāv evābhipadya*; S'B. 3. 4. 1. 27

fragen'] JB. 'wir wollen die Sache dem P. zur Entscheidung vorlegen; sie fragten den P. um seine Entscheidung', 'sie legten dem P. die Sache zur Entscheidung vor'; PB. 'they resorted (went) to the gods for a decision'] übersetzt. Es will mir in der Tat so vorkommen, als ob es sich um einen rechtlichen term. tech. handelt. Das ständige Medium der $\sqrt{\text{pracch}}$ bei dieser Konstruktion ist charakteristisch. Wörtlich möchte ich zunächst übersetzen: 'sich bei Jemandem gegenseitig befragen'. Nun steht $\sqrt{\text{pracch}}$ + *saṁ* im Medium schon RV. 4. 18. 2^d *yudhyai tvena saṁ tvena pr̥cchai* im Gegensatz zu medialer $\sqrt{\text{yudh}}$ 'sich bekämpfen'. Geldner übersetzt: 'mit dem einen will ich kämpfen, mit einem anderen mich verständigen'; vgl. auch RV. 1. 165. 3^c *saṁpr̥cchase* 'du willst (mit uns) paktieren' (Geldner). Darf man danach sich das Recht nehmen, die Wendung 'sich bei Jemandem befragen' zu verstehen als 'sich bei Jemandem (als Schiedsrichter) einigen (bez. zu einigen streben)'?"

¹ Eine ähnliche Konstruktion bei $\sqrt{\text{mṛs'}}$ + *parā* JB. 1. 171 (Caland § 61, p. 66, 12 und p. 67, Anm. 5) *taṁ bāhū parāmṛs'ann* ('ihn an beiden Armen packend') *uvāca*. Vgl. auch Renou, Gr. Sk. § 218, E, p. 290, 1 von unten – 291, 3.

tasya devā anuhāya vālām abhipeduḥ; 3. 7. 1. 26 pūrvārdhaṁ vai daṇḍasyābhipadya; 6. 5. 2. 20 asyai (i. e. die Opferpfanne) bilam abhipadya; S'B. 14. 2. 1. 15 athāsyai (scil. goḥ) stanam abhipadyate; KB. 27. 6 (133, 2) athādhvaryur uttarasya havir-dhānasya kubārīm abhipadyāha. Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 118, 35 – 119, 9.

17. Adverbielles kṣipram und kṣipre.

Nach Caland S'BK. I, Introduction III § 26, d; p. 67 gebraucht die Kāṇvarezension nie den adverbialen Lokativ kṣipre, sondern hat dafür den adverbialen Akkusativ kṣipram. Die Mādhyandinarezension hat vorwiegend (40mal) den Lokativ kṣipre: 1. 2. 5. 17 (: Kāṇva 2. 2. 3. 16 kṣipram); 1. 3. 1. 17; 1. 4. 3. 21; 1. 6. 1. 18; 1. 7. 2. 17; 1. 8. 3. 16; 2. 1. 4. 19 (: Kāṇva 1. 1. 4. 19 kṣipram); 21 (: Kāṇva 1. 1. 4. 21 kṣipram) 2. 3. 2. 14; 2. 4. 4. 15 (bis; : Kāṇva 1. 3. 4. 9, bis, kṣipram); 3. 1. 1. 2; 3; 4. 1. 1. 21; 4. 2. 1. 5; 4. 5. 2. 15; 4. 5. 8. 11; 4. 6. 8. 16 (quinqies); 5. 3. 3. 2; 3; 6. 2. 1. 37; 7. 4. 2. 18; 9. 3. 4. 11; 10. 3. 5. 16; 10. 5. 5. 9; 11. 1. 3. 7 (quater); 11. 2. 7. 23; 12. 4. 1. 4; 12. 4. 2. 9; 12. 4. 3. 8; 12. 5. 1. 17; 13. 8. 1. 7. 12; aber fünfmal den adverbialen Akkusativ kṣipram S'B. 4. 1. 3. 3; 5. 5. 5. 14; 11. 2. 7. 23; 13. 2. 4. 3; 13. 8. 1. 2.

TS. hat zweimal (2. 1. 4. 15; 3. 1. 5. 15) kṣipram, einmal (3. 9. 1. 3) kṣipre.

KB. ebenso zweimal (2. 9. [8,5]; 28. 7 [137, 10]) kṣipram, einmal (1. 1 [1, 15]) kṣipre.

JB. hat kṣipre 1. 52. 1; 1. 64. 1; 1. 65. 2 (JAOS. 23, p. 332; 347; 348), dagegen kṣipram JB. 1. 250 tad yathā vittam pravāhaṁ kṣipram pravahed evam evainam etā devatā svargāya lokāya pravahanti; in enger Nachbarschaft stehen kṣipram und kṣipre JB. 1. 329 tad yat kṣipram rathantaram gāyati . . . , yo mām anena samam akr̥d dhatāyam kṣipre pāpmānam vijahātv iti, sa ha kṣipre pāpmānam vijahāti ya evam vidvān kṣipram rathantaram gāyati und 330 (Journal of Vedic Studies I, 2 [1934], p. 39, 10).

Das Vādhūla Sūtra hat nach Caland, Acta Orientalia II, p. 153, 6 von unten nur den Lokativ kṣipre.

Nur den Akkusativ *kṣipram* haben PB. 7. 7. 12; 9. 1. 38; 12. 13. 23 (bis); 13. 4. 11; MS. 4. 2. 9 (ter, 31, 18; 32, 1); 4. 2. 14 (ter, 37, 16–18); 4. 6. 1 (bis, 78, 14; 16); K. 12. 2 (bis, 164, 12–13); AB. 5. 30. 1; 6. 8. 7 (ter); 6. 18. 1 (bis); 8. 28. 6–10; 20; GB. 1. 3. 13 (quater 80, 11; 81, 2; 8; 82. 1); 2. 6. 5 (249, 12; 15). Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. V p. 122, 31–123, 10.

18. Adverbielles *anakṣastambham* und *anakṣastambhe*.

S'B. 3. 6. 4. 11 *taṁ* (scil. *yūpam*) *vā anakṣastambham* ('so daß die Achse nicht gehemmt wird') *vṛs'cet*, aber (Eggeling) die *Kāṇvare*zension *anakṣastambhe*.

Vgl. TS. 6. 3. 3. 3–4 *anakṣasaṅgam* | *vṛs'ced*, *yad akṣasaṅgam vṛs'cet* (cf. *ĀpS'S.* 7. 2. 6); MS. 3. 9. 2 (115, 1–2) *anakṣasaṅgam sthāṇur uṁs'īṣyo*, *yad akṣasaṅgam sthāṇum uṁs'īṇṣet*; aber K. 26. 3 (125, 18–19) = Kap. 41. 1 (236, 10–12) *gulphadaghne* und *jānudaghne vṛs'cet*, . . . , *yāvaty anakṣasaṅgas syāt tāvati vṛs'cet*.

19. Der Akkusativ und Dativ mit der $\sqrt{\text{sthā}}$ +*pra*.

TS. 2. 4. 4. 1–3 *prajāpatiḥ prajā asrjata*, *tā asmāt sṛṣṭāḥ parācīr āyan*, *tā yatrāvasan tato garmud udatiṣṭhat*, *tā bṛhaspatis' cānvaitāṁ*, so 'bravīd *bṛhaspatir*: *anayā tvā pratiṣṭhāny atha tvā prajā upāvartsyantīti*, *taṁ pratiṣṭhat*, *tato vai prajāpatim prajā upāvartanta* . . . | *prajāpatiḥ pas'ūn asrjata*, *te 'smāt sṛṣṭāḥ parāṅca āyan*, *te yatrāvasan tato garmud udatiṣṭhat*, *tān puṣā cānvaitāṁ*, so 'bravīt *pūṣā*: 'nayā mā pratiṣṭhātha *tvā pas'ava upāvartsyantīti*, *mām pratiṣṭheti somo 'bravīn mama vai | akrṣṭa-pacyam ity*, *ubhau vām pratiṣṭhānīty abravīt*, *tau pratiṣṭhat*, *tato vai prajāpatim pas'ava upāvartanta*; K. 10. 11 (138, 6) *prajāpatiḥ pas'ūn sṛṣṭvā tesām pūṣaṇam adhipām akarot*, *te 'smād apākrāmaṁs*, *teṣām puṣā padenānvait*, *te yatrāvasaṁs tad garmutaṁ s'akno jātām avindat*, *tām āchidyāharat*, *tayā prajāpatim abravīt*: *anayā mā pratiṣṭhasvopa vai tvaite pas'avaḥ punar naṁsyantīti*, . . . , *tato vai taṁ pas'avaḥ punar upānaman*; aber MS. 2. 2. 4 (18, 3) *prajāpatiḥ pas'ūn asrjata*, *te 'smāt sṛṣṭāḥ parāṅca āyaṁs*, *teṣām pūṣaṇam adhipām akarot*, *te yatrāvasaṁs tataḥ s'akno garmud ajāyata*, *taṁ vā āharad*: *anena me pratiṣṭheti*.

Zum Dativ vgl. MS. 1. 10. 15 (154, 12) ta etam odanam apacaṇs, tena pas'ūn acikayus, te 'vidur: yatarān vā ima upā-vartsyanti ta idaṁ bhaviṣyantīti, tebhyo vā etena prātiṣṭhaṇs, tān etenāyachaṇs, tat pas'ūnām vāvaiṣā yatih; K. 36. 9 (76, 5) ta etam odanam apacanta, te pas'ūn acikayur: yatarān vā ime s'vaḥ kamitāras te jetāra iti, tebhya etena prātiṣṭhaṇs, tān etenā-yachan, pas'ūnām evaiṣā yatih.

Zum Akkusativ gibt es keine Parallelen. Delbrück, Ai. Synt. § 167, p. 291, 17 übersetzt die TS.-Stelle: 'Mit dieser (Pflanze) will ich vor dich treten' und so Keith: 'With this will I go before thee.'

20. Der Akkusativ und Dativ beim Desiderativum der √ man.

PB. 12. 10. 15 tasmai (scil. agnaye) jātāyā 'mīmāṇsanta: gārhapatyē praharāmaḥ āgnīdhraḥ āhavanīyāḥ iti, 'About this (fire), after it has been produced, they (the theologians) are (vielmehr were) in doubt: "Shall we throw it into the gārhapatya or into the āgnīdhra or into the āhavanīya?"' (Caland); der Kommentar: tasmai jātāyāgnaye tadarthaṁ brahmavādinō 'mīmāṇsanta pūjītavīcāravacano mīmāṇsās'abdo vicāritavanta ity arthaḥ. Der Dativ (Caland, PB. Übersetzung, Introduction III, § 8, b, p. XXVIII, 2) hat keine Parallele; an allen anderen vergleichbaren Stellen steht der Akkusativ: AB. 4. 27. 9 tasmād dhāpy etarhi gavyaṁ mīmāṇsamānāḥ pṛchanti: santi tatrosāḥ iti 'Deshalb fragen sie auch jetzt noch, wenn sie in Zweifel über eine Weide sind: „Ist dort Salz“?'; MS. 3. 10. 5 (136, 9) kati pātrāṇīti pṛched, dvādas'a pātrāṇy upāṇs'usavanas trayodas'am, yat tan mīmāṇsante: pātrāḥ (lies so) na pātrāḥ iti mīmāṇsante hi trayodas'am māsam: māsāḥ (lies so; nasaliert auslautender Plutivokal, Wackernagel I § 257, b; p. 299, 16; § 259, b, α; p. 302, 3) na māsāḥ (lies so) iti 'Wenn sie in bezug auf dieses (dreizehnte Gefäß) in Zweifel sind (weil es kein eigentliches Gefäß, upāṇs'upātra, sondern der zum Keltern des upāṇs'ugraha dienende Preßstein, upāṇs'usavana, ist): „Ist es ein Gefäß? Ist es kein Gefäß?“, so sind sie mit Bezug auf den Schaltmonat in Zweifel: „Ist der ein Monat? Ist der kein Monat?“. Ohne die Frage K. 8. 3 (86, 8) = Kap. 6. 8 (68, 1) divādhate ya (Kap. yad) udite sūrya ādhatte, na vai su vidur iva manuṣyā nakṣatraṁ

mīmāṃsanta iva hy uditena vāva puṇyāham (A. Weber, Die ved. Nachrichten von den Naxatra II, p. 296; [Abhandl. preuß. Ak. d. Wiss. 1862]); MS. 3. 8. 1 (92, 14) naivam ekas'caneṣum astāṃ mīmāṃsātā iti, tasmād etasye (scil. rudrasya) 'ṣur astā na mīmāṃsitavyā; JB. 1. 176 (Caland, § 62, p. 67, 24) etad dha sma vai tat (so Caland; die Hs. taṃ) pūrve brāhmaṇā mīmāṃsante.

21. Der Akkusativ und Dativ bei der √ yaj.

S'B. 1. 3. 5. 10 upāṃs'u tasyai devatāyāi yajati yasyā iṣṭīm nirvapati aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, g; p. 61) 2. 3. 3. 7 upāṃs'u tāṃ devatām yajet.

S'B. 1. 3. 5. 10; 1. 6. 2. 12 upāṃs'u devatām yajati; 3. 1. 3. 6 upāṃs'u devate yajati; 11. 1. 5. 9; 11. 4. 3. 18 upāṃs'u devatā yajati mit dem Akkusativ der Gottheit (Delbrück, Ai. Synt. § 90, p. 134, 20).

Aber S'B. 1. 6. 3. 19 tasmād yasyai kasyai ca devatāyāi havir nirvapanti tat purastād ājyabhāgāv agniṣomābhyām yajanti steht wieder der Dativ agniṣomābhyām (leider merkt Caland die Kāṇvaparallele hierzu nicht an); in der ähnlichen Stelle K. 8. 10 (94, 11) = Kap. 7. 6 (77, 13–14) āvām evāgra ājyabhāgau yajān; tasmād agniṣomā evāgra ājyabhāgau yajanti steht der regelmäßige Akkusativ der Gottheit. [Der Kasus des vaḥ in TS. 2. 6. 3. 1 yajān va ājyabhāgau ist doppeldeutig.]

Vielleicht sind die zwei ganz isolierten Dative der Gottheit im S'BMādh. den benachbarten Dativen mit der √ vap + nis zuzuschreiben. Cf. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 117, 31–118, 21.

22. Das Kausativum der √ nam + upa mit Akkusativ und Dativ parallel zu √ nam + upa mit Akkusativ.

JB. 3. 50 yasmāt pas'avo 'pakrāmanty agnir eva tasmāt pas'ūn apakrāmayaty, atha yaṃ pas'ava upanamanty agnir eva tasmai pas'ūn upanamayati.

√ nam + upa regiert sonst überall den Akkusativ. Das Kausativum mit doppeltem Akkusativ ist nicht zu belegen; aber auch für den Dativ mit Akkusativ findet sich keine Parallele.

23. (A). Der Akkusativ und Instrumental bei der $\sqrt{\text{as}}$ mit *mithunī*. (B.) Der Instrumental bei der $\sqrt{\text{bhū}}$ mit *mithunī* parallel dem Lokativ bei der $\sqrt{\text{car}}$ mit *mithunam*.

A. S'B. 1. 7. 4. 1; 2. 2. 4. 15; 3. 2. 1. 25 *mithuny enayā syām*; 2. 1. 1. 5 *mithuny ābhiḥ syām* aber die Kāṇvaparallelen (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, b, p. 60) 2. 7. 2. 1; 1. 2. 4. 11; 4. 2. 1. 19 *mithuny enāṁ syām*; 1. 1. 1. 3 *mithuny enāḥ syām*. Caland vermutet für den Akkusativ Beeinflussung durch $\sqrt{\text{bhū}}$ + *saṁ* 'coire' c. accus., das in S'B. 1. 7. 4. 1; 2. 1. 1. 5; 2. 2. 4. 15; 3. 2. 1. 25 in unmittelbarer Nachbarschaft steht (*tām saṁbabhūva*) und auch sonst häufig ist: KB. 23. 4 (104, 24); TS. 2. 5. 1. 6 (ter); TB. 1. 3. 3. 4; TS. 6. 1. 3. 6 = MS. 3. 6. 8 (70, 4) = K. 13. 3 (182, 3) = K. 23. 4 (78, 22) = Kap. 36. 1 (188, 2); TS. 5. 5. 4. 1; TB. 1. 1. 3. 8; K. 8. 5 (89, 12) = Kap. 7. 1 (72, 13); MS. 1. 6. 12 (106, 8); S'B. 14. 4. 2. 5-9 (BĀUpMādhy. 1. 4. 5-9 = Kāṇva 1. 4. 3-4). Vgl. weiter $\sqrt{\text{bhū}}$ + *saṁ* mit *mithunam* und dem Akkusativ: K. 12. 5 (167, 16); K. 27. 1 (137, 9) = Kap. 42. 1 (246, 3) *tām* (scil. *vācam*) *mithunaṁ samabhavat*; S'B. 6. 1. 2. 1 so 'gninā *prthivīm* *mithunaṁ samabhavat*; 3 *sa vayunāntarikṣaṁ* *mithunaṁ samabhavat*; *sa ādityena divaṁ* *mithunaṁ samabhavat*, 6 *sa manasā vācaṁ* *mithunaṁ samabhavat*; 7-9 *sā manasaiva vācaṁ* *mithunaṁ samabhavat*; S'B. 10. 6. 5. 4 (BĀUp. 1. 2. 4) *sa manasā vācaṁ* *mithunaṁ samabhavad as'anāyāṁ mṛtyuḥ* (Kāṇva *as'anāyā mṛtyuḥ* mit var. lect. *as'anāyā hi mṛtyuḥ*).

B. Der Instrumental bei der $\sqrt{\text{bhū}}$ mit *mithunī* parallel dem Lokativ bei der $\sqrt{\text{car}}$ mit *mithunam*.

AB. 7. 13. 13 (S'loka) *tāsmāt te* (scil. *pas'avaḥ*) *mātrāpi mithunībhavanti* aber S'S'S. 15. 17 *tāsmāt te mātary api mithunaṁ caranti*. Die Bloomfieldsche Concordance merkt die Variante *mātrāpi :: mātary api* nicht an. Sie fehlt auch in den Vedic Variants III.

Zum Instrumental bei der $\sqrt{\text{bhū}}$ mit *mithunī* vgl. JB. 1. 351 *rcā mithunībhavati*.

24. Der Akkusativ und Genitiv bei der $\sqrt{\text{hū}}$ (*hvā*) + *prati-* *upa* (ritueller term. techn.).

S'B. 4. 4. 2. 16 *tām na pratyupahvayeta, . . . ko hi hatasya niraṣṭasya pratyupahavaḥ* (Nomen), . . . *tām vai praty evopa-*

hwayeta aber die Kāṇvaparallele (Caland S'BK. I, Introduction III § 25, c; p. 67) 5. 4. 4. 12 ned asya hatasya niraṣṭasya pratyupahvayai, . . . , kiṁ tasya na pratyupahvayeta.

Vgl. KB. 14. 8 (60, 8 und 10) pratyupahavo (Nomen) 'chāvā-kasya; pratyupahūto 'chāvākaḥ.

Caland bemerkt: 'Is the genitive of the Kāṇvas the result of the influence of the Mādhyandinas'ākhā?' Ich möchte eher annehmen, daß der Genitiv der Kāṇvas bei der $\sqrt{hū}$ (hvā) + prati-upa durch ein dem Sprecher vorschwebendes Nomen pratyupahava [pratyupahvayate = pratyupahavaṁ karoti] veranlaßt worden ist.¹

25. Der Akkusativ und Genitivus partitivus bei der $\sqrt{str}$ + upa.

An Stelle von S'B. 1. 7. 2. 10 und 1. 7. 4. 11 ājyasyopastīrya lesen (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, h, p. 61) die Kāṇvaparallelen 2. 6. 4. 10 und 2. 7. 2. 9 upastīryā-jyam.

Der partitive Genitiv (Delbrück, Ai. Synt. p. 160, 7 von unten) auch S'B. 1. 6. 1. 21; 4. 4. 2. 5; 4. 4. 5. 16; 17 ājyasyopastīrya; AB. 2. 14. 4 ājyasyopastrṇāti; 5 dvir ājyasyopastīrya; Vādhū-lasūtra (Caland, Acta Orientalia VI p. 183, 26 und 27 [§ 68]) sa yad ājyasyopastrṇīte.

Der Akkusativ S'B. 2. 5. 2. 37; 38 (die Kāṇvarezension 1. 5. 1. 33; 34 hat nichts Entsprechendes); S'B. 2. 5. 3. 14; 15 (= Kāṇva 1. 5. 2. 13; 14); S'B. 2. 6. 1. 27; 28; 29; 31 (= Kāṇva 1. 6. 1. 17–20); S'B. 11. 7. 4. 4 upastrṇīta ājyam; S'B. 3. 8. 2. 26 ājyam upastrṇīte; S'B. 2. 5. 3. 9 und 10 sa dakṣiṇasyaudanasya sarpirā-secanāt tata ājyam upastrṇīte; sa uttarasyaudonasya sarpirā-secanāt tata ājyam upastrṇīte (Kāṇva 1. 5. 2. 8 und 9 so 'sya dakṣiṇasyaudanasya tata evājyam upastrṇīte; so 'syottara-syaudanasya tata evājyam upastrṇīte).

¹ Sonst steht $\sqrt{hvā}$ + prati-upa noch TB. 3. 3. 8. 4 mukham iva pratyupahvayate, Caland zu ĀpS'S. 24. 14. 15 'Er ruft die Idā zu sich heran, sie (d. h. die in seiner Hand befindliche Idā) vor den Mund (haltend)' mit Verweis auf ĀS'S. 1. 7. 6 und S'S'S. 1. 10. 7.

26. Der Akkusativ und Genitivus partitivus beim Kausativum der $\sqrt{\text{ghṛ}}$ (ghar) + abhi.

An Stelle von S'B. 1. 7. 2. 10 und 1. 7. 4. 11 upariṣṭād ājyasy-ābhighārayati lesen die Parallelen Kāṇva 2. 6. 4. 10 und 2. 7. 2. 9 ājyam abhighārayati (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, h; p. 61).

Der partitive Genitiv (Delbrück, Ai. Synt. p. 160, 7 von unten) auch S'B. 1. 6. 1. 21 (wozu ich die Kāṇvaparallele nicht feststellen kann); 2. 5. 2. 37; 38; 2. 5. 3. 9; 10; 14 (wozu der publizierte Kāṇvatekt keine syntaktischen Parallelen hat); 3. 8. 3. 19; 4. 4. 2. 5 upariṣṭād ājyasyābhighārayati; S'B. 2. 5. 2. 39; 40; 2. 5. 3. 15; 2. 6. 1. 27–29; 31 (wozu der Kāṇvatekt keine syntaktischen Parallelen hat); 3. 8. 2. 26; 3. 8. 3. 23; 25; 4. 4. 5. 1; 4. 5. 2. 11 upariṣṭād dvir ājyasyābhighārayati.

Der Akkusativ TB. 3. 3. 5. 2 abhy ājyam ghārayati; S'B. 3. 8. 2. 24 vapām evāgre 'bhighārayaty atha pṛṣadājyam; pṛṣadājyam evāgre 'bhighārayanti; 25 vapām evāgre 'bhighārayed atha pṛṣadājyam; TS. 6. 3. 9. 6 pṛṣadājyam abhighārya vapām abhighārayati; MS. 3. 10. 1 (130, 14–15) yad vapām abhighārya pṛṣadājyam abhighārayet; yat pṛṣadājyam abhighārya vapām abhighārayati.

Aber natürlich der Instrumental ājyena, wenn die zu beträufelnde Opfergabe im Akkusativ angegeben wird: MS. 4. 1. 12 (15, 18); TB. 3. 3. 5. 2 ājyenā (TB. yad ājyenā) 'nyāni haviṁṣy abhighārayanti (TB. abhighārayanty atha) kenājyam; S'B. 7. 3. 2. 3 ājyena hi havir abhighārayanti; TS. 6. 3. 10. 2 pṛṣadājyena hṛdayam abhighārayati; S'B. 1. 5. 3. 25 tenaiva yathāpūrvaṁ haviṁṣy abhyaghārayan; oder zu ergänzen ist S'B. 7. 3. 2. 3 ājyena; 12. 5. 1. 13 ājyenābhighārya. Und so mit $\sqrt{\text{ghṛ}}$ (ghar) + prati-abhi AB. 5. 16. 9 tad yathaivāda ājyenāvadānāni punaḥ praty-abhighārayanti; mit $\sqrt{\text{ghṛ}}$ (ghar) + vi-ā TS. 6. 2. 11. 3 ājyena vyāghārayati; S'B. 9. 2. 1. 3 svayamātrṇṇām vyāghārayaty ājyena pañcagrhitena; S'B. 9. 2. 1. 7 ājyena und pañcagrhitena (scil. vyāghārayati); ājyena hy uttaravediṁ vyāghārayanti; pañcagrhitena hy uttaravediṁ vyāghārayanti.

27. Parataktischer Akkusativ und hypotaktischer Genitivus partitivus bei yāvat.

K. 31. 1 (1, 8) = Kap. 47. 1 (284, 13) yāvad-yāvad vā avidvān adhvaryur barhiṣo dāti tāvad asyātmano mīyate, aber MS. 4. 1. 4 (3, 11) yāvad-yāvad evam avidvān adhvaryur barhir dāti tāvad asyātmano mīyate, 'wieviel der Opferstreu' :: 'wieviel Opferstreu'.

28. Der Accusativus rei et personae parallel zum Accusativus rei und Genitivus personae bei der $\sqrt{j}$ i (+ abhi).

MS. 1. 9. 8 (139, 5); dakṣiṇato vai devān asurā yajñam ajayan und 3. 8. 10 (110, 3 und 5) dakṣiṇato vai devān asurā yajñam ajayan, . . . , etat prati vai devān asurā yajñam ajayan aber K. 9. 15 (118, 6) dakṣiṇato vai devānām asurā yajñam abhyajayan und K. 26. 1 (121, 4) dakṣiṇato vai devānām yajñam rakṣāṅsy abhyajayan [die Kap. Parallele 40. 4 (227, 7) dakṣiṇato vai devānām rakṣāṅsi yajñam ajighāṅsan];¹ K. 28. 4 (157, 12) = Kap. 44. 4 (259, 13) dakṣiṇato vai devānām yajñam rakṣāṅsy abhyajayan.

Zum doppelten Akkusativ mit $\sqrt{j}$ i (Delbrück, Ai. Synt. § 122, p. 180, 9 von unten) TS. 2. 4. 1. 2 yad asurāṇ jayāma tan naḥ sahāsat; K. 10. 7 (132, 15) yad evemān asurāṇ jayāma tan nas sahāsat; K. 23. 10 (86, 3) = Kap. 37. 1 (194, 1–2); MS. 3. 7. 3 (77, 8) sā (MS. sā vai) kadrūs suparṇīm ātmarūpam (MS. ātmānam) ajayat; S'B. 14. 6. 8. 1; 12 (BĀUp. 3. 8. 1; 12) na vai jātu yuṣmākam imaṁ kas'cid brahmodyaṁ jetā; S'B. 3. 6. 1. 28 tān apy ardham āgnīdhṛasya jigyuh; 3. 6. 2. 3 ātmānaṁ nau sā jayāt; 8 ātmānaṁ vai tvājaiṣam; PB. 14. 3. 13 imāṁ māṁ yūyaṁ vasnikāṁ jayātha; Vādhūla S. (Caland, Acta Orientalia VI § 64^a, p. 176) yāṁ vai tāṁ brahmavādyam eva jigāya.

Zum doppelten Akkusativ mit $\sqrt{j}$ i + abhi K. 29. 6 (174, 3) = Kap. 45. 7 (273, 6) devā vā asurān yajñam abhijitya; PB. 20. 8. 1 abhijitā vai devā asurān imān lokān abhyajayan, . . . , abhijitaiva bhrātṛvyam imān lokān abhijitya.

Zum Genitiv mit $\sqrt{j}$ i + abhi vgl. TB. 3. 1. 4. 3 oṣadhīnām rājyam abhijayeyam; oṣadhīnām rājyam abhyajayat; samānānām ha vai rājyam abhijayati; 3. 1. 5. 14 pitṛṇām rājyam abhijayeyam;

¹ So die Hss. der Kap.; Raghu Vira emendiert nach K., kaum mit Recht vgl. Sitz.Ber. bayer. Akad. d. W. 1934, Heft 6, p. 23–24, § 7.

pitṛṇām rājyam abhyajayat; samānānām ha vai rājyam abhijayati; 3. 1. 4. 14 s'raiṣṭhyaṁ devānām abhijayeṣva; s'raiṣṭhyaṁ devānām abhyajayatām; s'raiṣṭhyaṁ ha vai samānānām abhijayati; 3. 1. 5. 2 jyaiṣṭhyaṁ devānām abhijayeyam; jyaiṣṭhyaṁ devānām abhyajayat; jyaiṣṭhyaṁ samānānām abhijayati; mit √ ji S'B. 11. 6. 1. 8–11 tena vanaspatīnām (9 tena pas'ūnām, 10 tenauśadhīnām, 11 tenāpām) lokam jayati. [MS. 3. 8. 3 (96, 7–8) yāvad-yāvad vai yajamāno vedyāḥ kurute tāvattāt – tāvattāt (Wackernagel III § 244, b, γ, p. 500, 7 von unten) pṛthivyā jayati hängt pṛthivyāḥ von tāvattāt ab.]

29. Ein sehr auffälliger (parataktischer) Akkusativ, statt des zu erwartenden Genitivs findet sich in folgender Stelle:

S'B. 13. 7. 1. 1 sarveṣāṁ bhūtānām s'raiṣṭhyaṁ svārājyam ādhipatyam paryait, . . . , tathaivaitad yajamānaḥ . . . sarvāṇi bhūtāni s'raiṣṭhyaṁ svarājyam ādhipatyam paryeti.

Sonst immer der Genitiv: TS. 5. 1. 8. 2 yāvanto vai mṛtyubandhas teṣāṁ yama ādhipatyam pariyāya; 5. 2. 3. 1 yāvati vai pṛthivī tasyai yama ādhipatyam pariyāya; 5. 3. 2. 4 brhatī chandasāṁ svārājyam pariyāya; K. 29. 7 (20–22) = Kap. 45. 8 (274, 16–17) etair (scil. grahaiḥ) eṣāṁ lokānām ādhipatyam paryāyan, . . . , eṣāṁ lokānām ādhipatyam paryeti; K. 33. 6 (31, 20) svānām ādhipatyam paryeti; KB. 26. 3 (121, 15–16) sarveṣāṁ ca bhūtānām s'raiṣṭhyaṁ svārājyam ādhipatyam paryeti; TS. 7. 5. 8. 3 āsām aham rājyam pariyām, . . . , tāsām rājanenai (scil. sāmānā) 'va rājyam paryait, . . . , prajānām eva tad yajamānā rājyam pariyanti; TS. 6. 4. 11. 1; 3; K. 12. 7 (170, 1) agram eva samānānām paryeti; TS. 6. 4. 11. 1; TB. 1. 3. 2. 3 agram samānānām paryeti; TS. 6. 6. 11. 2 tato vai so 'gram devānām paryait; TB. 1. 3. 2. 2 so 'gram devatānām paryait; TB. 3. 1. 5. 8 agram devatānām pariyāma, . . . , tato vai te (scil. vasavaḥ) 'gram devatānām paryāyan, . . . , agram ha vai samānānām paryeti; Chānd Up. 3. 6. 4 vasūnām (7. 4 rudrāṇām; 8. 4 ādityānām; 9. 4 marutām; 10. 4 sādhyānām) eva tāvad ādhipatyam svārājyam paryetā.

30. Ganz unverständlich (auch Caland: 'inexplicable') ist der Genitiv plur. yathārthānām der Kāṇvas parallel zum adverbial-

len Akkusativ yathārtham (dieses auch noch GB. 1. 1. 30; 32 in der vedischen Prosa) der Mādhyandinas:

S'B. 2. 3. 1. 6 vi hi srjyante yathārtham aber die Kāṇvare-zension (alle Hss.) 1. 3. 1. 2 visrjyante hi yathārthānām (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 25, c, p. 67).

31. Ein eigentümlicher Instrumental (parallel zum Akkusativ) bei der √ ah.

S'B. 11. 2. 6. 12 tad dha smaitad āruṇir āha aber die Kāṇva-parallele (Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 22; i; p. 64) 3. 2. 10. 10 etena ha sma vai tad āruṇir āha.

Die einzige Stelle, die sich etwa zum Vergleich mit etena bietet, ist S'B. 14. 8. 13. 2 (BĀUpMādh. 5. 13. 2 = Kāṇva 5. 12. 1) sa ha smāha pāṇinā, wo S'aṅkara mit pāṇinā hastena nivā-
rayan glossiert. Dann müßte etena deiktisch etwa 'in dieser Weise', 'mit dieser Geste' heißen?

Sonst immer der Akkusativ: S'B. 1. 1. 2. 11 tad dha smaitad āruṇir āha (Kāṇva 2. 1. 2. 10 uta ha smāhāruṇiḥ); S'B. 4. 5. 7. 9 tad dha smaitad āruṇir āha; 5. 2. 2. 5 tad dha smaitat purā kuru-paṇcālā āhuḥ; 6. 1. 2. 24 tad dha smāhāktākṣyaḥ; 11. 2. 7. 12; 12. 2. 1. 9 etad dha sma vai tad vidvān āha; 12. 2. 4. 8 etad dha vai tad vidvān āha paṇḍyaḥ; 12. 3. 2. 6 etad dha sma vai tad vidvān āha vārkalīḥ; 12. 8. 1. 17 tad u smāha revottarā sthapatīḥ pātavaś' cākraḥ; 12. 8. 3. 7 etad dha sma vai tad vidvān āha gaurivitiḥ s'āktyaḥ; S'B. 14. 8. 13. 2 (BĀUpMādh. 5. 13. 2 = Kāṇva 5. 12. 1) tad dha smāha pītṛdaḥ pītaram; S'B. 14. 9. 4. 4 (BĀUp. 6. 4. 4) etad dha sma vai tad vidvān uddālaka āruṇir (und nāko maudgalya und kumārahārīta) āha; MS. 1. 4. 5 (53, 14) etad dha sma vā āha kapivano bhauvāyanaḥ [K. 32. 2 (20, 19) atha ha smāha k. bh.]; 1. 5. 8 (76, 15–16); 1. 8. 2 (117, 2;) etad dha sma vā āha nāradaḥ; MS. 1. 4. 10 (58, 6–7); 1. 5. 9 (77, 7–8); 3. 6. 4 (64, 13); 3. 8. 6 (103, 9) etad dha sma vā āhāruṇa aupaves'iḥ [K. 32. 7 (25, 22) atha ha smāhāruṇa aupaves'iḥ]; MS. 1. 6. 5 (94, 14–15) etad dha sma vā āha kes'i sātṛyākāmīḥ kes'inariṇ dārbyam; MS. 1. 8. 9 (130, 10–11) etad dha sma vā āhur dākṣāyaṇāḥ; K. 22. 8 (65, 6) etad dha sma vā āhus' s'arka-rākhyāḥ; K. 22. 6 (62, 13–14) = Kap. 34 (176, 13) etad dha vā

uvāca s'aṅkhaḥ kauṣyaḥ putram agniṁ cikivāṅsam; K. 22. 7 (63, 10) = Kap. 35. 1 (177, 11-12) etad dha vā uvāca divājātas' (K. jātas') s'ākāyanyas' s'aṅkhaṁ kauṣyam; PB. 8. 6. 8 etad dha sma vā āha kūs'āmbaḥ; SB. 1. 4. 6 etad dha smāha glāvo maitreyaḥ; 1. 6. 2 etad dha smāhoddālaka āruṇiḥ; 1. 6. 5 etad dha sma vai tad vidvān āha; 3. 7. 15 etad dha smāha muñjaḥ sāmas'ravasah; 16 tad u ha smāha vāsiṣṭhas' caikitāneyaḥ; AB. 3. 6. 4 tad u ha smāha hiraṇyadan baidah; GB. 1. 1. 13 tad u ha smāha prajāpatiḥ; 1. 3. 3 tad u ha smāha s'vetaketur āruṇeyaḥ; MS. 1. 4. 5 (53, 9-10) etad dha sma vā āhaupāvir jānas'ruteyaḥ.

32. Der Akkusativ und Instrumental bei der √āp.

A. S'B. 2. 6. 3. 11 tenaiva saṁvatsaram āpnoti . . . tad dhaïke rātrīr āpipayīṣanti, sa yadi rātrīr āpipayīṣet aber die Kāṇva-parallele (Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 22, c; p. 63) 1. 6. 3. 8 tenaiva saṁvatsaram āpnoti, rātribhir haika āpipayīṣanti, yady u rātribhir āpipayiset.

Zum Akkusativ rātrīḥ vgl. S'B. 1. 3. 5. 8-9 tad rātrīr āpnoti | tad ahāny āpnoti, tat saṁvatsaram āpnoti; 11. 1. 2. 10-11 tad rātrīr āpnoti | tad ahāny āpnoti, tad v eva saṁvatsaram āpnoti; S'B. 9. 1. 1. 43; 9. 3. 3. 18 tat saṁvatsarasyāhāny āpnoti, tad ṛtūnām (9. 1. 1. 43 tan māsasya) rātrīr āpnoti, tad ubhayāni saṁvatsarasyāhorātrāṇy āpnoti.

Zum Instrumental der Kāṇvas bemerkt Caland: 'probably the object saṁvatsaram is to be understood'; vgl. K. 34. 7 (40, 18) ubhābhyām eva rūpābhyām saṁvatsaram āpnoti; PB. 4. 1. 5 ahorātrābhyām eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; 4. 2. 7 stotriyābhir eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; 17. 13. 17 agniṁ saṁvatsaram vais'vadevenāpnoti sūryam parivatsaram varuṇapraghāsais' candramasam idāvatsaram sākamedhair vāyum anuvatsaram s'unāsīryeṇa; KB. 11. 7 (51, 23-24) tad ṛtum āpnoty, ṛtunā saṁvatsaram; 14. 1 (61, 12-15) etena vai devāḥ ṣaḍvidhenājyena ṣaḍṛtum saṁvatsaram āpnuvan ṣaḍvidham saṁvatsareṇa sarvān kāmān . . . tatho evaitad yajamāna etenaiva ṣaḍvidhenājyena ṣaḍṛtum saṁvatsaram āpnoti ṣaḍvidham saṁvatsareṇa sarvān kāmān; 19. 10 (88, 19) anenāhnā ṣaḍaham āpnuvan ṣaḍahena saṁvatsaram, (89, 2-4) tad yathaitenāhnā

chandogāḥ ṣaḍaham āpnuvanti ṣaḍahena saṁvatsaram . . . evam evaitenāhnā hotā ṣaḍaham āpnoti ṣaḍahena saṁvatsaram; S'B. 3. 1. 3. 17; 3. 1. 4. 5; 3. 3. 3. 5; 3. 4. 1. 14; 3. 9. 4. 11; taṁ (scil. saṁvatsaram) pañcabhir āpnoti; 11. 5. 2. 10 tad ebhiḥ saṁvatsaram ca mahāvratam cāpnoti; S'B. 2. 6. 3. 10 (= Kāṇva 1. 6. 3. 8) tenaiva saṁvatsaram āpnoti; S'B. 3. 1. 4. 20 etam (scil. saṁvatsaram) evaitayāpnoti; AB. 5. 29. 5 saṁvatsareṇaiva saṁvatsaram āpnoti; S'B. 10. 4. 3. 12 paris'ridbhir evāsyā (scil. saṁvatsarasya) rātrir āpnoti yajuṣmatibhir ahāni . . . lokamprṇābhir muhūrtān; das Objekt aus dem vorhergehenden zu ergänzen: TB. 2. 2. 8. 5–6 taṁ devāḥ praisaiḥ praiṣam aicchan, tat praiṣāṇāṁ praiṣatvaṁ, nividdbhir nyavedayan, tan nividāṁ nivittvaṁ | āprībhir āpnuvan, tad āprīṇāṁ āpṛitvaṁ. Caland's Interpretation ist zweifellos richtig, vgl. unten B.

Anmerkung. 1. Einige Male steht bei der √āp der Lokativ dem Instrumental fast äquivalent: S'B. 6. 2. 1. 20 puroḍās'akapāleṣu nv evāpyata iyaṁ prathamā mṛṇmayiṣṭakā; 10. 1. 2. 9 tāni vā ctāni sarvāṇi jyotiṣṭoma evāgniṣṭoma āpyante; 10. 2. 6. 1 māsī vai saṁvatsarasyāhorātrāṇy āpyante; K. 34. 12 (45, 4–6) bṛhatyām (ebenso vācy) evaitat pas'ūn āpnoti, bṛhatyām (ebenso vācy) evaitat pas'ūn āptvāvarunddhe; TS. 3. 4. 10. 2 atho virājy eva yajñam āpnoti; KB. 20. 1 (89, 15) tasminn (scil. saṁvatsare) etat ṣaṭṭayam annādyam āpnuvanti, wo überall 'in, bei' von 'durch' nur wenig verschieden ist. Cf. unten § 53.

2. Häufig ist das Adverbium in -s'aḥ; S'B. 12. 2. 1. 8; MS. 3. 4. 6 (52, 18–19); PB. 4. 2. 8; AB. 4. 16. 2 māsas'a eva tat (MS. om. tat) saṁvatsaram āpnuvanti (MS. āpnoti); TS. 2. 5. 8. 2; TB. 3. 3. 7. 1; K. 33. 2 (28, 4); K. 33. 8 (34, 22) ardhamāsas'aḥ saṁvatsara āpyate; PB. 4. 2. 8; AB. 4. 16. 4; K. 33. 2 (28, 4–5); K. 33. 8 (35, 1) ardhamāsas'a eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; K. 33. 2 (28, 11) āpan saṁvatsaram ardhamāsas'a āpann ahas's'aḥ K. 33. 2 (28, 6–7) ahas's'as saṁvatsara āpyate; ahas's'a eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; AB. 4. 16. 1 ṛtus'a eva tat saṁvatsaram āpnuvanti; TS. 2. 5. 8. 3 akṣaras'a eva saṁvatsaram āpnoti.

B. S'B. 11. 1. 2. 12; 11. 2. 3. 6 martyā ha vā agre devā āsuḥ, sa yadaiva te saṁvatsaram āpur (aber 11. 2. 3. 6 te brahmaṇāpur) athāmṛtā āsuḥ, sarvaṁ vai saṁvatsaraḥ.

Sāyaṇa glossiert brahmaṇāpuḥ mit brahmaṇā vyāptāḥ und Eggeling bemerkt: 'the use of āp with Instr. is peculiar'. Wahrscheinlich ist mit A. Minard, *La Subordination dans la Prose Védique* (Annales de l'Université de Lyon, IIIe série, fasc. 3) p. 152 § 541 in S'B. 11. 2. 3. 6 zum Instrumental brahmaṇā als direktes Objekt samvatsaram zu ergänzen; vgl. etwa K. 10. 1 (125, 10) brhaspatinā brahmaṇā brahma (scil. āpnoti). Vgl. oben A und § 2, J die Ellipse von somam.

33. Der Akkusativ und Instrumental des Wortes 'Weg' bei der √kram + ā.

AB. 7. 13. 13 (S'loka) eṣa panthā urugāyaḥ sucevo | yaṁ putriṇa ākramante vis'okāḥ aber S'S'S. eṣa panthā vitato devayāno | yenākramante putriṇo ye vis'okāḥ (cf. *Vedic Variants* III § 465, p. 232, 3). Bei √kram + ā gibt es weder für den Akkusativ noch für den Instrumental des Wortes 'Weg' eine Parallele; entfernt ähnlich ist S'B. 14. 6. 1. 8 (BĀUp. 3. 1. 8 Mādhy. = 6 Kāṇva) kenākrameṇa yajamānaḥ svargaṁ lokam ākramate. Vgl. § 34.

34. Der Akkusativ und Instrumental des Wortes 'Weg' bei der √pad + prati.

S'B. 2. 1. 4. 6 yathānyena pathaiṣyant so 'nyena pratipadyeta aber die Kāṇvaparallele 1. 1. 4. 5 yathānyena pathaiṣyann anyam panthānam pratipadyeta (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, i, p. 61).

Zum Akkusativ vgl. S'B. 14. 9. 1. 3 (BAUp. Mādhy. 6. 1. 3 = Kāṇva 6. 2. 2) devayānam vā panthānam pratipadyate pitṛyānam vā; Pras'naUp. 1. 9 dakṣiṇam ayanam p.

Zum Instrumental vgl. S'B. 5. 4. 3. 6; 13 yenaiva dakṣiṇā yanti tena pratipadyante; TB. 3. 8. 22. 1 yathākṣatrajño 'nyena pathā pratipādayet (cf. S'B. 13. 2. 3. 2 yathākṣetrajño 'nyena pathā nayet); TS. 7. 3. 1. 1 yo vai prajavaṁ yatām apathena pratipadyate; KB. 18. 10 (82, 18 und 20) sa etenāyanena pratipadyate; ChUp. 4. 15. 6 eṣa devapatho brahmapatha, etena pratipadyamānāḥ . . . nāvartante. Cf. *Zeitschr. f. Indol. u. Iran.* 5, p. 118, 22.

Anmerkung. Auch bei $\sqrt{i}$ wechselt der Instrumental (Delbrück, Ai. Synt. p. 129, 18ff.) mit dem Akkusativ (Delbrück, p. 169, 24). Der Instrumental: S'B. 1. 1. 1. 17; 3. 1. 2. 6 *tasmād yenaītā* (scil. āpaḥ) *yanti nimnaṁ kurvanti* (Kāṇva 2. 1. 1. 12 *tasmād yena yanti nimnaṁ tad bhavati*); S'B. 2. 1. 4. 6 *yathān-yena pathaiṣyan* (= Kāṇva 1. 1. 4. 5); S'B. 2. 3. 3. 10 *yena vā iṣor anīkam eti sarvā vai teneṣur eti*; 4. 3. 4. 16 *sa ṛtasya pathaiti*; *yo vai devānāṁ pathaiti*; 14. 7. 2. 12 (BÄUp. 4. 4. 12 Mādh. = 9 Kāṇva) *tenaiti brahmavit*; TS. 2. 2. 2. 1 *patho vā eṣo 'dhy apathenaiti*; 7. 2. 8. 5 *patho vā ete 'dhy apathena yanti*; 6. 6. 1. 3 *yajñasya hy etāḥ pathā yanti*; TS. 7. 5. 1. 5–6 *kena yanti*; *devayānena pathā*; *devayānenaiva | tat pathā yanti* [vgl. mit $\sqrt{gam}$ K. 32. 3 (21, 10–11) *yo devayānaḥ panthās tena devān gaccha*; JB. 2. 42 *eṣa vāva devayānaḥ panthā yad go-āyusī, . . . , ta etena devayānena pathaitaṁ svargaṁ lokam gacchanti*]; TB. 3. 9. 22. 3 *devānām evāyanenaiti*; JB. 2. 298 (Caland § 156, p. 200, 11 von unten) *sarasvatyā yanti, vāg vai sarasvatī vāg u devayānaḥ panthā, devayānenaiva tat pathā yanti*; MS. 3. 7. 7. (84, 10–11) *eṣa vā apariparaḥ panthā arakṣasyo yenāsā āditya eti*; MS. 4. 8. 5 (112, 10) *eṣa vā apariparaḥ panthā arakṣasyo yenāsā āditya ety, amuṣya vā etad ādityasya pathāiti* (lies so mit Caland zu ÄpS'S. 13. 20. 2); MS. 4. 8. 3 (109, 15) *etena vā aṅgirasah svargaṁ lokam āyan*; K. 28. 4 (157, 11–12) = Kap. 44. 4 (259, 1) *etena vai pathā devās svargaṁ lokam āyan*; K. 33. 1 (27, 9) *tad etad rddham ayanam, tena yanti*; PB. 25. 8. 5 *jyotiṣtomasyāyanena*¹ *yanti*; 25. 10. 16 *sarasvatīsammitenādhvanā* (lies so) *svargalokam yanti*; 25. 13. 2 *sa dakṣiṇena tīreṇa dṛṣadvatyāḥ . . . iyāt*; und so mit $\sqrt{yā}$ TS. 7. 2. 1. 4 *sarasvatyā* (der Kommentar *tayā saha, tattīre*, cf. oben PB. 25. 10. 16 und 25. 13. 2) *yānti*; PB. 7. 9. 14 *yāti asyānyo niyānena nānyasya niyānena yāti*. Der Akkusativ: S'B. 2. 6. 2. 17 (= Kāṇva 1. 6. 2. 8) *avasena vā adhvānaṁ yanti*; S'B. 5. 1. 3. 13 *yam adhvānam eṣyant syāt*; 5. 3. 1. 11 *adhvānaṁ vai prahita eti*; AB. 4. 30. 8 *mahāntaṁ vā ete 'dhvānam eṣyanto bhavanti*; PB. 4. 6. 17 *ṣaḍbhir ito māsair adhvānaṁ yanti*; mit $\sqrt{i}$ + pra JB. 1. 165 (Caland § 55, p. 63, 8) *yo vā anavaso 'dhvānaṁ praiti*. Bei der $\sqrt{yā}$ finde ich keinen

¹ ayana hier im opfertechnischen Sinne.

derartigen Akkusativ. Ebenso bei der $\sqrt{n\bar{i}}$ nur den Instrumental S'B. 13. 2. 3. 2 yathākṣetrajño 'nyena pathā nayet; K. 28. 4 (157, 11) = Kap. 44. 4 (259, 10) mitrasyaivainān pathā nayati (zum Mantra TS. 1. 4. 43. 2 tan mitrasya pathā naya); K. 28. 4 (158, 1) = Kap. 44. 4 (260, 1) tenaivainā nayati; S'B. 3. 8. 1. 9 abhayanānāṣṭreṇa pas'uṁ nayanti (Eggeling 'on a way free from fear and danger'). Ebenso bei $\sqrt{car}$ AB. 4. 4. 4 apathena caritvā. Vgl. § 33.

Mantravarianten Vedic Variants III § 465 p. 231–232.

35. Der Akkusativ und Instrumental mit der $\sqrt{vas} + upa$ 'fasten'.

S'B. 1. 6. 3. 31 sa vai paurṇamāsenopavatsyan ... aber die Kāṇvaparallele 2. 6. 3. 22 sa paurṇamāsam upavatsyan (Caland, S'B. Kāṇva I, Introduction III § 21, f, p. 61).

Zum Akkusativ vgl. KB. 1. 3 (8, 18–23); AB. 7. 11. 2 und 5 pūrvāṁ paurṇamāsim upavaset iti paiṅgyam, uttarām iti kauṣṭakam; uttarām (AB. pūrvāṁ) paurṇamāsim upavaset; uttarām upavaset; tasmād uttarām upavaset. Man kann den Akkusativ mit Delbrück Ai. Synt. § 117, p. 170, 3 von unten als 'Akkusativ der Zeiterstreckung' fassen, vgl. K. 6. 6 (56, 1–2) = Kap. 4. 5 (43, 14) paurṇamāsim ca rātrīm amāvasyām ca juhuyāt (Caland zu ApS'S. 6. 15. 10); S'B. 11. 1. 3. 6; 7 yaḥ paurṇamāsenaiva paurṇamāsim yajata amāvāsyenāmāvāsyām 7 paurṇamāsena vai devāḥ paurṇamāsim yajamānā amāvāsyenāmāvāsyām. Im Grunde ist dieser Akkusativ der Zeit nicht vom 'Akkusativ des Inhalts' (Delbrück § 116) verschieden (Delbrück, p. 170, 8) und als 'Akkusativ des Inhalts' ist das paurṇamāsam des S'BKāṇva aufzufassen, grade so wie der Akkusativ der Speise, deren sich der Fastende enthält, TS. 1. 6. 7. 3 yad grāmyān upavāsati (= K. 32. 7 [26, 7]; MS. 1. 4. 10 [58, 17] yad grāmyasya nāś'nāti) 'dadurch daß er mit Hinblick auf die zahmen Tiere fastet' (Caland zu ĀpS'S. 4. 3. 11), cf. Delbrück p. 178, 15; Keith zu TS.; Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 21, f, p. 61, 7.

Für den Instrumental S'BMādh. paurṇamāsena mit $\sqrt{vas} + upa$ 'fasten' kann ich keine Parallele beibringen.

36. Der Akkusativ und Instrumental bei der $\sqrt{\text{han}}$ + pari-ni.

S'B. 13. 8. 4. 1 athainac chaṅkubhiḥ pariṇihanti pālās'am purastāt... s'amīyam uttarataḥ... vāraṇam pas'cāt... vṛtras'aṅkhum dakṣiṇataḥ.

Aus dem pariṇihanti ist für die Akkusative ein nihanti zu entnehmen cf. S'B. 3. 5. 1. 1–6 tac chaṅkum nihanti, ähnlich AB. 1. 29. 22 tau yadaivādhvaryus' ca pratiprasthātā cobhayato methyau nihanyātām; TS. 6. 2. 9. 4 dakṣiṇasya havirdhānasya methīm nihanti; MS. 3. 8. 7 (105, 1 und 4) dakṣiṇasya (und uttarasya) havirdhānasya methīm nihanti [K. 25. 8 (114, 14) = Kap. 40. 1 (221, 7–8) dakṣiṇasya havirdhānasya methīm upaminoti]; AB. 5. 15. 9 mayūkhaṁ vāntato dhāraṇāya nihanyāt; mit $\sqrt{\text{han}}$ + upa-ni S'B. 3. 5. 3. 21; 22 methīm upanihanti.

Zum Instrumental vgl. mit $\sqrt{\text{han}}$ + vi S'B. 2. 1. 1. 10 yathā s'aṅkubhis' carma vihanyāt [Kāṇva 1. 1. 1. 7 yathā s'aṅkubhis' carma vitanuyāt]; JB. 3. 16 tābhyām (scil. samabhyām) enad yathā s'aṅkubhyām carma vihanyād evam evābhyām etad ahar vihanyāt.

37. Adverbielles yathādharmam und yathādharmeṇa.

Caland S'BKāṇva I, Introduction III § 22, h, p. 64, 4–5: 'Against the avyayibhāva yathādharmam of M[ādhyaṇḍina] 3. 7. 3. 7 [yathādharmam tīras'cathā cikīrṣet] we find the instrumental yathādharmeṇa in the Kāṇvatext 4. 7. 3. 4; cp. yathāprāṇena = yathāprāṇam Rām. 2. 28. 13'.

Die Mādhyaṇḍinas lesen yathādharmam auch 11. 1. 6. 24 sarvam evedaṁ yathādharmam bhavati, wozu ich die Kāṇva-parallele nicht feststellen kann.

Adverbiellen Instrumental mit yathā- kennt die vedische Prosa sonst nicht, er gehört, wie die Beispiele in PW. und pw. zeigen, der späteren Sprache an.

38. Der Akkusativ und Ablativ bei der $\sqrt{\text{jīv}}$ + upa.

S'B. 1. 2. 5. 24 itaḥpradānād dhi devā upajīvanti aber die Kāṇvaparallele 2. 2. 3. 21 itaḥpradānam u vai devā upajīvanti (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, e, p. 60–61).

Die Mādhyandinarezension hat sonst immer den Akkusativ:

1. 2. 4. 19 yam asyā imaṁ rasaṁ prajā upajīvanti [Kāṇva 2. 2. 11 yam (scil. drapsam) idam imāḥ prajā upajīvanti]; 1. 2. 5. 2 tāṁ (scil. pṛthivīm) vibhajyopajīvāma (= Kāṇva 2. 2. 3. 2); 2. 2. 2. 8 taṁ (scil. agnim) ha smobhaye 'mṛtam upajīvanti (Kāṇva 1. 2. 2. 6 tam ubhaya upājīvan); 2. 3. 1. 10 tad ubhayaṁ devānāṁ san manuṣyā upajīvanti (= Kāṇva 1. 3. 1. 5); 2. 3. 1. 11 und 12 yad eṣāṁ idaṁ sad upajīvāmaḥ (= Kāṇva 1. 3. 1. 6, bis); 2. 4. 3. 2; 11 und 12 yās' (scil. oṣadhīḥ) ca manuṣyā upajīvanti yās' ca pas'avaḥ (Kāṇva 1. 3. 2. 2 yās' ca pas'ava upajīvanti yās' ca manuṣyāḥ); 2. 4. 3. 12 tā (scil. oṣadhīḥ) asyānamīvā akilbiṣā imāḥ prajā upajīvanti (Kāṇva 1. 3. 2. 11 tā anāmīvā akilbiṣā upajīvanti); 3. 6. 1. 2. 1; 3. 8. 2. 16; 4. 3. 2. 12 te rasavatyā upajīvanīye imāḥ prajā upajīvanti; 4. 3. 2. 12 ime ha vai dyāvāpṛthivī imāḥ prajā upajīvanti; 3. 8. 3. 30 yam asyā imaṁ rasaṁ prajā upajīvanti; 6. 4. 4. 21 devamanuṣyāḥ pas'ūn upajīvanti; 12. 2. 3. 4 (cf. GB. 1. 4. 17) pūrvavayase putrāḥ pitaram upajīvanti; uttaravayase putrān pitopajīvati; upa ha vā enaṁ pūrvavayase putrā jīvanty upottaravayase putrān jīvati; 14. 3. 2. 22 athaināḥ sarve devāḥ sarvāṇi bhūtāny upajīvanti; 23; 24; 29 athainaṁ sarve . . . upajīvanti; 25 athainān sarve . . . upajīvanti; 26 athainat sarve . . . upajīvanti; 27 athainān sarve . . . upajīvanti; 28 athaitāni sarve . . . upajīvanti; S'B. 14. 4. 3. 1; 7 (BĀUp. Mādh. 1. 5. 1 und 7 = Kāṇva 1. 5. 1 und 2) sa ūrjam upajīvati (S'loka); 14. 4. 3. 4 (BĀUp. Mādh. 1. 5. 4 = Kāṇva 2) payo hy agre manuṣyās' ca pas'avas' copajīvanti; 14. 7. 1. 31 (BĀUp. Mādh. 4. 3. 31 = Kāṇva 32) etasyānyāni bhūtāni mātṛām upajīvanti (Kāṇva etasyaivānandasyānyāni bhūtāni mātṛām upajīvanti); 14. 8. 9. 1 (BĀUp. Mādh. 5. 9. 1 = Kāṇva 5. 8. 1) tasyai dvau stanau devā upajīvanti. Ebenso der Akkusativ TS. 2. 1. 9. 2 apāṁ ca khalu vā oṣadhīnāṁ ca rasam upajīvāmaḥ; TB. 3. 2. 3. 10 tasmād apāṁ cauṣadhīnāṁ ca rasam upajīvāmaḥ; TS. 3. 3. 6. 2 ayātayāmno lokān manuṣyā upajīvanti; MS. 4. 1. 3 (5, 1); K. 31. 2 (3, 4) = Kap. 47. 2 (285, 22) tasmād imāṁ lokān prajā upajīvanti; TS. 5. 1. 9. 1; 6. 1. 2. 7 yad vāco 'nāptaṁ tan manuṣyā upajīvanti; TS. 5. 4. 7. 3; K. 21. 9 (41, 1) tasmād amuto 'rvācīm ūrjam upajīvāmaḥ (K. upajīvanti); TS. 6. 2. 10. 3 tasmāt purastād arvācīm manuṣyā ūrjam upajīvanti;

TS. 5. 5. 2. 3 sapta mā puruṣā upajīvān; etāvanta evainam (scil. agnim) amuṣmiṅ loka upajīvanti; TS. 5. 6. 9. 2 tāv (scil. stanau) asya (scil. prajāpateḥ) prajā upajīvanti; TS. 6. 2. 10. 7 tasmād aranyaṁ prajā upajīvanti; TS. 6. 5. 3. 2 catuṣpādaḥ pas'ava ṛtūn upajīvanti, 3 dvipādas' catuṣpadaḥ pas'ūn upajīvanti; TS. 7. 1. 1. 6 tasmāt pādāv upajīvataḥ; TS. 7. 3. 5. 1 yān pas'ūn upajīviṣma; TB. 3. 3. 1. 4 agrād vā oṣadhīnām ūrjam upajīvanti; TB. 3. 8. 7. 3 as'vamedhayājinaṁ sarvāṇi bhūtāny upajīvanti; MS. 1. 6. 9 (101, 13–14) dānaṁ hy eṣa (scil. rājanyaḥ) prajānām upajīvati; K. 8. 1 (83, 14) sa (scil. rājanyaḥ) hi dānam upajīvati; Kap. 6. 6 (64, 17–18) rājanyo hi dānam upajīvati; K. 8. 1 (83, 13) = Kap. 6. 6 (64, 16); K. 11. 4 (148, 4) dānam imāḥ prajā upajīvanti; MS. 4. 1. 14 (19, 16–17) stanam staninīḥ prajā upajīvanti kim astanāḥ; MS. 4. 1. 14 (19, 18) etad vāva tā (scil. prajāḥ) upajīvanti; K. 25. 4 (106, 20–21) = Kap. 39. 1 (212, 15); K. 31. 8 (10, 2–3) = Kap. 47. 8 (291, 16) tam (scil. rasam) imāḥ prajā upajīvanti; MS. 4. 1. 10 (13, 7) tam imam (scil. rasam) prajā upajīvanti; MS. 4. 5. 4 (77, 5–6) rasam evāsyā upajīvātha; rasam hy asyā upajīvanti; MS. 4. 5. 5 (70, 13–15) anupayāmagrhitam hi prajāḥ prāṇam upajīvanti; apavitrapūtam hi prajāḥ prāṇam upajīvanti; asannam hi prajāḥ prāṇam upajīvanti; K. 31. 10 (12, 10) = Kap. 47. 10 (293, 19) tasmāt prthivīm prajā upajīvanti; MS. 4. 1. 13 (17, 11) tasmād imām prajā upajīvanti; K. 25. 4 (107, 5) = Kap. 39. 1 (213, 5) tad (scil. vīryam) imāḥ prajā upajīvanti; MS. 3. 1. 9 (11, 18) bhaviṣyad vā idam upajīvāmaḥ; MS. 1. 6. 5 (94, 3) yajñam asya devā upajīvanti varṣam manuṣyāḥ; K. 34. 9 (43, 2–3) tasmāt so (scil. trayodas'o māsah) 'nāyatana itarān (scil. māsān) upajīvati; PB. 10. 5. 12 tasmāt pratyāñcam tiryāñcam parāñcam prajāḥ pas'um upajīvanti; JB. 3. 5 und 7 tasmāt pas'um pratyāñcam parāñcam tiryāñcam upajīvanti; PB. 7. 8. 2 sarva idam (scil. vasu) upajīvāma; SB. 2. 1. 25 aniruktaṁ tasyā (scil. vācaḥ) upajīvanti; upainām (scil. vācam) jīvanti; JB. 1. 124 (Caland § 23, p. 31, 3) na tad ihānnādyam paris'īyeta yan manuṣyās' ca pas'avas' copajīveyuḥ; JB. 1. 237 (Caland § 88, p. 92, 22) tā (scil. apaḥ) etāḥ . . . upajīvanti; JB. 1. 277 (Caland § 97, p. 107, 5 von unten) devā anyām vartinim adhvarasya | mānuṣāsa upajivanty anyām (S'loka) [vgl. Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 196,

25–26 [§ 81]) dve adhvarasya vartanī, devā u ha vā anyatarām adhvaryasya vartanīm upajīvanti manuṣyā anyatarām]; JB. 2. 394 (Caland § 164, p. 211, 5–7) bahir vai santam prāṇam upajīvanty antas santam apānam, . . . , bahiḥ santaṁ prāṇam upajīvāmāntas santam apānam; JB. 1. 291 (Caland § 103, p. 117, 25 und 33) yā hīta āhutayo gacchanti tā asau loka upajīvati; yā hy amuto vṛṣṭiḥ pradīyate tām ayaṁ loka upajīvati; JB. 1. 300 tad yās' ca ha vā amūr upary-upari patanti yās' cādhas sarpanti tā etam eva svaram prāṇam upajīvanti; JB. 1. 306 etad dha vai tad garbhā annam as'nanta upajīvanti; 1. 136 taṁ (scil. somam) sarve devā upajīvanti; GB. 1. 4. 17 (cf. S'B. 12. 2 3. 4) tasmāt pūrve vayasi putrāḥ pitaram upajīvanti; tasmād uttame vayasi putrān pitopajīvati; upa ha vā enam purve vayasi putrāḥ pitaram upajīvanty upottame vayasi putrān pitopajīvati; 1. 5. 20 das'a ca ha vai catur virājo 'kṣarāṇi tad garbhā upajīvanti; 2. 3. 9 eko vai prajāpater vrataṁ bibharti gaur eva, tad ubhaye pas'ava upajīvanti ye grāmyā ye cāraṇyāḥ; 2. 6. 15 vairājo yajñas, taṁ garbhā upajīvanti; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 142, 13–14 [§ 31]) tasmād yad vāco 'nāptam tan manuṣyā upajīvanti. Dazu noch mit √jīv + anu-upa MS. 3. 10. 4 (135, 1–2) ūdhaḥ khalu vai prajā anūpajīvanti.

Besonders bemerkenswert sind die Akkusative TS. 1. 7. 3. 4 itaḥpradānaṁ hy amuṣmiṁ loka prajā upajīvanti; 3. 2. 9. 7 itaḥpradānaṁ devā upajīvanti; amutaḥpradānaṁ manuṣyā upajīvanti; TB. 2. 2. 7. 3; 2. 2. 11. 5 amutaḥpradānaṁ vā upajīvimā. Diesen Akkusativen steht der Ablativ in der folgenden Stelle gegenüber: K. 36. 1 (68, 10) amutaḥpradānād dhi prajā upajīvanti; und so mit dem Simplex √jīv JB. 1. 116; 1. 145 (Caland § 38, p. 46, 18); 3. 216 (Caland § 200, p. 275, 7 von unten) itaḥpradānād dhi devā jīvanty amutaḥpradānān manuṣyāḥ; JB. 1. 291 (Caland § 103, p. 117, 24 und 32) itaḥpradānād dhy asau loka jīvati; amutaḥpradānād dhy ayaṁ loka jīvati; JB. 2. 8 tasmād amutaḥpradānāt pas'avo jīvanti.

Dagegen der Akkusativ und Ablativ MS. 1. 6. 13 (107, 9) itaḥpradānāt tu yajñam upajīviṣyanti; 1. 7. 5 (114, 2) itaḥpradānād dhi devā yajñam upajīvanti; 1. 10. 6 (146, 11) amutaḥpradānād dhi manuṣyā yajñam upajīvanti; zum Ablativ und Akkusativ in diesen MS.-Stellen ist TB. 3. 3. 1. 4 agrād vā oṣadhīnām ūrjam

upajīvanti zu vergleichen (Zeitschr. f. Indol. u. Iran. 5, p. 117, 7–30). Während der Akkusativ mit der $\sqrt{jiv}$ und $\sqrt{jiv} + upa$ dasjenige bezeichnet, von dem einer lebt, bezeichnet der Ablativ-pradānāt die Quelle, aus der der Lebensunterhalt fließt, wozu Delbrück Ai. Synt. § 74, p. 114–115 zu vergleichen.

Die Nahrung steht bei $\sqrt{jiv}$ auch im Instrumental: TS. 1. 7. 2. 2 yayā (scil. gavā) manuṣyā jīvanti (Delbrück, p. 133, 11); TB. 2. 2. 1. 1 sa (scil. gauḥ) rjīṣenājīvat; vgl. dazu im weiteren Sinne PB. 16. 6. 5 khanitreṇa jīvati; K. 8. 11 (95, 4–6) = Kap. 7. 8 (79, 4–6) saṃspars'enānyeṣāṃ (scil. devānām) jīvāmas sakā-s'enānyeṣāṃ; teṣāṃ saṃspars'ena jīvāmaḥ; teṣāṃ sakās'ena jīvāmaḥ; S'B. 3. 2. 4. 16; 3. 5. 3. 11 dhiyā-dhiyā hy etayā manuṣyā jujyūṣanty anūkteneva prakāmodyeneva gāthābhir iva; AB. 7. 29. 2–4 sa brahmabandhavena (3 vais'yatayā, 4 s'ūdratayā) jijyūṣitaḥ; wieder etwas anders (Delbrück, p. 126, 4) S'B. 14. 4. 3. 23 (BĀUpMādh. 1. 5. 23 = Kāṇva 15) ātmanā cej jivati.

39. Der Akkusativ und Ablativ beim Desiderativum der $\sqrt{bādh}$.

S'B. 1. 1. 3. 5 tasmāt (scil. vṛtrāt) . . . bībhatsām cakrire (scil. āpaḥ) aber die Kāṇvaparallele 2. 1. 3. 2 tam . . . bībhatsām cakrire (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 21, b, p. 60). Leider gibt Caland die Kāṇvaparallele zu S'B. 7. 2. 3. 2 vṛtrād bībhatsamānā āpaḥ; 11. 1. 6. 30 etasmāt prāṇāt sarve prāṇā bibhatsante; 12. 4. 2; 9 na vai devāḥ kasmāc cana bībhatsante; 12. 7. 3. 4 tasmād (scil. somāt) abībhatsanta nicht.

Auch sonst ist nur der Ablativ zu belegen (Delbrück, Ai. Synt. § 68, p. 111, 5); ebenso bei bībhats- + apa AB. 3. 30. 4 tebhyo (scil. ṛbhubhyaḥ) vai devā apaivābībhatsanta manuṣyagandhāt; bei bībhats- + ud K. 23. 5 (80, 16); MS. 3. 6. 9 (72, 8) annaṃ vai manuṣyebhya (MS. °bhyā) udabībhatsata (Caland zu ĀpS'S. 10. 17. 9); MS. 4. 5. 8 (74, 5) tasmād (scil. somāt) devā udabībhatsanta [cf. TS. 6. 4. 7. 1 taṃ (scil. somam) devā nopādhr̥ṣṇu- van].

40. Der Accusativus und Ablativus personae bei der $\sqrt{yāc} + nis$.

MS. 3. 1. 3 (4, 6–7) yad rudrāt pas'ūn aniryācyāgniṃ cinvīta . . . , rudrād vā etat pas'ūn niryācyāgniṃ cinute aber K. 19. 2

(2, 10) = Kap. 29. 8 (136, 17) rudram eva pas'ūn niryācyātmane karma kurute.

Zum Ablativus personae vgl. TS. 3. 1. 8. 2 oṣadhībhya evainaṁ svāyai vis'aḥ svāyai devatāyai niryācyā; 5. 1. 2. 3-4 rudrād eva | pas'ūn niryācyātmane karma kurute; MS. 2. 5. 6 (55, 13) etābhya evainaṁ devatābhyo niryācyā; MS. 2. 1. 9 (11, 6) devavis'a evainaṁ niryācyā; MS. 3. 2. 3 (18, 2) yamād devayajanam aniryācyāgnīm cinvīta . . . (18, 4-5) yamād vā etenāsyā (scil. prthivyāḥ) devayajanaṁ nirayāciṣṭa.

Zum Accusativus personae vgl. TS. 5. 2. 3. 1 yo vai yamaṁ devayajanam asyā (scil. prthivyāḥ) aniryācyāgnīm cinute . . . yamam eva devayajanam asyāi niryācyā . . . ; K. 20. 1 (18, 7-10) = Kap. 31. 3 (150, 2-4) yo vā asyā (scil. prthivyāḥ) adhipatiṁ devayajanam aniryācyāgnīm cinute . . . , yamam evāsyā adhipatiṁ devayajanaṁ niryācyātmane 'gnīm cinute; PB. 24. 18. 2 te ha vā aniryācyā varuṇaṁ rājānaṁ devayajanaṁ didīkṣuḥ, und die von Delbrück, Ai. Synt. p. 180, 19-23 angeführten Stellen S'B. 9. 4. 2. 17 und MS. 1. 5. 12 (80, 15).

41. Der Akkusativ und Instrumental parallel zum Ablativ und Instrumental (vgl. dazu den Akkusativ und Ablativ) bei der $\sqrt{\text{dhā}} + \text{antar}$.

(a) K. 19. 11 (12, 14) = Kap. 31. 1 (147, 2) amṛtenaiva mṛtyor antardhatte.

(b) MS. 3. 2. 1 (14, 6) amṛtenaiva mṛtyum antardhatte.

(c) TS. 5. 1. 10. 3 amṛtam eva mṛtyor antardhatte.

Zu (a) vgl. K. 21. 7 (46, 19-20) brahmaṇaiva mṛtyor antardhatte, 'ntar mṛtyor dhatte 'ntar annādyāt, . . . antar mṛtyor dhatte und die Parallele TS. 5. 4. 4. 4 brahmaṇaiva mṛtyor antardhatte, 'ntar mṛtyor dhatte 'ntar annādyāt, . . . , antar eva mṛtyor dhatte (Delbrück, Ai. Synt. p. 110, 6).

Zu (b) und (c) vgl. MS. 4. 4. 4 (54, 11) amṛtenaiva mṛtyum antardhatte aber die Parallele TB. 1. 7. 8. 1 amṛtam eva mṛtyor antardhatte.

Zu (b) vgl. S'B. 13. 8. 4. 7 tenaiva taṁ mṛtyum antardadhate; und vgl. im Mantra RV. 10. 18. 4 (usw.) antar mṛtyum dadhatāṁ parvatena mit der Variante AV. 12. 2. 23 (usw.) tiro mṛtyum dadhatāṁ parvatena.

(a) 'Durch das Unsterbliche trennt er sich vom Tode'. (b) 'Durch das Unsterbliche trennt er den Tod von sich'. (c) 'Er trennt das Unsterbliche vom Tode.'

42. Der Akkusativ mit anu parallel zum Instrumental bei der $\sqrt{\text{srj}}$.

MS. 1. 9. 3 (132, 16) dakṣiṇena hastena devān asṛjata sa-
vyenāsūrān aber K. 9. 11 (112, 18–19) dakṣiṇaṁ hastam
anu devān asṛjata, . . . , savyaṁ hastam anv asūrān.

Vgl. mit $\sqrt{\text{jan}}$ + prā S'B. 3. 8. 4. 12 antarikṣaṁ vā anu
prajāḥ prajāyante; TS. 6. 4. 1. 2 antarikṣeṇaivāsmāi pra-
jāḥ prajāyaty, antarikṣaṁ hy anu prajāḥ prajāyante; TS. 5.
6. 4. 1 saṁvatsaraṁ pas'avo 'nu prajāyante, saṁvatsare-
ṇaivāsmāi pas'ūn prajāyati; MS. 3. 10. 2 (131, 14–15) saṁ-
vatsaram anu pas'avaḥ prajāyante; TB. 1. 6. 2. 2; 1. 7. 2. 1
saṁvatsareṇaivāsmāi prajāḥ prajāyaty (1. 7. 2. 1 prajāna-
yati); MS. 2. 5. 7 (56, 21); 3. 10. 7 (138, 14) ahorātre anu (3. 10.
7 hy anu) pas'avaḥ prajāyante; S'B. 3. 8. 4. 15 ahorātre vā
anu prajāḥ prajāyante; TS. 2. 1. 7. 4 ahorātrābhyāṁ khalu
vai prajāḥ prajāyante; tāv evāsmā ahorātrābhyāṁ prajāṁ
prajāyataḥ; TS. 6. 4. 1. 2 ahorātrābhyāṁ evāsmāi prajāḥ
prajāyati. Beachtenswert ist auch S'B. 3. 1. 3. 19 tad etasyaiva
rūpeṇa neben 20 tad etasyaivānu mātṛām (dieses letztere
auch S'B. 1. 1. 3. 2 = Kāṇva 2. 1. 3. 1).¹

43. Der Akkusativ mit abhi parallel zum Dativ bei der $\sqrt{\text{su}}$
'pressen'.

S'B. 5. 2. 3. 9 oṣadhīr vā eṣa sūyamāno 'bhi sūyate aber die
Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 23, b;
p. 65) 7. 1. 1. 8 oṣadhibhyo vā eṣa sūyamānaḥ sūyate.

Vgl. S'B. 5. 2. 3. 9; amīvā akilbiṣāḥ oṣadhīr abhi sūyai; 5. 2.
4. 2; (bis) 5. 2. 5. 16 anamīvā akilbiṣāḥ prajā abhi sūyai, für die
ich die Kāṇvaparallele nicht feststellen kann.

¹ Ganz anders hastam anu in K. 11. 8 (154, 17) brahmaṇo hastam anu
paryāhuḥ, wo es dem hastam ālabhya, hastam anvārabhya in MS. 2. 3. 5
(33, 4); TS. 2. 3. 11. 4 brahmaṇo hastam ālabhya (TS. anvārabhya) paryāhuḥ
entspricht.

Zum Dativ oṣadhibhyaḥ der Kāṇvas vgl. S'B. 5. 3. 3. 4 tad enaṁ soma eva vanaspatir oṣadhibhyaḥ suvati und ähnlich S'B. 5. 3. 3. 7 tad enaṁ rudra eva pas'upatiḥ pas'ubhyaḥ suvati; 5. 3. 3. 5; 8 tad enaṁ bṛhaspatir eva vāce (8 enaṁ mitra eva satyo brahmaṇe) suvati.

Ein ähnlicher Wechsel zwischen abhi c. accus. und dem Dativ bei √dikṣ: S'B. 3. 6. 3. 1 sarvaṁ vā eṣo 'bhi dikṣate; yajñaṁ hy abhi dikṣate; yam imam (scil. yajñam) abhi dikṣate aber JB. 1. 345 samānāya vā ete yajñāya samānāya sukr̥tāya samārabhya dikṣante; TS. 7. 2. 5. 1 das'arātrāya dikṣiṣyamāno das'ahotāraṁ juhuyāt; JB. 2. 165 ās'inai (scil. sāmṇā) 'va pūrveṇestvāvabhṛthād udetya marāyāya dikṣeta; JB. 3. 399 svargāya vā ete lokāya dikṣante ye saṁvatsarāya; K. 23. 6 (81, 17; cf. Caland zu ĀpS'S. 10. 18. 5) dānāya vā eṣa dikṣate; und das häufige saṁvatsarāya mit √dikṣ S'B. 6. 1. 3. 7; 12. 1. 1. 1 = GB. 1. 4. 1; S'B. 12. 2. 1. 1 = GB. 1. 5. 2; S'B. 12. 2. 1. 9; 12. 2. 2. 8; S'B. 12. 3. 3. 1 = GB. 1. 5. 10; S'B. 12. 3. 5. 3-10 = GB. 1. 5. 9; TS. 7. 4. 8. 1; JB. 2. 42; 2. 55. 2. 56 (Caland § 125 p. 130, 11) saṁvatsarāya dikṣiṣye; JB. 2. 54 saṁvatsarāya dikṣiṣyāmahe; JB. 2. 43 saṁvatsarāya dikṣante.

Vgl. weiter √hu mit abhi c. accus. und mit Dativ: S'B. 2. 3. 1. 29 (= Kāṇva 1. 3. 1. 20) ātmānam abhi hūyate; sā prajāṁ abhi hūyate aber TS. 3. 4. 8. 1 ātmane (scil. rāṣṭrabhṛtaḥ) hotavyāḥ; 6. 4. 10. 2 tau (scil. s'andāmarkau) devā apanudyātmana indṛāyājuhavuḥ, . . . , „sa prathamāḥ saṁkr̥tir vis'vakarme“ 'ty evaināv (scil. grahau) ātmana indṛāyājuhavuḥ 'Die Götter gossen für sich (= in ihrem Interesse) (zum Singular ātmane vgl. Syntax of Cases I § 59, Ex. 175, p. 184) dem Indra eine Spende aus.'

44. Der Akkusativ mit abhi (kāmam abhi) parallel zum Dativ (kā māya) bei der √vap + nis.

S'B. 2. 2. 1. 5; 9 yam abhi kāmam uttarāṇi haviṁṣi nirvapati aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 23, b; p. 65) 1. 2. 1. 3 yasmai kāmāyottarāṇi haviṁṣi nirvapeta.

Zum Dativ vgl. S'B. 1. 3. 5. 10 (bis) yasmai kāmāyeṣṭiṁ nirvapati; TS. 3. 4. 9. 7 yasmai kāmāya (scil. iṣṭayaḥ) nirupyante tam evābhir upāpnoti; MS. 2. 1. 4 (5, 6) agniṣomīyam ekā-

das'akapālaṃ nirvaped brāhmaṇaḥ kāmāyā, 'gnīṣomīyo vai brāhmaṇo devatayā, svām eva devatām kāmāya bhāgadheyenopāsarat [cf. K. 10. 2 (126, 11) agnīṣomīyam ekādas'akapālaṃ nirvaped sarvebhyaḥ kāmebhyo brāhmaṇo, 'gnīṣomau vai brāhmaṇasya svā devatā, tā eva bhāgadheyenopadhāvati]; K. 10. 6 (131, 15) agnaye vasumate 'ṣṭākapālaṃ nirvaped sarvebhyaḥ kāmebhyaḥ; K. 10. 11 (138, 13); K. 11. 5 (151, 2) vindate prajā vā pas'ūn vā yatarasmai kāmāya nirvapati; ebenso in zahlreichen Stellen mit anderen Verben: S'B. 12. 2. 2. 8 tasmāt prṣṭhyābhiplavā upaiveyāt samvatsarāya dikṣita etasmāi kāmāya; MS. 4. 8. 9 (117, 13) dhārayeyus tam (scil. graham) yaṃ kāmāya grhṇīyād athaindravāyavaṃ sādāyet (Caland zu ĀpS'S. 12. 14. 6–7); [S'abaras Kommentar zur Pūrvāmīmāṃsā zitiert zwei ähnliche Stellen aus einem verlorenen Brāhmaṇa: (a) zu PūMī. 10. 5. 69 (Bibl. Ind. II p. 513, 17) dhārayeyus tam yaṃ kāmāya grhṇīyur aindravāyavaṃ grhītvā sādāyet tam yaṃ kāmāya grhṇīyuh, und (b) zu PūMī. 10. 5. 72 (Bibl. Ind. II p. 515, 7) und zu 10. 5. 74 (Bibl. Ind. II p. 516, 7) dhārayeyus tam yaṃ kāmāya grhṇīyur aindravāyavaṃ grhītvā sādāyed atha tam sādāyed yaṃ kāmāya grhṇīyuh]; S'B. 6. 1. 2. 36 kasmai kāmāyāgnis' cīyate; TB. 3. 12. 5. 9; K. 22. 8 (65, 1) = Kap. 35. 2 (176, 3); K. 22. 8 (65, 4) = Kap. 35. 2 (176, 5–6) yasmai kāmāyāgnis' cīyate; K. 19. 9 (10, 11) = Kap. 30. 7 (144, 1–2) yasmai kāmāya dīyate (lies cīyate?); S'B. 1. 1. 1. 21 (Kāṇva 2. 1. 1. 14) yasmai kāmāya praṇīyante (Kāṇva praṇayati); S'B. 7. 2. 2. 21 yasmai kāmāyainān yuṅkte; S'B. 9. 4. 4. 10 (bis) yasmai kāmāyainān yuṅkte; MS. 3. 4. 4 (49, 16); K. 22. 1 (57, 1) svargāyaiva lokāya devaratho yuyjate kāmāya manuṣyarathaḥ (die TS. Parallele 5. 4. 10. 1 hat yatrākūtāya für kāmāya); TS. 2. 4. 11. 2 kāmāya-kāmāya prayujyate (scil. yajñāḥ), sarvebhyo hi kāmebhyo yajñāḥ prayujyate; S'B. 3. 7. 4. 8 yasmai kāmāya pas'um ālabhante; K. 12. 13 (176, 1–2) vindate prajāṃ vā pas'ūn vā yatarasmai kāmāyālabhate; MS. 2. 5. 7 (57, 1) vais'-vadevīm bahurūpām alabheta yasmai kāmāya kāmayeta, . . . , sarvā vā etad devatāḥ kāmāya bhāgadheyenopāsarat [yasmai kāmāya kāmayeta ist verkürzt aus *tasmai kāmāya yaṃ kāmāṃ kāmayeta 'zur Erreichung des Wunsches, den er wünschen mag'. Die K.-Parallele 13. 8 (190, 16) vais'-vadevīm bahurūpām

ālabheta kāmēbhyaḥ, kāmā vai vis've devās, tān eva bhāga-dheyenopadhāvati]; K. 13. 12 (194, 9) kāmāya hy eṣālabhyate (glossiert den Mantra TS. 3. 4. 2. 1 ākūtyai tvā kāmāya tvā samṛdhe tvā); MS. 2. 5. 2 (48, 14–49, 1) tasmai kāmāyālabhāmahai yathā . . . ; tasmai kāmāyālabhanta; . . . ; tat kāmāya-kāmāyaivāviraśālabhyate; S'B. 9. 2. 1. 18 āptvā taṁ kāmam yasmai kāmāyainam pravṛṇakti; K. 31. 1 (27, 2) ava taṁ kāmam arutsmahi yasmai kāmāya nyasadāma (aber die Parallele TS. 7. 5. 2. 1 ava taṁ kāmam arutsmahi yena kāmēna nyaśadāma; [zu K. nyasadāma :: TS. nyaśadāma cf. Whitney § 185, c; Wackernagel I § 205, p. 235; Renou, Gr. Sansk. § 16, b, p. 15; Verf. Zeit. für Indol. und Iranist. VIII p. 296, Sp. 2 – p. 297, Sp. 1; SitzBer. bayer. Akad. d. W. 1934, Heft 6, p. 44–45, § 37; Bloomfield-Edgerton, Vedic Variants II § 983, p. 461]); AB. 4. 17. 2 yasmai kāmāyādikṣāmahy apāma tam; S'B. 3. 9. 1. 2 yasmā (lies so mit dem Kommentar, der Kāṇvarezension und Eggeling für Webers asmā) u kāmāyāśṛkṣi na me sa kāmah samārdhi; S'B. 3. 1. 4. 22 yasmai kāmāyetaṛā hūyante; PB. 6. 3. 2 ekasmā anyo yajñah kāmāyāhriyate sarvebhyo 'gniṣṭomaḥ; KB. 16. 9 (73, 10) eṣa vā agniṣṭoma, eṣa u kāmāya-kāmāyāhriyate; SB. 3. 7. 10 āpnoti taṁ kāmam yasmai kāmāyaiṣa (scil. dvādaś'āhaḥ) āhriyate; [S'abaras Kommentar zur Pūrvāmīmāṃsā zitiert die folgenden drei Stellen aus unidentifizierten Brāhmaṇas: PūMī. 4. 3. 25 (Bibl. Ind. I p. 504, 17–19) (a) ekasmai vā anyā iṣṭayaḥ kāmāyāhriyante sarvebhyo dars'apūrṇamāsau; (b) ekasmai vā anye kratavaḥ kāmāyāhriyante sarvebhyo jyotiṣṭomaḥ; (c) PūMī. 4. 3. 27 (Bibl. Ind. I p. 507, 4, vgl. p. 507, 17) kaikayo yajñam vivitsan dālbyham uvācā: 'nayā mā rāṣṭrapratipādanīya-yeṣṭyā yājayeti, so 'bravīn: na vai, saumya, rāṣṭrapratipādanīyāṁ vetthāmuṣyai kāmāya yajñā āhriyanta iti]; S'B. 3. 9. 3. 4 „hṛde tvā manase tve“ (VS. 6. 25) 'ti yajamānasyaitat kāmāyāha ('zur Erlangung des Wunsches, den der Opferherr hegt'), hṛdayena hi manasā yajamānas taṁ kāmam kāmāyate yatkāmā¹ yajate (die Kāṇvaparallele 4. 9. 3. 4 yasmai kāmāya yajate); TS. 7. 5. 3.

¹ Vgl. zu -kāmāyā Wackernagel III § 31, e, α, p. 76 und p. 595, 18 von unten; Caland, S'B. Kāṇva I, Introduction III § 23, b, p. 65 und § 22, d, p. 63 (kīmkāmāyā, bhūyaskāmāyā): JB. 1. 87 (Caland § 11, p. 17, 21) svargakāmāyā; 1. 285 (Caland § 100, p. 110, 10 und 9 von unten) rājanyakāmāyā;

2; K. 33. 5 (31, 2) sarvebhyo vai kāmēbhyaḥ saṁdhir duhe; S'B. 6. 6. 4. 11; 6. 8. 2. 11 sarvebhyo vā eṣa etaṁ (scil. agnim) kāmēbhya ādhatte; 6. 6. 4. 12 yebhya u tvām (i. e. agnim) kāmēbhyo yajamāna ādhatta te 'sya sarve satyāḥ santu ('sollen in Erfüllung gehen', cf. Geldner RVÜbersetzung I p. 373, zu RV. 4. 1. 10); 8. 7. 2. 19 kāmēbhyo vā etā iṣṭakā upadhīyante; K. 12. 3 (165, 14) sarvebhyaḥ kāmēbhyo yajeta, . . . , sarvebhyo hi kāmēbhyas saumyo 'dhvaraḥ prayujyate; S'B. 9. 4. 2. 9 etad vai devā etaṁ rathaṁ sarvebhyaḥ kāmēbhyo 'yuñjata; etad yajamāna etaṁ rathaṁ sarvebhyaḥ kāmēbhyo yuñkte; 9. 4. 2. 27 kāmēbhyo vā etaṁ rathaṁ yuñkte; TB. 3. 9. 22. 4 prajāpatyam ṛṣabhaṁ tūparaṁ bahurūpam ālabhate sarvebhyaḥ kāmēbhyaḥ; K. 13. 1 (180, 4) prajāpatyam ajaṁ tūparaṁ viś'varūpam ālabheta sarvebhyaḥ kāmēbhyaḥ; S'B. 6. 6. 1. 22 kāmēbhyo vā etāni (scil. audgrabhaṇāni) hūyante; 9. 4. 2. 28 kāmēbhyo vā etā āhutayo hūyante.

An Stelle von S'BKāṇva 4. 9. 3. 4 yasmai kāmāya yajate liest die Mādhyandinaparallele 3. 9. 3. 4 yatkāmyā yajate, und an Stelle von S'BKāṇva 2. 1. 2. 14 yasmai kāmāya yajate hat die Mādhyandinaparallele 1. 1. 2. 19 yatkāmyā grhṇāti (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 23, b; p. 65); vgl. dazu kasmai kāmāya parallel zu strikāmyā, narmakāmyā und sakhikāmyā, JB. 3. 270 (Caland § 209, p. 291, 20–21) sa hovāca: vadathānṛtā3m iti ,vadāmo hīti, kasmai kāmāyeti, strikāmyā vā narmakāmyā vā sakhikāmyā veti.

Ohne Verbum steht kāmāya PB. 16. 15. 4 cakrīvān vā eṣa yajñāḥ kāmāya [dazu vergleiche PB. 25. 1. 6; 20. 13. 2 yatra (20. 13. 2 yatra yatra) hi cakrīvātā kāmāyate tad (20. 13. 2 tat tad) abhyas'nute; ähnlich PB. 21. 13. 8 yatra yatra hy asthūrīṇā kāmāyate tat tad abhyas'nute]; PB. 23. 3. 3 kāmāya caturdas'ī.

45. Der Akkusativ mit abhi parallel zum Lokativ bei der √sthā + prati.

MS. 1. 10. 7 (146, 18) prajāpatā eva devatāsu pratitiṣṭhati [so auch MS. 1. 5. 11 (79, 11)] aber die Parallele K. 36. 1 (69, 4–5) prajāpatim evaitad devatā abhi pratitiṣṭhati.

3. 270 (Caland § 209, p. 291, 21) strikāmyā, narmakāmyā, sakhikāmyā; AB. 6. 15. 1 jagatkāmyā.

Zu den Lokativen prajāpatau und devatāsu vgl. AB. 6. 19. 7 = GB. 2. 6. 1 tat (GB. tasmin) saṁvatsare prajāpatau yajñe 'har-ahaḥ pratitiṣṭhanto yanti; KB. 29. 4 (140, 7); 29. 7 (141, 13 und 14 und 15-16) prajāpatāv eva tad ahar-ahaḥ pratitiṣṭhanto yanti; MS. 1. 4. 11 (59, 14-15 und 60, 3) prajāpatau yajñena pratitiṣṭhati; PB. 4. 8. 15 prajāpatāv eva pratiṣṭhāyottitiṣṭhanti; 11. 4. 8 prajāpatāv eva pratiṣṭhāya sattram āsate ([Kausativum: TB. 1. 3. 4. 5; 3. 7. 2. 1 prajāpatāv eva yajñam pratiṣṭhāpayati]. K. 20. 13 (34, 2); K. 21. 1 (37, 16) = Kap. 31. 16 (164, 3); TS. 2. 1. 4. 3; TB. 1. 8. 10. 3 devatāsv eva pratitiṣṭhati; TS. 7. 4. 3. 5; K. 33. 8 (34, 4-5) devatāsv eva pratitiṣṭhanti; PB. 4. 4. 11 devatāsv eva pratitiṣṭhanto yanti; 4. 8. 14 trayastrīṇs'ad devatāsv eva pratiṣṭhāyottitiṣṭhanti; 13. 7. 16; 13. 12. 16; 15. 2. 8 devatāsu vā eṣa pratiṣṭhitaḥ [Kausativum: TS. 5. 1. 6. 4 devatāsv evainām (scil. ukhām) pratiṣṭhāpayati; K. 34. 17 (48, 1-2) = GB. 2. 2. 10 devatāsv eva yajñam pratiṣṭhāpayāmi; K. 34. 17 (48, 3); 34. 18 (49, 3) devatāsv eva yajñam pratiṣṭhāpayati; PB. 17. 1. 10 devatāsv evainān (scil. vrātyān) pratiṣṭhāpayati].

Zur Konstruktion mit abhi vgl. K. 23. 9 (85, 18-19) = Kap. 36. 6 (193, 8-9) yathā pravāsī svam āyatanam āgachaty evam evaitat patnīṁ yajamāno 'smiṁ loka 'bhi (Kap. 'dhi, cf. Syntax of Cases I § 62, Ex. 8, p. 280; Zt. f. Indol. und Iran. 8, p. 283; SitzBer. Bayer. Ak. d. Wiss. 1934, Heft 6, p. 32, § 8; Vedic Var. II § 172; P. Thieme, Orient. Litzt. 1936, Sp. 703)¹ pratitiṣṭhati; K. 26. 2 (123, 18-19) = Kap. 40. 5 (229, 19) imam eva lokam abhi pratitiṣṭhati; K. 34. 17 (47, 16-17) = GB. 2. 2. 10 yathā vai ratha ekaikam aram abhi pratitiṣṭhan vartata evam yajña ekaikām tanvam abhi pratitiṣṭhann eti.

46. Der Ablativ und Lokativ bei der √as 'sein'.

TB. 3. 3. 4. 1 ghr̥taṁ ca vai madhu ca prajāpatir āsīd, yato madhv āsīt tataḥ prajā asrjata, tasmān madhuṣi prajananam ivāsīt, tasmān madhuṣā na pracaranti aber MS. 4. 1. 12 (15, 5) K. 31. 9 (11, 4) = Kap. 47. 9 (292, 21) ghr̥taṁ ca vai madhu

¹ AB. 8. 26. 3 glossiert den Mantra RV. 4. 50. 7 sa id rājā pratijanyāni vis'vā s'uṣmena tasthāv abhi vīryeṇa mit sapatnā vai dviṣanto, bhr̥tr̥vyā janyāni, tān eva tac chuṣmena vīryeṇādhitiṣṭhati; KB. 2. 2 (4, 15) liest Lindners Text 'bhi statt des korrekten 'dhi der Hs. M.

ca prajāpatir āsīd, yato madhv āsīt tataḥ prajā asrjata, tasmān madhoḥ prajananam ivāsti (MS. prajananam asti), tasmān madhunā na pracaranti.

Zum Lokativ vgl. etwa S'B. 2. 5. 1. 16 = Kāṇva 1. 4. 3. 13 tasyām (scil. payasyāyām) mithunam asti; JB. 2. 405 (Caland § 165, p. 215, 13 von unten) paramo vai madhuni rasaḥ.

Für madhoḥ als Ablativ ('vom Honig her findet der Akt des Erzeugens statt'), vgl. etwa S'B. 2. 3. 1. 19 = Kāṇva 1. 3. 1. 12; tasmād devāḥ santi; tasmāt pitaras' cauṣadhayas' ca (Kāṇva tasmād oṣadhayas' ca pitaras' ca) santi; tasmān manuṣyāḥ santi; S'B. 3. 6. 2. 25 tasmād devāḥ santi; tasmān manuṣyāḥ santi; tasmāt pitaras' santi, wo sich das tasmāt auf die verschiedenen Opfergüsse (ins Feuer usw.) bezieht; GB. 1. 1. 3 tābhyas' (scil. ad-bhyas') s'rāntābhyas taptābhyas' sāntaptābhyo yad reta āsīt.

Formell könnte madhoḥ auch Genitiv sein.

47. Der Ablativ und Lokativ bei der √ ci + adhi.

S'B. 10. 4. 2. 28 etasmād (scil. ādityāt) evādhyacīyata, . . . , etasminn adhyacīyata; 31 etasmād v evādhicīyate, . . . , etasminn adhicīyate.

Der Kommentar: rukmapuruṣātmaḥ etasmād sūryād upary adhyacīyata, ata etasminn evādhāre sarvo 'gnis' citas. Eggeling: 'He who shines yonder (the sun) is his foundation, (for) over him he was [is] built up (viz. inasmuch as the round gold plate, representing the sun, was laid down in the center of the altarsite, before the first layer was built), . . . over him he was [is] built up.'

Das Kompositum √ ci + adhi in der vedischen Prosa nur hier. In der vom PW. zitierten Mantrastelle (AV. 11. 1. 24) regiert es den Lokativ.

48. Der Ablativ und der Locativus absolutus bei der √ vip + ud.

TB. 3. 2. 4. 7 dyāvāpṛthivī haviṣi gr̥hīta udavepatām (Syntax of Cases I § 44, k, p. 96) aber K. 31. 3 (4, 18–19) = Kap. 47. 3 (287, 13–14) ime vai lokā haviṣo gr̥hītād udavepanta und MS. 4. 1. 5 (7, 6–7) haviṣo gr̥hītād ime lokā udavepanta (Syntax of Cases I § 60, Ex. 60, p. 209).

Vgl. JB. 1. 134 (Caland § 30, p. 37, 3 und 5) tābhyām (scil. bṛhadrathantarābhyām) bhīṣā prajāḥ pas'ava udavepanta; . . . ; kiṁ nu nāv idam krūram ivātmano yasmād bhīṣā prajāḥ pas'ava udavepiṣata.

49. Der Ablativ und Genitiv bei Verben der Trennung s. Sitzungsber. d. bayer. Akad. d. Wiss. Jahrgang 1935, Heft 12.

Beispiel: JB. 3. 71 annādyam vā etasmād dharanti aber TS. 3. 4. 8. 6 annādyam evāsyā harati.

50. Der Ablativ mit adhi und der Instrumental beim Kausativum der √ s'am.

MS. 4. 1. 1 (1, 1) vanaspatīn vā ugro deva udaṣat, tam s'amyā adhy as'amayaṁs, tam s'amyāḥ s'amītvam, aber K. 30. 10 (192, 11) = Kap. 46. 8 (282, 15) prajāpatiḥ pas'ūn asṛjata, tām ayaṁ devo 'bhyamanyata, tam s'amyās'amayat, tac chamyās' s'amītvam, ähnlich TB. 1. 1. 3. 11–12 prajāpatir agnīm asṛjata, so 'bibhet: pra mā dhakṣyatīti, tam s'amyā s'amayat | tac chamyai s'amītvam.

Zum Instrumental vgl. S'B. 9. 2. 3. 37 tayainam as'amayan . . . yad etaṁ s'amyās'amayan . . . enam ayam etac chamyā s'amayati.

Für den Ablativ mit adhi in MS. kann ich keine Parallele beibringen. Vgl. aber Edgerton, Ved. Var. III § 568, p. 285 'Since the source of anything may be regarded, from a slightly different angle, as the means by which it is produced or brought about, it is natural to find the ablative of source and the instrumental of means interchanging' und § 571 p. 286 'The ablative of cause is only a slight development of the ablative of source, into which it shades over imperceptibly; and it varies quite as easily with the instrumental of means'.

Anmerkung 1. Das PW. s. √ s'am Spalte 72, 18–19 faßt TS. 5. 4. 3. 4 lokebhyaḥ und 6. 3. 9. 1 prāṇebhyaḥ als Ablative. Was die erste Stelle angeht, sicher zu Unrecht: iyaty agre juhōti | athe-yaty athēyati, traya ime lokā, ebhya evainam (scil. rudram) lokebhyaḥ s'amayati bedeutet 'er besänftigt diesen (Rudra) für diese Welten'; ebenso MS. 3. 3. 5 (37, 14) yam eva dvestī tam agneḥ sucārpayati, triḥ pariṣiñcan paryeti, trayo vā ime lokā, ebhya vā etaṁ (so v. Schroeders Text, lies etal) lokebhyo

'gneḥ s'ucam s'amayati, triḥ pariṣiñcan paryeti trir aparīṣiñcaṁs, tat ṣaṭ, ṣaḍ vā ṛtava, ṛtubhyo vā etad agneḥ s'ucam s'amayati; K. 21. 7 (45, 11) yam eva dveṣṭi tam asya kṣudhā ca s'ucā cārpayati, triḥ pariṣiñcati, traya ime lokā, ebhya evainam (scil. agnim) lokebhyaḥ s'amayati, triḥ punar aparīṣiñcan paryeti, tat ṣaṭ saṁpadyate, ṣaḍ vā ṛtava, ṛtubhya evainam s'amayati; TS. 5. 1. 5. 6 "mā dyāvāpṛthivī abhis'ūs'uco māntarikṣam mā vanaspatīn" ity āhai, 'bhya evainam (scil. agnim) lokebhyaḥ s'amayati; K. 19. 5 (6, 4) = Kap. 30. 3 (141, 5–6) "mā dyāvāpṛthivī abhis'uco māntarikṣam mā vanaspatīn" ity, ebhya evainam lokebhyaḥ s'amayati; TS. 6. 3. 3. 3 "divam agreṇa mā lekhīr antarikṣam madhyena mā hīṁsīr" ity āhai, 'bhya evainam (scil. vṛkṣam) lokebhyaḥ s'amayati; K. 31. 7 (8, 12) triḥ pariharati, traya ime lokā, ebhya evainam (so v. Schroeders Text, lies evainam scil. agnim) lokebhyaḥ s'amayati; MS. 4. 1. 9 (11, 12) triḥ paryagnim karoti, trayo vā ime lokā, ebhya evainam (scil. gharman) lokebhyaḥ s'amayati; S'B. 3. 6. 4. 13 tad ebhya evainam (scil. vṛkṣam) etal lokebhyaḥ s'amayati; 3. 7. 3. 14 tad ebhya evainam (scil. agnim) etal lokebhyo s'amayan; 6. 7. 3. 14 tathainam ayam etad ebhyo lokebhyaḥ s'amayati, 16 tāvataivainam etad ebhyo lokebhyaḥ s'amayati. Daß lokebhyaḥ hier überall dativus commodi ist, geht aus TS. 6. 1. 2. 3 asmā evainā (scil. apah) lokāya s'amayati hervor; Keith in der TS.-Übersetzung und Eggeling in der S'B.-Übersetzung konstruieren lokebhyaḥ richtig als Dative. Als Dative sind auch anzusehen S'B. 6. 4. 4. 16 tābhya (scil. oṣadhibhyaḥ) evainam (scil. agnim) etad chamayati; 3. 9. 4. 18 tad ābhyām evainam (scil. vajram) etad dyāvāpṛthivībhyām s'amayati; TS. 5. 1. 4. 1; 5. 1. 5. 6; 5. 2. 2. 3 prajābhya evainam (scil. agnim) s'amayati; K. 7. 8 (69, 21) upaivainam (scil. agnim) jāyamānebhyaḥ (scil. pas'ubhyaḥ) s'amayati.

In der zweiten vom PW. angezogenen Stelle TS. 6. 3. 9. 1 pas'or vā ālabdhasya prāṇān chug ṛchati, "vāk ta āpyāyatām prāṇas ta āpyāyatām" ity āha, prāṇebhya evāsyā s'ucam s'amayati übersetzt Keith 'verily he removes the pain from the vital airs', aber auch hier ist ein Dativus commodi möglich: 'Er besänftigt dessen (des Opfertieres) Schmerz für die Sinnesorgane'. [Ein Dativus personae steht TS. 2. 1. 9. 3 mitreṇaivāsmāi (scil.

yajamānāya) varuṇaṁ s'amayati; TB. 1. 1. 6. 7 saṁvatsare-
ṇaivāsmāi (scil. yajamānāya) rudraṁ s'amayitvā pas'ūn ava-
runddhe; und TS. 2. 5. 8. 2 s'āmyato 'smā imau lokau ya evaṁ
veda.]

Anmerkung 2. Bemerkenswert ist der Wechsel zwischen dem
Dativ ṛtubhyaḥ und dem Instrumental ṛtubhiḥ in den folgenden
Stellen: K. 21. 7 (45, 11–14) yam eva dveṣṭi tam asya kṣudhā
ca s'ucā cārpayati, triḥ pariṣiṅcati, traya ime lokā, ebhya evai-
naṁ (scil. agnim) lokebhyas' s'amayati, triḥ punar aparisiṅcan
paryeti, tat ṣaṭ saṁpadyate, ṣaḍ vā ṛtava, ṛtubhya evainaṁ
s'amayati; MS. 3. 3. 5 (37, 14) yam eva dveṣṭi tam agneḥ s'u-
cārpayati, triḥ pariṣiṅcan paryeti, trayo vā ime lokā, ebhyo vā
etal (lies so statt v. Schroeders etaṁ) lokebhyo 'gneḥ s'ucaṁ s'a-
mayati, triḥ pariṣiṅcan paryeti trir aparisiṅcaṁs, tat ṣaṭ, ṣaḍ vā
ṛtava, ṛtubhyo vā etad agneḥ s'ucaṁ s'amayati aber TS. 5. 4.
3. 3–4 iyaty agre juhōti | atheyaty atheyati, traya ime lokā, ebhya
evainaṁ (scil. rudraṁ) lokebhyaḥ s'amayati, tisa uttarā āhutir
juhōti, ṣaṭ saṁpadyante, ṣaḍ vā ṛtava, ṛtubhir evainaṁ s'a-
mayati; 5. 4. 4. 2 yam eva dveṣṭi tam asya kṣudhā ca s'ucā cā-
rpayati, triḥ pariṣiṅcan paryeti, trivṛd vā agnir, yāvān evāgnis
tasya s'ucaṁ s'amayati, triḥ punaḥ paryeti, ṣaṭ saṁpadyante,
ṣaḍ vā ṛtava, ṛtubhir evāsya s'ucaṁ s'amayati.

In der ersten TS.-Stelle ist der Wechsel zwischen ebhya evai-
naṁ lokebhyaḥ s'amayati und ṛtubhir evainaṁ s'amayati auf-
fallend. [Die √s'am mit dem Instrumental ṛtubhiḥ ist sonst nicht
belegt.] Doch liegt hier kein grammatischer, sondern ein Be-
deutungswechsel vor: 'für die Jahreszeiten' :: 'vermittelt der
Jahreszeiten'.

51. Der Ablativ mit adhi bei der √srj + vi parallel zum In-
strumental bei der √srj.

K. 35. 20 (67, 13–14) = Kap. 48. 18 (309, 3–5) mithunaṁ vāk
ca pas'avas' ca, madhyato vai prajā visrjyante 'ntato mithunād
viṣūciḥ prajāyante, tad etat prajāpater evādhi madhyataḥ
prajā visrjyante aber MS. 1. 10. 5 (145, 17–19) mithunaṁ vāk
ca pas'avas' ca, madhyataḥ prajāpatināsrjyantāntato mithunād
viṣūciḥ prajāyanta, tan madhyata evaitat prajāpatinā srj-
yante.

Zu $\sqrt{\text{srj}}$ mit Instrumental *prajāpatinā* vgl. TB. 2. 3. 5. 1–2 (zitiert *ĀpS'S.* 21. 11. 1–4) [Frage] *yad das'ahotāraḥ sattram āsata kena te gr̥hapatinārdhnuvan kena prajā asrjanta*, [Antwort] *prajāpatinā vai te gr̥hapatinārdhnuvan tena prajā asrjanta*; [Frage] *yac caturhotāraḥ sattram āsata kena te gr̥hapatinārdhnuvan kenauśadhīr asrjanta*, [Antwort] *somena vai te gr̥hapatinārdhnuvan | tenauśadhīr asrjanta*.

Zu $\sqrt{\text{srj}}$ mit *adhi* und Ablativ *prajāpateḥ* vgl. K. 6. 1 (49, 10) = Kap. 3. 12 (35, 14) *prajāpatir vā idam āsīt, tasmād agnir adhy asrjyata*; S'B. 11. 1. 6. 14 *tā vā etāḥ prajāpater adhi devatā asrjyanta* [ähnlich mit der $\sqrt{\text{sū}}$ MS. 4. 4. 5 (55, 10) *atho prajāpatir vai brahmā yajñasya, prajāpater adhīndro 'sūyata, prajāpater evādhi* (scil. *yajamānaḥ*) *sūyate*].

Zu $\sqrt{\text{srj}}$ + *vi* mit Ablativ einer Gottheit (ohne *adhi*) vgl. S'B. 11. 5. 3. 11 *vāyoḥ punar* (scil. *prajāḥ*) *visrjyante*.

52. Der Instrumental und Lokativ des Gefäßes bei den Verba des Essens und Trinkens.

A. S'B. 2. 5. 2. 23 *pātreṣu hy as'anam as'yate* aber die Kāṇva-parallele (Caland, S'B. Kāṇva I, Introduction III § 22, b, p. 63) 1. 5. 1. 20 *pātrair hy as'anam as'nanti*.

B. K. 21. 4 (42, 8) *pātreṇa vā annam adyate* aber die Kap. Parallele 31. 19 (168, 11–12) *pātre* (so die Hss., von Raghu Vira unnötigerweise zu *pātreṇa* emendiert, cf. SitzBer. bayer. Ak. d. Wiss. 1934, Heft 6, p. 25 § 12) *vā annam adyate*.

Das Gefäß, aus dem gegessen oder getrunken wird steht im Instrumental MS. 3. 4. 7 (55, 3) *droṇena vā annam adyate*; MS. 3. 4. 1 (64, 1) *pātrair vā annam adyate*; ŠB. 4. 6. 2 *taṁ devā divyena pātreṇādityāḥ prathamam pañcakalam* (scil. *somam*) *pañcamīm* (scil. *rātrīm*) *bhakṣayanti*; *te 'ntarikṣeṇa pātreṇa rudrā dvitīyam pañcakalam das'amīm bhakṣayanti*; *te pṛthivyā pātreṇa vasavas tṛtīyam pañcakalam pañcadas'im bhakṣayanti*; S'B. 7. 5. 1. 12 *ulūkhalamusalābhyām adyate*; KB. 2. 2 (5, 6) *atha yat srucā bhakṣayanti*; PB. 25. 4. 4 *te sarve kuṇḍapāyino 'tsa-rukais' camasair bhakṣayanti*; S'B. 1. 4. 2. 14 *camasena ha vā etena bhūtena devā bhakṣayanti*. PB. 5. 3. 11 *tasmād brāhmaṇo vāraṇena* (scil. *pātreṇa*) *na pibet*; 16. 6. 14 *na mṛṇmayena*

(scil. pātreṇa) pibet; MS. 2. 5. 9 (60, 3) tasmād brāhmaṇo mṛṇmayena na pibet; TS. 2. 5. 1. 7¹ yā parṇena (und khārveṇa und akharveṇa) pibet (Delbrück, Ai. Synt., p. 127, 12); JB. 1. 282 (Caland § 98, p. 108, 3 und 2 von unten) tad yathā ha vai s'uddhena s'ucinā pātreṇa pipāsanty evaṁ ha vāva devā brāhmaṇena s'uddhena s'ucinā pipāsanti.

Im Lokativ: S'B. 4. 3. 3. 15 yathā vijayasya kāmāya vis'ā samāne pātre 's'niyāt; TS. 5. 6. 2. 3 pātre vā annam adyate; S'B. 14. 9. 4. 12 (BĀUp. 6. 4. 12 Mādh. = 13 Kāṇva) tryahaṁ kaṁse na pibet; TS. 1. 7. 2. 4 yasyai nikramaṇe gṛtaṁ prajāḥ saṁjīvantīḥ pibanti; vṛṣṭyai vai nikramaṇe gṛtaṁ prajāḥ saṁjīvantīḥ pibanti.²

Die Körperteile, mit denen gegessen und getrunken wird, stehen immer im Instrumental: S'B. 7. 2. 4. 14 = 9. 3. 2. 4 vāco³ vā annam adyate; S'B. 14. 5. 2. 6 (BĀUp. Mādh. 2. 2. 6 = Kāṇva 2. 2. 4) vācā hy annam adyate; KB. 12. 8 (57, 7–8) vācā vā idaṁ svaditam annam adyate; MS. 3. 10. 3 (132, 15) atho etayā (scil. jīhvayā) hy agrā oṣadhīnām rasaṁ prās'nāti; K. 21. 4 (42, 9) = Kap. 31. 19 (168, 13) tenaiva mukhenānnam atti; S'B. 12. 8. 3. 17 mukhena hy annam adyate; S'B. 14. 4. 3. 1; 7 (BĀUpMādh. 1. 5. 1; 7 = Kāṇva 1. 5. 2 so 'nnam atti pratikena (S'loka) dazu das brāhmaṇa: so 'nnam atti pratikeneti, mukhaṁ pratikam, mukhenety etat; S'B. 4. 2. 4. 18 anena mukhena nānārūpam as'anam as'nāti; K. 6. 7 (57, 11) = Kap. 4. 6 (45, 12) mukhena vā as'nāti; [AB. 5. 3. 10 mukhato vai prajā annam adanti]; MS. 3. 2. 10 (30, 17 und 31, 1) tasmād dakṣiṇena hastenānnam adyate und tasmād ubhābhyāṁ hastābhyāṁ annam adyate; MS. 3. 7. 6 (83, 2) tasmād dakṣiṇena hastenānnam adyate; K. 20. 12 (32, 9–10 und 32, 16) = Kap. 31. 14 (162, 7–8 und 14–15) tasmād

¹ Vgl. Vaikhānasasāmṛta Sūtra 3. 9 (ed. Caland, Bibl. Ind. p. 42, 7) kharveṇājalinā vā piben na s'ulbenās'nāti.

² Anders der Lokativ udare K. 12. 3 (165, 1–2) tasmād udare somaḥ piyate, 'in den Magen hinein'.

³ vāc- 'Zunge' S'B. 8. 5. 4. 1 vācaivānnasya rasaṁ vijānāti; 10. 5. 2. 15 na vācānnasya rasaṁ vijānāti (vgl. S'B. 12. 9. 1. 14 jīhvayā vā annasya rasaṁ vijānāti; S'B. 14. 6. 2. 3 [BĀUpMādh. 3. 2. 3 = Kāṇva 3. 2. 4] jīhvayā hi rasān vijānāti); JB. 1. 269 vācā svādu cāsvādu vijānāti; JUB. 4. 26. 3 vācā rasān veda (vgl. KauṣUp. 3. 6 jīhvayā sarvān annarasān āpnoti).

dakṣiṇena hastena puruṣo 'nnam atti und tasmād ubhābhyāṁ hastābhyāṁ puruṣo 'nnam atti; TS. 5. 3. 3. 2; 3; 4; 5. 3. 4. 2; 3; 5 tasmād dakṣiṇenānnam adyate; S'B. 10. 2. 2. 8 hastena vā annam adyate; S'B. 7. 4. 1. 40 bāhubhyāṁ adyate; 10. 2. 2. 7 bāhubhyāṁ u vā annam adyate; MS. 1. 8. 5 (121, 20) aṅgulyā prās'nāti; KB. 2. 2 (5, 3) yad dviḥ prades'inyā prās'nāti; MS. 1. 6. 9 (100, 17) s'irṣṇānnam adyate; [TS. 5. 6. 3. 2; TB. 1. 3. 7. 7; 1. 3. 8. 3; S'B. 12. 8. 3. 17 s'irṣato hy annam adyate]; TS. 2. 5. 1. 7 aṅjalīnā vā pibed akharveṇa vā pātreṇa; [MS. 3. 8. 8 (107, 3–4) mukhato vā etat prajāpateḥ somaṁ pibanti]; MS. 2. 4. 1 (38, 1–2) sa somam ekena s'irṣṇāpibat surām ekenānnam ekenāvayat; (38, 6–7) yenā (scil. s'irṣṇā) 'nnam āvayat; K. 12. 10 (172, 5–6) sa somam ekena s'irṣṇāpibad annam ekenāvayat surām ekenāpibat; S'B. 1. 6. 3. 5; 5. 5. 4. 6 evaṁrūpam iva (1. 6. 3. 5 om. iva) hi sa tenās'anam āvayat. Cf. Zeitschr. für Indol. und Iranistik V, p. 119, 31–120, 32.

53. Der Instrumental und Lokativ bei der √ āp.

S'B. 10. 1. 2. 9 tāni vā etāni sarvāṇi jyotiṣṭoma evāgniṣṭoma ('beim agniṣṭoma') āpyante, aber TB. 2. 7. 14. 1; PB. 20. 3. 2 tām (scil. pas'ūn) agniṣṭomena ('vermitteltst des agniṣṭoma') nāpnot. Cf. oben § 32 Anm. 1.

54. Der Instrumental und Lokativ bei der √ dhā + upa.

S'B. 9. 2. 3. 15 āgnīdhra velāyām (scil. as'mānam upadadhāti) aber S'B. 8. 5. 4. 1 tā aṣādhāyai velayopadadhāti; 8. 6. 1. 4 ṛtavyānām velayā (scil. iṣṭakā upadadhāti); S'B. 7. 5. 1. 13 te (= Mörser und Stößel) retaḥsicor velayopadadhāti; 15; 24 retaḥsicor velayā (scil. upadadhāti); S'B. 8. 1. 3. 10; 8. 1. 4. 3; 8. 2. 1. 8; 8. 2. 2. 4; 8. 4. 4. 8; 8. 6. 2. 7 tā (scil. iṣṭakāḥ) retaḥsicor velayopadadhāti; 8. 2. 1. 15; 8. 2. 2. 6; 8. 2. 3. 2; 4; 8. 3. 1. 11; 13; 8. 4. 3. 20 retaḥsicor velayā (scil. upadadhāti).

Zum Lokativ vgl. S'B. 10. 4. 3. 22 āgnīdhre vā as'mānam prs'nim upadadhāti; auch sonst ist der Lokativ bei der √ dhā + upa die Regel, vgl. z. B. mit iṣṭakā- als Objekt: S'B. 8. 1. 4. 10; 8. 2. 4. 20; 8. 3. 4. 15; 8. 4. 4. 12; 8. 7. 2. 4 asyām sraktyām; 8. 7. 2. 12 yasyām sraktyām; TS. 5. 3. 1. 5 dakṣiṇāyām s'ronyām . . . uttarasyām; S'B. 8. 7. 1. 2; 8. 7. 2. 1; 2 sarvāsu citiṣu; S'B. 8. 3.

2. 9 itarāsu citiṣu; TS. 5. 4. 2. 1 anyāsu citiṣu; MS. 3. 2. 9 (30, 8) etasyāṁ cityām; TS. 5. 7. 2. 1 cityām-cityām; S'B. 8. 3. 2. 9; 8. 7. 2. 18 madhyamāyāṁ citau; K. 21. 3 (40, 3) = Kap. 31. 18 (166, 14); K. 22. 2 (58, 3); MS. 3. 3. 3 (35, 12) madhyamāyāṁ cityām; S'B. 8. 1. 1. 1; 9. 5. 1. 36 prathamāyāṁ citau; 8. 7. 2. 17 prathamāyāṁ cottamāyāṁ ca cityoḥ; TS. 5. 5. 4. 2; K. 20. 6 (25, 9) = Kap. 31. 8 (156, 3); MS. 3. 2. 6 (25, 9) prathamāyāṁ cityām; TS. 5. 5. 4. 2; K. 20. 6 (25, 11) = Kap. 31. 8 (156, 5); MS. 3. 2. 6 (25, 8) prathamāyāṁ cityām . . . uttamāyāṁ; S'B. 8. 6. 1. 22 uttamāyāṁ citau; TS. 5. 3. 5. 3; K. 21. 4 (41, 8) = Kap. 31. 19 (167, 17) uttamāyāṁ cityām; K. 7. 8 (70, 14-15); K. 21. 4 (41, 6-7) = Kap. 31. 19 (167, 15) gārhapatyē; S'B. 10. 4. 3. 12 gārhapatyē . . . dhiṣṇyeṣu . . . āhavanīye; K. 21. 4 (41, 7) = Kap. 31. 19 (167, 16) āhavanīye; S'B. 9. 4. 3. 7; K. 21. 12 (53, 11-14); MS. 3. 4. 4 (48, 19-49, 3) hotriye (MS. hotriye) . . . brāhmaṇācchansye . . . itareṣu . . . mārjāliye; TS. 5. 4. 11. 4 anyeṣu dhiṣṇyeṣu . . . mārjāliye; 5. 4. 11. 3 hotur dhiṣṇye; S'B. 9. 3. 3. 18 s'āṇḍile 'gnau; Ms. 1. 5. 10 (78, 5); K. 7. 7 (69, 13) agnau citye; S'B. 7. 3. 1. 20; 21; 22; 23 ātman (i. e. des Feueraltars); 7. 3. 1. 25 (bis); 7. 3. 1. 44 (bis); 8. 7. 2. 9 ātman . . . na pakṣapuccheṣu; S'B. 8. 7. 2. 10 (bis) ātman . . . pakṣapuccheṣu; S'B. 8. 4. 4. 10 avāntarades'e; S'B. 8. 1. 4. 2 (bis) akṣṇyādes'eṣu; S'B. 8. 6. 1. 4; TS. 5. 5. 5. 4 (bis) dikṣu; TS. 5. 3. 1. 5; K. 20. 10 (30, 16) = Kap. 31. 12 (160, 21) dakṣiṇe pakṣe . . . uttare (K., Kap. uttarasmin); TS. 5. 3. 1. 5 dakṣiṇe 'hse . . . uttare; S'B. 10. 2. 1. 6 nirṇāme; S'B. 8. 7. 4. 20 puriṣe; TS. 5. 2. 4. 3 svakṛta iriṇe . . . pradare vā; S'B. 8. 3. 2. 5 avakāsu; K. 21. 2 (39, 7) = Kap. 31. 17 (165, 21) nākasatsu (scil. iṣṭakāsu); S'B. 7. 4. 2. 13 svayamātrṇṇāyām; S'B. 8. 4. 4. 3 trivṛdvatyām . . . ekaviṁś'avatyām . . . pañcadas'avatyām . . . saptadas'avatyām; S'B. 10. 2. 1. 9 madhyame vitṛtiye; und so bei Angabe der Entfernung S'B. 9. 2. 3. 15 vyadhve 'halbwegs (zwischen den beiden Feuern)'; S'B. 7. 5. 1. 6; 13 aratnimātre 'eine Elle weit entfernt'.

Für einen lokalen Instrumental habe ich sonst keine Beispiele gefunden. Das PW. s. velā (Spalte 1374, 4) übersetzt 'auf dem Punkte, d. h. in der Entfernung der beiden Retaḥsic'; Eggeling 'on (in, at) the range of . . .'; 'in the region of . . .' (8. 1. 4. 3, i. e. 'where the Retaḥsic bricks will later be placed'); 'at the distance

of . . . ? (7. 5. 1. 13, i. e. 'mortar and pestle are deposited as far north of the central brick as the two Retaḥsic [bricks] are placed east of it').

55. Der Instrumental des Mittels und der Lokativ der Person bei der $\sqrt{\text{dr}}(\text{n})\text{h}$.

MS. 1. 6. 3 (91, 7–8 und 9–10) tāṁ (scil. pṛthivīm) prajāpatiḥ s'arkarābhir adṛñhat, . . . , tad yathemām prajāpatiḥ s'arkarābhir adṛñhad evam asmin pas'avo dṛñhante ya evaṁ vidvān s'arkarā upakīryāgnim ādhatte.

Zur gewöhnlichen Konstruktion mit dem Instrumental des Mittels vgl. S'B. 1. 2. 1. 7; 10; 11 (= Kāṇva 2. 1. 4. 5; 8; 9) pṛthivyā eva (Kāṇva evaitad) rūpeṇaitad eva dṛñhati; antarikṣasyaiva (Kāṇva antarikṣam evaitad) rūpeṇaitad eva dṛñhati; diva eva (Kāṇva divam evaitad) rūpeṇaitad eva dṛñhati; S'B. 6. 5. 2. 11 digbhir adṛñhan; digbhir dṛñhati; 14 digbhiḥ sarvato 'dṛñhan; digbhiḥ sarvato dṛñhati; 6. 5. 2. 15 tad etayā tiras'cyā dṛḍham . . . tad etābhiḥ; 11. 8. 1. 2 sa ebhis' caiva parvatair nadībhis' cemām adṛñhad vayobhis' ca marīcibhis' cāntarikṣam jīmūtais' ca nakṣatrais' ca divam; TS. 5. 2. 3. 5; 5. 3. 2. 2 tābhir (scil. iṣṭakābhiḥ) vai te dis'o 'dṛñhan; 6. 5. 2. 2 tāṁ devā dhruvenādṛñhan; TB. 1. 1. 3. 7 tāṁ s'arkarābhir adṛñhat; K. 8. 2 (84, 10–11) = Kap. 6. 7 (65, 13) tāṁ devās' s'arkarābhir adṛñhan; TB. 1. 2. 4. 2 taṁ (so der Kommentar; der Bibl. Indica Text tac) chandobhir adṛñhan; 3. 2. 7. 3 imān evaitair lokān dṛñhati; 3. 2. 7. 3 dṛñhante 'smā (scil. yajamānāya) ime lokāḥ prajāyā pas'ubhiḥ; K. 20. 1 (19, 4) = Kap. 31. 3 (150, 13); K. 20. 11 (31, 3) = Kap. 31. 13 (161, 6) tābhir (scil. iṣṭakābhiḥ) dis'o 'dṛñhan; MS. 3. 2. 3 (19, 2); 3. 2. 9 (29, 18) tā (scil. dis'aḥ) etābhir (scil. iṣṭakābhiḥ) adṛñhan; K. 29. 1 (167, 1) = Kap. 45. 2 (267, 15) taiḥ (scil. puroḍās'āiḥ) puro 'dṛñhan; K. 31. 3. (4, 19) = Kap. 47. 3 (287, 14); MS. 4. 1. 5 (7, 7) tān (scil. lokān) devā etena yajuṣādṛñhan; K. 36. 7 (74, 7); MS. 1. 10. 3 (152, 14) tair (scil. parvataiḥ) imām adṛñhat; PB. 4. 5. 9 tam (scil. ādityam) etaiḥ stomaiḥ saptadas'air adṛñhan; 12. 10. 6 taṁ (scil. ādityam) vairājasya nidhanenādṛñhan. Der Lokativ des Ortes, wo etwas befestigt wird, steht S'B. 1. 1. 2. 22 (= Kāṇva 2. 1. 2. 15) tān (scil. grhān) etad asyām pṛthivyām (Kāṇva asyām pratiṣṭhāyām) dṛñhati; MS. 4.

6. 6 (88, 4–5) sva āyatane yajamānam (scil. dṛṇhati) mit Bezug auf den Mantra divi divyān dṛṇhāntarikṣe antarikṣyān pṛthivyām pāṛthivān MS. 1. 3. 15 (36, 8).

Eine Parallele zum Locativus personae asmin habe ich nicht zur Hand; K. 25. 10 (118, 2) = Kap. 40. 3 (224, 23–225, 1) und K. 26. 5 (128, 10) = Kap. 41. 3 (238, 19) steht in der entfernt ähnlichen Stelle ās'īṣam evāsmā (scil. yajamānāya) ās'īṣtām dṛṇhati der Dativ; und vgl. TB. 3. 2. 7. 3 dṛṇhante 'smā (scil. yajamānāya) ime lokāḥ prajayā pas'ubhiḥ.

56. Der Instrumental und Lokativ bei der √dṛbh + sam.

S'B. 14. 6. 7. 2 und 6 (= BĀUp. Mādhy. 3. 7. 2 und 6) vettha nu tvaṁ, kāpya, tat sūtraṁ yasminn ayaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṁdṛbdhāni bhavanti || vāyunā vai, gautama, sūtreṇāyaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṁdṛbdhāni bhavanti . . . vāyunā vai, gautama, sūtreṇa saṁdṛbdhāni bhavanti aber die Kāṇvarezension BĀUp. 3. 7. 1 und 2 vettha nu tvaṁ, kāpya, tat sūtraṁ yenāyaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṁdṛbdhāni bhavanti || vāyunā vai, gautama, sūtreṇāyaṁ ca lokāḥ paras' ca lokāḥ sarvāṇi ca bhūtāni saṁdṛbdhāni bhavanti . . . vāyunā hi, gautama, sūtreṇa saṁdṛbdhāni bhavanti.

Die √dṛbh + sam ist in der Brāhmaṇaprosa nur hier belegt.

Vergleiche den Instrumental bei √vā 'weben' + ud AB. 4. 19. 3 taṁ (scil. ādityam) pañcabhī ras'mibhir udavayan, . . . , tad ādityaṁ pañcabhī ras'mibhir udvayanti; TB. 1. 2. 4. 2 taṁ pañcabhī ras'mibhir udavayan; K. 33. 6 (31, 21 und 32, 1–2) taṁ pañcabhī ras'mibhir udavayan, . . . , ādityam eva tat pañcabhī ras'mibhir udvayanti; und √vā + vi S'B. 6. 7. 1. 15 mauñjibhī rajjubhir vyutā bhavati trivṛdbhiḥ; 14. 1. 3. 11 bālvañjibhī rajjubhir vyutā bhavati; MS. 3. 9. 4 (120, 10–11) yathā vai praūgaṁ rajjubhir vyutam evam ime lokā yūpair vyutāḥ (vyuttam und vyuttāḥ des Textes sind in den Korrekturen verbessert);¹ aber der Lokativ mit

¹ Anders der Instrumental in S'B. 13. 2. 6. 8; TB. 3. 9. 4. 5 prājāpatyābhir (scil. vyāhṛtibhiḥ) āvayanti 'unter Hersagen der auf Prajāpati bezüglichen Aussprüche'.

$\sqrt{vā} + ā$ TB. 3. 9. 4. 4 (cf. ĀpS'. 20. 15. 11) yad vāleṣu kēcān āvayanti; PB. 20. 16. 6 yathādo maṇau (lies so) sūtram otam evam eṣu lokeṣu trirātra otaḥ; JB. 2. 245 yathā ha vai maṇau maṇi-sūtram otam syād evam eṣu lokeṣu trirātra otaḥ; S'B. 12. 3. 4. 2 yathā ta ukthāni maṇir iva sūtra otāni bhaviṣyanti sūtram iva vā maṇau; AB. 2. 10. 4 tāsu (scil. manotāsu; ebenso tasyām [scil. vāci und gavi], tasmin [scil. agnau]) hi teṣāṁ manāṁsy otāni; KB. 10. 6 (48, 11–13) tasmin (scil. agnau; ebenso tasyām [scil. vāci und gavi]) hy eṣāṁ (scil. devānām) manāṁsy otāni bhavanti; KB. 10. 6 (48, 7–8) tāsāṁ sarvāsāṁ (scil. devatānām) pas'āv eva manāṁsy otāni bhavanti; S'B. 3. 8. 3. 14 tāsāṁ sarvāsāṁ devatānām pas'au manāṁsy otāni bhavanti; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 183, 5 [§ 67]) vāg vai manotai, 'sā ha vai manasy otā; mit $\sqrt{vā} + pra$ TS. 5. 7. 9. 4 dis'y eva dis'am pravayati; tasmād dis'i dik protā; S'B. 5. 3. 5. 15 taylor (scil. pavitrayoḥ) hiraṇyāṁ pravayati; PB. 5. 2. 2 yo vai mahāvrate sahasraṁ protaṁ veda; 16. 11. 1 yo vā agniṣṭome trirātraṁ protaṁ vidyāt; mit $\sqrt{vā} + ā$ und $\sqrt{vā} + pra$ S'B. 14. 6. 6. 1 (BĀUp. 3. 6. 1) yad idaṁ sarvaṁ apsv otaṁ ca protaṁ ca kasmin nv āpa otās' ca protās' ca . . . vāyau; kasmin nu vāyur otas' ca prota's' ca . . . ākās'e; kasmin nv ākās'a otas' ca protas' ca . . . antarikṣalokeṣu; kasmin nv antarikṣalokā otās' ca protās' ca . . . dyaurloke; kasmin nu dyaurloka otas' ca protas' ca . . . ādityalokeṣu; kasmin nv ādityalokā otās' ca protās' ca . . . candralokeṣu; kasmin nu candralokā otās' ca protās' ca . . . nakṣatralokeṣu; kasmin nu nakṣatralokā otās' ca protās' ca . . . devalokeṣu; kasmin nu deva-lokā otās' ca protās' ca . . . gandharvalokeṣu; kasmin nu gandharvalokā otās' ca protās' ca . . . prajāpatilokeṣu; kasmin nu prajāpatilokā otās' ca protās' ca . . . brahmalokeṣu; kasmin nu brahmalokā otās' ca protās' ca (ich habe hier und in den folgenden Stellen die Kāṇvavarianten, die syntaktisch ohne Bedeutung sind, nicht angemerkt); S'B. 14. 6. 8. 3; 6 (BĀUp. 3. 8. 3; 6) kasmiṁs tad (und kasminn eva tad) otaṁ ca protaṁ ca; 4; 7 ākās'e tad (und ākās'a eva tad) otaṁ ca protaṁ ca; 7 kasmin nv ākās'a otas' ca protas' ca; 11 tad akṣaram . . . yasminn ākās'a otas' ca protas' ca; mit $\sqrt{vā} + sam-ā$ S'B. 7. 3. 2. 13; 8. 7. 3. 10 asāv eva tad āditya imāṁ lokānt sūtre samāvayate; S'B. 8. 7. 3. 10 asāv āditya imāṁ lokānt sūtre samāvayate.

57. Der Instrumental und Lokativ bei der $\sqrt{\text{bhṛ}}$ + sam.

S'B. 6. 4. 1. 6 athainam̐ (i. e. den Ton für den Altar) kṛṣṇā-jine sambharati [auch S'B. 14. 1. 2. 2 ist statt kṛṣṇājinaṁ sam-bharati der Lokativ kṛṣṇājine zu lesen; vgl. die parallelen yajñe, chandaḥsu, prācīnagrīve und Caland, Bulletin of the School of Oriental Studies VI (1931), p. 302, 6 von unten] . . . prācīnagrīve 7 athainam̐ puṣkaraparṇe sambharati aber MS. 3. 1. 5 (6, 7 und 9); K. 19. 4 (4, 6 und 5) = Kap. 30. 2 (139, 13 und 12); TS. 5. 1. 4. 2 kṛṣṇājinaṁ sambharati; puṣkaraparṇena sambharati.

Vergleiche die $\sqrt{\text{bhṛ}}$ mit dem Lokativ ukhāyām K. 19. 11 (13, 20–14, 1) = Kap. 31. 1 (248, 13); K. 20. 1 (19, 18); TS. 5. 6. 9. 1 ukhāyām bhriyate (nämlich das Opferfeuer); S'B. 6. 5. 2. 22 (bis) itarasyām̐ (scil. ukhāyām) bhariṣyāmaḥ; S'B. 6. 6. 4. 8 anārtāyām̐ (scil. ukhāyām) imam̐ (scil. agnim) anārtam̐ bibharāṇi und dem Instrumental ukhayā S'B. 6. 7. 1. 22 ukhayā (scil. agnim) bibharti.

Vgl. zum Wechsel zwischen dem Instrumental des Mittels und dem Lokativ Edgerton, Vedic Variants III § 600 ff., p. 299ff. z. B. AV. 1. 6. 4 yāḥ kumbha ābhṛtāḥ :: 19. 2. 2 yāḥ kumbhebhṛ ābhṛtāḥ.

Der Instrumental mit $\sqrt{\text{bhṛ}}$: (mit agnim als Objekt) S'B. 6. 7. 6. 16; 18 s'ikyena bibharti; 6. 7. 1. 12 āsandyā bibharti; (mit annam als Objekt) TS. 7. 2. 10. 2 pātreṇa bibhrati; MS. 1. 10. 11 (151, 9–12); K. 36. 6 (73, 5) s'ūrpeṇa bibhrati.

Der Lokativ mit $\sqrt{\text{bhṛ}}$: S'B. 1. 4. 5. 13 tad dhaitad devatā retas' carman vā yasmin vā babhruḥ; TS. 5. 1. 9. 4.; 5. 4. 11. 2 ambarīṣe (5. 4. 11. 2 droṇe) vā annam̐ bhriyate; SB. 1. 1. 2. 23 upastha ivainad abhārṣuḥ; (Kāṇva 2. 1. 2. 16 upastha ivābhārṣīt) 6. 8. 2. 3 yathā mātā putram upasthe bibhṛyāt; S'B. 1. 4. 1. 10 māthavo 'gnim̐ vais'vānaram̐ mukhe babhāra; TS. 5. 6. 9. 2 ātmann evainam̐ (scil. agnim) bibharti; MS. 3. 2. 1 (15, 12) sa-deva eva devatā ātman bibharti (die Parallelen K. 19. 11 [12, 23] = Kap. 31. [147, 11] om. ātman).

Anmerkung 1. Bei der Wurzel hu ist die Bedeutung des Lokativs des Platzes von der des Instrumentals des Mittels reinlich geschieden: TB. 3. 7. 3. 2 (cf. Āp S'S. 9. 3. 7–8) brāhmaṇasya

dakṣiṇe haste (parallel mit ajāyām, darbhasambe, apsu) hotavyam aber TB. 1. 6. 3. 7 (cf. ĀpS'S 6. 30. 1) yad dhastena juhuyāt svargāl lokād yajamānam avavidhyet, srucā juhōti, svargasya lokasya samaṣṭyai; vgl. srucā S'B. 3. 1. 4. 2; 16; 3. 6. 4. 3; 9. 2. 3. 41; 9. 3. 2. 2; TS. 6. 1. 2. 1; TB. 1. 6. 3. 7; 2. 2. 1. 2; K. 8. 3 (86, 13) = Kap. 6. 8 (68, 7); K. 8. 11 (94, 22 und 95, 9) = Kap. 7. 8 (78, 24 und 79, 9); K. 18. 19 (280, 7) = Kap. 29. 7 (135, 14); K. 21. 9 (49, 16); 23. 2 (75, 18); 37. 11 (92, 18); sruveṇa S'B. 3. 1. 4. 2; 3. 6. 4. 3; 9. 2. 3. 41; 9. 3. 4. 4; 9. 5. 1. 44; 13. 8. 4. 8; TS. 5. 4. 9. 2; 6. 1. 2. 1; TB. 1. 3. 8. 2; 1. 5. 9. 5; 6; 1. 7. 1. 9; 3. 11. 9. 8; K. 6. 8 (58, 11 und 13) = Kap. 4. 7 (46, 13 und 14); K. 13. 10 (191, 23); K. 21. 12 (52, 14); K. 26. 7 (131, 13) = Kap. 41. 5 (241, 18) MS. 1. 11. 8 (170, 10); 2. 6. 3 (65, 2); 3. 4. 3 (47, 7); 3. 8. 1 (93, 2); upabhṛtā S'B. 1. 3. 2. 15; juhvā S'B. 1. 3. 2. 14; 15; MS. 3. 1. 1 (1, 2 und 3); darvyā MS. 1. 10. 16 (155, 14); K. 36. 10 (77, 1 und 3); s'ūrpeṇa S'B. 2. 5. 2. 23 (= Kāṇva 1. 5. 1. 20); TB. 1. 6. 5. 4; K. 36. 6 (73, 5); MS. 1. 10. 11 (115, 10); kaṇṣena AB. 8. 10. 9; 8. 11. 4; vijñātasthālyā MS. 4. 6. 4 (84, 19); droṇakalas'ena MS. 4. 7. 4 (98, 2); K. 28. 9 (164, 3) = Kap. 44. 9 (265, 4); camasena S'B. 9. 3. 4. 4; dohanena S'B. 9. 2. 3. 30; dārupātrena TS. 2. 5. 4. 3; dārumayeṇa K. 12. 2 (164, 12); K. 30. 4 (186, 4-5) = Kap. 46. 7 (282, 7); MS. 2. 3. 2 (29, 7); 4. 6. 4 (84, 19); mṛṇmayena S'B. 14. 2. 2. 53; 54; K. 12. 2 (164, 14); MS. 2. 3. 2 (29, 8); vānaspatyaiḥ S'B. 14. 2. 2. 53; añjalīnā TS. 3. 3. 8. 4 = GB. 2. 4. 8; TS. 5. 4. 9. 4; K. 21. 12 (53, 5); MS. 3. 4. 3 (48, 8 und 9-10); hastena TB. 1. 6. 3. 7; hastābhyām S'B. 9. 4. 2. 10; aṅguṣṭhābhyām TB. 1. 6. 1. 3

Da also das Gefäß (im weitesten Sinne, einschließlich der Hand, Finger), mit dem der Opferguß dargebracht wird, immer im Instrumental steht (im Gegensatz zum Orte, z. B. as'vasya pade juhōti S'B. 6. 3. 3. 22; MS. 3. 1. 4 [5, 10]; catṛṣu patsu juhōti TB. 3. 8. 9. 3; as'vasyaiva medhyasya pade-pade juhōti TB. 3. 9. 23. 1; 2), so muß auch S'B. 13. 3. 4. 3-5 = TB. 3. 9. 11. 4 gomṛga-kaṇṭhena prathamām āhutiṁ juhōti; as'vas'aphena dvitīyām āhutiṁ juhōti; ayasmayena caruṇā (TB. kamaṇḍalunā tṛtīyām) āhutiṁ juhōti nicht mit Eggeling 'in the gullet of a gomṛga-ox', 'in a horse's hoof'; 'in an iron bowl' übersetzt werden, sondern mit Caland (zu ĀpS'S. 20. 22. 1) 'vermitteltst der Kehle des

Bos gavaeus'; 'vermittelst des Hufs des Rosses'; 'vermittelst eines metallenen Topfes'.

Anmerkung 2. Der Instrumental, wo wir unserem Sprachgefühl nach einen Lokativ erwarten: S'B. 2. 2. 3. 12 und 13 (Kāṇva 1. 2. 3. 10 und 11) arkapalās'ābhyāṁ vrīhimayam (und yavamayam) apūpaṁ kṛtvā 'having made a rice (barley) cake on two arkaleaves' (Eggeling).

58. Der Instrumental und Lokativ bei der √ram.

S'B. 6. 2. 1. 12 agnau pas'avo ramante; pas'ubhiḥ . . . pas'avo ramante.

Bei √ram 'gern bei etwas (jemandem) bleiben' ist der Lokativ das Gewöhnliche: K. 20. 6 (24, 19) = Kap. 31. 8 (155, 16) na pas'ava āyavase (von Simon, K. Index, p. 31, col. 2, 8 von unten irrtümlich als Dativ zu āyavas aufgeführt); 3. 2. 6 (25, 1); MS. na vai pas'avā āyavase ramante; TS. 5. 2. 8. 3 na khalu vai pas'ava āyavase ramante; KB. 11. 5 (51, 6) upanivartam iva vai pas'avaḥ sauyavase ramante; TB. 3. 3. 2. 4 navadāvyaṣu vā oṣadhīṣu pas'avo ramante; PB. 17. 7. 2 jaratkakṣo vā eṣa yo 'pas'ur, yathā vai jaratkakṣe pas'avo na ramante evam etasmin pas'avo na ramante yo 'pas'ur, yadā vai jaratkakṣam agnir dahaty athainam abhivarṣaty, athāsminn oṣadhayo jāyante, 'tha vai tasmin pas'avo ramante 3 ramante 'smin pas'avo ya evaṁ veda; JB. 2. 137 (Caland § 140, p. 169, 2–8) yasminn eva pas'avye sati pas'avo na rameraṇ sa etena yajeta . . . yathā ha vai jaratkakṣa evaṁ sa yasmin pas'avye sati pas'avo na ramante, . . . tad yathā jaratkakṣam agninopadīpya tam adbhīr upasiñcet tasmin kalyāṇya oṣadhayo jāyeraṇs tāsu pas'avo rameraṇn eva haivāsminn sarve pas'avo ramante; JB. 3. 218 so 'kāmayata: na mat pas'avo 'pakrāmeyur abhi mā varterann iti, sa etat sāmāpas'yat, . . . , te 'sminn aramanta, ramante 'smin pas'avaḥ pas'umān bhavati ya evaṁ veda; TB. 3. 3. 2. 4 tāsāṁ (scil. oṣadhīnām) jaratkakṣe pas'avo na ramante; KB. 16. 3 (70, 18–19) tasmād enad (sc. s'astram) ārataṁ s'aṇsed, ramante hāsminn pas'avaḥ; an allen diesen Stellen gehen die Begriffe 'an etwas Gefallen finden' und 'gern bei etwas bleiben' ineinander über. Vgl. weiter die Lokative TB. 3. 9. 14. 2 na vai brāhmaṇe s'rī ramate, 3 na vai brāhmaṇe rāṣṭraṁ ramate;

S'B. 13. 1. 5. 2 na vai brahmaṇi kṣatram ramate, 3; 5 na vai kṣatre brahmavarcasam ramate; TS. 6. 4. 10. 5 tad (i. e. Prajāpatis Auge) vikaṅkate nāramata, . . . , tad yave 'ramata; AB. 2. 8. 4 so (scil. medhaḥ) 'je jyoktamām ivāramata; S'B. 6. 2. 1. 12; 14 na hy anāyatane kas' cana ramate; S'B. 7. 1. 16 tasyām (scil. tanvām) asya devā aramanta; yad asyaitasyām ramyāyām tanvām devā aramanta; tasyām asya devā ramante; S'B. 3. 3. 1. 6 yajamāne ramasva (glossiert VS. 4. 22 asme ramasva); S'B. 6. 1. 1. 15 gīte vā ramate; S'B. 14. 8. 13. 3 (= BĀUp Mādh. 5. 13. 1 = Kāṇva 5. 12. 1) prāṇe hīmāni sarvāṇi bhūtāni ratāni; sarvāṇi ha vā asmin bhūtāni vis' ante sarvāṇi bhūtāni ramante; S'B. 14. 7. 2. 13 (= BĀUp. Mādh. 4. 4. 13 = Kāṇva 4. 4. 10) ya u sambhūtyām (Kāṇva vidyāyām) ratāḥ; S'B. 14. 7. 1. 40 (= BĀUp. Mādh. 4. 3. 40 = Kāṇva 4. 3. 34) etasmint samprasāde ratvā; S'B. 14. 7. 1. 17 (BĀUp. Mādh. 4. 3. 17 = Kāṇva 4. 3. 15) sa eṣa etasmint svapnānte ratvā; AB. 3. 48. 8 īs'varo (Delbrück, Ai. Synt. p. 88, 10) hāsya vitte devā arantoḥ; und die Kausativa TS. 1. 7. 1. 6 ātman pas'ūn ramayeta und ramayate; TS. 1. 5. 8. 2 pas'ūn evātman ramayate; K. 7. 7 (69, 1) sva evainā (scil. revatīḥ und revatīḥ = pas'ūn) goṣṭhe ramayām akaḥ; AB. 4. 30. 6; 5. 22. 11 asminn evaināḥ tal loka ramayati; MS. 1. 8. 4 (120, 9) tam (scil. agnim) etāvaty aramayan.

Mit dem Instrumental steht √ram im Sinne von 'sich mit jemandem ergötzen': ChāndUp. 8. 12. 3 raramāṇaḥ sribhir vā yānair vā jñātibhir vā; und so wird das pas'ubhiḥ S'B. 6. 2. 1. 12 (oben) zu verstehen sein. AB. 3. 39. 5 na ha vai gāyatrī kṣamā ramata, ūrdhvā ha vā eṣā yajamānam ādāya svar eti; na ha vā agniṣṭomaḥ kṣamā ramata, ūrdhvo hi vā eṣa yajamānam ādāya svar eti wird kṣamā adverbial zu fassen sein 'auf Erden' (Wakkernagel III § 133, a, 1, Anm. p. 243, 12). TS. 3. 4. 3. 5 kikkītākāreṇa vai grāmyāḥ pas'avo ramanta ist kikkītākāreṇa Instrumental des Mittels 'auf den Ruf kikkitā hin bleiben die Haustiere stehen'; ebenso prastareṇa PB. 6. 7. 18 yajño vai devebhyo 's'vo bhūtvāpākṛāmat, taṁ devāḥ prastareṇāramayan, tasmād as'vaḥ prastareṇa saṁmrjyamāna upāvaramate 'brought it to a standstill by a bunch of grass' (Caland).

Bei √ram (Kausativum) im Sinne von 'zum Stillstehen bringen' kommt zweimal auch der Dativ dessen, für den etwas zum

Stillstehen gebracht wird, vor: TS. 6. 3. 6. 2; TB. 1. 4. 4. 9 pas'ūn evāsmāi (scil. yajamānāya) ramayati, und K. 6. 1 (50, 4) = Kap. 3. 12 (36, 3) yat sāyam juhoti tenainaṁ (scil. agnim) rātryai ramayati, yat prātas tenāhne, wo die Parallele MS. 1. 8. 1 (115, 7) yat sāyam juhoti rātryai tena dādhāra yat prātar ahne tena. Vgl. √ram + vi mit Dativ unten § 93.

59. Der Instrumental und Lokativ bei der √sic + upa.

S'B. 14. 9. 3. 22 (= BĀUp. Mādh. 6. 3. 22) tām sārddham piṣṭvā dadhnā madhunā ghr̥tenopasiṅcati aber BĀUp. Kāṇva 6. 3. 13 tām piṣṭān dadhani madhuni ghr̥ta upasiṅcati

Für den Instrumental vgl. TS. 6. 3. 11. 4 yuṣṭopasiṅcati (scil. samavattam) Für den Lokativ bietet die Brāhmaṇaprosa keine Parallele.

60. Der Instrumental und Lokativ bei der √stu.

A. S'B. 4. 6. 9. 17 sārparājñyā ṛkṣu stuvate; AB. 5. 23. 1 te sārparājñyā ṛkṣu stuvate; KB. 27. 4 (132, 1) te samprasṛpya sārparājñyā ṛkṣu stuvate aber TS. 7. 3. 1. 3 atha vā etat sārparājñyā ṛgbhi stuvanti; TB. 1. 4. 6. 6 sārparājñyā ṛgbhi stuyuh 2. 2. 6. 1; 2 sārparājñyā ṛgbhi stuvanti; K. 34. 2 (37, 2-3) sārparājñyā ṛgbhis stuyuh; PB. 4. 9. 4; 9. 8. 7 sārparājñyā ṛgbhiḥ stuvanti.

B. PB. 9. 7. 9 viṣṇoḥ s'ipiviṣṭavatīṣu gaurīvitena stuyuh; 11 viṣṇoḥ s'ipiviṣṭavatīṣu stuyuh; MS. 1. 11. 9. (171, 8 und 9) s'ipiviṣṭavatīṣu stuvate und tasmān chipiviṣṭavatīṣu stuvate; K. 14. 10 (209, 9) tasmāc chipiviṣṭavatīṣu stuvanti; K. 14. 10 (209, 8) vaiṣṇavīṣu s'ipiviṣṭavatīṣu stuvanti; K. 34. 4 (38, 13-14) vaiṣṇavīṣu s'ipiviṣṭavatīṣu mādhyandine pavamāne stuyuh; TS. 7. 5. 5. 2 s'ipiviṣṭavatīṣu stuvīran aber TB. 1. 3. 8. 5 s'ipiviṣṭavatībhis tṛtīyasavane (scil. stuvate).

C. PB. 12. 13. 13 s'akvarīṣu ṣoḍas'inā stuvīta aber PB. 13. 4. 12 s'akvarībhiḥ stutvā puriṣeṇa stuvate.

D. PB. 9. 7. 7 tasmād u bṛhatīṣu (scil. stuvanti); PB. 20. 2. 3 yad bṛhatīṣu samdhinā stuvanti; AB. 3. 17. 4 ṣaṭsu vā atra gāyatrīṣu stuvate ṣaṭsu bṛhatīṣu tīrṣu trīṣṭupsu; 6 tāsu vā etāsu bṛhatīṣu sāmagā rauravayaudhājayābhyāṁ punarādā-

yañ stuvate aber PB. 7. 4. 6; 7 kasmād (7. tasmād) br̥hatyā madhyandine stuvanti

Der Lokativ der Verse mit √stu: PB. 7. 3. 7 gāyatrīyām; PB. 9. 7. 2; 12. 9. 23; 13. 3. 25; 13. 9. 28; 14. 5. 30; 14. 11. 38; 15. 5. 37; JB. 1. 138 (Caland § 34, p. 40, 5); 1. 142 (Caland § 44, p. 44, 6); 1. 180 (Caland § 63, p. 70, 13); 1. 350; AB. 2. 37. 8; 3. 17. 4 gāyatrīṣu; PB. 12. 13. 2; JB. 1. 203 gāyatrīṣu dvipadāsu; 3 etāsu (scil. g. dv.); TB. 1. 2. 6. 4 dvipadāsu; PB. 9. 7. 1; 2; JB. 1. 350 marutvatīṣu; PB. 9. 7. 6; 7 ādityavatīṣu; PB. 12. 4. 22; TB. 2. 7. 18. 5 satobr̥hatīṣu; PB. 12. 10. 10; 12. 13. 18 virātsu; PB. 12. 10. 21 atijagatīṣu PB. 15. 11. 8 pipilikamadhyāsu; PB. 15. 11. 14 sūryavatīṣu; S'B. 4. 2. 3. 12 maitrāvaruṇīṣu; 13 aindrīṣu (= JB. 1. 180 [Caland § 63, p. 70, 17 und 22]); 14 aindrāgnīṣu; PB. 7. 9. 19 revatīṣu; S'B. 4. 5. 3. 4 (bis); PB. 12. 13. 7 harivatīṣu; PB. 12. 13. 15; JB. 1. 180 (Caland § 63, p. 70, 22); anuṣṭupsu; PB. 13. 10. 17 ṣaṭpadāsu; PB. 15. 6. 3 āgneyyaindrīṣu; MS. 4. 4. 10 (62, 4, wo mit Caland, ZDMG. 72, 11, stuvate zu lesen) udvatīṣu; AB. 2. 37. 4 pāvamānīṣu; AB. 3. 4. 1; JB. 1. 180 (Caland § 63, p. 70, 13) āgneyīṣu; AB. 3. 17. 4 triṣṭupsu; AB. 4. 2. 4 aviḥṛtāsu und viḥṛtāsu; AB. 6. 12. 2; 3; KB. 16. 1 (69, 11–12) arbhavīṣu; AB. 5. 7. 1 mahānāmniṣu; PB. 12. 13. 17; 19; 15. 11. 9 etāsu; JB. 1. 87 (Caland § 11, p. 17, 19); 1. 89 parācīṣu; JB. 1. 106 nānārūpāsu und nānādevatyāsu; JB. 1. 138 (Caland § 34, p. 40, 7); 1. 142 (Caland § 44, p. 44, 6) kavatīṣu; JB. 1. 350 dhayadvatīṣu; S'B. 8. 1. 3. 4 yāsu; KB. 14. 2 (62, 14) navasu; dazu PB. 8. 1. 6 etasmin pragāthe.¹

Der Instrumental: TS. 3. 1. 10. 3; PB. 6. 8. 9; 9. 8. 6 parācībhiḥ; TB. 2. 7. 18. 5 (ter) vyatiṣaktābhiḥ; TB. 1. 3. 8. 5 (aniruktābhiḥ; TB. 1. 3. 8. 5; K. 14. 10 (209, 3–4) vājavatībhiḥ; K. 14. 10 (209, 4) citravatībhiḥ; TS. 7. 3. 1. 4 (bis) tābhiḥ; MS. 3. 10. 5 (137, 9–10) yayā (scil. pañktyā); PB. 16. 16. 4 ekayā; PB. 5. 6. 4 tiṣṛbhir vaikayā vā; TB. 2. 2. 6. 1; AB. 3. 23. 1 = GB. 2. 3. 20; PB. 4. 9. 7; 9. 8. 5; 16. 16. 4 tiṣṛbhiḥ; PB. 6. 8. 2–4 navabhiḥ; TS.

¹ Danach ist Calands Bemerkung (PB.-Übersetzung, Introduction III § 8, b; p. XXVIII, 8–11) zu verbessern: 'Whilst as a rule the other Brāhmaṇas construe stauti, stuvanti with the locative, our Brāhmaṇa uses the instrumental. Among the numerous instances I find only once the locative (marutvatīṣu stuvanti, 9. 7. 2).'

7. 5. 8. 4 (bis) pañcabhiḥ; PB. 19. 7. 6 (bis) saptabhiḥ; PB. 9. 3. 3; AB. 7. 16. 9 = S'S'S. 15. 22 pañcadās'abhiḥ; PB. 9. 3. 9 yāvatībhiḥ . . . tāvatībhiḥ; AB. 7. 16. 7 = S'S'S. 15. 22 uttarābhirdvāviṇs'atyā; AB. 7. 16. 8 = S'S'S. 15. 22 etayarcā; AB. 7. 16. 12 = S'S'S. 15. 22 uttareṇa tṛcena; GB. 1. 5. 24 (S'loka); 2. 2. 14 ṛgbhiḥ; JB. 1. 87 (Caland § 11, p. 17, 19) sarvābhiḥ; JB. 3. 170 (Caland § 190, p. 261, 4); 3. 199 (Caland § 199, p. 274, 13 v. unten) (e)tābhir ṛgbhiḥ.

Eine ähnliche Variation zwischen Lokativ und Instrumental findet sich

E. GB. 2. 5. 2; 5 prathameṣu paryāyeṣu stuvate, . . . , madhyameṣu paryāyeṣu stuvate, . . . uttameṣu paryāyeṣu stuvate aber AB. 4. 6. 4–6 prathamena paryāyeṇa stuvate | madhyamena paryāyeṇa stuvate | uttamena paryāyeṇa stuvate und so auch PB. 9. 3. 3 yadi paryāyair astutam (scil. somam) abhivyucchet.

61. Der Instrumental und Lokativ bei der √sthā + prati.

1. A. S'B. 14. 6. 10. 8 (BĀUp. 4. 1. 18 Mādhy.) hṛdayena hi sarvāṇi bhūtāni pratiṣṭhanti aber Kāṇva (BĀUp. 4. 1. 7) hṛdaye hy eva samrāt sarvāṇi bhūtāni pratiṣṭhitāni bhavanti.

In der folgenden Stelle haben beide Rezensionen den Lokativ: S'B. 14. 6. 9. 21–25 (BĀUp. Mādhy. 3. 9. 21–25 = Kāṇva 3. 9. 20–24) hṛdaye hy eva rūpāṇi pratiṣṭhitāni bhavanti | hṛdaye hy eva s'raddhā pratiṣṭhitā bhavati | hṛdaye hy eva retaḥ pratiṣṭhitāni bhavati | hṛdaye hy eva satyaṁ pratiṣṭhitam bhavati | hṛdaye (scil. manah) pratiṣṭhitam bhavati Mādhy.; vāk pratiṣṭhitā bhavati Kāṇva). Vgl. dazu mit antar S'B. 14. 6. 11. 4 (BĀUp. 4. 2. 4 Mādhy. = 4. 2. 3 Kāṇva) etā hitā nāma nāḍyo 'ntar hṛdaye pratiṣṭhitā bhavanti.

B. AB. 3. 6. 4 dyaur antarikṣe pratiṣṭhitāntarikṣaṁ pṛthivyāṁ pṛthivy apsv āpaḥ satye satyaṁ brahmaṇi brahma tapasi. In der Parallele GB. 2. 3. 2 lesen Gastras Hss. satyena, das sie, wohl richtig, im Texte zu satye emendiert.

C. 1. K. 36. 2 (70, 5) virājy evānnāḍye pratiṣṭhathi aber die Parallele MS. 1. 10. 8 (148, 6) virājeva (so v. Schroeders Text ohne var. lect.) pratiṣṭhathi. Die MS-Lesart ist zweifelhaft. [Zu

iva = eva vgl. Syntax of Cases I § 9, Ex. 21 p. 15, 7 von unten, wo hinzuzufügen TS. 2. 6. 9. 1 parāñ iva :: GB. 2. 1. 4 (148, 2) parāñ eva; K. 12. 7 (169, 18) reta eva (var. lect. iva) :: MS. 4. 3. 2 (41, 20) reta iva :: GB. 2. 1. 17 (155, 6) reta eva; Scheftelowitz p. 79, Anmerkung zu RVKhila 2. 6. 27a; A. Minot, La Subordination dans la Prose Védique (Annales de l'Université de Lyon III. 3; 1936) § 454 Anm., p. 131 zu S'B. 1. 6. 4. 1 = 4. 1. 3. 1; Keith, Ait. Ār. p. 256, Anm. 2.] Aber die anderen Stellen mit dem Instrumental virājā haben daneben immer einen Lokativ: S'B. 3. 5. 1. 7 virājā vai devā asmiñ loke pratyiṣṭhan . . . , tato evaiṣa etad virājaivāsmiñ loke pratyiṣṭhati 8 virājaivāsmiñ loke pratyiṣṭhati; PB. 10. 3. 12 ṛtuṣv eva virājā pratyiṣṭhaty ṛtubhir virāji; 16. 1. 8 ṛtuṣv eva virājā pratyiṣṭhati. Sonst steht immer der Lokativ virāji: K. 20. 1 (19, 15) = Kap. 31. 3 (150, 24-151, 1); K. 20. 4. (22, 6) = Kap. 31. 6 (153, 8); K. 20. 13 (33, 13 und 16); K. 21. 10 (49, 22-50, 1); K. 23. 8 (84, 16); K. 24. 2 (91, 12-13) = Kap. 37. 3 (196, 19-20); K. 24. 5 (94, 11-12) = Kap. 37. 6 (199, 15-16); TS. 3. 3. 5. 5; 5. 2. 3. 7; 5. 4. 6. 4; 5. 6. 10. 3; 7. 5. 15. 2 virāji evānnādye pratyiṣṭhati; JB. 2. 82 (Caland § 129, p. 145, 9) virāji eva tad annādye yajñasyāntataḥ pratyiṣṭhati; JB. 2. 85 virāji annādye pratyiṣṭhan und pratyiṣṭhati; JB. 3. 5 etāvad vai virāḍ ṛtuṣu pratyiṣṭhaty ṛtavo virāji; PB. 3. 13. 3 yajamānam eva tad virāji annādye 'ntataḥ pratiṣṭhāpayati; PB. 8. 5. 13; K. 25. 4 (106, 10) = Kap. 39. 1 (212, 3-4) virāji eva pratyiṣṭhati; PB. 4. 6. 16; 4. 9. 3 virāji eva pratyiṣṭhanti; MS. 3. 3. 9 (42, 21-22) yajamānaṁ vā etad virāji pratiṣṭhāpayām akaḥ; K. 33. 2 (27, 19); 33. 4 (29, 23-30, 1) svarga eva tal loke virāji dvipādo yajamānāḥ pratyiṣṭhanti; KB. 14. 2 (62, 22); 15. 5 (68, 20-21); 18. 5 (80, 24) s'riyāṁ tad virāji annādye pratyiṣṭhati; S'B. 11. 4. 3. 18 s'riyāṁ haitad virāji annādye pratyiṣṭhati; AB. 3. 23. 6 = GB. 2. 30. 20 virāji yajño das'inyāṁ pratyiṣṭhati; AB. 3. 50. 6 tad virāji yajñam das'inyāṁ pratiṣṭhāpayanti; AB. 8. 4. 3 virāji evainaṁ (scil. yajamānaṁ) tad annādye pratiṣṭhāpayati; AB. 4. 18. 4 madhya eṣa ekaviṁś'a ubhayato virāji pratiṣṭhitaḥ, . . . , ubhayato hi vā eṣa virāji pratiṣṭhitaḥ; TB. 1. 2. 4. 1 sa (scil. ekaviṁś'ah) vā eṣa virāji ubhayataḥ pratiṣṭhitaḥ, . . . , virāji hi vā eṣa ubhayataḥ pratiṣṭhitaḥ; PB. 4. 8. 6 virāji eva samṛddhāyāṁ pratyiṣṭhanti; PB. 16. 1. 9 etasyāṁ (scil. virāji) vā idaṁ

puruṣaḥ pratiṣṭhitaḥ; 10 etasyāṁ virāji pratiṣṭhāti; PB. 8. 6. 14 virājy evāntataḥ pratiṣṭhāti; PB. 24. 10. 3; 25. 9. 4 paramāyām eva virāji pratiṣṭhanti; TS. 5. 3. 3 virājor evābhipūrvam anādye pratiṣṭhāti.

Man könnte also für MS. 1. 10. 8 (148, 6) virājeva nach der Parallele K. 36. 2 (70, 5) virājy eva konjizieren. Doch vergleiche die Bemerkungen Edgertons Ved. Var. III § 593 p. 296–297 'The locative designates primarily the sphere within which an action takes place. But the sphere of the action may also be regarded as an accompanying concept of the action. Conversely, the accompanying concept may be treated as the circumstance within whose sphere of operation the action takes place. The occasion (loc.) is at the same time the means, cause, or manner (instr.) of the action. The phrase marutām prasave jaya . . . means 'in (upon, German *auf*) the impulse of the Maruts conquer'. Is there any essential difference between this and the variant . . . with prasavena? Only a faint and elusive one, we should say; just as we imagine a Latinist would be puzzled to make a very clear distinction between *in hoc signo vinces* and *hoc signo vinces*'. Vgl. auch den Lokativ S'B. 8. 5. 3. 7 etasminn ekaviṁś'e (scil. stome) pratiṣṭhāyām pratiṣṭhitam (scil. brahma) tapati gegen den Instrumental TB. 2. 2. 4. 6, trayastrīṁ's'ena (scil. stomena) pratyatiṣṭhat 7 trayastrīṁ's'ena pratiṣṭhāti. Auch bei stomena haben alle anderen Stellen neben dem Instrumental einen Lokativ: TS. 7. 4. 11. 1 asminn eva tena (scil. stomena) loke pratiṣṭhanti, . . . , antarikṣa eva tena pratiṣṭhanti, . . . , amuṣminn eva tena pratiṣṭhanti; K. 14. 9 (208, 8) asminn eva loke agniṣṭomena pratiṣṭhāti; S'B. 13. 3. 3. 3; 13. 5. 1. 5 svenaivanaṁ stomena svāyām devatāyām pratiṣṭhāpayati.

Zum Wechsel zwischen Lokativ und Instrumental vgl. weiter:

2. MS. 1. 4. 11 (59, 19–20 und 60, 3) prajāpatau yajñena pratiṣṭhāti gegen AB. 6. 19. 7 = GB. 2. 6. 1 tat (GB. tasmin) saṁvatsare prajāpatau yajñe 'har-ahaḥ pratiṣṭhanto yanti; PB. 9. 7. 10 yajña eva viṣṇau pratiṣṭhāti.

3. MS. 1. 4. 7 (55, 7–8) prajāyām caiva pas'uṣu ca pratiṣṭhāti; PB. 8. 5. 15 prajāyām eva pas'uṣu pratiṣṭhāti gegen häufiges prajāyā pas'ubhiḥ mit $\sqrt{\text{sthā}}$ + prati TB. 3. 2. 10.

3; 3. 3. 2. 4; 5; 3. 3. 9. 12; S'B. 10. 6. 1. 4; 11. 8. 1. 3; 12. 1. 4. 3; 12. 2. 4. 16; 12. 3. 3. 4; MS. 1. 6. 13 (107, 16–17); 4. 2. 13 (36, 7); 4. 2. 14 (37, 10–11); GB. 1. 2. 24; 1. 3. 1; 1. 3. 18; 1. 4. 8; 1. 4. 10; 1. 4. 11; 1. 4. 15; 1. 5. 20; 2. 3. 2; 2. 4. 7; 2. 6. 1; 2. 6. 12 (ter); 2. 6. 15. Und so immer der Lokativ bei prajāsu TB. 3. 3. 8. 7 und pas'uṣu TS. 2. 6. 1. 3; 6. 5. 9. 4; 7. 2. 6. 3; 7. 3. 3. 2; TB. 1. 3. 8. 5; 1. 6. 6. 6; 3. 2. 7. 6; 3. 3. 5. 4; S'B. 5. 2. 5. 8; 7. 4. 2. 19; 11. 2. 2. 3; 4 (bis); MS. 4. 3. 7 (46, 7–8); K. 7. 7 (69, 5); 14. 8 (107, 16–17); K. 28. 2 (154, 14) = Kap. 44. 2 (257, 4); AB. 2. 18. 4; 5. 17. 10; 5. 19. 12; 5. 26. 5; 7; 8; 6. 2. 7; 6. 25. 3; 6; KB 16. 2 (69, 23–24); 18. 6 (81, 10–11); PB. 2. 7. 8; 3. 1. 3; 3. 3. 2; 3. 4. 3; 3. 8. 3; 3. 12. 3; 4. 4. 11; 4. 8. 7; 15; 5. 4. 8; 7. 3. 22; 7. 7. 2; 7. 10. 17; 8. 9. 19; 9. 1. 33; 11. 4. 10; 15. 10. 8; 15; 16. 8. 7; 16. 10. 2; 16. 12. 9; 16. 15. 11; 16. 16. 5; 18. 5. 22; 18. 6. 26; 19. 2. 5; 19. 14. 6; 19. 15. 3; 19. 19. 3; 21. 10. 10; 21. 12. 7; 22. 3. 5; 22. 10. 1; 22. 15. 8; 25. 1. 5; 25. 2. 3; SB. 2. 1. 18; 2. 2. 17;

4. KB. 3. 8 (13, 10–11) yā evaitat purastād devatā yajati tā bhīr evaitat antataḥ pratitiṣṭhati gegen häufiges devatāsu s. oben §45.

5. K. 20. 1 (19, 10) = Kap. 31. 3 (150, 19) ekaviṁśasyaiva pratiṣṭhām anu gārhapatyena pratiṣṭhati gegen MS. 3. 2. 4 (20, 15–16) gārhapatyē vai devāḥ pratiṣṭhāya [vgl. GB. 1. 3. 13 gārhapatyasyāyatane (scil. dakṣiṇāgnim) pratiṣṭhāpya].

62. Der Instrumental und Lokativ des Opferspruches bei der √hu.

A. S'B. 9. 4. 1. 6 ubhābhyāṁ vaṣaṭkāreṇa ca svāhākāreṇa ca puṁse juhōti svāhākāreṇaiva strībhyāḥ. 'Für einen Mann gießt er die Opferspende mit dem (d. h. unter Aussprechen des) Vaṣaṭ- und Svāhā-Rufe aus, für Frauen nur mit dem Svāhā-Rufe' aber S'B. 2. 5. 3. 18 tasmin vaṣaṭkāre juhōti; KB. 18. 12 (83, 6 und 7) samāne vaṣaṭkāre juhuyāt, (83, 8) samāne vaṣaṭkāre juhuyuh 'beim (oder 'nach dem') Vaṣaṭ-Rufe gießt er die Opferspende aus'; vgl. SB. 10. 1. 1. 6; 10. 4. 1. 14; 20 athāsminn etaṁ vaṣaṭkrte juhōti; 9. 3. 1. 16 vaṣaṭkrte sruṇā juhōti; 17 vaṣaṭkrte sruṇā hutā bhavanti; mit svāhākāram: S'B. 9. 5. 2. 44 sruveṇa svāhākāram (scil. juhōti). Der Lokativ und Instrumental im selben Satze K. 8. 7 (90, 12) = Kap. 7. 4 (75, 6) āmantraṇe juhōti mantravatyā vais'vadevyā.

B. MS. 3. 2. 8 (27, 14 und 15–16) ardhar̥cābhyām juhoti, . . . , yad ekayā ṛcā dvir juhoti aber TS. 6. 3. 11. 3 (cf. ĀpS'S. 7. 25. 10) ardhar̥ce vasāhomaṁ juhoti; MS. 3. 10. 4 (134, 13) ardhar̥ce juhoti; Vādhūlasūtra (Caland, Acta Orientalia VI, p. 105, 3 [§ 7]) sa yad ardhar̥ce vasāhomaṁ juhoti (cf. ĀpS'S. 7. 25. 10). Der Instrumental: 'mit (= unter Hersagen von) zwei Halbversen'; der Lokativ: 'bei (= nach) Beendigung des (ersten) Halbverses'. Caland (Acta Orientalia II, p. 24, 11) hat Keiths falsche Übersetzung des ardhar̥ce (TS.) verbessert.

63. Der Instrumental kāmēna parallel zum Dativ kāmāya.

A. K. 31. 1 (27, 2) ava taṁ kāmam arutsmahi yasmai kāmāya nyasadāma aber TS. 7. 5. 2. 1 ava taṁ kāmam arutsmahi yena kāmēna nyasadāma.

B. S'B. 6. 2. 1. 6 tān (scil. pas'ūn) agnibhyaḥ kāmāyālabhata, tad yad: agnibhya iti bahūni hy agnirūpāṇy abhyadhyāyad, atha yat: kāmāyēti kāmēna hy ālabhata.

Vgl. zum Dativ AB. 4. 17. 2 yasmai kāmāyādīkṣāmahy apāma tam und oben § 44.

Zum Instrumental vgl. S'B. 4. 6. 9. 23–24 te yatkāmā āsiraṁś tena (scil. kāmēna) vācāṁ viśr̥jeran, kāmair ha sma vai pura ṛṣayaḥ sattram āsate: 'sau naḥ kāmāḥ sa naḥ samṛdhyatām iti, yady u anekakāmāḥ syur lokakāmā vā prajākāmā vā pas'ukāmā vā | anenai (scil. kāmēna) 'va vācāṁ viśr̥jeran; TB. 3. 1. 4. 15; 3. 1. 5. 15 kṣipram enaṁ sa kāmā upanamatī yena kāmēna yajate; die Stellen TB. 2. 2. 5. 5 kāmēṇa pratigr̥hṇāti, 6 yena kāmēna pratigr̥hṇāti; K. 9. 12 (114, 15) kāmēnaiva pratigr̥hṇāti beziehen sich auf den Mantra AV. 3. 29. 7 (= K., Kap., PB.; TB., TA) kāmēna tvā pratigr̥hṇāmi, wofür MS. 1. 9. 4 (135, 2) kāmāya tvā pratigr̥hṇāmi und TS. 1. 6. 1. 3 kāmāya tvā gr̥hṇāmi lesen; vgl. zu diesem Wechsel in den Mantras Ved. Var. III § 67, p. 32 und § 558, p. 280, 13.

Vgl. oben § 44 kāmam abhi parallel zu kāmāya.

64. Der Lokativ und Dativ im substantivischen Satze.

S'B. 3. 8. 3. 18 stavimopayaḍbhyaḥ, . . . , anima tryaṅgeṣu 'das breite (Stück) ist für die upayaj [d. i. die elf Zusatzsprüche

beim Tieropfer und die damit verbundenen Zusatzopfer], das schmale Stück (wird) bei den tryaṅga [den dem Agni Sviṣṭakṛt zufallenden Opferstücken cf. TS. 6. 3. 10. 6; ĀpS'S. 7. 22. 6] (gebraucht)'.¹

65. Der Lokativ und Dativ bei der √dhā.

1. Über den Gebrauch des Dativs und Lokativs bei den √dhā und √dā in den Mantras handelt Edgerton, *Vedic Variants* II § 101–106, p. 57–61 und III § 639–642 p. 316–317. An der ersten Stelle sagt er: '[The root] dā does not govern the locative of the person, but only the dative. The root dhā, on the other hand, while it seems (to our feeling at least) most naturally construed with the locative, may also govern the dative. We have noted among the variants only two cases of dā with the locative, both of which may reasonably be suspected.' [Zur ersten derselben, okhām dadhātu (dadātu) hastayoḥ, cf. AB. 8.8.8 athāsmāi (scil. yajamānāya) surākaṅsaṁ hasta ādadadhāti; und S'B. 4. 3. 1. 1 tad asmai puroḍās'abṛgalaṁ pāṇāv ādadhat, aber S'B. 5. 1. 5. 28 ckaṁ vaiś'yasya vā rājanyasya vā pāṇāv ādadhat; 6. 3. 1. 41 haste hy asyāhitā (i. e. der Spaten) bhavati. Und bemerke, daß im Mantra āhaṁ yajñaṁ dadhe nirṛter upasthāt ĀpS'S. 9. 2. 10; ĀS'S. 1. 12. 36; MS'S. 3. 1. 27 gegen alle Überlieferung mit Caland (zu ĀpS'S.) dade statt dadhe gelesen werden muß.]

Die Prosa stimmt ganz mit dem Gebrauch der Mantras überein. Sie kennt den Locativus personae bei √dā nicht.¹ Die Stellen der √dhā mit dem Dativ nebst den lokativischen Par-

¹ Der Lokativ bezeichnet immer 'den Platz wo', oder 'die Gelegenheit bei welcher', das Geben stattfindet: S'B. 5. 2. 3. 1 tasyām (scil. iṣṭau) varāṁ dadāti; PB. 25. 10. 22 tasyām (scil. iṣṭau) as'vām ca puruṣīm ca dhenuke dattvā; S'B. 13. 1. 1. 4 brahmaudane suvarṇaṁ hiraṇyaṁ dadāti; PB. 6. 7. 14 tasmin (scil. yajñe) deyam; TS. 1. 7. 1. 6 yām vai yajñe dakṣiṇāṁ dadāti; 1. 7. 2. 2 yā yajñe dīyate; MS. 4. 6. 8 (91, 2) marutvatiyayoḥ sannayor dakṣiṇā dīyante (*Syntax of Cases* I § 59, Ex. 188; p. 190); (91. 3) sve vā etad yonau dakṣiṇā dīyante; S'B. 2. 6. 1. 36 tasyām (scil. sraktau) yajamānasya pitre (und pitāmahāya und prapitāmahāya) dadāti; TS. 1. 5. 1. 2 yo barhiṣi dadāti; tasmād barhiṣi na deyam; AB. 5. 28. 2 yathā barhiṣi dattam āgacchet; TS. 2. 6. 8. 2 tīrtha eva dakṣiṇāṁ dadāti; MS. 3. 7. 3 (77, 12) tasmād triṣṭubho loke dakṣiṇā dīyante; K. 28. 4 (157, 10) = Kap. 44. 4 (259, 10) āgneyā vai pas'avas, te some dīyante [die Parallele MS. 4. 8. 2 (108, 13) agnīdhe (so

allelen sind unten unter A–R zusammengestellt. Der Lokativ überwiegt den Dativ bei weitem. MS. scheint, den Parallelen gegenüber, eine gewisse Vorliebe für den Dativ zu zeigen (s. unten unter D; E; G; H; I; N).

Eine semantische Angleichung der $\sqrt{dā}$ und $\sqrt{dhā}$ macht sich überhaupt bemerkbar: MS. 3. 7. 7 (84, 7) rudrāyāsyā (scil. yajamānasyā) pas'ūn dadhyāt aber S'B. 4. 3. 4. 29 rudrāya hy etām (scil. gām) varuṇo 'dadāt. — TS. 2. 1. 5. 2 pas'ubhya eva prajātebhyaḥ pratiṣṭhām dadhāti aber S'B. 7. 1. 1. 3–4 sa evāsmā asyām (scil. pṛthivyām) avasānaṁ dadāti | yasmā u vai kṣatriyo vis'ā saṁvidāno 'syām avasānaṁ dadāti tat sudattaṁ, tatho hāsmāi kṣatraṁ yamo vis'ā pitṛbhiḥ saṁvidāno 'syām avasānaṁ dadāti. — ŚB. 1. 2. 8 vīryam evāsmā annādyam dadhāti aber K. 34. 9 (42, 17) tebhyo (scil. māsebhyaḥ) iṣām ūrjam adadāt.¹ Auch Variationen zwischen der $\sqrt{dhā}$ und der $\sqrt{yam} + pra$ finden sich gelegentlich: K. 11. 8 (154, 13) tair evāsmā āyur dadhāti aber K. 11. 8 (155, 1) tair evāsmā āyuh prayachati. — MS. 2. 3. 5 (33, 2 und 4) yāvad evāsti tenāsmā āyur dadhāti; yajñenāsmā āyur dadhāti; sarva (scil. ṛtvijaḥ) evāsmā āyur dadhati aber MS. 2. 3. 5 (32, 14) so 'smā āyuh prayachati. — MS. 1. 6. 4 (92, 5) yajamānāyaiva cakṣur dadhāti aber TS. 2. 3. 8. 2 cakṣur evāsmāi prayachati. — MS. 2. 5. 2 (49, 10) saṁvatsareṇaivāsmā āptvā tejo brahmavarcasaṁ dadhāti aber MS. 2. 2. 5 (18, 21) agnir evāsmāi tejaḥ prayachatindra indriyam. — MS. 2. 3. 6 (34, 11) payasaivāsmāi payas' cakṣur dadhāti aber K. 35. 17 (63, 10) = Kap. 48. 15 (306, 13–14) so 'smāi payaḥ prayachati. —

v. Schroeder mit der Hs. Ben.; die anderen Hss. agnīdhre] diyante]; S'B. 14. 5. 1. 1 (BĀUp. 2. 1. 1) sahasram etasyām vāci dadmaḥ. Zur nimittasaptamī S'B. vāci (Renou, Gr. Sk. § 223, e; p. 311) vgl. ChUp. 1. 2. 8 ya evaṁvidi pāpaṁ kāmāyate; ähnlich 1. 8. 1 trayo hodgīthe (S'aṅkara udgīthajñānaṁ prati) kus'alā babbhūvuḥ; Ait. Ār. 3. 1. 6 (131, 3–4) etasyām ha smopaniṣadi saṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣya, etasyāṁ ha sma mātrāyām saṁvatsaram gā rakṣayate tārukṣyaḥ, Keith: 'Tārukṣya guards (his teacher's) cows for a year for the sake of this Upaniṣad; for it alone does T. guard the cows for a year'; Oldenberg, Lehre der Upaniṣaden, p. 155 'In dieser Upaniṣad — d. h. im Überdenken dieser Upaniṣad — hütete T. ein Jahr lang die Kühe'. Vgl. § 94.

¹ Ein Wortspiel zwischen $\sqrt{dā} + sam-ā$ und $\sqrt{dhā} + sam-ā$ S'B. 14. 6. 11. 1 (BĀUp. 4. 2. 1) yathā vai, samrāṇ, mahāntam adhvanam eṣyan ratham vā nāvam vā samādadītaivam evaitābhir upaniṣadbhiḥ samāhitātmasi.

MS. 2. 5. 7 (56, 22) chandasām evāsmāi rasena pas'ūn dhattāḥ aber TS. 2. 3. 2. 8 agnir evāsmāi pas'ūn prayachati. — TB. 1. 6. 2. 6 indriyam vo 'haṁ dhāsyāmi aber JB. 3. 356 yat ta idam teja indriyam vīryam mahyam idam prayacha.

2. A. mit annādya-, anna-.

(a) SB. 1. 2. 8 vīryam evāsmā (scil. yajamānāya) annādyaṁ dadhāti aber mit Lokativ: PB. 16. 3. 3; 19. 9. 2; 22. 3. 4; 22. 10. 1; 22. 14. 4 annādyaṁ evāsmīn dadhāti; 11. 10. 3 annādyaṁ eva tad yajamāne dadhāti; S'B. 3. 7. 1. 19; 5. 2. 2. 12; 5. 3. 4. 16 annādyaṁ evāsmīn etad dadhāti; 4. 3. 1. 24 tad yajamāna evaitad annādyaṁ dadhāti; 5. 5. 1. 6 sarvata evāsmīn etad annādyaṁ dadhāti; 12 tad asmint sarvato 'nnādyaṁ dadhāti; 12. 8. 3. 17 sarvābhya evāsmīn etad digbhyo 'nnādyaṁ dadhāti; 12. 8. 1. 8 annādyaṁ evaiṣu (scil. pitṛṣu) dadhāti; MS. 2. 1. 2 (2, 20); 2. 5. 7 (57, 11) annenaivānnam apahatyānnādyaṁ ātman dhatte; PB. 19. 9. 4 abhipūrvam evāsmīn (scil. yajamāne) annādyaṁ pas'ūn dadhāti; TS. 7. 5. 9. 3 pūteṣv (scil. yajamāneṣu) evānnādyaṁ dadhāti; TB. 1. 1. 5. 10 pūta evāsmīn (scil. yajamāne) annādyaṁ dadhāti; TS. 2. 2. 5. 3 virājaivāsmīn annādyaṁ dadhāti; TB. 3. 8. 7. 1 annādyaṁ evāsmīn (scil. as've) vīryam dadhāti; 3. 9. 4. 8 prajāyām evānnādyaṁ dadhate; 1. 7. 8. 7 ūrjam evāsmīn annādyaṁ dadhāti.

(b) TS. 5. 6. 2. 6 madhyata evāsmā (scil. yajamānāya) annam dadhāti aber S'B. 7. 2. 3. 3; 7. 5. 1. 13; 8. 3. 1. 13; 8. 6. 3. 5 madhyata evāsmīn etad annam dadhāti.

Vgl. für den Dativ: PB. 6. 4. 11 madhyata eva tat prajābhyo 'nnam ūrjam dadhāti; TS. 5. 2. 8. 7; 6. 1. 3. 4 madhyata evāsmā ūrjam dadhāti; TS. 5. 2. 9. 1 madhyata evāsmāi jyotir dadhāti; TS. 2. 4. 6. 1 daivyam evāsmāi mithunaṁ madhyato dadhāti. Für den Lokativ: K. 11. 1 (144, 10) yad aindra indriyam evāsmīn tena madhyato 'dhattām; TS. 6. 1. 3. 5; TB. 3. 2. 3. 3 trivṛtam eva prāṇaṁ madhyato yajamāne dadhāti; S'B. 7. 4. 1. 16 tad asminn etām ramyām tanūṁ madhyato 'dadhuḥ, . . . , tathāivāsmīn ayam etām ramyām tanūṁ madhyato dadhāti; 8. 7. 4. 8 etad vā asminn ado 'mūṁ purastād ramyām tanūṁ madhyato dadhāti rukmaṁ ca puruṣaṁ ca; TS. 6. 6. 5. 2 ma-

dhyata evendriyaṃ yajamāne dadhāti; S'B. 8. 6. 3. 4 madhyata evaitad etāṃ rāddhim ātman adadhata, . . . , etāṃ evaitad rāddhim ātman dhatte, madhyato, madhyata evaitad etāṃ rāddhim ātman dhatte; S'B. 13. 2. 9. 4 s'riyam eva rāṣṭre madhyato 'nnādyaṃ dadhāti; S'B. 8. 3. 3. 12 tad asminn etāni sarvāṇi bhūtāni madhyato 'dadhuḥ; 8. 1. 3. 10 madhyata evāsminn etat prāṇaṃ dadhāti; 7. 5. 1. 24 tad asminn etat sarvaṃ madhyato 'dadhuḥ prāṇam annam ūrjam; . . . , madhyata evāsminn etat sarvaṃ dadhāti; 7. 3. 1. 2; 5 ātmaṃ tat prāṇaṃ madhyato dadhāti; 7. 4. 1. 16 prāṇam evāsminn etaṃ madhyato dadhāti; 7. 4. 2. 13 tad asminn etaṃ prāṇaṃ rasaṃ madhyato 'dadhuḥ; PB. 7. 1. 10 prāṇam eva tan madhyata ātman dadhāti; MS. 2. 3. 2 (29, 6) madhyata eva sajātān ātman dhatte; K. 12. 2 (164, 11) ātman eva madhyatas sajātān dhatte.

Ähnlich der Wechsel zwischen Dativ und Lokativ: TB. 1. 3. 8. 3; TS. 5. 6. 3. 3 mukhata evāsmā annādyaṃ dadhāti; PB. 5. 1. 9 annādyaṃ evaibhyo (scil. yajamānebhyaḥ) brahmavarcasaṃ ca mukhato dadhāti; TS. 6. 1. 4. 1 mukhata evāsmā ūrjaṃ dadhāti; TS. 3. 4. 9. 4; 5 mukhata evāsmāi chandāṃsi dadhāti gegen MS. 2. 5. 10 (60, 18 und 61, 3) mukhato 'smiṃs tais tejo 'dadhāt, . . . , mukhato 'smiṃs tais tejo dadhāti; 2. 5. 6 (55, 19 und 56, 2) mukhato 'smiṃs tejo dadhāti; TS. 2. 1. 10. 2 mukhata evāsmiṃ tejo dadhāti; TB. 3. 8. 22. 3 jyotir eva mukhato dadhāti yajamāne ca prajāsu ca.

(c) Der Mantra VS. 19. 5 rasam annaṃ yajamānāya dhehi wird S'B. 12. 7. 3. 12 mit rasam evānnāni yajamāne dadhāti glossiert.

B. mit āyus-.

MS. 2. 3. 5 (33, 2) yāvad evāsti tenāsmā (scil. yajamānāya) āyur dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 2) yajñenāsmā āyur dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 4) sarva (scil. ṛtvijaḥ) evāsmā āyur dadhati (lies so); MS. 2. 1. 7 (8, 14) hiraṇyaṃ dadāty, āyur vai hiraṇyam āyus' cakṣur, āyusaiṃvāsmā ayus' ca cakṣur dadhāti; K. 11. 8 (154, 13) agnijā vai hiraṇyaṃ manuṣyā agner āyusḥkṛtas, tair evāsmā āyur dadhāti aber der Lokativ S'B. 12. 7. 3. 5; 13. 4. 1. 7; TS. 5. 1. 5. 7; 5. 3. 11. 3; TB. 1. 4. 3. 2; 1. 7. 4. 4; 3. 2. 6. 4; 3. 8. 3. 4; 3. 8. 4. 3; 3. 8. 20. 5; MS. 1. 5. 9 (77, 1); 3. 1. 6 (7, 18);

4. 1. 7 (9, 13); 4. 4. 6 (56, 3) 4. 6. 6 (88, 6 und 18); āyur evāsmīn dadhāti; KB. 11. 7 (51, 22) āyur evāsmīns tad dadhāti; MS. 4. 1. 6 (8, 6) āyur yajamāne dadhāti; S'B. 13. 2. 6. 11 āyur evāsmīns tad dhattaḥ; TS. 2. 2. 4. 3 āyur evāsmīn tena dadhāti; 2. 2. 3. 2; 2. 3. 2. 1 sa evāsmīn āyur dadhāti; 2. 3. 11. 5 ta evāsmīn āyur dadhati; 2. 3. 11. 5 āyur evāsmīn varco dadhāti; PB. 6. 10. 3; 9. 8. 12 ya eva jīvanti teṣv āyur dadhāti; TB. 3. 2. 8. 4; 3. 3. 6. 9 vis'vam evāyur yajamāne dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 11) te 'smīn āyur dadhati; MS. 2. 3. 5 (33, 8) sarvābhir evāsmīn devatābhir āyur dadhāti; 2. 3. 5 (32, 3) devatābhis' caivāsmīn yajñena cāyur dadhāti; 2. 3. 5 (32, 4) vācā caivāsmīn brahmaṇā cāyur dadhāti; K. 11. 4 (148, 18) brahmaṇaivāsmīn ekadhāyur dadhāti; MS. 2. 2. 2 (16, 11 und 13) amṛtenaiva iṣv (scil. deveṣu) amṛtam āyur āptvā dadhāt, . . . , amṛtenaivāsmīn amṛtam āyur āptvā dadhāti; S'B. 5. 4. 1. 14 tad asmīn amṛtam āyur dadhāti; TB. 3. 8. 5. 4 ayuṣaivāsmīn āyur dadhāti; 2. 3. 7. 6 āyuh prāṇān prajāṃ pas'ūn yajamāne dadhāti; S'B. 5. 2. 4. 10 tad asmīn das'a prāṇān kṛtsnam eva sarvam āyur dadhāti; TS. 2. 3. 5. 3 āyur evāsmīn tayā (scil. puro'nuvākyayā) dadhāti; 2. 3. 2. 2 ekadhaiva yajamāna āyur dadhāti; 2. 3. 11. 4 ekadhaiva yajamāna āyur dadhāti; TB. 1. 3. 3. 7 ekadhaiva yajamāna āyus tejo dadhāti; 1. 7. 9. 5 ekadhā yajamāna āyur ūrjāṃ varco dadhāti; S'B. 12. 4. 1. 9 āyur yajñapatāv adadhāt, . . . , āyur evāsmīns tad dadhmaḥ; TS. 6. 5. 2. 3 prajāsv evāyur dadhāti; MS. 4. 6. 6 (88, 14) yāvān eva puruṣas tasmin āyur dadhāti; 4. 6. 6 (87, 5) sarvāsu vā etat prajāsv āyur dadhāti; 3. 10. 3 (133, 19) yāvān eva pas'us tasmin āyur dadhāti; MS. 2. 3. 5 (33, 6); TS. 1. 6. 11. 7; 1. 7. 4. 1; TB. 1. 7. 9. 5; 3. 3. 9. 5 āyur evātman dhatte; TB. 1. 4. 6. 7 āyur evātman dadhate; TS. 3. 3. 4. 3 āyur eva prāṇam ātman dhatte; S'B. 6. 7. 3. 7 (bis) āyur evaitad ātman dhatte; 5. 4. 3. 25 tad āyur varca ātman dhatte; TS. 3. 3. 4. 3 amṛtenaivāyur ātman dhatte; S'B. 4. 6. 1. 6; 8; 5. 1. 5. 28; 13. 4. 1. 11 amṛtam āyur ātman dhatte; 11. 7. 1. 3 āyur evaitad amṛtam ātman dhatte; S'B. 12. 7. 2. 13; 13. 1. 1. 4; 13. 1. 5. 6; 13. 2. 5. 3; 13. 4. 1. 15; 13. 4. 2. 10 āyur evendriyaṃ vīryam ātman dhatte; TS. 6. 6. 5. 1 tayā (scil. ekādas'inyā) vai sa āyur indriyaṃ vīryam ātman adhatta, . . . , āyur eva tayendriyaṃ vīryam yajamāna

ātman dhatte, und (mit antaḥ) S'B. 6. 7. 3. 7 āyur evaitad dhruvam antar ātman dhatte.

C. mit indriya- und vīrya-.

TB. 1. 6. 2. 6 indriyaṃ vo 'haṃ dhāsyāmi; MS. 2. 5. 5 (53, 20) tad evāsmā (scil. yajamānāya) indriyaṃ vīryam āptvā dadhāti; S'B. 1. 2. 8 vīryam evāsmā (scil. yajamānāya) annādyam dadhāti, aber der Lokativ: S'B. 12. 7. 3. 5; TS. 2. 1. 2. 6; TB. 1. 7. 8. 4; 3. 7. 3. 7 indriyam evāsmiṃ dadhāti; MS. 2. 5. 4 (52, 9) indriyam asmiṃ dadhāti; S'B. 12. 4. 1. 9 indriyam evāsmiṃs tad dadhmaḥ; TB. 1. 7. 9. 2; 3. 2. 2. 8; 3. 2. 9. 1; 3. 3. 6. 9; 3. 3. 7. 8 (bis); 3. 3. 9. 8 indriyam eva yajamāne dadhāti; TS. 2. 3. 7. 4 samantam evendriyaṃ vīryam yajamāne dadhāti; TS. 2. 1. 6. 3; 2. 2. 8. 6 sa evāsmiṃ indriyaṃ dadhāti; TS. 2. 2. 1. 3 (bis); 4 tāv evāsmiṃ indriyaṃ vīryam dhattaḥ; 2. 3. 7. 2 tā (scil. devatāḥ) evāsmiṃ indriyaṃ vīryam dadhati; 2. 2. 9. 5 tā (scil. vācaḥ) indriyaṃ vīryam yajamāne dadhati; 2. 3. 11. 3 indriyam evāsmiṃ etena dadhāti; TB. 1. 3. 3. 2 ekadhaiva yajamāna indriyaṃ dadhāti; 1. 8. 6. 1 ekadhaivāsmiṃ indriyaṃ vīryam dadhāti; MS. 2. 2. 12 (24, 17); 2. 5. 8 (58, 4) vīryam caiva iṣv (scil. yajamāneṣu) indriyaṃ ca jityai dadhāti; K. 10. 8 (134, 14) manyuṃ caiva iṣv (scil. yajamāneṣu) indriyaṃ ca jityai dadhāti (die Hs. D dadāti); MS. 3. 7. 6 (68, 0) indriyam asyāṃ (scil. striyām) dadhāti; TS. 2. 3. 2. 6 tenaivāsmiṃ indriyaṃ somapitham adadhāt, 7 tāv evāsmiṃ indriyaṃ somapitham dhattaḥ; TS. 2. 4. 12. 4; 5; 7 asmāsv indra indriyaṃ dadhātu; K. 10. 10 (136, 16) tad (scil. indriyam) asmiṃ adadhāt; MS. 2. 4. 1. (38, 16; 18; 20 und 22) yāvad evendriyaṃ vīryam tad asmiṃ āptvā dadhāti; PB. 18. 9. 4 etad evendriyaṃ vīryam āptvāsmiṃ dadhāti; TS. 2. 2. 5. 3 triṣṭubhaivāsmiṃ indriyaṃ dadhāti; 2. 2. 8. 5 tenaivāsmiṃ indriyam adadhāt; S'B. 12. 7. 2. 3 tenaivāsmiṃ indriyaṃ vīryam dadhāti; 12. 7. 3. 9; 10 yad evāśya tenendriyaṃ vīryam atikrāntam bhavati tad asmiṃ punar dadhāti; TS. 2. 3. 13. 2 indra evāsmiṃ indriyaṃ dadhāti; S'B. 12. 7. 3. 12 teja evāsmiṃ indriyaṃ dadhāti; TS. 2. 1. 3. 2 sa evāsmiṃ indriyaṃ manyuṃ mano dadhāti; 2. 3. 3. 1 tayai (scil. iṣṭyā) 'vāsmiṃ teja indriyaṃ brahmavarcaśam adhattām; 2. 3. 7. 1 tayaivāsmiṃ indriyaṃ vīryam adadhāt; 5. 5. 6. 6 samiddha

evāsminn (scil. agnau) indriyaṃ dadhāti; MS. 2. 5. 10 (60, 17) tair asminn indriyāṇi vīryāṇy āptvādadhāt; TB. 1. 3. 4. 5; 1. 8. 5. 6 ekadhā yajamāne vīryaṃ dadhāti; TS. 5. 2. 1. 6; 5. 2. 4. 4; TB. 1. 3. 3. 2; 1. 3. 6. 7; 1. 7. 6. 4 ekadhaiva yajamāne vīryaṃ dadhāti; PB. 22. 3. 3; 22. 10. 1 ekadhaivāsmiṃs tad oja vīryaṃ dadhāti; K. 12. 11 (173, 11, wo Hs. Ch. dadāti); MS. 2. 3. 9 (37, 9) ekadhāsmiṃ vīryaṃ dadhāti; MS. 3. 2. 8 (27, 1 und 2) vīryam asmin dadhāti, . . . , ekadhāsmiṃ vīryaṃ dadhāti; S'B. 5. 4. 4. 13 tat parimitam evāsminn etat pūrvaṃ vīryaṃ dadhāti, . . . , tad aparimitam evāsminn etat sarvaṃ vīryaṃ dadhāti; MS. 2. 4. 1 (39, 2) indre hi tau tānindriyāṇi vīryāṇy āptvādhattām; K. 12. 10 (173, 5) indre hi tad vīryam adhattām; MS. 2. 4. 6 (43, 17) yad asmiṃs (scil. indre) trīṇi vīryāṇy adhattām; K. 11. 3 (146, 16) svenaivāsmiṃ (scil. indre) chandasaujo vīryam adadhāt; PB. 19. 16. 7 abhipūrvam evāsminn (scil. yajamāne) oja vīryaṃ dadhāti; S'B. 7. 4. 1. 24 tad asmin vīryam adadhuḥ, . . . , asminn ayam etad (scil. vīryam) dadhāti, . . . puruṣe tad vīryaṃ dadhāti; S'B. 1. 4. 1. 20; 25; 1. 4. 2. 1; TB. 1. 7. 8. 4; PB. 18. 9. 4 vīryam evāsmiṃ (scil. yajamāne) dadhāti; MS. 2. 4. 2 (40, 2); K. 12. 12 (174, 21, wo Hs. Ch. dadāti) vīryam asmin dadhāti; S'B. 5. 1. 5. 27 tad yajamāne vīryaṃ dadhāti; TS. 6. 6. 2. 2 yajamāna eva vīryaṃ dadhāti; S'B. 5. 4. 4. 9–11 vīryam evāsminn etad dadhāti; 12 tad vīryāṇy evāsminn etat pūrvāṇi dadhāti; TS. 2. 3. 11. 3 vīryam evāsminn etena dadhāti; TB. 3. 12. 5. 12 yāvad eva vīryaṃ tad asmin (scil. yajamāne) dadhāti; 1. 7. 5. 5; 1. 7. 6. 5 yāvān eva puruṣas tasmin vīryaṃ dadhāti; S'B. 1. 3. 2. 14 tasmin vīryaṃ balaṃ dadhāti; KB. 18. 5 (81, 5) balaṃ eva tad vīryaṃ yajamāne dadhāti; S'B. 9. 4. 2. 16 tad asminn etayā vīryam adadhuḥ, . . . , vīryeṇaivāsminn etad vīryaṃ dadhāti; MS. 2. 3. 9 (37, 7); K. 12. 10 (173, 9) tāny (scil. vīryāṇi) asminn (scil. yajamāne) āptvā dhattāḥ; MS. 2. 4. 1 (38, 14); K. 12. 10 (172, 19) tāny (scil. vīryāṇi) asminn (scil. indre) āptvādhattām; MS. 2. 2. 12 (24, 18) vīryam evaiṣu jityai dadhāti; K. 12. 10 (172, 20; 22 und 173, 1) yāvad eva vīryaṃ tad asmin dadhāti; S'B. 7. 4. 1. 23 (bis) yathāsmiṃ puruṣe vīryaṃ dadhāma; 4. 4. 2. 11 net striṣu vīryaṃ dadhāni; 3. 3. 4. 7; 4. 4. 2. 4 puṃsv evaitad vīryaṃ dadhāti; MS. 2. 5. 3 (51, 8) tenaiṣv (scil. deveṣu) indriyāṇi vīryāṇy āptvādadhāt; und so immer der Lokativ bei ātman(i).

D. mit cakṣus-.

MS. 1. 6. 4 (92, 5) yad as'vaṁ purastān nayanti yajamānā-yaiva cakṣur dadhāti; MS. 2. 1. 7 (8, 14) hiraṇyaṁ dadāty, āyur vai hiraṇyam, āyus' cakṣur, āyusaivāsmā āyus' cakṣur dadhāti; MS. 2. 3. 6 (34, 11) payasi bhavati, payo vai ghṛtaṁ, payas' cakṣuḥ, payasaivāsmāi payas' cakṣur dadhāti aber mit Lokativ: S'B. 12. 8. 2. 27 yathārūpam evāsmin's' cakṣur dadhāti; TS. 2. 2. 4. 3 cakṣur evāsmiṁ tena dadhāti; SB. 2. 8. 2 svaṁ cakṣur yajamāne dadhāti; TS. 2. 3. 8. 1 tayaivāsmiṁ cakṣur adadhāt; 5. 4. 7. 2 ubhayeṣv evaitayā devamanuṣyeṣu cakṣur dadhāti; MS. 2. 3. 6 (34, 11) cakṣur asmiṁ dadhāti; PB. 18. 9. 10 atho cakṣuṣi evāsmiṁ dadhāti; TS. 2. 2. 9. 4; 2. 3. 8. 2 tāv evāsmiṁ cakṣur dhattaḥ; S'B. 13. 3. 8. 4 cakṣusaivāsmiṁ's (scil. as've) tac cakṣur dadhāti; GB. 1. 2. 21 cakṣur eva tad ātmani dhatte; S'B. 14. 1. 3. 21; TB. 3. 3. 9. 5 cakṣur evātman dhatte; TS. 1. 6. 11. 5 tābhyām (scil. agniṣomābhyām) eva cakṣur ātman dhatte; MS. 3. 2. 8 (28, 7) tasmiṁ pas'au sambhūte prāṇaṁ cakṣuḥ s'rotraṁ vācaṁ tāni dadhāti; K. 20. 9 (28, 17) = Kap. 31. 11 (159, 6) retasy eva sikte prāṇaṁ manas' cakṣus' s'rotraṁ vācaṁ dadhāti; S'B. 12. 7. 2. 4 cakṣur evāsmin's tat tejo dadhāti.

E. mit payas-.

MS. 2. 3. 6 (34, 11) payasi bhavati, payo vai ghṛtaṁ, payas' cakṣuḥ, payasaivāsmāi payas' cakṣur dadhāti aber der Lokativ: PB. 18. 9. 21 atha yad dhenubhavyā, dvādas'a payāṁsi, tāny evāsmiṁ dadhāti; MS. 4. 4. 8 (59, 12) dhenubhavyā bhavanti, dvādas'a vai payāṁsi, tāny asmiṁ dadhāti; PB. 18. 9. 12 paya evāsmiṁ dadhāti; MS. 4. 5. 8 (76, 3) tās (scil. devatāsu) eva payo dadhāti; S'B. 4. 3. 5. 13 tat pas'uṣv evaitat payo dadhāti; 6. 5. 4. 15 yoṣāyām tat payo dadhāti; TS. 1. 7. 3. 4 ūrjam evāsmiṁ payo dadhāti; 2. 3. 13. 2 paya evāsmiṁ tayā dadhāti; TB. 3. 8. 13. 1 dhenvām eva payo dadhāti; TS. 2. 5. 5. 1 payasaiva paya ātman dhatte; TB. 1. 4. 3. 3 paya evātman gr̥heṣu pas'uṣu dhatte; MS. 4. 4. 1 (51, 3) payasā vā etad rāṣtre payo dadhāti; 4. 5. 8 (75, 18) brahmaṇi ca vā etat kṣatre ca payo dadhāti; S'B. 1. 3. 1. 25 tad apsu payo dadhāti; TS. 6. 2. 5. 3 tejasaiva tejaḥ paya ātman dhatte.

F. mit jyotis-.

TS. 7. 1. 2. 1 prātaḥsavane vai gāyatreṇa chandasā trivṛte stomāya jyotir dadhad eti, trivṛtā brahmavarcasena pañcadas'āya jyotir dadhad eti, pañcadas'enaujasā vīryeṇa saptadas'āya jyotir dadhad eti, saptadas'ena prājāpatyena prajamanenaikaviṁś'āya jyotir dadhad eti, stoma eva tat stomāya jyotir dadhad eti; JB. 1. 66 tad dhiṅkāreṇa vai jyotiṣā devās trivṛte brahmavarcasāya jyotir adadhus, trivṛtā brahmavarcasena pañcadas'āya ujase vīryāya jyotir adadhuḥ pañcadas'enaujasā vīryeṇa saptadas'āya prajāyai pas'ubhyaḥ prajananāya jyotir adadhuḥ, saptadas'ena prajāyā pas'ubhiḥ prajananenai kaviṁś'āya pratiṣṭhāyai jyotir adadhuḥ, aber der Lokativ: TS. 5. 2. 1. 5; 5. 2. 2. 3; 5. 4. 1. 3; 5. 7. 9. 4; TB. 2. 7. 9. 3; PB. 6. 6. 10; 18. 7. 8 jyotir evāsmiṁ dadhāti; TS. 6. 1. 10. 4 jyotir eva yajamāne dadhāti; MS. 3. 3. 4 (36, 1) jyotir asmiṁ dadhāti; S'B. 12. 5. 2. 6 jyotir evāsmiṁś tad amṛtaṁ dadhāti; 13. 2. 2. 16 jyotir eva tad rāṣṭre dadhati; TS. 6. 6. 8. 4 āgneyeṇāsmiṁ loke jyotir dhatta, aindreṇāntarikṣaloke, . . . , sauryeṇāmusmiṁ loke jyotir dhatte; TB. 3. 2. 7. 1–2 asminn eva loke jyotir dhatte, . . . | antarikṣa eva jyotir dhatte, . . . , ādityam evāmusmiṁ loke dhatte; MS. 4. 1. 8 (9, 17) yad adhastād aṅgāram upavartayaty asmiṁś tena loke jyotir dhatte, yad upariṣṭād antarikṣe tena.

G. mit tejas-, brahmavarcasa-.

MS. 2. 5. 2 (49, 10) saṁvatsareṇa vā anāptam āpyate, saṁvatsareṇaivāsmā (scil. yajamānāya) āptvā tejo brahmavarcasaṁ dadhāti; MS. 2. 5. 7 (56, 18) rohiṇīm bārhaspatyām ālabheta brahmavarcasakāmo, brahma vai bṛhaspatir, bārhaspatyo brāhmaṇo devatayā, svayaivāsmāi devatayāptvā tejo brahmavarcasaṁ dadhāti; MS. 2. 5. 9 (49, 8); 2. 5. 11 (62, 13); 4. 7. 3 (96, 4) trivṛd vāvāsmā (scil. yajamānāya) etat saṁṛddhaṁ brahmavarcasaṁ dadhāti; aber der Lokativ: TS. 5. 1. 4. 4; 5. 5. 8. 1; TB. 1. 7. 8. 4; 2. 7. 1. 4; 3. 2. 9. 2 teja evāsmiṁ dadhāti; TS. 2. 1. 2. 8; 2. 3. 3. 2 teja evāsmiṁ tena dadhāti, . . . , brahmavarcasaṁ tena; S'B. 13. 2. 1. 2; 13. 6. 2. 11; 14 tejasaivāsmiṁś tat tejo dadhāti; K. 10. 1 (125, 16) tejasaivāsmiṁś (scil. yajamāne) tejo dadhāti; K. 11. 4 (149, 3) tejasaivā-

smiṁś (scil. āditye) tejo 'dadhuḥ; PB. 16. 15. 7 ekadhaivāsmiṁś (scil. yajamāne) tejo brahmavarcaśaṁ dadhāti; TB. 1. 3. 3. 7 ekadhaiva yajamāna āyus tejo dadhāti; TS. 5. 3. 10. 4; 6. 3. 4. 3 aparivargam evāsmiṁ tejo dadhāti; TS. 2. 1. 4. 2; 7. 2. 4. 3 abhipūrvam evāsmiṁ tejo dadhāti; S'B. 12. 7. 3. 12 teja evāsmiṁ indriyaṁ dadhāti; TS. 1. 5. 8. 5 teja evāsmiṁ brahmavarcaśaṁ dadhāti; 2. 2. 5. 3 trivṛtaivāsmiṁ tejo dadhāti; 2. 3. 3. 1 tayai-vāsmiṁ teja indriyaṁ brahmavarcaśam adhattām; S'B. 12. 7. 2. 4 cakṣur evāsmiṁś tat tejo dadhāti; 13. 4. 1. 7 teja evāsmiṁś chukram amṛtaṁ dadhāti; MS. 2. 1. 5 (6, 17; 18, und 20) ete-nāsmiṁś (scil. sūrye) tejo 'dhattām, . . . , tejo 'smin (scil. yajamāne) dadhāti, . . . , yāvad evāsyātmā tāvad asmiṁś tejo dadhāti; TS. 6. 5. 5. 3 yajamāna eva tejo dadhāti; MS. 4. 6. 8 (91, 19) yajamāna eva tejo dadhati (var. lect. dadhāti); TS. 2. 2. 3. 4 sa evāsmiṁ tejo dadhāti; AB. 7. 32. 2 teja evāsmiṁś tat sāmṛājyaṁ ca vanaspatīnāṁ kṣatre dadhāti; 8. 8. 3 teja evāsmiṁś tad brahmavarcaśaṁ dadhāti; S'B. 13. 2. 6. 10 brahmavarcaśam evāsmiṁś tad dhattaḥ; 12 teja evāsmiṁś tad dhattaḥ; TB. 1. 3. 3. 3 brahmaṇa eva tejasā tejo yajamāne dadhāti; K. 8. 2 (84, 11 und 12) = Kap. 6. 7 (65, 13 und 66, 1) tejo 'gnā (Kap. agnāv) adadhuḥ, . . . , tejo 'gnau dadhāti; MS. 2. 4. 6 (43, 15 und 16) tasmiṁś tejo 'gnir adadhāt, . . . , teja evāsmiṁś agnir dadhāti; MS. 2. 1. 5 (7, 1) bhūya evāsmiṁś tejo dadhāti; MS. 3. 4. 5 (51, 5) yathā vā idaṁ dīpyamāne bhūyo 'bhyādadhāty evaṁ vāvāsmiṁś etad abhipūrvam bhūyas tejo dadhāti; K. 22. 2 (58, 17) yathā dīpyamāne bhūyo 'bhyādadhāty evaṁ evāsmiṁś tad abhipūrvam (lies so; vgl. für adhi :: abhi oben § 45 in fine) tejo dadhāti; MS. 2. 1. 4 (5, 16) tasmiṁś (scil. indre) tejo 'gnir adadhāt, . . . , teja evāsmiṁś (scil. yajamāne) agnir dadhāti; danach zu emendieren K. 10. 2 (126, 8) teja evāsmiṁś agnir āgneyenādadhāt, . . . , teja evāsmiṁś agnir āgneyenā dadhāti (v. Schroeders Text āgneyenādadhāti); TS. 2. 6. 1. 2; 6. 5. 4. 2 prajāśv eva tejo dadhāti, TS. 1. 7. 6. 6 teja evāsmiṁś brahmavarcaśaṁ dadhāti; TS. 2. 1. 4. 1; 2. 1. 7. 2; 6; 2. 1. 8. 1; 2. 2. 7. 2; 2. 2. 8. 2; 3; 2. 3. 2. 3 sa evāsmiṁś brahmavarcaśaṁ dadhāti; 2. 1. 2. 5 tā (scil. devatāḥ) evāsmiṁś brahmavarcaśaṁ dadhati; 2. 2. 10. 1; 2. 3. 3. 3 tāv evāsmiṁś brahmavarcaśaṁ dhattaḥ; S'B. 13. 1. 9. 1; TB. 3. 8. 13. 1 brāhmaṇa

eva brahmavarcasaṁ dadhāti; MS. 4. 4. 1 (50, 14) tābhī (scil. adbhīḥ) rāṣṭre brahmavarcasaṁ dadhāti.

Ganz eigentümlich ist der Gebrauch des Dativs des Pronomen neben dem Lokativ des Nomen GB. 2. 5. 5 gāyatrīm (Gaastra vermutet gāyatrīḥ) s'aṁsanti, tejo vai brahmavarcasaṁ gāyatrī, teja evāsmāi tad brahmavarcasaṁ yajamāne dadhati, gāyatrīḥ (die Hss. A. pr. man. und F gāyatrīm) s'astvā jagatīḥ (die Hss. A, D, F jagatīm) s'aṁsanti, brahma ha vai jagatī, brahmaṇaivāsmāi tad brahmavarcasaṁ yajamāne dadhati. Die Parallele KB. 17. 9 (78, 6) gāyatrāṇy ukthamukhāni s'aṁsanti, tejo brahmavarcasaṁ gāyatrī, teja eva tad brahmavarcasaṁ yajamāne dadhati, gāyatrīḥ s'astvā jagatīḥ s'aṁsanti. Trotz der Wiederholung des asmai . . . yajamāne in GB. darf man vielleicht vermuten, daß hier zwei Rezensionen (die eine mit asmai; die andere mit yajamāne) fehlerhaft miteinander verschmolzen worden sind.

H. mit pas'u-.

MS. 2. 5. 7 (56, 22) ahorātre vai maitrāvaruṇā, ahorātre anu pas'avaḥ prajāyante, tā eva bhāgadheyenopāsarat, tā asmai pas'un prajanayatas', chandasām vā eṣa rasas', chandasām evāsmāi rasena pas'un dhataḥ, . . . (57, 2) sarvā vā etā devatā, sarvā vā etad devatāḥ kāmūya bhāgadheyenopāsarat, tā asmai kāmāṁ samardhayanti yatkāmo bhavati, chandasām vā eṣa rasas', chandasām evāsmāi rasena dadhati [vgl. zur ersten Hälfte TS. 2. 1. 7. 4 ahorātrābhyām khalu vai prajāḥ prajāyante, mītrāvaruṇā eva svena bhāgadheyenopadhāvati, tāv evāsmā ahorātrābhyām prajāṁ prajanayatas', chandasām vā eṣa raso yad vas'ā, rasa iva khalu vai prajā, chandasām eva rasena rasam prajāṁ avarundhe]; MS. 3. 7. 7 (84, 7) yad agnim atyupavaped rudrāyāsyā (scil. yajamānasya) pas'un dadhyāt [vgl. mit √dhā + api MS. 1. 4. 13 (63, 11); 1. 10. 20 (159, 18); 2. 3. 7 (35, 9); 3. 9. 1 (113, 9); 3. 10. 1 (130, 12 und 14); 4. 2. 10 (33, 6) rudrāyāsyā pas'un apidadhyāt; MS. 2. 1. 10 (12, 10) rudrāyāsyā pas'un apidadhyām; 2. 1. 10 (12, 10) rudrāyaivāsyā pas'un apidadhāti; 2. 1. 6 (7, 14) rudrāyāsyā pas'un apidadhāti; TS. 2. 6. 6. 6.; TB. 1. 1. 5. 9; 1. 1. 6. 7; 1. 4. 3. 6; K. 8. 8 (92, 11) = Kap. 7. 3 (74, 13); K. 12. 4 (167, 13); K. 20. 3 (21, 7) = Kap. 31. 5 (152, 11); K. 24.

6 (95, 6) = Kap. 37. 7 (200, 9); K. 26. 2 (123, 15) = Kap. 40. 5 (229, 16) rudrāya pas'ūn apidadhyāt; TS. 5. 2. 5. 3 rudrāyā (scil. pas'ūn) 'pidadhyāt; K. 11. 5 (159, 9) rudrāyā (scil. pas'ūn) 'pidadhāti; MS. 3. 7. 6 (82, 12) rudrāya vā etat pas'ūn apidadhāti; K. 27. 6 (146, 3) = Kap. 42. 6 (253, 22); PB. 7. 9. 18 rudrāya pas'ūn apidadhāti; TB. 1. 1. 5. 9 na rudrāyā (scil. pas'ūn) 'pidadhāti] aber der Lokativ TS. 2. 2. 5. 3 jagatyaivāsmīn pas'ūn dadhāti; S'B. 8. 2. 3. 8 pas'ūn evāsmīn etad dadhāti; PB. 16. 15. 8 ekadhaivāsmīn annādyam pas'ūn dadhāti; 18. 4. 9 abhipūrvān evāsmīn pas'ūn dadhāti; 19. 9. 4 abhipūrvam evāsmīn annādyam pas'ūn dadhāti; TB. 2. 3. 7. 6 āyuh prāṇān prajāṁ pas'ūn yajamāne dadhāti; S'B. 13. 2. 8. 5; 14. 1. 3. 20; TS. 5. 2. 2. 5; 5. 4. 6. 6; TB. 3. 3. 9. 9; 3. 9. 6. 4 prajāṁ eva pas'ūn ātman dhatte; MS. 3. 3. 6 (39, 15) prajāṁ caiva pas'ūns' cātman dhritvāvarohati.

I. mit pratiṣṭhā-

TS. 2. 1. 5. 2 pas'ubhya eva prajātebhyah pratiṣṭhām dadhāti, aber der Lokativ AB. 8. 8. 6 oṣadhīnām evāsmīns (scil. yajamāne) tat kṣatram dadhāty atho pratiṣṭhām.

J. mit prāṇa-

a) JB. 1. 110; 1. 166 prajāpatiḥ prajā asṛjata, tā aprāṇā asṛjata, tābhya etenaiva sāmnā prāṇam (1. 166 tābhya etābhīr ṛgbhiḥ prāṇān) adadhāt; JB. 1. 362 (Caland § 116, p. 130, 23) maruta evāsmāi tat punaḥ prāṇam dadhati ya evam veda tasmai; aber der Lokativ: S'B. 2. 5. 2. 8 (Kāṇva 1. 5. 1. 6) prāṇodānau (Kāṇva prāṇodanāv eva) prajāsu dadhāti; S'B. 3. 8. 4. 14 prāṇodanāv evaitat prajāsu dadhāti, 8. 2. 3. 3 etān evāsv (scil. prajāsu) etat klptān prāṇān dadhāti; TS. 3. 5. 2. 5 prajāsv eva prāṇān dadhāti; 5. 3. 6. 2 tāsu (scil. prajāsu) . . . prāṇam adadhāt; TS. 6. 4. 1. 3 prajāsv eva prajātāsu prāṇāpānau dadhāti; MS. 3. 10. 7 (138, 15) prāṇāpānā evāsu (scil. prajāsu) dadhāti; 4. 5. 4 (68, 17); 4. 6. 9 (92, 6) vyānam vā etat prajāsu dadhāti.

b) TS. 7. 5. 6. 2 yat paurṇamāsyā māsānt saṁpādyāhar ut-srjanti saṁvatsarāyaiva tat prāṇam (und tad udānam) dadhati, tad anu sattriṇaḥ prāṇanti (und sattriṇa udananti). Für den

Dativ *saṁhvatsarāya* fehlt eine Parallelkonstruktion mit dem Lokativ.

K. mit *bhargas-*; *yas'as-*.

PB. 19. 8. 4 *bhargenai* (scil. *sāmnā*) 'vā *mai* (scil. *yajamānāya*) *bhargo dadhāti yas'asā* (scil. *sāmnā*) *yas'aḥ*. Eine parallele Lokativkonstruktion mit *bhargas-* fehlt; der Lokativ bei *yas'as-*: S'B. 13. 1. 2. 8 *yas'a evāsmin* (scil. *as've*) *dadhāti*; TS. 5. 3. 10. 4 *yā-vān eva puruṣas tasmin yas'o dadhāti*; S'B. 14. 4. 2. 23 (BĀUp. 1. 4. 23 *Mādhy. = 11 Kāṇva*) *kṣatra eva tad yas'o dadhāti*; AB. 7. 32. 3 *yas'a evāsmiṁs tat svārājavairājye ca vanaspatīnām kṣatre dadhāti*; S'B. 4. 2. 4. 9 *tad vā etad yas'o brāhmaṇāḥ saṁprasrpyātman dadhate*; 10 *punar ātman yas'o dhatte*; TB. 2. 8. 8. 2 *yas'a evātman dhatte*; TS. 5. 3. 10. 4 *tābhir* (scil. *iṣṭakābhiḥ*) *vai sa yas'a ātman adhatta, . . . , yas'a eva tābhir yajamāna ātman dhatte*; S'B. 12. 7. 3. 14 *ekadhaiva yajamāne yas'o dadhāti*.

L. mit *rayi-*.

S'B. 7. 3. 1. 32 *asme rayiṁ dadhad amartya* glossiert den Mantra VS. 12. 109; RV. 10. 140. 4 *asme rāyo amartya*. Der Lokativ TS. 6. 1. 8. 5; TB. 3. 2. 2. 2 *yajamāna eva rayiṁ dadhāti*; MS. 4. 1. 2 (2, 15) *rayiṁ yajamāne* (die Hs. M. *yajamāno*) *dadhāti*; 4. 2. 9 (31, 16) *pas'uṣv eva rayiṁ dhatte*; 4. 2. 9 (31, 15) *tām* (scil. *rayim*) *ātman adhatta*; S'B. 14. 1. 3. 22 *rayim eva puṣṭim ātman dhatte*.

M. mit *retas-*.

K. 32. 4 (22, 5) *soma evāsmāi retodhā reto dadhāti* aber die Parallele MS. 4. 7. 8 (104, 1) mit Lokativ *somo vai retodhā reto 'smin dadhāti*.

Der Dativ auch TS. 2. 1. 1. 6; 2. 1. 2. 8; 2. 2. 10. 3; 2. 4. 4. 3; TB. 1. 7. 2. 3; 4; MS. 2. 1. 4 (6, 6); 2. 2. 4 (18, 7); 2. 5. 1 (46, 14) 4. 3. 7 (46, 6); K. 10. 11 (168, 12); 11. 5 (151, 1); 12. 13 (176, 1) *soma evāsmāi reto dadhāti*; TS. 5. 2. 10. 2; TB. 3. 2. 2. 8 *pas'cād evāsmāi prācīnam reto dadhāti*.

Der Lokativ: TB. 2. 7. 4. 1 *reta evāsmiṁ dadhāti*; 3. 7. 3. 6 *reta evāsmiṁ vājinaṁ dadhāti*; TS. 2. 3. 3. 4 *sa evāsmiṁ reto vā-*

jinaṃ dadhāti; MS. 1. 6. 9 (100, 19) somo retodhā reto 'smin dadhāti; 3. 6. 1 (60, 12) reto dikṣito, reto 'smin dadhāti; S'B. 9. 5. 1. 55 tad asminn etayā maitrāvaruṇyā payasyayā reto 'dadhuḥ, . . . , tathaivāsminn ayam etad dadhāti; TB. 3. 8. 2. 4 retasaivāsminn reto dadhāti; S'B. 13. 1. 1. 14; 13. 3. 8. 1 retasaivāsmiṃs (scil. as've) tad reto dadhāti; PB. 24. 11. 4 tasmān netara itarasmin reto dadhāti; GB. 2. 4. 5 agnīḥ patnīṣu reto dhatte; S'B. 6. 6. 2. 8 asyāṃ reto dadhāti; TB. 3. 3. 10. 4 reta evāsyāṃ prajāṃ dadhāti; MS. 1. 10. 9 (149, 19) pas'ūṣu reto dadhāti; K. 36. 4 (71, 19) pas'au reto dadhāti; MS. 3. 7. 5 (81, 6) pas'ūṣu vā etad reto dadhāti; MS. 1. 10. 9 (149, 8); K. 36. 4 (71, 17) ṛṣabheṣv eva reto dadhāti; TS. 6. 5. 8. 6 agnīd eva neṣṭari reto dadhāti neṣṭā patniyām; PB. 24. 11. 5 tasmād u gardabho vaḍavāyāṃ reto dadhāti; TB. 1. 6. 2. 5; 2. 1. 2. 11 prajāsv eva prajātāsu reto dadhāti; MS. 4. 3. 5 (44, 16) parācīr vai prajā reto dadhate, parācīṣv āsu reto dadhāti; TB. 1. 6. 3. 10 ātmann eva reto dadhāti; prajāsv eva reto dadhāti; S'B. 7. 3. 1. 28 sarvasmiṃs tad ātman reto dadhāti; TS. 1. 7. 4. 5 tenaiva reta ātman dhatte.

N. mit s'rī-; tviṣi-.

MS. 2. 2. 12 (25, 2) saṃvatsareṇa vā anāptam āpyate, saṃvatsareṇaivāsmā (scil. yajamānāya) āptvā (die Hs. B fügt teja ein) s'riyaṃ tviṣiṃ dadhāti; aber der Lokativ K. 10. 8 (134, 9) mana evāsmiṃ chriyaṃ tviṣiṃ dadhāti; MS. 2. 2. 12 (24, 21) s'riyam evāsmiṃs tviṣiṃ dadhāti; TS. 2. 1. 2. 9; TB. 1. 7. 8. 7 brahmavarcasam evāsmiṃ tviṣiṃ dadhāti; TB. 3. 8. 7. 3 tviṣiṃ evāsmiṃ haro dadhāti; S'B. 5. 3. 5. 3; 5. 4. 1. 11 s'ārdūla-tviṣiṃ evāsmiṃn etad dadhāti; TB. 3. 10. 9. 6 sa hāsmiṃ chriyaṃ dadhāti; TB. 3. 9. 4. 8; PB. 6. 9. 12 s'riyam evāsmiṃ dadhāti; S'B. 13. 1. 5. 1; TB. 3. 9. 14. 1 s'riyam evāsmiṃs tad dhattaḥ; S'B. 13. 2. 6. 7 s'riyam evāsmiṃs tad dadhāti; S'B. 1. 4. 5. 6 tasmiṃ chriyaṃ dadhyāt, tad yajamāna evaitac chriyaṃ dadhāti; 12. 8. 3. 26 saṃvidānā evāsmiṃ chriyaṃ dadhati; 5. 1. 5. 28 satyam evaitac chriyaṃ jyotir yajamāne dadhāti; 12. 8. 3. 13 anukalam evāsmiṃ chriyaṃ dadhāti; 12. 7. 3. 13 ekadhaiva yajamāne s'riyaṃ dadhāti; 12. 4. 1. 11 ātmany eva tac chriyaṃ dhatte; 12. 8. 1. 21 ekadhaiva s'riyam ātman dhatte; 12. 8. 2. 28 ekadhaiva vācam s'riyam ātman dhatte.

O. mit s'uc-.

TB. 1.6.2. 1 sa prajāpataye s'ucam adadhāt; aber der Lokativ: MS. 1. 8. 3 (118, 16) s'ucam pas'uṣu dadhāti; S'B. 7. 5. 2. 31 tad evaiṣv (scil. pas'uṣu) etac chucam dadhāti; 7. 5. 2. 32-36 tan mayau ca s'ucam dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiṁs' ca | tad gaure ca s'ucam dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiṁs' ca | tad gavaye ca s'ucam dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiṁs' ca | tad uṣṭre ca s'ucam dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiṁs' ca | tac charabhe ca s'ucam dadhāti yaṁ ca dveṣṭi tasmiṁs' ca; 6. 4. 4. 7 tad rāsabhe s'ucam dadhāti; 9. 1. 2. 9 nairṛtyām eva tad dis'i s'ucam dadhāti.

P. mit svasti-.

MS. 3. 7. 6 (82, 14) svastim evāsyai (scil. somakrayanyai) punar āvṛttāyai dadhāti [die Parallele K. 24. 3 (92, 15) = Kap. 37. 4 (197, 22) punar evāsyā āvṛttāyai svasti karoti].

Die Lokativkonstruktion bei svasti- fehlt. Dagegen hat (mit sādhu-) S'B. 5. 2. 4. 16 sādhu yajamāne dadhat und mit der Person im Akkusativ S'B. 1. 8. 3. 27 sādhu mā dhattam.

Q. mit sudhā-.

K. 32. 5 (23, 21) dhātaivāsmāi dhāmnā sudhām dadhāti glossiert den Mantra K. 5. 5 (32, 5) dhātā me dhāmnā sudhām dadhātu.

Die Lokativkonstruktion der Person fehlt bei sudhā-. Dagegen steht der Akkusativ der Person S'B. 2. 2. 2. 6 (Kāṇva 1. 2. 2. 5) ta enam ubhaye devāḥ prītāḥ sudhāyām dadhati.

R. Hier stelle ich die Stellen zusammen, in denen das direkte Objekt das Adjektiv samyañc bei sich hat. Mit dem Dativ: TS. 2. 3. 2. 2 āyus' caivāsmā (scil. yajamānāya) amṛtaṁ ca samīcī dadhāti; TS. 5. 1. 4. 5; 5. 4. 7. 6 tejas' caivāsmā indriyaṁ ca samīcī dadhāti; TB. 1. 8. 6. 3; 3. 7. 1. 7 indriye evāsmāi samīcī dadhāti; TS. 5. 2. 3. 5 pas'ūn evāsmāi samīco dadhāti; 5. 2. 9. 4 samīca evāsmāi pas'ūn dadhāti; 5. 2. 9. 4 go-as'vān evāsmāi samīco dadhāti; 5. 3. 2. 5 prāṇān evāsmāi samīco dadhāti; TB. 1. 7. 3. 8; 1. 7. 7. 4 brahma caivāsmāi kṣatraṁ ca samīcī dadhāti; 1. 8. 3. 2; 3. 9. 7. 2; 3 vis'aṁ caivāsmāi rāṣṭraṁ ca samīcī dadhāti; 3. 9. 4. 5 jyotis' caivāsmāi rāṣṭraṁ ca samīcī dadhāti.

Dagegen der Lokativ: S'B. 13. 2. 6. 5 tejas' caivāsminn indriyaṃ ca samīcī dadhāti; 6 tejas' caivāsmiṃ pas'ūñs' ca samīcī dadhāti; 9 tejas' caivāsmiṃ brahmavarcasaṃ ca samīcī dhattaḥ; TS. 2. 3. 3. 2 tejas' caivāsmiṃ brahmavarcasaṃ ca samīcī dadhāti; S'B. 13. 2. 6. 4 tejaśi evāsmiṃt samīcī dadhāti; PB. 16. 3. 6 āyus' caivāsmiṃ prāṇaṃ cobhe samīcī dadhāti; K. 21. 9 (49, 18) ūrjaṃ caivāsmiṃs tejas' ca samīcī uttame dadhāti; S'B. 13. 2. 10. 2 viś'aṃ caivāsmiṃ rāṣṭraṃ ca samīcī dadhati; TB. 3. 8. 20. 5 prāṇāpānāv evāsmiṃt samyañcau dadhāti [mit pratyāñc- S'B. 4. 1. 2. 22; 23 pratyāñcam evāsmiṃn etad udānaṃ dadhāti].

Als Gegenteil von TS. 5. 2. 3. 5 pas'ūn evāsmāi samīco dadhāti und 5. 2. 9. 4 samīca evāsmāi pas'ūn dadhāti steht TS. 5. 2. 9. 4 viṣūca evāsmāt pas'ūn dadhāti, aber MS. 3. 2. 7 (27, 5) hat den Dativ: viṣūca evāsmāi pas'ūn upadadhāti (mit √ dhā + upa).

Anmerkung: Anders stilisiert: TS. 6. 6. 3. 4 adbhīr evainaṃ oṣadhībhiḥ samyañcaṃ dadhāti; K. 19. 5 (6, 10) = Kap. 30. 3 (141, 13–14) oṣadhayo vā etasya bhāgadheyaṃ, tābhīr evainaṃ samyañcaṃ dadhāti; MS. 3. 1. 6 (8, 6) oṣadhībhir (lies so) evainaṃ samyañcaṃ dadhāti; MS. 3. 2. 7 (26, 6); 3. 7. 7 (84, 6) 4. 5. 8 (75, 16) 4. 7. 9 (105, 7); 4. 8. 9 (118, 6) pas'ubhir evainaṃ samyañcaṃ dadhāti.

66. Der Lokativ, Dativ (und Genitiv) bei der √ dhā + prati.

MS. 2. 3. 6 (34, 7) yat samānī devatā carum abhito bhavati nānānam evāsmāi cakṣuṣī pratidadhāti aber TS. 2. 3. 8. 2 yad āgneyau bhavatas' cakṣuṣī evāsmiṃ tat pratidadhāti, ebenso TS. 5. 5. 3. 2 cakṣur evāsmiṃ pratidadhāti.

Zum Lokativ vgl. S'B. 7. 4. 1. 40 tad asmiṃn etad pratidadhāti; 8. 2. 1. 12 tad asmiṃn etad as'vinau pratyadhātām; 8. 3. 1. 6 tad asmiṃn etad indrāgnī ca viś'vakarmā ca pratyadadhuḥ; 8. 4. 1. 7 tad asmiṃn etad vāyuh pratyadadhāt; 8. 7. 3. 16 tad asmiṃn etad parameṣṭhī pratyadadhāt; S'B. 1. 3. 3. 12 etam evāsmiṃn etad pratidadhāti; 7. 3. 1. 42; 7. 4. 1. 41; 42; 7. 4. 2. 30; 31; 8. 2. 1. 13; 17; 18; 8. 3. 1. 7; 8. 4. 2. 15; 16; 8. 7. 1. 7; 8. 7. 3. 17 tad asmiṃn etad pratidadhāti; S'B. 7. 5. 2. 45; 50; 55; 60; 61 tā asmiṃn etad pratidadhāti; 8. 3. 3. 10; 10. 1. 1. 3 tāny asmiṃn etad prati-

dadhāti; S'B. 7. 4. 1. 36 bāhū evāsminn etat pratidadhāti; KB. 14. 2 (62, 16) tad etat (scil. kṛtsnam annādyam) sām̐pādya yajamāne pratidadhāti; TB. 1. 7. 4. 3 rājyam evāsmiṇ pratidadhāti; K. 20. 3 (21, 6) = Kap. 31. 5 (152, 10) tām̐ (scil. pas'ūn) etad agnau pratidadhāti; 26. 9 (133, 18) = Kap. 41. 7 (243, 24) avichinnām̐ evāsmiṇ prāṇām̐ pratidadhāti und vieles derartiges.

Zum Dativ vgl. MS. 4. 2. 13 (36, 6) tad (scil. mitrāvaruṇau) gām̐ dvipadīm̐ akurutām̐, sām̐ na pratyatiṣṭhat, tasyā anyata āhṛtyermau pratyadattām̐; KB. 6. 13 (27, 4); GB. 2. 1. 2 tasmai (scil. savitre) hiraṇmayau (scil. pāṇī) pratidadhuḥ GB. pratyadadhuḥ; JB. 1. 297 (Caland § 107, p. 122, 22); 305; 306 yad eva jātābhyo 'nnādyām̐ pratidhiyate tad evaitat; AB. 6. 29. 3 tad asmai jātāyānnādyām̐ pratidadhāti yathā kumārāya stanam [die Parallele GB. 2. 6. 8 annādyam̐ evāsmiṇ tat sam̐prayachati yathā kumārāya jātāyā stanam]; AB. 5. 31. 1 yathā kumārāya vā vatsāya vājātāya stanam̐ pratidadhyāt tādṛk tat, . . . , yathā kumārāya vā vatsāya vā jātāya stanam̐ pratidadhyāt tādṛk tat [vgl. S'B. 2. 2. 1. 1 yathā kumārāya vā jātāya vatsāya vā stanam̐ apidadhyād evam̐ asmā etad annādyam̐ apidadhāti, die Kāṇvaparallele 1. 2. 1. 1 yathā vatsāya vā jātāya taruṇāya vā kumārāya stanam̐ apidadhyād evam̐ asmā etad annam̐ apidadhāti; K. 21. 9 (49, 16) yathā vatsāya jātāya stanam̐ apidadhāty evam̐ evāsmā etad bhāgadheyam̐ apidadhāti; MS. 1. 6. 3 (90, 18) prajāpatir evāsmiṇ stanam̐ apidadhāti; KB. 13. 2 (58, 10) tad yathā jātāya stanam̐ upadadhyād evam̐ tat]; AB. 5. 31. 1 tam̐ asmai pratidhiyam̐ānam̐ ubhayor lokayor annādyam̐ anu pratidhiyate 'smāc ca lokād anu-smāc cobhābhyām̐. Mit sächlichem Nomen S'B. 2. 2. 5. retasa eva tat siktāyānnādyām̐ pratidadhāti.

Mit zweideutigem Personalpronomen S'B. 7. 4. 1. 39; 8. 2. 1. 12; 8. 3. 1. 6 prati ma etad dhattām̐ yena me yūyam̐ udakramiṣṭam̐; 8. 4. 1. 7; 8. 7. 3. 16 prati ma etad dhehi yena me tvam̐ udakramiḥ, wo in der Folge nachher der Lokativ tasmin steht.

Ein possessiver Genitiv steht S'B. 14. 1. 1. 23–24 athās'vasya s'ira āhṛtya tat te pratidhāsyāvaḥ, . . . , atha te svarṇ s'ira āhṛtya tat te pratidhāsyāvaḥ | athās'vasya s'ira āhṛtya tad dhāsyā pratidadhatuḥ, . . . , athāsyā svarṇ s'ira āhṛtya tad dhāsyā pratidadhatuḥ; K. 22. 10 (66, 14 und 15) = Kap. 35, 4 (180, 12 und 13) tasyaitac chirah̐ pratyadadhuḥ, . . . , prajāpater eva s'irah̐

pratidadhāti; TS. 2. 6. 2. 1 cakṣuṣī eva tad yajñasya pratidadhāti; 6. 4. 9. 1 idaṁ yajñasya s'iraḥ pratidhattam; tato vai tau yajñasya s'iraḥ pratyadhattām; MS. 4. 6. 2 (80, 1) idaṁ yajñasya s'iraḥ pratidhattam; S'B. 4. 1. 5. 15 tāv etad yajñasya s'iraḥ pratyadhattām; yathā tad yajñasya s'iraḥ pratidadhatuḥ; 14. 1. 3. 2 yajñasya s'iraḥ pratidhāsyāmaḥ; yajñasya s'iraḥ pratidhehi; S'B. 14. 1. 4. 12; 14. 2. 1. 11; 19; 14. 2. 2. 16; 20; 25 as'vināu vā (14. 2. 2. 20; 25 hy) etad yajñasya s'iraḥ pratyadhattām; 14. 2. 1. 12 vācā vā etad as'vinau yajñasya s'iraḥ pratyadhattām; 13 tayai-vaitad as'vinau yajñasya s'iraḥ pratyadhattām; 14. 2. 2. 49 yajñasya s'irṣachinnasya s'ira etad devā pratyadadhuḥ; PB. 7. 5. 6 yajñasyaiva tac chiraḥ pratidadhāti; K. 34. 8 (42, 2) cakṣuṣī eva yajñasya pratidhāya; TS. 2. 5. 6. 1 aṅgaparūṅṣy eva saṁvatsarasya pratidadhāti. Parallel zu diesen Genitiven die Lokative S'B. 3. 7. 4. 7 tad yajña evaitac chiraḥ pratidadhāti; 14. 3. 1. 29 yajña evaitac chiraḥ pratidadhāti; KB. 26. 1 (120. 8) grīvā eva tat kalpayitvā tāsu s'iraḥ pratidadhāti.

67. Der Lokativ und Dativ bei der √ dhr̥.

TB. 1. 4. 5. 4 bṛhataivāsmāi (scil. yajamānāya) pas'ūn dādhāra aber MS. 2. 5. 1 (48, 9) pas'ūn asmin dādhāra.

Vgl. für den Lokativ: TS. 7. 2. 4. 3 prāṇān evāsmiṁ dādhāra; MS. 2. 5. 1 (48, 5) prāṇam asmiṁ dādhāra; (48, 2) grāmam asmiṁ dādhāra; MS. 3. 7. 4 (80, 11) prāṇam āsu (scil. prajāsu) dādhāra; 2. 3. 6 (72, 10) tad (scil. annam) devā manuṣyeṣv adidhīṣan.

Zum Dativ: MS. 4. 3. 7 (45, 18) yat pūrvaṁ triṣaṁyuktam ita evāsmāi tenordhvān imāṅl lokān dādhāra, yad uttaraṁ triṣaṁyuktam amuta evāsmāi tenārvāca imāṅl lokān dādhāra; mit sächlichem Nomen; TS. 2. 6. 3. 2; 5. 1. 1. 1. tebhya (scil. chandobhyaḥ) etac caturavattam (5. 1. 1. 1. caturgrhītam) adhārayan puro'nuvākyāyai yājyāyai devatāyai vaṣatkārāya. Mit persönlichem Pronomen: JB. 1. 180 ahaṁ vām jyotir dhārayiṣyāmi; K. 29. 7 (175, 17 und 18) = Kap. 45. 8 (274, 13 und 14) etaṁ (scil. graham) me dhāraya. '

68. Der Lokativ und Dativ bei der √ labh + ā.

S'B. 13. 5. 1. 14–15 athaitān (scil. pas'ūn) ekaviṁś'a:āye (d. h. 'für die 21 Opferpfosten') (scil. ālabhate aus dem vorher-

gehenden Paragraphen), cāturmāsyadevatābhya ekaviṁś'atim-ekaviṁś'atim pas'ūn ālabhate, . . . | saptadas'aiva pas'ūn madhyame yūpa ālabheta, . . . , ṣoḍas'a-ṣoḍas'etareṣu (scil. yūpeṣu), . . . trayodas'a-trayodas'āraṇyān ākās'eṣv ālabhate.

Statt des Dativs ekaviṁś'ataye erwartet man den Lokativ wie in den folgenden Sätzen madhyame yūpe, itareṣu, ākās'eṣu und vgl. S'B. 13. 2. 2. 2. as'vaṁ tūparaṁ gomṛgam iti tān madhyame yūpa ālabhate; 11 pañcadas'apañcadas'aivetaṣu; 13 saptadas'aiva pas'ūn madhyame yūpa ālabheta, . . . , ṣoḍas'a-ṣoḍas'etareṣu; S'B. 3. 7. 3. 2 yūpa eva pas'um ālabhante, na rte yūpāt kadācana; 3. 9. 1. 23 āgneyam (scil. pas'um) eva yūpa ālabherann athetarān yathāpūrvam; 13. 6. 2. 5–6 aṣṭācatvāriṁś'ataṁ madhyame yūpa ālabhate . . . | ekādas'aikādas'etareṣu.

69. Der Lokativ und Dativ bei der √yam.

K. 8. 9 (92, 20) = Kap. 7. 5 (76, 5) pas'ūn evāsmāi (scil. yajamānāya) tena yachati; K. 26. 7 (131, 3) = Kap. 41. 5 (241, 6) brahmaṇaivāsmāi pas'ūn yachati; K. 26. 8 (132, 8) = Kap. 41. 6 (243, 13–14) vajreṇaivāsmāi pas'ūn yachati aber TB. 1. 4. 7. 1 tvaṣṭā vai rūpāṇām is'e, ya eva rūpāṇām is'e so 'smin pas'ūn yachati.

Zum Dativ vgl. S'B. 1. 2. 2. 3 (Kāṇva 2. 2. 1. 3) yathā s'riye 'nnādyāyemāḥ prajā yajamānāya yached evaṁ vai (Kāṇva vai tat) saṁyauti; MS. 1. 4. 8 (56, 14) ves'ān evāsmāi tena yachati; PB. 4. 9. 15 ūrjam evaibhyo (scil. yajamānebhyah) yachati; S'B. 12. 8. 3. 1 tābhyām evāsmāi devatābhyāṁ s'arma yachati; hierher vielleicht auch mit zweifelhafter Lesart (s. Aufrechts Anm. AB. p. 274; PW. s. √yam + ā Spalte 66, 14) AB. 2. 40. 3 s'armavad āsmā ayāṁsi [in einer ähnlichen Stelle hat GB. 1. 1. 28 (Praṇava Up.) den Genitiv: sarveṣām eva s'arma bhavāni].

Für den Lokativ vgl. MS. 1. 8. 4 (120, 10 und 11) āyur evāsmīn (scil. yajamāne) yachati und varca evāsmīn yachati beides Glossen zu den Mantras āyur me yacha und varco me yacha.

70. Der Lokativ und Dativ bei der √yuj + anu-ni.

A. K. 10. 11 (139, 1); 11. 1 (143, 6); 13. 3 (181, 18); 21. 10 (50, 8) kṣatrāyaiva viś'am anuniyunakti aber AB. 2. 33. 1 kṣatra eva tad viś'am anuniyunakti.

Vgl. zum Dativ PB. 6. 10. 10; 18. 1. 14 vis'am evāsmā (scil. yajamānāya) anuniyunakti; 19. 16. 6 vis'am evāsmā pas'ūn anuniyunakti; K. 29. 9 (178, 17) vis'am eva kṣatrāyānuniyunakti; K. 29. 10 (180, 4) = Kap. 46. 3 (277, 13) vis'am eva saṁpādyā tām kṣatrāyānuniyunakti; dazu (mit √yuj + ni) MS. 3. 3. 10 (43, 17); 4. 7. 8 (104, 4) vis'am vā etat kṣatrāya niyunakti.

Zum Lokativ: K. 29. 9 (178, 16) prajā eva brahmann anuniyunakti; AB. 2. 33. 1 brahmaṇy eva tat kṣatram anuniyunakti; JB. 1. 201; 3. 59 sa yathā praṣṭīm praṣṭiyugāya niyuñjyād evam evaitat pūrveṣu stotreṣu ṣoḍas'inam (3. 59 evaitat pūrvasmiṁs tryaha uttaram tryaham) anuniyunakti. Und mit √yuj + ni S'B. 5. 3. 3. 6 tad ātmany evaitām s'riyam niyunakti; und so immer mit Bezug auf den Platz, an dem das Opfertier festgebunden wird: K. 29. 8 (178, 3) vajra evainam (scil. bhrātṛvyam) niyunakti; PB. 17. 13. 10; 13; 16 yūpe pas'ū niyuñjanti; TB. 3. 8. 19. 2 yūpeṣu grāmyān pas'ūn niyuñjanti; PB. 17. 13. 4 paridhau pas'um niyuñjanti; S'B. 3. 9. 1. 22 āgneyam (scil. pas'um) evāgnisthe (scil. yūpe) niyuñjyāt und die Lokative rarāte (lalāte), as've, bāhvoḥ (bāhuvoh), pārs'vayoh, sakthyoh, pucche, prṣṭhe S'B. 13. 2. 2. 1-9; TB. 3. 8. 23. 1-3.

B. K.: 29. 9 (178, 16-18) prajā eva brahmann anuniyunakti, . . . , vis'am eva kṣatrāyānuniyunakti [die Parallele MS. 4. 7. 8 (104, 3-4) brahmaṇa evemāḥ prajā anukāḥ karoti, . . . , vis'am vā etat kṣatrāya niyunakti].

Für den Lokativ vgl. AB. 2. 33. 1 brahmaṇy eva tat kṣatram anuniyunakti, . . . , kṣatra eva tad vis'am anuniyunakti. JB. 3. 59 sa yathā praṣṭīm praṣṭiyugāya niyuñjyād evam evaitat pūrvasmiṁs tryaha uttaram tryaham anuniyunakti; JB. 1. 201 sa yathā praṣṭīm praṣṭiyugāya niyuñjyād evam evaitat pūrveṣu stotreṣu ṣoḍas'inam anuniyunakti (var. lect. om. anu).

Für den Dativ vgl. K. 10. 11 (139, 1); 11. 1 (143, 6); 13. 3 (181, 18); 21. 10 (50, 8) kṣatrāyaiva vis'am anuniyunakti; PB. 6. 10. 10; 18. 1. 14 vis'am evāsmā (scil. yajamānāya) anuniyunakti; 19. 16. 1 vis'am evāsmā (scil. yajamānāya) pas'ūn anuniyunakti.

Eine ähnliche Variation zwischen Lokativ und Dativ bei der √yuj + ni: Der Lokativ S'B. 5. 5. 3. 6 tad ātmany evaitām s'riyam niyunakti; und so immer vom Platze, an dem das Opfer-

tier festgebunden wird: K. 29. 8 (178, 3) vajra evainaṃ (scil. bhrātṛvyam) niyunakti; PB. 17. 13. 10; 13; 16 yūpe pas'ū niyuñjanti; TB. 3. 8. 19. 2 yūpeṣu grāmyān pas'ūn niyuñjanti; PB. 17. 13. 4 paridhau pas'um niyuñjanti; S'B. 3. 9. 1. 22 āgneyam (scil. pas'um) evāgniṣthe (scil. yūpe) niyuñjyāt; und die Lokative rarāṭe, lalāṭe, as've, bāhvoḥ, bāhuvoh, nābhyām, pārs'vayoh, sakthyoh, pucche, prṣthe S'B. 13. 2. 2. 1–9; TB. 3. 8. 23. 1–3. Der Dativ MS. 3. 9. 6 (124, 10) pratiṣcīr evāsmāi (scil. yajamānāya) devatā niyunakti; MS. 3. 3. 10 (43, 17); 4. 7. 8 (104, 4) viś'aṃ vā etat kṣatrāya niyunakti; AB. 7. 16. 6 = S'S'S. 15. 22 varuṇāya vai rājñe niyukto 'si.

Bei den Vorschriften über das Anbinden der paryaṅgyāḥ pas'avaḥ wird die Gottheit, für welche das Opfertier angebunden wird, gewöhnlich durch ein Adjektivum ausgedrückt: S'B. 13. 2. 2. 3 kṛṣṇagrīvam āgneyaṃ rarāṭe purastāt (scil. niyunakti) TB. 3. 8. 23. 1 āgneyaṃ kṛṣṇagrīvaṃ purastāt lalāṭe (scil. niyuñjanti); S'B. 13. 2. 2. 4 sārasvatīm meṣīm adhistāt (scil. niyunakti); 13. 2. 2. 5 ās'vināv adhoramau bāhvoḥ (scil. niyunakti); TB. 3. 8. 23. 2 āgneyau kṛṣṇagrīvau bāhuvoh (scil. niyuñjanti); S'B. 13. 2. 2. 6 saumāpauṣṇaṃ s'yāmaṃ nābhyām (scil. niyunakti); TB. 3. 8. 23. 2 aindrāpauṣṇaṃ upariṣtāt (scil. niyuñjanti); S'B. 13. 2. 2. 7 sauryayamau s'vetaṃ ca kṛṣṇaṃ ca pārs'vayoh (scil. niyunakti); S'B. 13. 2. 2. 8; TB. 3. 8. 23. 3 tvāṣṭrau lomasakthau sakthyoh (scil. S'B. niyunakti, TB. niyuñjanti); TB. 3. 8. 23. 3 s'iti-prṣṭhau bārhaspatyau prṣthe, sauryaṃ balakṣaṃ pucche (scil. niyuñjanti); S'B. 13. 2. 2. 9 vāyavyaṃ s'vetaṃ pucche (scil. niyunakti); nur an den zwei folgenden Stellen steht der Dativ der Gottheit: S'B. 13. 2. 2. 9 indrāya svapasyāya vekatam (scil. niyunakti); TB. 3. 8. 23. 3 dhātṛe prṣodaraṃ adhistāt (scil. niyuñjanti). Vgl. damit die Variation zwischen Adjektivum und Dativ (bzw. Genitiv) der Gottheit bei den Verben vap + nis und labh + ā KZ. 62, 145–183 (besonders p. 146–152 Dativ, wenn der Name der Gottheit mit einem Epitheton verbunden ist, und p. 168, 9 von unten; 175, 13; 183, 1 für dhātṛe).

71. Der Lokativ und Dativ bei der √ su 'pressen' + abhi.

S'B. 4. 3. 3. 19 te vai ṛtīyasavanāyaivābhiṣotāro 'bhiṣu-nvanti (scil. somam) aber TS. 6. 1. 6. 4 tasmāt ṛtīyasavana

ṛjīṣam abhiṣuṇvanti; K. 23. 10 (86, 20) = Kap. 37, 1 (194, 18) tasmād ṛjīṣam tṛtīyasavane 'bhiṣuṇvanti, 'für die dritte Pressung' :: 'bei der dritten Pressung' (vgl. den Locativus temporis S'B. 11. 1. 5. 3 taṁ (scil. somam) paurṇamāsyām abhiṣuṇvanti.

72. Der Lokativ und Dativ bei der $\sqrt{s'is}$ und bei der $\sqrt{s'is}$ + ud.

A. JB. 1. 192 prajāpatir yad devebhyas tanvo vyabhajat tato yā harivaty āsīt tām ātmane 's'inṣat (die Hss. 'sikṣat, 's'inṣat, 'saṁkṣat), tām indrāya prāyachat, tayendro jyaiṣṭhyam agachat aber MS. 4. 7. 6 (100, 8) prajāpatir vai devebhyas tanūr vyakalpayat, tāsām yā harivaty āsīt tām ātmann as'inṣat (so v. Schroeders Text; die Hss. ātmañnas'aṇṣata, ātmann as'inkhata, ātmanyas'aṇṣat) preṇā (zu Wackernagel III § 144, b, γ; p. 269, 17).

Für $\sqrt{s'is}$ c. dat. personae vgl. TB. 3. 3. 8. 2 yajamānāyaiva tal lokam s'inṣati; für den Lokativ habe ich keinen Beleg.

B. MS. 3. 8. 7 (104, 17) trīn prakramān prati vikramate, trayo vā ime lokā, imān eva lokān yajamānāyoñs'inṣati; und Kap. 41. 1 (221, 6) trīn purastāt prakramān (lies so) ucchiṇṣati, traya ime lokā, imān evāsmāi lokān ucchiṇṣati aber K. 25. 8 (114, 12) trīn purastāt prakramān ucchiṇṣati, traya ime lokā, imān evāsmiṇl lokān ucchiṇṣati. Ich bezweifle, daß man berechtigt ist in K. asmin nach Kap. zu asmai zu emendieren, wie Raghu Vira, Kap. p. 221 Anm. 1 vorschlägt, vergleiche den Lokativ mit dem Simplex s'is MS. 4. 7. 6 (100, 8) tāsām yā harivaty āsīt tām ātmann as'inṣat.

Für den Locativus personae mit $\sqrt{s'is}$ + ud fehlen Beispiele. Der Locativus rei steht K. 6. 3 (51, 17, wo v. Schroeders Text nach Caland, Kuhn-Festschrift, p. 69, 2 von unten zu emendieren) = Kap. 4. 2 (38, 17) dohane saṁsrāvam ucchiṣya.

Für $\sqrt{s'is}$ + ud mit dem Dativ vgl. TB. 1. 1. 6. 8 tṛtīyam evāsmāi lokam ucchiṇṣati; TS. 2. 2. 6. 4 ahar bhrātrvyāyocchiṇṣet, . . ., rātriṁ bhrātrvyāyocchiṇṣet, . . ., etāvantam evāsmāi lokam ucchiṇṣati [cf. AB. 5. 24. 8–10 ahar bhrātrvyāya paris'inṣyuh | rātriṁ bhrātrvyāya paris'inṣyuh | tāvantam eva tad dviṣate lokam paris'inṣanti, vgl. ĀpS'S. 21. 12. 10]; MS. 1. 8. 5 (121, 18) pas'ūn

eva yajamānāyoṅs'īṅṣati; MS. 3. 6. 5 (65, 6) bhrātrvyāya lokam uṅs'īṅṣet, . . . , na bhrātrvyāya lokam uṅs'īṅṣet; MS. 3. 8. 4 (97, 15) bhrātrvyāya lokam uṅs'īṅṣet; K. 25. 3 (106, 2) = Kap. 38. 6 (211, 9) bhrātrvyāya vā eṣa loka ucchiṣyate, . . . , etāvantam evāsmāi lokam ucchiṅṣati; K. 29. 8 (177, 10) bhrātrvyāya lokam ucchiṅṣet, . . . , na bhrātrvyāya lokam ucchiṅṣati; K. 31. 1 (1, 12) = Kap. 47. 1 (284, 10) na pas'ubhyo jīvanam ucchiṅṣed, . . . , ut pas'ubhyo jīvanam s'īṅṣati (cf. ApS'S. 1. 3. 10).

73. Der Lokativ und Dativ bei der √sthā 'stille halten'.

MS. 4. 2. 1 (22, 7) tebhyo (scil. pitṛbhyo gauḥ) vā atiṣṭhata, tiṣṭhanty asmin pas'avo ya evaṁ veda.

1. Das Medium der √sthā im Sinne von 'Jemandem still halten, sich ihm unterwerfen' hat:

(A) den Dativ der Person S'B. 3. 7. 3. 9 asthiṣata (scil. pas'avah) devebhyaḥ; 12. 2. 3. 8 devebhyo ha vai mahāvratam na tasthe; GB. 1. 4. 15 atha ha devebhyo mahāvratam na tasthe; S'B. 12. 2. 3. 9 tad (scil. mahāvratam) ebhyo (scil. devebhyaḥ) 'tiṣṭhata [die Parallele GB. 1. 4. 15 hat hier falsch das Aktivum: tata ebhyo 'tiṣṭhat (Gaastras Text 'tiṣṭhaṅs vor folgendem tiṣṭhati)]; S'B. 12. 2. 3. 9 tiṣṭhate ha vā asmai mahāvratam ya evaṁ veda [die Parallele GB. 1. 4. 15 hat hier fälschlich das Aktivum: tiṣṭhati hāsmāi mahāvratam . . . ya evaṁ veda]; S'B. 3. 9. 4. 15 kasmai nu vayam tiṣṭhemahi; tā (scil. āpaḥ) asmā (scil. indrāya) atiṣṭhanta; 3. 9. 4. 14 sarvaṁ vā idam indrāya tasthānam āsa; 15 sarvaṁ vai me (i. e. indrāya) tasthānam; tiṣṭhadvam eva me (i. e. indrāya); TB. 1. 3. 2. 1 te (scil. devāḥ) 'nyo'nyasmai nā-tiṣṭhanta; K. 28. 8 (162, 18) = Kap. 44. 8 (264, 2–3) eṣa vai grahaḥ patnibhyo nātiṣṭhata [danach ist auch TS. 6. 5. 8. 2 sa somo nātiṣṭhata sribhyo grhyamāṇaḥ der Dativ sribhyaḥ von atiṣṭhata abhängig, das Partizipium grhyamāṇaḥ hat ungefähr die syntaktische Funktion des dativus rei ālambhāya AB. 2. 3. 3; 4 devebhyo vai pas'avo 'nnādyāyālbhāya nātiṣṭhanta; tato vai devebhyaḥ pas'avo 'nnādyāyālbhāyātiṣṭhanta | tiṣṭhante 'smai pas'avo 'nnādyāyālbhāya ya evaṁ veda]; PB. 7. 10. 3 te (scil. pas'avah) 'smā (scil. prajāpataye) atiṣṭhanta; S'B. 14. 2. 2. 54 athaiṣa (scil. gharmah) evaitasmā (scil. mahāvīryāya) atiṣṭhata.

(B) Den Dativus rei: S'B. 12. 5. 1. 1–3; 12. 5. 2. 2 yajñāya vā eṣa (scil. agniḥ) āhutibhyas tasthānaḥ; TS. 6. 1. 4. 1; 6. 4. 11. 2 vāg vai devebhyo 'pākṛāmad yajñāyātiṣṭhamānā; MS. 2. 5. 7 (56, 4) chandāṁsi vai yajñāya nātiṣṭhanta; MS. 4. 6. 8 (90, 13) devā vai sarve prātaḥsavanam abhyāyachan, nottarābhyāṁ savanābhyāṁ atiṣṭhanta; TB. 1. 6. 10. 2 rudro vā apas'ukāyā āhutyai nātiṣṭhanta; K. 6. 3 (52, 2) = Kap. 4. 2 (39, 4) āpo hi pratiṣecanāya tasthire. Hierher gehört auch (c)tasmai yad S'B. 3. 7. 3. 1–2 na ha vā etasmā agre pas'avas' cakṣamire yad annam abhaviṣyan | . . . tato 'nnam abhavan, . . . , etasmai hi vā ete 'tiṣṭhanta (scil. yad annaṁ bhavēyuh); S'B. 12. 5. 1. 1; 12. 5. 2. 2 atasthāno vā eṣa (scil. agniḥ) tasmai yad enaṁ s'avadahyāyā iva juhuyuh; S'B. 12. 5. 1. 2 atasthāno vā eṣa (scil. agniḥ) tasmai yad enaṁ s'avadahyāyā ivendhīran; 3 atasthāno vā eṣa (scil. agniḥ) tasmai yad enaṁ s'avadahyāyā iva nirmantheyuh. In der folgenden Stelle will Weber (Ind. Stud. 9 p. 295) das tatsthānāni des Textes zu tasthānāni emendieren: AB. 6. 5. 1–2 stotriyaṁ stotriyasyānurūpaṁ kurvanti prātaḥsavane . . . | atha tathā na madhyandine, s'rīr vai prsthāni, tāni tasmai na tatsthānāni yat stotriyaṁ stotriyasyānurūpaṁ kuryuh [der Kommentar: tasmāt tāni prsthastotrāni tasmai tasmin mādhyandine savane na tatsthānāni prātaḥsavanasthānāni na bhavanti tatsadṛśāni na bhavanti arthaḥ], vgl. aber für tatsthāna KB. 25. 11 (117, 23) yāv evāmū vairājasya stotriyānurūpau tau stotriyānurūpau, tayos tathaiva nyūṅkhayati yathādas' caturthe 'han, na hi vairājaṁ tatsthānam anyūṅkhanāyaisā dhāyaiso 'ṣṭendraḥ pragāthaḥ; KB. 26. 8 (123, 17) na triṣṭubjagatyāv etasthāne 'rdhars'aḥ s'asyāya; JB. 3. 287 na caturthāya chandase mādhyandinaḥ pavamānas tatsthānaḥ (die Hs. tatsthānaḥ).

(C) Den Genitivus personae und Dativus rei: S'B. 3. 4. 2. 1 te (scil. devāḥ) caturdhā vyadravann anyo'nyasya s'riyā atiṣṭhamānāḥ [die Parallele TS. 2. 2. 11. 5 mit Dativus personae et rei te 'nyo'nyasmai jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānās' caturdhā vyakṛāman, die Parallele MS. 3. 7. 10 (90, 1) und 2. 2. 6 (19, 3) devā anyo'nyasya s'raiṣṭhye (so v. Schroeders Emendation in beiden Stellen) 'tiṣṭhamānās' (v. Schroeders Text beide Male ohne avagraha) caturdhā vyudakṛāman mit Genitivus personae und Locativus rei]; S'B. 5. 3. 4. 21 tā (scil. marīcayaḥ) yat syandanta ivā-

nyo'nyasyā evaitac chriyā atiṣṭhamānāḥ; S'B. 3. 4. 2. 2 ekasya s'riyai tiṣṭhāmahe; ta indrasya s'riyā atiṣṭhanta; 3. 9. 1. 1 nāsyā prajāḥ s'riye 'nnādyāya tasthire; 2 na me prajāḥ s'riye 'nnādyāyāsthiṣṭata; 3 tiṣṭheran me prajāḥ s'riye 'nnādyāya; 4 atiṣṭhantāsyā prajāḥ s'riye 'nnādyāya; 5 tiṣṭhante 'sya prajāḥ s'riye 'nnādyāya; K. 24. 9 (103, 3 und 10 und 11) = Kap. 38. 8 (206, 1 und 9) devā vā anyo'nyasya s'raiṣṭhyāya nātiṣṭhanta; tasya (scil. indrasya) te s'raiṣṭhyāyātiṣṭhanta; tiṣṭhante 'sya samānās' s'raiṣṭhyāya ya evaṁ veda; JB. 3. 363 nānyo'nyasya s'reṣṭhatāyā atiṣṭhanta, te 'bruvan: na vā anyo'nyasya s'reṣṭhatāyai tiṣṭhāmāhā, eta, tam ichāmāhai yo na īś'ātā iti, te prajāpatim eva janayitāram etyābruvan: na vā anyo'nyasya s'reṣṭhatāyai tiṣṭhāmāhai, tam nas srjasva yo na īś'ātā iti.

(D) Den Dativus personae et rei: TS. 2. 2. 11. 5 te (scil. devāḥ) 'nyo'yasmai jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānās' caturdhā vyakrāman [die Parallele S'B. 3. 4. 2. 1 hat den Genitivus personae und Dativus rei; die Parallele MS. 3. 7. 10 (90, 1) und 2. 2. 6 (19, 13) hat den Genitivus personae und Locativus rei]; TS. 6. 2. 2. 1 te (scil. devāḥ) 'nyo'nyasmai jyaiṣṭhyāyātiṣṭhamānāḥ pañcadhā vyakrāman; TS. 6. 1. 3. 1 ṛksāme vai devebhyo yajnāyātiṣṭhamāne kṛṣṇo rūpaṁ kṛtvāpakramyātiṣṭhatām; TB. 1. 3. 2. 2 atiṣṭhanta (scil. devāḥ) 'smai (scil. indrāya) jyaiṣṭhyāya; 3 ya evaṁ vidvān vājapeyena yajate . . . tiṣṭhante 'smai jyaiṣṭhyāya; TB. 2. 2. 10. 6 tā (scil. prajāḥ) asmai (scil. prajāpataye) nātiṣṭhantānnādyāya; 7 tato vai tasmai prajā atiṣṭhantānnādyāya; tiṣṭhante 'smai (scil. yajamānāya) prajā annādyāya; PB. 6. 3. 9; 16. 4. 1 tā (scil. prajāḥ) asmai (scil. prajāpataye) s'raiṣṭhyāya nātiṣṭhanta; PB. 6. 3. 10; 7. 5. 3; 15. 3. 30; 16. 4. 2 tiṣṭhante 'smai samānāḥ s'raiṣṭhyāya ya evaṁ veda; PB. 7. 2. 1 te (scil. devāḥ) 'nyo'nyasmā agrāya nātiṣṭhanta; PB. 7. 5. 2 tato vai tasmai (scil. prajāpataye) tāḥ (scil. prajāḥ) s'raiṣṭhyāyātiṣṭhanta; PB. 16. 4. 1 tato 'smai (scil. prajāpataye) prajāḥ s'raiṣṭhyāyātiṣṭhanta; 15. 3. 30 varuṇāya devatā rājyāya nātiṣṭhanta; tato vai tās tasmai rājyāyātiṣṭhanta; 16. 4. 3 tato vā indrāya prajāḥ s'raiṣṭhyāyātiṣṭhanta; JB. 3. 3 pura indrāya devās' s'raiṣṭhyāya nātiṣṭhanta, . . . , tato vā indrāya devās' s'raiṣṭhyāyātiṣṭhanta, tiṣṭhante 'smai svās' s'raiṣṭhyāya ya evaṁ veda; AB. 2. 3. 3-4 devebhyo vai pas'avo 'nnādyāyālam-bhāya nātiṣṭhanta; tato vai devebhyah pas'avo 'nnādyāyālam-

bhāyātiṣṭhanta | tiṣṭhante 'smai pas'avo 'nnādyāyālbhāya ya evaṁ veda; 3. 45. 8 tam (scil. yajñam) āptvābruvāṁs: tiṣṭhasva no 'nnādyāyeti, sa nety abravīt kathaṁ vas (auch hier ist annādyāya zu ergänzen) tiṣṭheyeti, . . . , tam abruvan: brāhmaṇena ca nas' chandobhis' ca sayug bhūtvānnādyāya tiṣṭhasveti. AB. 4. 25. 8 indrāya vai devā jyaiṣṭhyāya s'raiṣṭhyāya nātiṣṭhanta; tato vai tasmai devā jyaiṣṭhyāya s'raiṣṭhyāyātiṣṭhanta; 9 tiṣṭhante 'smai svā jyaiṣṭhyāya s'raiṣṭhyāya . . . ya evaṁ veda; AB. 7. 18. 9 (S'loka) te samyañco vais'vāmītrāḥ sarve sākāṁ sarātayaḥ | devarātāya tasthire dhṛtyai s'raiṣṭhyāya gāthinaḥ [die Parallele S'S'S. hat den Dativus personae et Locativus rei].

(E) Den Dativus personae und Locativus rei: S'S'S. 15. 27 te samyañco vais'vāmītrāḥ sarve sākāṁ sarātayaḥ | devarātāya tasthire jyaiṣṭhye s'raiṣṭhye ca gāthinaḥ [die AB.-Parallele hat den Dativus personae et rei].

(F) Den Genitivus personae und Locativus rei: MS. 3. 7. 10 (90, 1); 2. 2. 6 (19, 13) devā anyo'nyasya s'raiṣṭhye (so v. Schroeders Emendation) 'tiṣṭhamānās' (v. Schroeders Text beide Male ohne avagraha) caturdhā vyudakrāman [die Parallele TS. 2. 2. 11. 5 hat den Dativus personae et rei; S'B. 3. 4. 2. 1 den Genitivus personae und Dativus rei].

Hierher vielleicht auch die dunkle Stelle MS. 4. 2. 1 (21, 11) sa (scil. prajāpatiḥ) devānt sṛṣṭvāmanasyateva, tena manuṣyān asṛjata, tan manuṣyāṇāṁ manuṣyatvaṁ, sa yas tan manuṣyāṇāṁ manuṣyatvaṁ veda manasvān ha bhavati, naināṁ mano jahāty, uta yad ati vā (v. Schroeders Text atīvā; die Hs. M. atīvā, korrigiert zu atīvā, H, Bb und B atīvā; Delbrück, Ai. Synt. p. 599, 14 liest mit v. Schroeder atīvā; aber vgl. Delbrück p. 476, 3 für vā . . . vā) vadaty ati vā carati (die Hss. M. ati vā caratī, korrigiert zu atīvācarati; H, Bb, atāvā carata, B. atāvā carati) tiṣṭhante 'sya manuṣyā manuṣé. Die Parallele TB. 2. 3. 8. 3 sa pitṛnt sṛṣṭvāmanasyata (lies so), tad anu manuṣyān asṛjata, tan manuṣyāṇāṁ manuṣyatvaṁ, ya evaṁ manuṣyāṇāṁ manuṣyatvaṁ veda manasvy eva bhavati, naināṁ manur (so die Bibl. Ind.) jahāti wirft kein Licht auf das dunkle manuṣé der MS.; ebenso wenig MS. 1. 6. 5 (93, 13) yo vā asyāyaṁ manuṣo 'gnir etam upāsita.

(G) Den Locativus rei allein: PB. 7. 6. 11 tayoh̐ (scil. bṛhadra-thantarayoh̐) samānaṁ nidhanam āsīt, tasmin nātiṣṭhetām, te ājim aitām (cf. Caland, PB.-Übersetzung, Introduction III § 8, b, p. XXVIII, 4-5). Der Kommentar glossiert nātiṣṭhetām mit na samajānatām: mamaivedaṁ mamaivedam iti; vgl. den Locativus rei mit √jñā + sam AB. 4. 7. 4 tasmin (scil. ās'vinas'astre) devā na samajānata: mamedam astu mamedam astv iti; 4. 25. 9 sam asmin svāḥ s'reṣṭhatāyāṁ jānate ya evaṁ veda (parallel zum unmittelbar vorausgehenden tiṣṭhante 'smai svā jyaīṣṭhyāya s'raiṣṭhyāya.¹ Diese √jñā + sam, und √sthā (medium) c. Locat. rei gehörten zu Delbrück, Ai. Synt. § 78, p. 119, 12-29. [Anders natürlich der Locativus personae mit √sthā im eigentlichen Sinne S'B. 1. 6. 3. 22 yad indre sarve devās tasthānāḥ 'da alle Götter in Indra ihren Stand genommen'.]

2. Das Aktivum der √sthā steht:

(A) mit dem Dativus personae im Sinne von 'Still stehen, halt machen für jemanden' S'B. 1. 6. 2. 3-4 et puroḍās'am eva kūrmaṁ bhūtvā sarpantaṁ, te (scil. devāḥ) ha sarva eva menire: 'yaṁ vai yajña iti | te hocur: as'vibhyāṁ tiṣṭha, sarasvatyai tiṣṭhe, 'ndrāya tiṣṭheti, sa sasarpaivā, 'gnaye tiṣṭheti, tatas tasthāv, agnaye vā asthād iti [die Parallele TS. 2. 6. 3. 3 te (scil. devāḥ) 'pas'yan puroḍās'am kūrmaṁ bhūtvā sarpantaṁ, tam abruvann: indrāya dhriyasva, bṛhaspataye dhriyasva, vis'vebhyo devebhyo dhriyasveti, sa nādhriyata, tam abruvann: agnaye dhriyasveti, so 'gnaye 'dhriyata].

[GB. 1. 4. 15 atha ha devebhyo mahāvratam na tasthe, . . . , tata etaṁ dvādas'arātram ūrdhvastomaṁ dadṛs'us (scil. devāḥ),

¹ Die √jñā + sam mit Dativus rei und Genitivus personae K. 11. 3 (146, 11 und 14) tava vai s'raiṣṭhyāya samjñāsyante; ta (scil. devāḥ) indrasyaiva s'raiṣṭhyāya samajānata. Die √jñā + abhi-sam hat den Accusativus personae und den Dativus rei S'B. 2. 6. 3. 2 vijigyānaṁ mā prajāḥ s'riyai yas'ase 'nnādyābhisamjānāntai; TS. 2. 2. 11. 6 tato vā indram devā jyaīṣṭhyāyā - bhisamajānata, . . . , indram evainaṁ (scil. yajamānam) bhūtaṁ jyaīṣṭhyāya samānā abhisamjānate; JB. 1. 290 sa ya etad veda: gāyatrīm sarvāṇi chandāṁsy apiyantīty abhi hainaṁ (var. lect. haivaṁ) svās samjānate s'reṣṭhatāyai; dagegen den Dativus rei et personae KB. 26. 9 (123, 22); 14 (127, 5-6) abhisamjānate ha vā asmai svās'raiṣṭhyāya ya evaṁ veda, wo vielleicht nach JB. 1. 290 svāḥ s'raiṣṭhyāya zu lesen ist.

tam āharaṅs, tenāyajanta, tata ebhyo 'tiṣṭhat (Gaastras Text 'tiṣṭhaṅs), tiṣṭhati hāsmāi mahāvratam . . . ya evaṁ veda hat fälschlich atiṣṭhat und tiṣṭhati an Stelle von atiṣṭhata und tiṣṭhate der Parallele S'B. 12. 2. 3. 9.]

Hierher auch die Kausativa S'B. 7. 4. 1. 26 tair (scil. sarpānāmair devāḥ) asmā (scil. agnaye) imāṅ lokān asthāpayan, . . . , tathaiva tad yajamāno yat sarpanāmair upatiṣṭhata imān evāsmā etal lokān sthāpayati; 7. 4. 1. 31 yāvān agnir yāvaty asya mātṛā tāvataivāsmā etad imāṅ lokānt sthāpayati.

(B) Für den Lokativ in MS. 4. 2. 1 (22, 7) tiṣṭhanty asmin pas'avo ya evaṁ veda 'sie bleiben bei ihm, gehen nicht von ihm fort', [wie TS. 5. 7. 9. 2; 6. 4. 8. 2 nāsmāt pas'avo 'pakrāmanti; MS. 4. 2. 4 (26, 12); PB. 19. 6. 3 anapakrāmukā asmāt pas'avo bhavanti; KB. 2. 4 (5, 17); 8. 7 (38, 23); 11. 6 (51, 11) tathā ha yajamānāt pas'avo 'nutkrāmukā bhavanti (das Gegenteil TS. 5. 7. 9. 2 apakrāmukā asmāt (scil. agneḥ) pas'avaḥ syuḥ)], habe ich keine genaue Parallele zur Hand [vgl. oben § 58 die √ram]. Ein Locativus personae nur TS. 7. 3. 9. 1 sā virāḍ vikramyātiṣṭhad brahmaṇā deveṣv annenāsuresu; sonst nur Locativi rei: GB. 1. 2. 1 ācāryasthāne; PB. 15. 3. 29 devasthāne; S'B. 8. 2. 3. 13; 11. 1. 6. 16 parame sthāne; S'B. 14. 7. 1. 9 (BĀUp. 4. 3. 9) saṁdhye sthāne; KB. 10. 2 (45, 24) yajñavāstau; GB. 1. 2. 8 mūrdhani und ṛṣivane; AB. 6. 3. 5; 6 utkare; MS. 3. 9. 2 (115, 14) rathe; S'B. 2. 3. 3. 12 rathopasthe; AB. 3. 47. 1 jaghanārdhe; S'B. 9. 1. 1. 10 uttarārdhe; S'B. 4. 3. 3. 6; 5. 2. 1. 17; 5. 3. 5. 14; TB. 1. 1. 3. 9; 3. 8. 12. 2 as'vatthe; S'B. 14. 7. 2. 9 hṛdi (BĀUp. 4. 4. 9 Mādhy. = 7 Kāṇva hṛdi s'ritāḥ statt hṛdi sthitāḥ); TB. 3. 3. 7. 7 aparājita āyatane; S'B. 12. 7. 3. 4 s'ṛṣaṅs' chinne; 9. 1. 2. 18 ṛtuṣu; 9. 1. 2. 12 dakṣiṇāyām s'roṇau; 3. 2. 1. 22 saṁskṛte; K. 27. 6 (145, 16) = Kap. 42. 6 (253, 15) adhvaryor loke; S'B. 14. 6. 7. 7-30 (BĀUp. Mādhy. 3. 7. 7-30 = Kāṇva 3. 7. 3-23 mit teilweise abweichenden Lesarten) pṛthivyām, apsu, agnau, ākās'e, vāyau, āditye, candratārake, dikṣu, vidyuti, stanayitnau, sarveṣu lokeṣu, sarveṣu vedeṣu, sarveṣu yajñeṣu, sarveṣu bhūteṣu, prāṇe, vāci, cakṣuṣi, s'rotre, manasi, tvaci, tejasi, tamasi, retasi, ātmani; Kāṇva: antarikṣe, divi, vijñāne.

Eine genitivische Konstruktion mit anderer Bedeutung der √sthā JB. 1. 133 (Caland § 28, p. 35, 3 von unten) nāsyā s'ris

tiṣṭhati 'seine Wohlfahrt stockt nicht' (Caland) dem vorhergehenden sthāyukāsyā s'riḥ syād entgegengesetzt.

74. Genitiv und Lokativ im substantivischen Satze (mit und ohne √bhū und √as).

A. 1. MS. 3. 7. 7 (85, 1-2); S'B. 13. 2. 5. 4 das'a vai pas'oḥ prāṇāḥ aber MS. 3. 9. 8 (127, 11-12 und 15-16) das'āsmīn (scil. pas'au) prāṇāḥ; S'B. 8. 1. 1. 2 das'a-das'a vā ekaikasmin pas'au prāṇāḥ.

Zum Lokativ vgl. S'B. 12. 3. 2. 1-2 dvāv imau puruṣe prāṇau, . . . , traya ime puruṣe prāṇāḥ, . . . , pañceme puruṣe prāṇāḥ, . . . , sad ime puruṣe prāṇāḥ, . . . , sapteme puruṣe prāṇāḥ | dvādas'eme puruṣe prāṇāḥ, . . . , trayodas'eme puruṣe prāṇāḥ (vgl. GB. 1. 5. 5); K. 27. 5 (144, 5) = Kap. 42. 5 (252, 7) ye vā ime puruṣe prāṇāḥ; S'B. 6. 7. 3. 11; 9. 2. 1. 8 yo 'yaṁ manuṣyeṣu prāṇāḥ; S'B. 1. 3. 5. 13 traya ime puruṣe prāṇāḥ; S'B. 11. 1. 6. 29 pañceme puruṣe prāṇāḥ; S'B. 5. 4. 1. 13; 11. 2. 1. 3 naveme puruṣe prāṇāḥ; K. 9. 16 (119, 7); K. 20. 11 (31, 9) = Kap. 31. 13 (161, 12); K. 27. 9 (149, 10); TS. 3. 5. 10. 2; 5. 3. 2. 3; 6. 1. 1. 8; 6. 6. 2. 1; 7. 4. 11. 4; 7. 5. 8. 2; 7. 5. 15. 2; TB. 1. 3. 7. 4; 1. 8. 5. 3; 2. 2. 1. 7; 3. 9. 6. 3; TĀ. 5. 6. 9 nava vai puruṣe prāṇāḥ; S'B. 3. 8. 1. 3; 10. 2. 3. 5; 11. 2. 1. 2 das'a vā ime puruṣe prāṇāḥ; S'B. 14. 6. 9. 5 (BĀUp. Mādhy. 3. 9. 5 = Kāṇva 4) das'eme puruṣe prāṇāḥ; K. 29. 9 (178, 10); 33. 3 (29, 5); GB. 2. 6. 2 das'a vai puruṣe prāṇāḥ.

A. 2. MS. 3. 9. 8 (127, 11-12) das'a vai pas'or devatā das'āsmīn prāṇā, yad das'a prayājā yā evāsmīn devatās tā etad yajati (127, 15-16) das'a vai pas'or devatā das'āsmīn prāṇāḥ, prāṇāḥ khalu vai pas'or devatāḥ; aber K. 26. 4 (126, 1) = Kap. 41. 2 (236, 13) das'a vai pas'oḥ prāṇāḥ.

B. S'B. 4. 2. 4. 8 tad vai tad yajamāna eva 'das bezieht sich nur auf den Opferherrn', die Kāṇvaparallele liest . . . yajamānasyaiva.

Zum Lokativ vgl. ChUp. 1. 8. 1 trayo hodgīthe (S'aṅkara: udgīthajñānaṁ prati) kus'alā babhūvuḥ; und vgl. oben § 65, 1 Fußnote 1, in fine p. 83 zur nimittasaptamī.

C. K. 21. 7 (45, 16) yaivāgnau s'uk tām ādāya tayainam arpayati aber MS. 3. 3. 5 (37, 18) yaivāgneḥ s'uk tayainam arpayati.

D. AB. 4. 26. 5–7 tasya (scil. prājāpatyasya pas'oḥ) saptadas'a sāmīdhenīr anubrūyāt . . . | tasyāpriyo jāmādagno bhavanti | tad āhur: yad anyeṣu pas'uṣu yathārṣy āpriyo bhavanty atha kasmād asmin sarveṣāṃ jāmādagnya eveti.

E. KB. 6. 12 (26, 6–12) yad vai ya jñasya skhalitaṃ volbaṇaṃ vā bhavati . . . , yady ṛcy ulbaṇaṃ syāt . . . , yadi ya juṣy ulbaṇaṃ syāt . . . , yadi sāmny ulbaṇaṃ syāt.

Zum Lokativ vgl. TS. 3. 4. 3. 7 yad eva ya jña ulbaṇaṃ kriyate; ŚB. 1. 5. 13 yad ya jña ulbaṇaṃ kriyate; 1. 5. 9 ato vā ya yatama-sminn eva katamasmin's' colbaṇaṃ kriyeta. Vgl. oben § 2, C.

75. Lokativ und Genitivus possessivus.

S'B. 2. 1. 2. 7 manuṣyāṇāṃ kāmāṃ rohema, . . . , te manuṣyāṇāṃ kāmam arohan, yaṃ manuṣyeṣu kāmam arohan . . . taṃ pas'uṣu kāmāṃ rohati, aber Kāṇva 1. 1. 2. 4 manuṣyāṇāṃ kāme rohāma, yatheme 'dyāpi manuṣyāṇāṃ kāme rūlḥāḥ pas'avo yathā ha vāva tat pas'avo manuṣyāṇāṃ kāme 'rohann evaṃ haiva pas'ūnāṃ kame rohati.

Zum Genitiv vgl. JB. 2. 14 atha rauhiṇakam (scil. sāma), etena vai prajāpatir ekas'aphānāṃ pas'ūnāṃ kāmam arohat, tad yat kāmam arohat tad rauhiṇakasya rauhiṇakatvaṃ, kāmam pas'ūnāṃ rohati ya evaṃ veda.

76. Lokativ und Genitiv bei ājim mit √dhāv, √i, √yā, √aj.

A. TB. 1. 3. 2. 1–2 ājim asya (scil. vājapeyasya) dhāvāma | tasminn ājim adhāvan.

B. KB. 18. 1 (78, 23) ājim ayāmāsmint sahasre. Die Parallelen AB. 4. 7. 4 ājim asyā (scil. sahasrasyās'vinasya) 'yāmahai¹ und JB. 1. 213. 5 (Connecticut Academy of Arts and Sciences XV, 165) ājim asyāyāma.

¹ Delbrück, Ai. Syntax p. 161, 22. — Das Medium ayāmahai ist auffällig, vgl. Delbrück Ai. Syntax, p. 237, 5 von unten: 'etwa ajāmahai'; aber ājim mit √aj ist nur für S'B. belegt.

Zum Genitiv vgl. KB. 28. 1 (134, 11–12) *etā ha vai devatāḥ praiśāṇām ājim iyuḥ*; JB. 1. 105 (Caland § 15, p. 21, 8 von unten) *ājim eṣām ayāma*, . . . , *ājim eṣām ayāma*; JB. 2. 128 (Caland § 139, p. 164, 2 von unten) *ājim asyāyāma*; mit zweideutiger Kasusform JB. 1. 2. 98 *ājim anayor nidha[na]yor ayāva*.

Zum Lokativ vgl. PB. 7. 2. 1 *ājim asminn ita*; KB. 23. 5 (105, 18–19) *ājim ha vā ete yanti svarge loke śaṣṭhenāhnā*; TS. 5. 3. 2. 3 *chandāṁsi pas'uṣv ājim ayuḥ*;¹ TB. 1. 3. 6. 7; 1. 6. 1. 10 *devā vā oṣadhīṣv ājim ayuḥ*; K. 12. 7 (169, 4); 14. 7 (206, 14–15); GB. 2. 1. 17 *devā vā oṣadhīṣu pakvāsv ājim ayuḥ*; MS. 1. 11. 7 (168, 22); 3. 4. 3 (47, 15); 4. 3. 2 (41, 1) *devā oṣadhīṣu pakvāsv ājim ayuḥ*; K. 14. 5 (204, 7) *tasminn ājim ayuḥ*; K. 10. 5 (130, 3) *vāmadevas' ca vai kusidāyī cātmanor ājim ayātām*; MS. 2. 1. 11 (13, 2–3) *vāmadevas' ca vai kusitāyī cājim ayātām ātmanoḥ*; K. 21. 12 (52, 11) *devā vai vājaprasavya ājim ayuḥ*; S'B. 2. 4. 3. 4; 5. 1. 1. 3 *ājim evāsminn ajāmahai*, . . . , *tasminn ājim ājanta* (die Kāṇvaparallele 1. 3. 2. 4 *hantāsminn ājim ajāmahai*, . . . , *tasminn ājim ājanta*).

Der Genitiv und Lokativ nebeneinander Vādhūlasūtra (Caland, *Acta Orientalia* VI, p. 102, 20 [§ 5]) *ājim asya* (scil. *pas'ubandhasya*) *dhāvati*, *tasminn ājim adhāvan*.

77. Parataktischer Ablativus personae et rei parallel zu hypotaktischem Genitivus personae et Ablativus rei bei der $\sqrt{bh}$.

S'B. 1. 1. 2. 3; 1. 2. 1. 6; 1. 3. 1. 5; 1. 4. 4. 8; 1. 6. 1. 11; 3. 3. 3. 16; 3. 3. 4. 2; 3. 5. 3. 15; 3. 6. 1. 27; 3. 7. 2. 2; 3. 9. 4. 6; 4. 1. 1. 6; 4. 2. 4. 19; 4. 6. 6. 1 *devā ha vai yajñam tanvānās te 'surarakṣasebhya āsaṅgād bibhayām cakruḥ* aber (Caland, S'B.-Kāṇva I, Introduction III § 23, a; p. 65) Kāṇva 2. 1. 2. 5; 2. 1. 4. 4 (wo *devā u ha vai*) 'and elsewhere' *asurarakṣasāṇām āsaṅgād bibhayām cakruḥ*.

Zur parataktischen Konstruktion vgl. Delbrück, *Ai. Synt.* § 69, p. 111, 24; § 219, p. 394, 1; Verf. *Syntax of Cases I* § 11, Ex. 9, p. 22–23. Daß der Dativ-Ablat. plural. *asurarakṣebhyaḥ* nach Analogie der Dativi singularis mit ablativisch-genitivischer Funktion auf -ai (Whitney § 307, h; § 363, c; § 365, d; Wacker-

¹ Delbrück, *Ai. Synt.* p. 119, 27.

nagel III § 15, d; Bloomfield-Edgerton-Emeneau, *Ved. Var.* III § 137; § 615) hier in genitivischer Funktion verwendet wurde, wie Caland annimmt, scheint mir sehr unwahrscheinlich; vgl. *Zeitschr. f. Indol. u. Iran.* V, p. 121, 26 ff.

78. Ablativ und Genitiv bei der $\sqrt{\text{grh}}$ 'schöpfen'.

S'B. 4. 3. 5. 22 taṁ catasṛṇām dhārāṇām āgrayaṇaṁ grhṇāti und tasmāc catasṛṇām dhārāṇām āgrayaṇaṁ grhṇāti aber die Kāṇvaparallele (Caland, S'BKāṇva I, Introduction III § 24, p. 66) 5. 4. 2. 12 tābhyas' catasṛbhyo dhārābhya āgrayaṇaṁ grhṇāti. Vgl. den Wechsel des Genitivs K. 27. 9 (149, 9) dvayor dhārayoḥ (lies so) prātassavane grhṇāti tisṛṇām madhyandine catasṛṇām ṛtīyasavane mit dem Ablativ MS. 4. 6. 4 (84, 8–9) dvābhyām dhārābhyām prātaḥsavane grhṇāti tisṛbhyo mādhyandine savane catasṛbhyas ṛtīyasavane. Caland bemerkt: 'Baudhāyana uses the genitive, Bhāradvāja, Āpastamba [S'S. 12. 15. 3] and Hiranyakes'in use the ablative'.

S'B. 3. 9. 4. 25 hat Ablativ und Genitiv im selben Satze: syandamānānām vasatīvarīṇ grhṇāti vasatīvarībhyo nigrābhyāḥ. Vgl. weiter die Genitive S'B. 3. 9. 2. 4–5 tā (scil. apaḥ) vai syandamānānām grhṇīyāt | syandamānānām grhṇīyāt; K. 30. 7 (189, 4–5) nigrābhyāṇām grhṇāti (lies so) aber der Ablativ S'B. 3. 9. 4. 25 (bis) nigrābhyābhyo grahān vigrhṇate. Cf. Sitz. Ber. bayer. Akad. d. W. Jahrgang 1935, Heft 12, p. 40–41, § 11, b, 2.

79. Der Instrumentalis und der Genitivus agentis beim Participium praeteriti.

S'B. 3. 5. 1. 17 so 'nindyair vṛto nāsakam apakramitum, . . . , tasmād u hānindyasya vṛto nāpakrāmet.

Zum Genitiv vgl. MS. 4. 6. 4 (84, 1) te vā asyaitarhy avṛtā (lies so mit Caland, ZDMG. 72, 11, der auf TS. 6. 4. 11. 3 trir hiṅkaroty udgātṛṇ eva tad vṛṇīte verweist) ayuktā, yad hiṅkaroti tenaivāsyate vṛtā (lies so) yuktā bhavanti. Vgl. zum häufigen Genitivus agentis mit dem Partizip auf -ta Delbrück, *Ai. Synt.* §. 106, p. 153, 10–20. Zum Instrumental vgl. AB. 2. 34. 4–5 asau vai hotā devavṛta, eṣa hi sarvato devair vṛtaḥ | ayaṁ vā agnir hotā manuṣyavṛto, 'yaṁ hi sarvato manuṣyair vṛtaḥ.

80. Instrumental und Genitiv bei der $\sqrt{\text{kr}}$ mit mithunaṁ (mithunī).

S'B. 2. 3. 1. 38 tad aḥnāṁ voṣasāṁ vā mithunaṁ karoti aber die Kāṇvaparallele 1. 3. 1. 27 uṣasā vāhnā vā mithunīkaroti.¹

Im vorhergehenden Paragraphen S'B. 2. 3. 1. 37 rātryā mithunaṁ karoti :: Kāṇva 1. 3. 1. 26 rātryā mithunīkaroti.

Zum Instrumental vgl. S'B. 2. 4. 4. 24 ṛtubhir evaitad dis'o mithunīkaroti (: Kāṇva 1. 3. 4. 14 ṛtūn evaitad digbhir mithunān karoti.²

Für den Genitiv der Mādhyandinarezension finde ich keine Parallele. TB. 3. 3. 2. 2; 3. 3. 3. 4 rg vāva yoṣā darbhā vrṣā (3. 3. 3. 4 pumān vai granthiḥ strī patnī), tan mithunaṁ, mithunaṁ evāsyā (scil. yajamānasya) tad yajñe karoti prajananāya steht asya in dativischer Funktion, vgl. K. 12. 5 (167, 19); K. 30. 1 (181, 3) = Kap. 46. 4 (278, 2) so 'smai (scil. yajamānāya) mithunaṁ karoti.

81. Der Instrumental und Genitiv bei der $\sqrt{\text{yaj}}$.

MS. 1. 4. 10 (57, 19–20) na tasya sāyam as'nīyād yasya prātar yakṣyamāṇaḥ syāt, aber die Parallele K. 32. 7 (26, 10) na tasya sāyam as'nīyād yena prātar yakṣyamāṇas syāt.

Zum Genitiv vgl. ājyasya KB. 3. 6 (12, 8 und 9); S'B. 1. 6. 3. 19; 27; S'B. 2. 4. 3. 10 (bis) = Kāṇva 1. 3. 2. 10 (semel); MS. 2. 1. 7 (8, 6 und 17); 2. 1. 10 (12, 7) [aber der Instrumental prṣa-dājyena TS. 6. 3. 11. 6]. — grahasya K. 28. 3 (156, 3) = Kap. 44. 3 (258, 7) — ghṛtasya KB. 16. 5 (71, 9); TS. 6. 6. 7. 3; MS. 4. 7. 2 (94, 12 und 19); K. 29. 2 (270, 6–7) = Kap. 45. 3 (170, 5–6). — purodās'asya S'B. 1. 6. 3. 7; AB. 2. 9. 7 [aber purolās'ena AB. 2. 9. 3; etaiḥ (scil. purodās'aiḥ) MS. 2. 2. 8 (22, 3); 2. 2. 9 (23, 5)]. prasthitānām KB. 14. 4 (64, 4); 15. 1 (65, 14); 16. 1 (69, 13); 29. 2 (139, 10); AB. 6. 10. 1 = GB. 2. 2. 22; AB. 6. 11. 5 = GB. 2. 2. 21; AB. 6. 12. 6 = GB. 2. 2. 22. — vapāyāi AB. 2. 9. 5; 6 [aber vapayā TS. 6. 6. 6. 2]. — vais'vānarasya K. 21. 10 (50, 9). —

¹ Eggeling will den Mādhyandinatext nach der Kāṇva-Rezension emendieren.

² In anderem Sinne (als Instrumental des Mittels) steht der Instrumental TS. 6. 6. 5. 1 praivāgneyena (scil. pas'unā) vāpayati, mithunaṁ sārasyatyā karoti, retāḥ | saumyena dadhāti, prajanyati pausnena.

somasya MS. 4. 7. 2 (94, 19) [aber somena S'B. 1. 6. 4. 11; 2. 6. 1. 7 (= Kāṇva 1. 6. 1. 6); 3. 2. 4. 1; 7; 3. 2. 4. 7; 12. 8. 2. 1; 2; 12. 9. 2. 1; TS. 2. 5. 6. 1; 3. 2. 2. 3; 6. 4. 8. 1; TB. 1. 4. 1. 2; 1. 4. 2. 4; 1. 5. 12. 5; MS. 1. 6. 11 (103, 11); 2. 1. 7 (9, 4); 2. 2. 11 (24, 8 und 9); 3. 4. 5 (51, 8); 4. 3. 5 (44, 4 und 5); 4. 3. 6 (45, 13); K. 8. 1 (83, 19 und 20 und 84, 4) = Kap. 6. 6. (64, 22 und 22-65, 1 und 65, 6); K. 10. 1 (125, 19); K. 12. 8 (171, 6); K. 29. 4 (172, 14 und 173, 1) = Kap. 45. 5 (272, 1-2 und 272, 7) K. 37. 4 (86, 20); KB. 16. 10 (73, 18 und 21 und 22); 19. 7 (86, 15 und 18); GB. 1. 2. 24; tīvrasomena PB. 18. 5. 4; 6; 8; 9-11]. — saumyasya K. 29. 2 (270, 6) = Kap. 45. 3 (170, 6); KB. 16. 5 (71, 10); AB. 3. 32. 1; 2 [aber saumyenādhvareṇa S'B. 1. 4. 1. 40; S'B. 2. 4. 4. 14 (Kāṇva 1. 3. 4. 8 anders); AB. 3. 18. 8]. — haviṣaḥ AB. 2. 10. 5; haviṣo-haviṣaḥ TB. 1. 8. 3. 1; haviṣām TB. 1. 5. 11. 2; 4 [aber haviṣā S'B. 1. 2. 3. 4 (ter); S'B. 2. 5. 1. 7 = Kāṇva 1. 4. 3. 5; S'B. 3. 8. 1. 13; 11. 4. 4. 2-7; TS. 3. 3. 4. 2; TB. 3. 1. 4. 1-14; 3. 1. 5. 1-14; 3. 1. 6. 1-5; 3. 2. 3. 9; 3. 7. 1. 5; 3. 12. 2. 2-8; 3. 12. 4. 2-6; MS. 4. 1. 3 (5, 4); K. 12. 6 (138, 6 und 7); K. 31. 2 (3, 8) = Kap. 47. 2 (286, 4); as'vahiṣā MS. 2. 3. 3 (29, 20); havirbhiḥ S'B. 5. 3. 1. 12].

Zum Genitiv mit √yaj vgl. Delbrück, Ai. Synt. p. 160, 16 von unten; zum Instrumental p. 134, 11 von unten.

82. Instrumental und Genitiv bei der √mrj.

K. 24. 9 (101, 3) = Kap. 38. 2 (206, 22) madantīnām mārjayate, aber die Parallelen TS. 6. 2. 2. 7 madantībhir mārjayate; MS. 3. 7. 10 (91, 11) yat taptābhir mārjayate.

Zum Instrumental vgl. TS. 2. 6. 8. 3; TB. 3. 9. 7. 5 adbhir mārjayante; TB. 3. 3. 2. 3 adbhir mārjayati; TS. 2. 6. 8. 7; TB. 3. 3. 2. 3; GB. 2. 1. 3 adbhir mārjayitvā; K. 11. 5 (149, 14); MS. 2. 1. 5 (7, 1) ghṛtena mārjayante; TS. 2. 2. 10. 2 ājyena mārjayante; S'B. 12. 8. 1. 22 hiraṇyena mārjayante; MS. 3. 7. 10 (91, 10) yañ s'itābhir mārjayeta.

Für den Genitiv habe ich keine Parallele zur Hand.

83. Das Adjektivum sādharma- mit Instrumental und Genitiv.

TS. 2. 6. 1. 6-7 pitā vai prayājāḥ prajānūyājā, yat prayājān iṣṭvā haviṣy abhigḥārayati pitaiva ta putreṇa sādharmaṇam |

kurute, tasmād āhur yas' caivaṁ veda yas' ca na: (S'loka) kathā putrasya kevalaṁ | kathā sādharmaṇaṁ pītur iti. Zum Genitiv vgl. S'B. 14. 4. 3. 1; 2 (BÄUp. 1. 5. 1; 2) ekam asya sādharmaṇaṁ; AB. 7. 1. 2 oṣṭha enayoḥ (scil. vratapradayoḥ) sādharmaṇo bhavati.

84. Der Dativus commodi und Genitiv bei der √dhā.

A. PB. 4. 2. 18 mithunam evaiḥbhyo (scil. yajamānebhyaḥ) yajnamukhe dadhāti aber MS. 1. 9. 5 (136, 15 und 21) mithunaṁ vāvāsyaitad yajnamukhe dadhāti; 3. 6. 1 (59, 10); PB. 6. 8. 5; 16. 5. 4 mithunam evāsyā yajnamukhe dadhāti.

Zum possessiven Genitiv vgl. PB. 16. 5. 8 brahmaivāsyā yajnamukhe dadhāti; 6. 8. 1–2 yasya virājaṁ yajnamukhe dadhyuḥ | virājam evāsyā yajnamukhe dadhati.

B. S'B. 13. 2. 6. 2 ''...''iti, vāyur vai stotā, tam evāsmā etat parastād dadhāti, tathā nātyeti aber TB. 3. 9. 4. 4 ''...''ity āha, vāyur vai stotā, vāyum evāsyā parastād dadhāty avṛtṭyai.

Zum Genitiv vgl. MS. 3. 7. 6 (82, 11) rudram evāsyāḥ (scil. somakrayanyāḥ) parastād dadhāti [K. 24. 3 (92, 14) = Kap. 37. 4 (197, 21) tam (scil. rudram) evāsyāḥ parastāt karoti]; TS. 6. 1. 7. 8 tam evāsyai parastād dadhāti mit doppeldeutigem Kasus.

Die Genitive können von parastāt abhängen, vgl. unten C die Genitive mit madhyataḥ.

C. TS. 2. 4. 6. 1 daivyaṁ evāsmāi (scil. yajamānāya) mithunaṁ madhyato dadhāti aber 7. 5. 1. 4 saṁvatsarasyaiva tan mithunaṁ madhyato dadhāti.

Zum Dativ vgl. TS. 5. 6. 2. 6 madhyata evāsmā (scil. yajamānāya) annaṁ dadhāti; PB. 6. 4. 11 madhyata eva tat prajābhyo 'nnam ūrjaṁ dadhāti; TS. 5. 2. 8. 7; 6. 1. 3. 4 madhyata evāsmā ūrjaṁ dadhāti; 5. 2. 9. 1 madhyata evāsmāi jyotir dadhāti.

Zum Genitiv (abhängig von madhyataḥ; vgl. oben B die von parastāt abhängigen Genitive) TS. 3. 4. 9. 3 madhyata evainaṁ (scil. yajamānam) grāmasya dadhāti; 6 mādhyata evainaṁ ruco dadhāti; MS. 4. 4. 6 (56, 5) ūrjaṁ vā etan madhyata ātmano dhatte; 3. 6. 7 (69, 6); 3. 8. 9 (108, 8); 3. 9. 4 (118, 13) ūrjaṁ vā etan madhyata ātmano dhatte prajānāṁ ca; 4. 6. 9 (92, 8) madhyato vā etat pas'ūnāṁ payo dadhāti; TS. 6. 3. 11. 1 madhyata eva pas'ūnāṁ rasaṁ dadhāti; TS. 6. 3. 10. 1; 6. 5. 6. 4 ūrjam eva

pas'ūnām madhyato dadhāti; 6. 2. 10. 6 madhyata eva prajānām ūrjam dadhāti; MS. 4. 6. 6 (88, 16) madhyato vā etat prajānām āyur dadhāti; 3. 10. 2 (131, 12) madhyato vā etat pas'or medho dhīyate; (132, 8) madhyato vā etat pas'oḥ prāṇāpānau dadhāti; S'B. 7. 5. 1. 11 apām evainam etan madhyato dadhāti; 5. 3. 3. 15; 5. 3. 5. 1; 6; 5. 4. 4. 24 tad enām madhyata evaitasya prajāpater dadhāti; 3. 2. 1. 10 samāptim tām madhyata ātmana ūrjam adadhata, . . . , tatho evaiṣa etām madhyata ātmana ūrjam dhatte. [Anders pas'ūnām madhyataḥ = pas'uṣu 'unter die Rinder' S'B. 7. 5. 2. 14 madhye puruṣam (scil. upadadhāti) abhita itarān pas'ūn, puruṣam tat pas'ūnām madhyato 'ttāraṁ dadhāti, tasmāt puruṣa eva pas'ūnām madhyato 'ttā; vgl. S'B. 8. 7. 1. 2; 9. 4. 3. 5 kṣatraṁ tad vis'y attāraṁ dadhāti; und MS. 1. 4. 12 (61, 2) madhyato hotavyo, madhyata evāsyā (scil. yajamānasya) prāṇam dadhāti 'seinen (des Opferherrn) Atem' wie TB. 3. 8. 15. 2 mukhata evāsyā prāṇam dadhāti.]

85. Der Dativ und Genitiv des Götternamens bei den Verben des Darbringens √vap + nis und √labh + ā s. Kuhns Zeitschr. 62 (1935), p. 146, 1–5 und p. 175, 11–33.

Beispiel: S'BKāṇva* 1. 2. 1. 13 agnaya evāṣṭākāpālām pu-roḍas'am nirvapati aber TS. 3. 4. 9. 7 dhātrus ṛtīyām nirvapet.

86. Der Dativus commodi und der Genitiv bei anderen Verben.

A. PB. 6. 9. 13 " . . ."iti bahubhyaḥ (scil. yajamānebhyaḥ) pratipadam kuryāt aber JB. 1. 94 " . . ."iti bahūnām samyajamānānām pratipadam kuryāt.

Vgl. zum Genitiv: PB. 6. 9. 21 tām (scil. ṛddhim) ṛdhnvanti yeṣām evam vidvān etām pratipadam karoti; PB. 6. 10. 1 " . . ."iti pratipadam kuryād yeṣām dīkṣitānām pramīyeta, '(The tristich): " . . . ", he should take as opening one for those dīkṣitas amongst whom one dies' (Caland). S'abaras Kommentar zur Pū. Mī. 3. 3. 17 zitiert aus einem unidentifizierten Brāhmaṇa: yuvarṁ hi sthaḥ svaḥpatī (SV. 2. 351; PB. 6. 10. 14; RV. 9. 19. 2 [wo svarpatī]) iti dvayor yajamānayoḥ pratipadam kuryāt | ete asrgram indava (SV. 2. 180; PB. 6. 9. 13; 22; 12. 1. 3; RV. 9. 62. 1) iti bahubhyo yajamānebhyaḥ, die Parallele PB. 6. 10. 14 liest " . . ." iti dvābhyām (scil. yajamānābhyām) pratipadam

kuryāt und 6. 9. 13 „...“ iti bahubhyaḥ (scil. yajamānebhyaḥ) pratipadam kuryāt. Der Genitiv JB. 1. 94 bahūnām saṃyajamānānām kann als absoluter Genitiv aufgefaßt werden (Syntax of Cases I § 48, Ex. 22; p. 105–106); im Brāhmaṇazitat bei S’abara könnte dvayor yajamānayoḥ absoluter Lokativ sein (Syntax of Cases § 54; p. 142).

Sonst immer der Dativ PB. 6. 9. 1 grāmakāmāya; 6. 9. 4 prajākāmāya; 6. 9. 24 vrātāya; 6. 10. 4 jyogāmayāvine; 6. 10. 6 anṛtam abhis’asyamānāya; 6. 10. 9 rājanyāya; 6. 10. 15 vṛṣṭikāmāya.

B. PB. 2. 13. 2 yaṃ (scil. yajamānam udgātā) dviṣyāt tasya (scil. etām viṣṭutim) kuryāt, sonst immer der Dativ PB. 2. 3. 3 etām (scil. viṣṭutim) evānujāvarāya (2. 3. 4; 2. 9. 3 eva bahubhyo yajamānebhyaḥ; 2. 10. 3 eva prajākāmāya; 2. 10. 4 evāparuddharājanyāya; 2. 10. 5 evābhicaryamānāya; 2. 16. 4 eva purodhākāmāya) kuryāt.

C. S’B. 9. 2. 3. 3 tasmai vai bṛhaspatim dvitīyam akurvan, . . . , tasya vai me brahma dvitīyam astu.

D. K. 24. 5 (94. 14) = Kap. 37. 6 (199, 17) yat parimitam (scil. somam) mimīta yajamānāyaiva syād, aparimitam mimīte tena sadasyebhyo ’pi kriyate (Kap. krīyate, wohl zu emendieren) aber TS. 6. 1. 9. 6 yad vai tāvān eva somaḥ syād yāvantaṃ mimīte yajamānasyaiva syān nāpi sadasyānām.

E. K. 26. 7 (130, 14 und 17–17) = Kap. 41. 5 (240, 20–21 und 24) yā s’uṣkāparṇā tayopakuryād yaṃ dviṣyāt tasya (cf. ĀpS’S. 7. 12. 6) „...“, pas’ubhir evāsmai pas’ūn upākaroti.

Vgl. zum Dativ: K. 26. 7 (130, 20) = Kap. 41. 5 (241, 2–3) ṛtvigbhyā evainān (scil. pas’ūn) upākaroti; PB. 6. 9. 2 grāmam evāsmā upākaḥ; PB. 6. 9. 3 annam evāsmā upākaḥ; AB. 5. 28. 7 agnaye vā eṣa sāyamāhutyās’vinam upākaroti; 9 ādityāya vā eṣa prātarāhutyā mahāvratam upākaroti.

In S’B. 11. 5. 5. 10 maitrāvaruṇasya havirdhānayoḥ prātaranuvākam upākurutāt hängt der Genitiv maitrāvaruṇasya von prātaranuvākam ab.

F. S’B. 12. 1. 1. 10 yajñasya klptim anu sattriṇām yogakṣemaḥ kalpate; sattriṇām yogakṣemasya klptim anv api ta-

syārdhasya yogakṣemaḥ kalpate yasminn ardhe yajante aber TS. 3. 8. 13. 3; 3. 9. 19. 3 kalpate ha vai tatra prajābhyo yogakṣemaḥ.

Vgl. zum Genitiv: S'B. 13. 1. 4. 3; 13. 1. 9. 10 klptaḥ prajā-nām yogakṣemo bhavati.

Zum Dativ AB. 8. 6. 8 kalpate ha vā asmai yogakṣemaḥ.

G. TS. 3. 9. 14. 4 aklptā vā etasya ṛtava ity āhur yo 's'va-medhena yajate aber TB. 2. 3. 2. 3 klptā asmā ṛtava āyanti.

Vgl. TS. 1. 6. 11. 5 te (scil. ṛtavaḥ) 'smāi prītā yathāpūrvaṁ kalpante; K. 31. 3 (4, 15) = Kap. 47. 3 (287, 10) te (scil. ṛtavaḥ) 'smāi prītāḥ kalpante; TS. 1. 6. 11. 5; K. 31. 3 (4, 16) = Kap. 47. 3 (287, 11); K. 31. 15 (18, 10) kalpante 'smā ṛtavo ya evaṁ veda; MS. 3. 7. 1 (75, 11) kalpante hāsmā ṛtavaḥ; TS. 2. 2. 11. 3; 2. 3. 2. 2 kalpante 'smā ṛtavaḥ; TS. 5. 7. 6. 5; 6 ṛtur-ṛtur asmai kalpa-māna eti; JB. 2. 51 ṛtur-ṛtur haivaṁvide kalpate; TB. 2. 2. 11. 3 tasya (scil. śaddhotuḥ) prayukty ṛtavo 'smā akalpanta; der Kasus doppeldeutig beim persönlichen Pronomen TB. 2. 2. 11. 3 (bis) ṛtavo me kalperan.

H. TS. 7. 2. 4. 1-2 ime hi vā etāsām (scil. prajānām) lokā aklptāḥ, . . . , imān evābhyo lokān kalpayati, tān kalpamānān prajābhyo 'nukalpate | kalpante asmā ime lokāḥ.

Sonst vergleiche noch zum Dativ bei der √klp: KB. 30. 7 (144, 22) dis'o hāsmāi kalpante; TB. 3. 12. 5. 1; 2 sarvā hāsmāi dis'aḥ kalpante; KB. 30. 7 (145, 1) janā hāsmāi kalpante; JB. 3. 316 tāni ṣaṭ prsthāny āsan ṣaṭ chandāṁsi, tāni dvaṁdvam akalpanta, dvaṁdvam asmai prajāḥ pas'avaḥ kalpante ya evaṁ veda.

Zum Genitiv TS. 3. 4. 8. 3 āhutayo vā etasyāklptā yasya rā-ṣṭraṁ na kalpate.

Der Kasus doppeldeutig beim persönlichen Pronomen: S'B. 9. 3. 2. 7 ātmanā me kalpatām; TS. 2. 6. 8. 3 kalpatām na idam.

I. AB. 6. 30. 1 pratiṣṭhā vā evayāmarut, pratiṣṭhām evāsyā (scil. yajamānasya) tat kalpayati aber AB. 8. 1. 5 athānnaṁ vai rathantaram, annam evāsmāi (scil. yajamānāya) tat purastāt kalpayaty, atheyam vai prthivī rathantaram, iyaṁ khalu vai pratiṣṭhā, pratiṣṭhām evāsmāi (scil. yajamānāya) tat purastāt kalpayati.

Zum Dativ vgl. S'B. 14. 9. 4. 2 (BÄUp. 6. 4. 2) hantāsmāi (scil. retase) pratiṣṭhām kalpayāni. Zum Genitiv: GB. 2. 3. 22 annādyam evāsyā (scil. yajamānasya) tat kalpayati.

J. MS. 4. 1. 12 (17, 2) prāṇān evāsyā (scil. yajamānasya) ya-thāpūrvam kalpayati; PB. 6. 5. 15; AB. 6. 28. 1 prāṇān evāsyā kalpayati; AB. 6. 28. 10 = GB. 2. 6. 8 tasya maitrāvaruṇaḥ prāṇān kalpayitvā aber TB. 2. 3. 2. 2 prāṇān evāsmāi kalpayati.

K. TS. 3. 4. 8. 3 āhutir evāsyā kalpayati aber S'B. 1. 7. 3. 11 tad asmā etām devā āhutiṁ kalpayitvā; 1. 7. 3. 5 yathāsmā āhutiṁ kalpayāma.

Sonst vergleiche noch zum Dativ beim Kausativum der √kṛp: TB. 2. 3. 2. 2; 3. 8. 17. 2; 3. 9. 14. 4 ṛtūn evāsmāi kalpayati (3. 9. 14. 4 kalpayate?); S'B. 1. 9. 2. 35; 2. 6. 1. 3 yam evaibhyo (2. 6. 1. 3 yam u caivaibhyo) devā bhāgam akalpayan; S'B. 2. 4. 3. 8 tābhyām etaṁ bhāgam akalpayann etaṁ dyāvāpṛthivyam ekakapālāṁ puroḍās'am (Kāṇva 1. 3. 2. 8 tata ābhyām etaṁ bhāgam akalpayant, sa eṣa dyāvāpṛthivya ekakapālāḥ); S'B. 2. 5. 1. 13 tebhya etaṁ bhāgam akalpayad etaṁ mārutaṁ saptakapālāṁ puroḍās'am (Kāṇva 1. 4. 3. 11 tata ebhya etaṁ bhāgam akalpayat, sa eṣa mārutaḥ saptakapālāḥ); KB. 3. 6 (12, 3-4) tābhyām (scil. agnīṣomābhyām) etaṁ bhāgam akalpayat paurṇamāsam; K. 8. 13 (97, 6) = Kap. 8. 1 (80, 10) tam (scil. odanam) ātmane bhāgam akalpayat; K. 7. 5 (67, 3) tasmā (scil. agnaye) etad bhāgadheyam akalpayad yad agnyupasthānam [die Kap. Parallele 5. 4 (53, 18-19) so 'smā etad bhāgadheyam apas'yad yad agnyupasthānam]; K. 26. 1 (120, 18) = Kap. 40. 4 (226, 24-25) tebhya etad bhāgadheyam akalpayat; S'B. 5. 4. 4. 6 tad asmai sarvā eva dis'aḥ kalpayati; TB. 3. 9. 6. 5 dis'a evāsmāi kalpayati; TB. 1. 7. 8. 7 mitrāṇy evāsmāi kalpayati; TB. 2. 3. 10. 2; 4 tasyā u ha (4. tasmā etaṁ) sthāgaram alaṁkāraṁ kalpayitvā; AB. 1. 29. 7 somāyaivaine (scil. havirdhāne) etad rājña āsade 'cikṣpat; K. 12. 8 (170, 20) saṁvatsaram evāsmāi madhyataḥ kalpayitvā; MS. 4. 3. 6 (45, 3) saṁvatsaraṁ vāvāsmā etan madhyato 'cikṣpat; TS. 7. 2. 4. 1 imān evābhyo (scil. prajābhyah) lokān kalpayati; TB. 1. 6. 2. 3 gaṇas'a evāsmāi vis'aṁ kalpayati; K. 10. 8 (134, 7) anta evāsmā (scil. yajamānāya) antaṁ kalpayati; S'B. 13. 2. 1. 1 tebhya (scil. devebhyah) etān annahomān akalpayat;

TB. 3. 9. 13. 3 ahorātrābhyām evāsmāi yogakṣemaṁ kalpayati; S'B. 12. 8. 3; 20 eṣv evāsmā etal lokaṣv āyatanāni kalpayati; S'B. 3. 5. 1. 33 tām (scil. vedim) evaitad devebhyaḥ kalpayati; S'B. 13. 8. 3. 5 etad evāsmāi (i. e. dem Toten) sarvaṁ kalpayati.

Für den Genitiv: GB. 2. 6. 8 reta evāsyā tat kalpayati; AB. 6. 29. 2; GB. 2. 5. 4; 2. 6. 8 ātmānam evāsyā tat kalpayati; GB. 2. 3. 22 ātmānam evāsyā tat kalpayati [die AB.-Parallele 3. 24. 2 ātmānam eva tat saṁskurute], . . . tad evāsyā tat kalpayati; S'B. 11. 5. 5. 13 (S'loka) paver nu s'akveva hanūni kalpayan.

Für die persönlichen Pronomina S'B. 1. 7. 3. 4 āhutiṁ me kalpayata (doch vgl. 1. 7. 3. 5 und 11 asmai); S'B. 3. 2. 3. 5 bhāgaṁ nu me kalpayata; GB. 1. 3. 4 (68, 6) devayajanaṁ me 'cīkṣat ist der Kasus ungewiß.

Für den possessiven Charakter des Genitivs vgl. S'B. 2. 4. 3. 3 (Kāṇva 1. 3. 2. 3) yajñena ha sma vai tad devāḥ kalpayante yad eṣāṁ kalpam (Kāṇva kalpyam mit var. lect. kalpam und kṣyam) āsa.

L. K. 32. 6 (24, 13) bhūtim evātmanaḥ grhṇāti havyaṁ devebhya ās'īṣo yajamānasya aber MS. 1. 4. 9 (57, 17) bhūtim evātmana ās'āste havyaṁ devebhya ās'īṣo yajamānāya (var. lect. yajamānasya).

Bezieht sich auf den Mantra TS. 1. 6. 1. 3; MS. 1. 4. 4 (52, 7); 1. 4. 9 (57, 16); K. 5. 6 (48, 12–13; 32. 6 (24, 12) bhūr asmākaṁ havyaṁ devānām (TS. 1. 6. 1. 3 havir devānām; ĀpS'S. 6. 7. 1 havyaṁ devebhyaḥ; cf. ĀpS'S. 6. 7. 2 havir devānām asi) ās'īṣo yajamānasya.

M. S'BKāṇva (Caland, S'B Kāṇva I, Introduction III § 23, c; p. 66) 2. 3. 4. 8 tato devebhyo variyo 'bhavad; variyo ha vā asmai bhavati aber die Mādhyandinarezension 1. 4. 1. 23 tato devebhyo variyo 'bhavat; variyo ha vā asya bhavati yasyai-varṇividuṣa etām anvāhuḥ.

N. MS. 3. 8. 8 (106, 11–12) asurā vā etān valagān devebhyaḥ prāṇeṣu nyakhanan, aber TS. 6. 2. 11. 1 asurā vai niryanto devānām prāṇeṣu valagān nyakhanan (Caland zu ĀpS'S. 11. 11. 6); K. 25. 9 (116, 2–3) = Kap. 40. 2 (222, 17) te (scil. asurāḥ) devānām prāṇeṣu valagān nyakhanan.

Zum Dativ vgl. S'B. 3. 5. 4. 3 yady asmā atra kas'cid dviṣaṇ bhrātṛvyaḥ kṛtyāṁ velagān nikhanati; TS. 6. 2. 11. 2 yam evā-smai tau velagaṁ nikhanataḥ.

O. MS. 2. 4. 1 (38, 5) sa takṣāṇaṁ tiṣṭhantam abravīd: ādhā-vemāṇy asya s'īrṣāṇi chinddhīti, tasya takṣopaskadya paras'unā s'īrṣāṇy achinat, tasmāt takṣṇe s'īro dhṛtaṁ, tasmād asyānnam annādyam aber K. 12. 10 (172, 9) sa takṣāṇaṁ tiṣṭhantam abra-vīd: ādhāvāsyemāni s'īrṣāṇi chinddhīti, tasya takṣopadrutya pa-ras'unā s'īrṣāṇy achinat, tasmāt takṣṇas' s'īro dhṛtaṁ, tasmād asyānnam annādyam.

P. TB. 3. 11. 10. 3 yathā vai parjanyaḥ suvṛṣṭaṁ vṛṣtvā pra-jābhyaḥ sarvān kāmānt saṁpūrayaty evam eva sa tasya sar-vān kāmānt saṁpūrayati yo 'gnim nāciketaṁ cinute.

Q. S'B. 13. 4. 1. 7 athāsmā (scil. yajamānāya) adhvaryur ni-ṣkaṇi pratimuñcan vācayati aber 11 yo 'sya (scil. yajamānasya) niṣkaḥ pratimukto bhavati tam adhvaryave dadāti.

Zum Dativ vgl. TB. 2. 2. 10. 3 tad asmai (scil. indrāya) ru-kmaṁ kṛtvā pratyamuñcat; PB. 16. 4. 3 tām asmai (scil. indrāya) srajaṁ pratyamuñcat; JB. 2. 199 (Sitz. Bayer. Akad. d. Wiss. 1937, Heft 3, p. 29, 4–5) satyasyaivāsmā tat satyena tapo dīkṣāṁ pratimuñcati; mit pās'am hat K. 10. 3 (127, 3) den Dativ der Person: yam uttamam ājet (lies so, cf. TS. 2. 2. 6. 5) taṁ sa ra-jjum apriyāya bhrātṛyāya dadyāt, pās'ena vā eṣa carati yo yācati, pās'am evāpriyāya bhrātṛvyāya pratimuñcati [cf. TS. 2. 2. 6. 5 yasyā rājivottamāṁ gām ājet tām bhrātṛvyāya prahiṇuyān, nirṛ-tim evāsmāi prahiṇoti], sonst steht der Lokativ der Person: MS. 2. 1. 2 (2, 13) yaṁ dviṣyāt tasmai dakṣiṇāṁ dadyāt, pās'ena vā eṣa carati, tam evāsmiṁ pratimuñcati; K. 30. 9 (191, 20) yam abhicared "... itī stambhaṁ vā dāru vābhidadhyāt (cf. ĀpS'S. 7. 17. 7), pās'am evāsmiṁ pratimuñcati varuṇapās'am mit Bezug auf den Mantra K. 30. 8 (190, 16); MS. 1. 2. 15 (26, 3) tasmiṁ pās'ān pratimuñcāma etān [TS. 3. 1. 4. 4 tasmiṁ prati-muñcāmi pās'am]; ähnlich TB. 1. 4. 3. 2 avartim evāsmiṁ pāp-mānaṁ pratimuñcati; S'B. 12. 4. 1. 9; 12. 4. 2. 1 ārtim evāsmiṁ tat pāpmānaṁ pratimuñcāmaḥ; der Lokativ einer Sache S'B. 1. 8. 1. 5 tasya s'rṅge nāvaḥ pās'aṁ pratimumoca; dazu noch der Akkusativ der Person und der Instrumental der Sache

KB. 5. 3 (19, 6) tā (scil. prajāḥ) varuṇo varuṇapās'aiḥ pratyamuñcat.

R. GB. 2. 3. 23 eta evāsmāi tad ṛṣayo 'har-ahar namaḡā (so Gaastra, die var. lect. nāmagā) apramattā yaḡnaṁ rakṣanti ya evaṁ veda, aber TS. 6. 1. 10. 5 nāsyāite 'muṣmiṇ loke somaṁ rakṣeyuḥ; etc 'syāmuṣmiṇ loke somaṁ rakṣanti; PB. 25. 13. 1 saṁvatsaraṁ brāhmaṇasya ḡā rakṣet.

S. TS. 6. 3. 3. 4-6 (cf. ĀpS'S. 7. 1. 17-18) yaṁ kāmayetā: 'pratiṣṭhitaḥ syād ity ārohaṁ tasmai vṛs'ced, . . . , apratiṣṭhita eva bhavati; yaṁ kāmayetā: 'pas'uḥ syād ity aparṇaṁ tasmai s'uṣkāgraṁ vṛs'ced, . . . , apaś'ur eva bhavati; yaṁ kāmayeta: pas'umānt syād iti bahuparṇaṁ tasmai bahuśākhaṁ vṛs'ced... | pas'umān eva bhavati; pratiṣṭhitaṁ vṛs'cet pratiṣṭhākāmasya; . . . , pañcāratniṁ tasmai vṛs'ced yaṁ kāmayeto 'painaṁ uttaro yajño named iti, . . . , upainaṁ uttaro yajñaḥ | namati; ṣaḍaratniṁ pratiṣṭhākāmasya (scil. vṛs'cet), . . . , ṛtuśv eva pratitiṣṭhati; saptaaratniṁ pas'ukāmasya, . . . , pas'ūn evāvarunddhe; navāratniṁ tejaskāmasya, . . . , tejasvy eva bhavaty; ekādas'āratniṁ indriyakāmasya, . . . , indriyavy eva bhavati; pañcadas'āratniṁ bhrātṛvyavataḥ . . . ; saptadas'āratniṁ prajākāmasya. . . | ekaviṁś'atyaratniṁ pratiṣṭhākāmasya.

Zum Genitiv vgl. K. 26. 3 (125, 6) = Kap. 41. 1 (235, 10) yaḥ s'uṣkāgro 'śākho 'parṇas taṁ vṛs'ced yaṁ dviṣyāt tasya; (K. p. 125, 15 = Kap. p. 236, 7) ya ārohas taṁ vṛs'ced yaṁ dviṣyāt tasya.

T. TS. 5. 2. 6. 3-4 (cf. ĀpS'S. 16. 20. 11) aparigṛhita evāsyā viṣūcīnaṁ retaḥ parāsiñcati . . . | parigṛhita evāsmāi samīcīnaṁ retaḥ siñcati; K. 20. 4 (22, 10-11) = Kap. 31. 6 (153, 12-13) aparigṛhitaṁ evāsyā retaḥ parāsiñcati, . . . , parigṛhitaṁ evāsmāi retaḥ siñcati.

Zum Dativ vgl. TS. 5. 5. 4. 2 ime (scil. iṣṭake) evāsmāi samīcī retaḥ siñcataḥ; K. 20. 6 (25, 9) = Kap. 31. 8 (156, 4) samīcī (scil. iṣṭake) evāsmāi retas siñcataḥ; SB. 2. 1. 3 tribhyas' ca retaḥ si-cyate 'Für drei Generationen i. e. Vater, Sohn, Enkel' cf. TS. 5. 6. 8. 4 trīṇi vāva retāṁsi: pitā putraḥ pautraḥ; PB. 8. 7. 14 tri-vṛdhi retaḥ; K. 36. 13 (79, 2); MS. 1. 10. 18 (158, 18) trayo vai pitā putraḥ pautraḥ.

U. MS. 3. 9. 7 (125, 14) devatābhyo vai pūrvam ās'us'ruvad
atha vā atra pas'or ās'rāvayati.

Zum Dativ vgl. S'B. 3. 7. 4. 10 sa maitrāvaruṇāyāhaivās'rā-
vayati; S'B. 1. 5. 1. 1 (ter); 3. 7. 4. 9 pravarāyās'rāvayati; 1. 5.
3. 6; 7 yatraiva tiṣṭhan prayājebhya ās'rāvayet; 1. 8. 3. 9 pari-
dhibhyo hy etad ās'rāvayati.

Zum Genitiv: S'B. 4. 4. 3. 8 tasyo (scil. haviṣaḥ) 'nnetās'rā-
vayati; na hy eṣo 'nyasyās'rāvayati; TB. 1. 8. 3. 2 ādityām mal-
hāni garbhiṇīm ālabhate mārutīm prs'niṇ paṣṭhauhīm, . . . , uccair
ādityāyā ās'rāvayaty upāṅs'u mārutyai (cf. ĀpS'S. 18. 21. 14–15).

V. TS. 5. 3. 4. 4 tasmād brāhmaṇānām udicī saniḥ pra-
sūtā aber K. 21. 1 (37, 11–12) tasmād udicī brāhmaṇebhyas
saniḥ prasūtā.

Vgl. zum Dativ TS. 2. 1. 6. 3 sa evāsmāi sanim prasuvati.

87. Der Dativ und Genitiv bei der √sidh (sidhyati) 'Erfolg
haben'.

JB. 3. 271 devā vā akāmayanta: kṛtaṁ-kṛtaṁ nas sidhyed iti,
ta etad (scil. sādham) sāmāpas'yaṁ, tenāstuvata, tato vai teṣāṁ
kṛtaṁ-kṛtaṁ asidhyat; kṛtaṁ-kṛtaṁ nas sidhyed iti sattram
āsate, kṛtaṁ-kṛtaṁ haivaiḥbhyas sidhyati, yad v evaiṣāṁ etena
sāmnā kṛtaṁ-kṛtaṁ asidhyat tasmāt sādham ity ākhyāyate.

Der Kasus des persönlichen Pronomens naḥ ist doppeldeutig.
Sonst immer der Dativ: MS. 3. 7. 10 (91, 4) yo vai devān sā-
dhyān veda sidhyati ha vā asmai yatra kāmayete: 'ha me sidhyed
iti; K. 24. 10 (102, 7) = Kap. 38. 3 (208, 2) yo ha vai devān sā-
dhyān veda sidhyaty asmā, ime vāva lokā devās sādhyās, siddham
hy asyai siddham asmai siddham amuṣmai, ya evaṁ veda sidhyaty
asmā; GB. 2. 2. 8 yo ha vai devān sādhyān veda sidhyaty asmā,
ime vāva lokā yat sādhyā devāḥ, sa ya evam etān sādhyān veda
sidhyaty asmai sidhyaty amuṣmai, sidhyaty asmai lokāya (so mit
Gaastra) ya evaṁ vidvān upasadam upaiti.

88. Der Dativ und Genitiv bei der √dhā + s'rad.

S'B Kāṇva 2. 2. 4. 20 (Caland, S'B Kāṇva I, Introduction III
§ 25, b; p. 67) tasyaiva s'raddadhyuḥ aber die Mādhyandina-
parallele 1. 3. 1. 27 tasmā eva s'raddadhyāma.

Der Genitivus personae sonst nur noch AB. 1. 6. 11 na bahū-nāṁ canānyeṣāṁ s'raddadhāti und 2. 40. 6 tasya s'raddadhāti (Delbrück, Ai. Synt. § 110, p. 162). Sonst immer der Dativus personae S'B. 14. 8. 15. 5 (BÄUpMādhy. 5. 15. 5 = Kāṇva 5. 14. 4); TS. 7. 4. 1. 1 (ter); TB. 3. 1. 4. 11 (ter); K. 37. 7 (88, 8); TB. 3. 11. 9. 8-9; MS. 4. 4. 9 (61, 4); K. 31. 3 (4, 3) = Kap. 47. 3 (286, 20); JB. 2. 290 gotamāya vai na s'radadadhata, . . . , s'ran me dadhīran, . . . , tasmai s'rad adadhata. Und immer der Dativus rei: TS. 1. 6. 8. 1; MS. 3. 6. 3 (62, 10); 4. 1. 4 (5, 18 und 6, 5).

89. Dativ und Genitiv beim Nomen yantr mit √as.

S'B. 9. 3. 3. 11 mitrasya tvaṁ yantāsi paraphrasiert den Mantra VS. 18. 28 mitrāya yantāsi (K. 18. 12 (274, 1) = Kap. 29. 1 (129, 9) mitro yantāsi, Ved. Variants III § 428, p. 205, 1-4).

90. Parataktischer Dativ parallel zu hypotaktischem Genitiv beim Dativus finalis

A. S'B. 2. 5. 1. 14 sa u khalu māruta eva syāt, sa vā eṣa prajābhya evāhiṁsāyai kriyate aber (Caland S'B Kāṇva I, Introduction III § 23, a; p. 65) die Kāṇvarezension 1. 4. 3. 12 mārutyāv eva syātām, sa eva prajānāmevāhiṁsāyai prajānāṁs'āntaye kriyate.

Zum Genitiv prajānāṁ ahiṁsāyai vgl. K. 26. 7 (131, 11) = Kap. 41. 5 (241, 15); K. 31. 11 (13, 14) = Kap. 47. 11 (294, 21-22); K. 37. 16 (96, 16); S'B. 12. 7. 3. 14; TS. 5. 7. 6. 1; MS. 3. 4. 7 (54, 4); TS. 5. 6. 6. 1; TB. 3. 2. 2. 4; MS. 2. 3. 3 (30, 5); 3. 4. 7 (54, 16); 3. 8. 10 (111, 4); 3. 9. 1 (114, 4); 4. 4. 5 (55, 19); 3. 9. 1 (113, 18) = 4. 1. 5 (7, 8); 3. 7. 8 (88, 1) zitiert in S'abaras Kommentar zur PūMī. 9. 1. 3 (Bibl. Ind. II p. 130, 10-11, wo so zu lesen); 3. 2. 1 (15, 19); 3. 2. 4 (20, 5); 3. 1. 8 (10, 16); 3. 6. 9. (73, 5); K. 23. 6 (81, 21); MS. 3. 2. 4 (20, 10); K. 11. 2 (145, 5) ātmano 'hiṁsāyai; S'B. 12. 8. 3. 9 yajñasya caivātmanas' cāhiṁsāyai; AB. 1. 30. 11 ātmanas' ca yajamānasya cāhiṁsāyai; MS. 1. 8. 8 (128, 6); 3. 2. 3 (19, 16); 3. 9. 5 (122, 2); 3. 7. 8 (86, 5); 3. 6. 2 (61, 5); 4. 1. 2 (4, 6); 4. 1. 2 (3, 19); yajamānasyāhiṁsāyai; TB. 3. 2. 2. 2; MS. 4. 1. 2 (2, 14); K. 31. 1 (1, 2) = Kap. 47. 1 (284, 2); TB. 3. 2. 9. 3; MS. 4. 1. 2 (3, 10); 4. 1. 10 (12, 16); K. 31. 8 (9, 14)

= Kap. 47. 8 (291, 11) oṣadhīnām ahiṁsāyai; S'B. 12. 4. 3. 4; 5; 12. 4. 4. 4; 5 yajamānasya prajāyai pas'ūnām ahiṁsāyai; S'B. 12. 7. 3. 20 grāmyāṇām pas'ūnām ahiṁsāyai; PB. 7. 9. 9; K. 20. 9 (28, 14) = Kap. 31. 11 (159, 4); TB. 1. 1. 8. 4; pas'ūnām ahiṁsāyai; MS. 4. 1. 1 (2, 9) yajamānasyaiva pas'ūnām gopīthāyāhiṁsāyai; MS. 3. 9. 3 (116, 5); K. 26. 3 (125, 9–10) = Kap. 41. 1 (236, 2); MS. 3. 9. 4 (120, 9) eṣām lokānām ahiṁsāyai.

Zum koordinierten Dativ prajābhyaḥ vgl. SB. 1. 8. 1. 1 manave ha vai prātar avanegyam udakam ājhrur yathedaṁ pāṇibhyām avanejanāyāharanti (Delbrück, Ai. Synt. § 103, p. 149, 10 von unten). Calands Interpretation von prajābhyaḥ scheint mir nicht wahrscheinlich; vgl. Zeitschr. f. Indol. u. Iran. V, p. 121, 26ff. und oben § 77 den parataktischen Ablativ bei der √ bhī.

B. MS. 1. 8. 1 (115, 6) agnaye vā etad (scil. agnihotram) dhṛtyai guptyai hūyate aber K. 6. 1 (50, 4) = Kap. 3, 12 (36, 3) agner vai guptyā agnihotram hūyate.

Zum Genitiv vgl. S'B. 3. 6. 2. 21 te vā ete (scil. dhiṣṇyāḥ) somasyaiva guptyai nyupyante; und TS. 6. 2. 5. 5 ātmano guptyai; AB. 2. 11. 1; 2 yajñasya cātmanas' ca guptyai; 2. 23. 6 somapīthasya guptyai; TB. 3. 8. 1. 2 suvargasya lokasya guptyai; JB. 1. 209 (Transactions Connecticut Academy of Arts and Sciences XV, p. 163, 12); 1. 227; 2. 111 (bis); 3. 172 pas'ūnām guptyai.

91. Das Adjektivum bhāgadha- mit Dativ und Genitiv.

TS. 2. 5. 6. 5–6 āvaṁ devānām bhāgadhe asāva | āvad adhi devā iḥyantā iti; ete hi devānām bhāgadhe, bhāgadhā asmai manuṣyā bhavanti ya evaṁ veda.

Vgl. Vedic Variants III § 72, p. 34; § 89, p. 38; § 619 p. 309 zum Mantra devebhyo (devānām) bhagadā (bhagadhā) asat.

92. Syntaktisch unverständlich ist mir der Dativ anyebhyo bhūtebhyaḥ der Mādhyandinas gegenüber dem vom Sinne geforderten Genitiv anyeṣām bhūtānām der Kāṇvas in der folgenden Stelle:

S'B. 14. 7. 2. 5 (BĀUp Mādhy. 4. 4. 5 = Kāṇva 4) evam evāyam ātmedaṁ (Mādhy. evāyaṁ puruṣa idaṁ) s'arīraṁ nihatyāvidyām gamayitvānyan navataraṁ kalyāṇataraṁ rūpaṁ kurute

(Mādhya. navataraṃ rūpaṃ tanute) pitṛyaṃ vā gāndharvaṃ vā daivaṃ vā prājāpatyaṃ vā brāhmaṃ vā (Mādhya. gāndharvaṃ vā brāhmaṃ vā prājāpatyaṃ vā daivaṃ vā mānuṣaṃ vā) 'nye-ṣāṃ vā bhūtānāṃ (Mādhya. 'nyebhyaḥ vā bhūtebhyaḥ).

93. Der Ablativ und Dativ bei der $\sqrt{\text{ram}}$ + vi.

Vādhūla Sūtra § 19, Acta Orientalia IV p. 20, 10–11 tasmād evaṃviduṣāgnau dārv abhyādheyam: muhūrtaṃ cen (Caland: 'lies ein') nu man mṛtyur viramatād iti, vi haivāsmāi ramate mṛtyur ya evaṃ vidvān agnau dārv abhyādadhāti 'Darum soll der solches Wissende ein Stück Holz ins Feuer hinzulegen (denkend): „Es soll doch der Tod (agni = mṛtyu) eine Weile von mir fern bleiben.“ Der Tod bleibt ferne von ihm, der solches wissend das Stück Holz ins Feuer hinzulegt' (Caland). Calands Emendation (p. 22, 11–12 'Da es heißt vi haivāsmāi ramate, wird statt man mṛtyuḥ zu lesen sein me mṛtyuḥ') halte ich für unnötig, obgleich ich keine Parallele für $\sqrt{\text{ram}}$ + vi mit dem Ablativ beibringen kann. Fürs Kausativum von $\sqrt{\text{ram}}$ mit Dativ s. oben § 58 in fine.

94. Akkusativ bei der $\sqrt{\text{ji}}$ + abhi :: Lokativ bei der $\sqrt{\text{ji}}$ + vi.

AB. 6. 11. 14 indro vai prātaḥsavane na vyajayata aber GB. 2. 2. 21 indro vai prātaḥsavanaṃ nābhyajayat. GB. 'Indra ersiegte die Morgensomaspende nicht.' In der AB. Stelle ist es fraglich, ob man 'Indra obsiegte bei der Morgensomaspende nicht' oder 'Indra obsiegte in bezug auf die Morgenspende nicht' übersetzen soll; für letzteres vgl. S'B. 1. 5. 4. 6 vācy eva brahman vijigīṣāmahai 'wir wollen in bezug auf die Vāc, auf das Brahman obsiegen' (kaum mit Eggeling 'let us win a complete victory by speech, by the brahman').¹ Übrigens wäre auch bei $\sqrt{\text{ji}}$ + vi der Akkusativ des Ersiegten möglich; vgl. S'B. 13. 5. 4. 13 vijitya pṛthivīm sarvām; K. 26. 2 (122, 10) = Kap. 40. 5 (228, 13) upasadbhir vai devā imāṇi lokān vyajayan.

95. Adverbielles upamūlām :: upāmūle.

S'B Kāṇva 1. 3. 3. 14 athopāmūle ditāni sakṛdāchinnāni bhavanti, . . ., tasmād upāmūle ditāni bhavanti aber die Mā-

¹ Zur nimittasaptamī vgl. § 65, 1, Fußnote 1, in fine p. 83.

dhyandinarezension 2. 4. 2. 17 atha sakṛdāchinnāny upamūlām (der Kommentar: upamūlām mūlasamīpe) dināni bhavanti, . . . , tasmād upamūlām dinām bhavanti. Ebenso S'B Kāṇva 1. 6. 1. 11 tad upāmūle dītaṁ bhavati, . . . tasmād upāmūle dītaṁ bhavati, die Mādhyandinaparallele 2. 6. 1. 14 hat hier nichts Vergleichbares.

Zum Akkusativ upamulam vgl. K. 36. 12 (78, 19); MS. 1. 10. 17 (157, 9–10) upamūlām barhīr dāti.

Für den Lokativ upamule der Kāṇvas käme etwa (PW. s. upa 2, d. Spalte 941, 8) das upakumbhe der Grammatiker in Betracht; weiter der Lokativ upavyuṣe des Vādhūlasūtra gegenüber dem Akkusativ upavyuṣam ĀpS'S. 5. 8. 5; Baudh. S'S 14. 30 (203, 11). cf. Caland, *Acta Orientalia* II, p. 159, 19. Doch schlägt Caland (S'BKāṇva I, Introduction III § 26, c; p. 67, 4 von unten) Emendation zu úpa mūle vor, wozu S'B. 6. 2. 3. 7 yad eṣu lokeṣūpa zu vergleichen.

Statt upamūlam 'unmittelbar über der Wurzel' hat TB. 1. 6. 8. 6 (cf. ĀpS'S. 8. 13. 11) das Adjektivum samūla- (yat samūlām tat pitṛṇām, samūlām barhīr bhavati) 'samt der Wurzel'; vgl. Vaikhānasasmārtasūtra 4. 5 (ed. Caland, *Bibl. Ind.* p. 58, 15) samūlām barhiḥ und ĀpS'S. 1. 7. 4.

96. Zu den oben § 61, B (AB. 3. 6. 4 :: GB. 2. 3. 2); C (MS. 1. 10. 8 [148, 6] :: K. 36. 2 [70, 5]); § 65, 2, G, p. 93 (GB. 2. 5. 5) und § 95 (upamūlam :: upamūle) behandelten Fällen füge ich hier noch eine Anzahl von Stellen, bei denen begründeter Zweifel über die Richtigkeit der Lesart besteht.

A. TB. 2. 2. 3. 7; 2. 3. 6. 4; 2. 7. 18. 3 ainam apratikhyātaṁ gachati ya evaṁ veda; MS. 1. 11. 5 (167, 7) tad ya evaṁ vedā ha vā enam apratiks'ātaṁ gachati; 4. 2. 7 (28, 6–7 und 8–9) ā ha vā etam apratiks'ātaṁ gachati ya evaṁ veda aber K. 14. 5 (204, 22) ā ha vā enam apratikhyātād gachati ya evaṁ veda.

PW. (Verbesserungen und Nachträge zu Teil I–V, Spalte 1014) und pw. s. apratikhyāta 'nie gesehen'. Der Kommentar zu TB.: apratikhyātam avamānarahitakīrtis' cainam veditāraṁ prāpnoti faßt also apratikhyātam als Gegensatz zu pāpī kīrtiḥ (cf. TB. 3. 1. 5. 7 na mā pāpī kīrtir āgachet; nainaṁ pāpī kīrtir āgachat und

āgachati) [ähnlich TB. 2. 3. 9. 9 āsya taṁ janapadaṁ pūrvā kīrtir gachati (cf. MS. 4. 1. 11 [15, 2])]; TB. 2. 2. 4. 6 ainaṁ priyaṁ gachati nāpriyam.

Jedenfalls ist apratikhyātam das Subjekt des Satzes und der Ablativ apratikhyātāt in K. mir unverständlich.

B. K. 20. 4 (21, 18) = Kap. 31. 6 (152, 23) uttaravediṁ niva-paty, uttaravedyāṁ hy agnis' cīyate und so TS. 5. 2. 5. 6 uttaravedim upavapaty, uttaravedyāṁ hy agnis' cīyate aber MS. 3. 2. 5 (22, 4) uttaravediṁ niva-paty, uttaravedim ity (so v. Schroeders Text ohne var. lect.) evāsyā (scil. yajamānasya) 'gnis' cīyate. Die MS.-Lesart ist mir unverständlich; es wird ein Lokativ verlangt; vgl. auch TB. 3. 11. 9. 1-2 taṁ (scil. agnim) haitam eke pas'ubandha evottaravedyāṁ cinvate . . . | atha hai-naṁ purarṣaya uttaravedyāṁ eva sattriyam acinvata.

C. MS. 1. 9. 3 (132, 20) sa vā indram evāntar ātmānāyātanam acāyat wird nach K. 9. 11 (113, 2) sa indram eva vīryam antar ātmann apas'yat zu evāntar ātmānāyātanam acāyat zu emendieren sein.

D. TB. 1. 4. 6. 6. taṁ dakṣinato vedyai nidhāya aber K. 34. 2 (37, 2) dakṣinārdhe vedyāṁ (so v. Schroeders Text ohne var. lect.) nidhāya. Caland (ZDMG. 72, p. 18) emendiert K. vedyām zum Genitiv vedyā(h), abhängig von dakṣinārdhe, vgl. S'B. 3. 6. 1. 3 ya eṣa madhyamaḥ s'aṅkur bhavati veder jaghanārdhe; 3. 5. 2. 2 ya eṣa veder jaghanārdhe bhavati; S'B. 5. 4. 1. 9 s'ār-dūlacarmaṇo jaghanārdhe sīsaṁ nihitam; K. 37. 16 (96, 19-20) asyā evainam uttarārdhe nidadhāti. Für eine parataktische Konstruktion: 'auf der rechten Seite, nämlich auf der vedi' habe ich keine passende Parallele zur Hand; entfernt ähnlich etwa S'B. 1. 9. 2. 11 patniṣu vai yonau ('im Uterus der Weiber') retaḥ prati-ṣṭhitam.

Anmerkung: Als parataktische Zerlegung logisch subordinierter Begriffe (Hendiadyoin) ist wahrscheinlich (cf. MS. 4. 6. 8) das agniṣomābhyāṁ vīryeṇa und marudbhir vīryeṇa in folgenden Stellen aufzufassen: K. 24. 7 (97, 18) = Kap. 37. 8 (202, 20); K. 32. 1 (19, 1); MS. 4. 3. 1 (40, 6 und 8-9) agniṣomābhyāṁ vai vīryeṇedro vṛtram ahan [die Parallelen TS. 6. 1. 11. 6; TB. 1. 6. 1. 6 agniṣomābhyāṁ vā indro vṛtram ahan]; MS. 4. 6. 8 (90, 17-

18) marudbhir vai vīryeṇdro vṛtram ahan, na ṛte marudbhyo 's'aknod vīryaṁ kartum; K. 28. 3 (155, 9) = Kap. 44. 3 (257, 19) mādhyandinena vai savanenendro vṛtram ahan marudbhir vīryeṇa, [aber in der Parallele TS. 6. 5. 5. 1 indro marudbhiḥ sāmvidyena mādhyandine savane vṛtram ahan hängt marudbhiḥ natürlich von sāmvidyena ab; dagegen hat PB. 9. 2. 6 den Genitiv indrasya sāmvidyam agachat (und gachati). Für den Instrumental vgl. (a)samjñāna c. instrum. TS. 5. 3. 1. 4 asamjñānam (und samjñānam) evāsmāi pas'ubhiḥ karoti].

E. K. 31. 7 (8, 1) pavitravati saṁvapati; S'B. 1. 2. 2. 1 (Kāṇva 2. 2. 1. 1) pavitravati saṁvapati aber MS. 4. 1. 9 (10, 17) von Schroeders Text mit der Hs. M. pavitravat saṁvapati (die Hss. H. und Bl pavitraṁva saṁvapati; B. pavitraṁva saṁjvapati).

Der Zusammenhang fordert den Lokativ; vgl. S'B. 5. 2. 3. 2 sruve saṁvapati; 6. 8. 1. 7 sthālyāṁ . . . samupya; 3. 3. 1. 6 sthālyāṁ (scil. padam) saṁvapati; MS. 3. 7. 7 (83, 15); K. 24. 4 (93, 10–11) = Kap. 37. 5 (198, 12) sthālyāṁ padaṁ saṁvapati; K. 8. 10 (93, 17) = Kap. 7. 6 (76, 22) ukhāyāṁ samupya; (mit √ vap + sam-ā) AB. 8. 17. 1 audumbaryāṁ pātryāṁ vā camase vā samāvapeyuh; S'B. 2. 6. 2. 16 añjalau samopya; (mit √ nī + ā) TB. 3. 2. 3. 6 pavitravaty ānayati.

F. MS. 3. 8. 5 (101, 14); 4. 5. 5 (70, 12) brāhmaṇaṁ tu pātre na mīmāṇseta; PB. 6. 5. 9 brāhmaṇaṁ pātre na mīmāṇseta; TS. 6. 2. 6. 4 nainaṁ pātre na talpe mīmāṇsante; MS. 3. 8. 4 (97, 17); TS. 6. 2. 6. 4 yaṁ talpe vā pātre vā (TS. pātre vā talpe vā) mīmāṇseran; K. 25. 3 (105, 9 und 10) = Kap. 38. 6 (210, 20–21 und 22) yaṁ udake vā pātre vā vivāhe vā mīmāṇseran (und mīmāṇsante); PB. 23. 4. 2 yāns talpe vodake vā vivāhe vā mīmāṇseran. Also muß auch K. 27. 2 (139, 15) = Kap. 42, 2 (248, 1) brāhmaṇaṁ pātre ṇa (an Stelle von v. Schroeders pātreṇa) gelesen werden; Caland, ZDMG. 72, 17 und Raghu Vira, Kap. p. 248, Anm. 1 emendieren zu pātre na mit dentalem n, aber vergleiche für das zerebrale ṇ Sitz.-Ber. Bayer. Akad. d. Wiss. 1934, Heft 6, p. 41–42.

G. K. 36. 5 (72, 16) kantvāya kāyo, yad vā ābhyas tad varuṇa-grhītābhyah kam abhavat tasmāt kāyah, prajāpatir vai tāh

prajā varuṇenāgrāhayat, prajāpatiḥ ka, ātmanaivainā varuṇān muñcati aber MS. 1. 10. 10 (151, 2) kantvāya kāyo, yad vai tad varuṇagr̥hītābhyaḥ kam abhavat tasmāt kāyaḥ, prajāpatir vai kaḥ, prajāpatir vai tāḥ prajā varuṇenāgrāhayad, yat kāya ātmana evainā varuṇān muñcati.

Zum Instrumental K. ātmanā vgl. S'B. 6. 7. 3. 8 svenaiva tad ātmanā svayā devatayā varuṇapās'āt pramucyate.

Zu MS. ātmana (für den Dativ ātmane) vgl. TS. 2. 3. 13. 3 tā (scil. prajāḥ) evāsmāi (scil. yajamānāya) varuṇapās'ān muñcati.

Es ist möglich, daß die Variante von K. und MS. auf falschem Sandhi beruht.

H. MS. 3. 7. 9 (89, 9) yat saṁsthāpayed yajñamukhe yajñam saṁsthāpayet aber K. 24. 8 (99, 21) yat saṁsthāpayen mukhato yajñe saṁsthāpayet (in der Kap.-Parallele 38. 1 [205, 19–20] ist hier eine Lücke yat saṁsthāpaye . . . t).

Caland, ZDMG. 72, 15 und Raghu Vira, Kap. p. 205, Anm. 6 emendieren die K. Lesart zu yajñam. Auch sonst immer der Akkusativ: S'B. 1. 5. 3. 22; 25; 1. 6. 1. 10; 13; 1. 8. 3. 7; 4. 1. 1. 7; 6. 2. 1. 7; 9. 5. 1. 29; 31; TS. 2. 6. 1. 6; PB. 8. 9. 17; 15. 9. 14.

97. Der Genitiv und Dativ bei der √dā 'geben'.

Der Dativ des geschlechtigen Pronomens (ebhyaḥ) steht parallel zum Genitiv des persönlichen Pronomens (mama) im selben Satze.

ChUp. 1. 11. 3 yāvat tv ebhyo dhanam dadyās tāvan mama dadyāḥ [vgl. zum Dativ ChUp. 5. 11. 5 yāvad ekaikasmā ṛtviḥ dhanam dāsyāmi tāvad bhagavadbhyo dāsyāmi].

Als Beispiel für den Genitiv des Beschenkten führt Delbrück, Ai. Synt. § 110, p. 162 an: AB. 7. 15. 7 = S'S'S. 15. 20 tam (scil. ajigartam) hovāca: ṛṣe 'ham te s'atam dadāmi (S'S'S. ṛṣe 'ham te gavām s'atam dadāni), . . . , tasya ha s'atam dattvā sa tam (scil. s'unahs'epam) ādāya so 'raṇyād grāmam eyāya.¹ Vgl.

¹ Für Delbrücks Erklärung, 'daß dieser Genitiv aus dem possessiven entstanden' sei, spricht AB. 7. 18. 15 sahasram ākhyātre dadyāc chatam pratigaritra ete caivāsane, s'vetas' cās'vatarirātho hotuḥ. Vgl. dazu PB. 18. 9. 8–21

weiter GB. 1. 2. 23 tasya brāhmaṇasyāgnikasya naiva daivam dadyān na pitṛyam. In anderen Stellen ist die Lesart unsicher: GB. 1. 2. 6 tasmād brahmacariṇe (eine Hs. brahmacariṇo) 'harahar bhikṣām dadyāt; K. 37. 1 (85, 2) hiraṇyam brahmaṇo (so Ch.; v. Schroeder emendiert zu brahmaṇe) dadāti [unmittelbar darauf folgt tiṣṭhanvam rājanyāya . . . aṣṭrām vais'yāya . . . māśakamaṇḍalum s'ūdrāya]; JB. 2. 160 (Caland § 143, p. 174, 6) tam (scil. somacamasam) brahmaṇo (so alle Hss. nach Whitneys Abschrift; aber Caland ohne Angabe einer var. lect. brahmaṇe) dadāti.

srag ugdātuḥ . . . | rukmo hotuḥ . . . | prākās'āv adhvaryoḥ . . . | as'vaḥ prastotuḥ . . . | dhenuḥ pratihartuḥ . . . | vas'ā maitrāvaruṇasya . . . | ṛṣabho brāhmaṇāchaṁsinaḥ . . . | vāsaḥ potuḥ . . . | barāsi neṣtuḥ . . . | sthūri yavācitam achāvākasya . . . | anadvān agnidhaḥ . . . | ajaḥ subrahmaṇyāyai | vat-satary unnetuḥ, sāṇḍas trivatso grāvastutaḥ . . . | dvādas'a paṣṭhauhyo garbhīṇyo brahmaṇaḥ, wo durchweg possessive Genitive stehen [grammatisch richtig glossiert der Kommentar zu 9 rukmo hotuḥ mit hotuḥ . . . rukmo bhavet]. Die folgenden drei Parallelstellen haben durchgängig den von der √dā abhängigen Dativ: S'B. 5. 4. 5. 22 tasya dvādas'a prathamagarbhāḥ paṣṭhauhyo dakṣiṇāḥ | . . . | tā brahmaṇe dadāti, . . ., tasmāt tā brahmaṇe dadāti, hiraṇmayīm srajam udgātre, rukmaḥ hotre, hiraṇmayau prākās'āv adhvaryubhyām, as'vaḥ prastotre, vas'ām maitrāvaruṇāya, ṛṣabhaḥ brāhmaṇāchaṁsine, vāsasī neṣṭāpotrbhyām, anyataroyuktaḥ yavācitam achāvākāya, gām agnidhe; TS. 1. 8. 18. 1 (zitiert im Kommentar zu PB. 18. 9. 21 in fine) prākās'āv adhvaryave dadāti, srajam udgātre, rukmaḥ hotre, 's'vaḥ prastotrpratihartrbhyām, dvādas'a paṣṭhauhir brahmaṇe, vas'ām maitrāvaruṇāya, ṛṣabhaḥ brāhmaṇāchaṁsine, vāsasī neṣṭāpotrbhyām, sthūri yavācitam achāvākāya, 'nadvāham agnidhe; TB. 1. 8. 2. 3–5 prākās'āv adhvaryave dadāti, . . ., srajam udgātre, . . ., rukmaḥ hotre . . ., as'vaḥ prastotrpratihartrbhyām | . . . dvādas'a paṣṭhauhir brahmaṇe, . . ., vas'ām maitrāvaruṇāya, . . ., ṛṣabhaḥ brāhmaṇāchaṁsine, . . ., vāsasī neṣṭāpotrbhyām, . . ., sthūri yavācitam achāvākāya, . . ., | anadvāham agnidhe. Bemerkenswert ist der Wechsel zwischen Genitiv und Dativ nach vorausgehender √nī in der Parallele JB. 2. 201 tasminn etā yathārūpaḥ dakṣiṇā nīyante: srag ugdātuḥ, rukmo hotuḥ, prākās'āv adhvaryor, dvādas'a paṣṭhauhir brahmaṇe, dhenur maitrāvaruṇāya, ṛṣabho brāhmaṇāchaṁsine, vāsasī neṣṭāpotros, sthūri yavācitam (die Hs. sūryyamācitam) achāvākāya, 'nadvān agnidhaḥ.

Vgl. auch den Genitiv bei √ūh + sam-ud S'B. 7. 4. 1. 13 yam evāsyai (scil. indrasya) 'tam āpo rasaḥ samudauhan gegenüber dem Dativ pas'ūn (K. 12. 1 [163, 4]; 21. 4 [42, 5]; die Kap. Parallele 31. 19 [168, 11] liest pas'ūn evāvarunddhe; MS. 3. 4. 7 [55, 7]), ebenso bhūtim (K. 12. 1 [163, 9]) und sajātān (K. 12. 1 [162, 22]) asmai (scil. yajamānāya) samūhati bei √ūh + sam.

Wahrscheinlich gehören zur genitivischen Konstruktion des Beschenkten auch die beiden folgenden Stellen:

TS. 2. 5. 6. 3 ya evaṁvidvān dars'apūrṇamāsau yajate: havir-dhāny asmīti sarvam evāśya barhiṣyaṁ dattaṁ bhavati.

TB. 2. 1. 5. 2 tasmād āhitāgneḥ sarvam eva barhiṣyaṁ dattaṁ bhavati.

Man könnte hier TS. asya und TB. āhitāgneḥ als Genitivi agentis zum Participium praeteriti dattam ziehen (Delbrück, Ai. Synt. § 106, p. 153, 10–24). Dem widerspricht aber AB. 5. 27. 11 sarvaṁ vā asya barhiṣyaṁ sarvaṁ parigrhītaṁ ya evaṁvidvān agnihotraṁ juhōti, aus dem hervorgeht, daß der Opfernde nicht der Geber, sondern der Empfänger des barhiṣya ist; dem AB. asya barhiṣyaṁ sarvaṁ parigrhītaṁ 'alles zum Opfer gehörige wird von ihm ergriffen, in Besitz genommen' entspricht also TS. sarvam evāśya barhiṣyaṁ dattam, TB. āhitāgneḥ sarvam eva barhiṣyaṁ dattam im Sinne von 'alles zum Opfer gehörige wird ihm (dem, der das Feuer angelegt hat) gegeben'.

Zu dieser Konstruktion der √dā mit dem Genitiv gesellt sich noch dieselbe Konstruktion mit der synonymen √yam + pra:

S'B. 14. 9. 4. 18 (BĀUp. 6. 4. 18 Mādhy. = 19 Kāṇva) prās'nāti, prās'yetarasyāḥ prayachati 'Er (der Ehemann) ißt; nachdem er gegessen hat, gibt er (den Rest) der anderen (d. h. seiner Ehefrau)'. S'aṅkara: svayaṁ prās'yetarasyāḥ patnyai prayachaty ucchiṣṭam; Sures'varācārya, Bṛhadāraṇyakopaniṣadbhāṣya vārtika (Ānand. Series XVI p. 2061 paraphrasiert: caruṁ prās'ya svayaṁ s'eṣaṁ bhāryāyai saṁprayachati | ucchiṣṭam eva bhāryāyai caruṁ bhartā prayachati (6. 4. 87).

Man könnte hier an eine rein formale Vertauschung der Ablativ-Genitiv-Form auf -ās mit der Dativ-Form auf -ai denken, wie solche von Edgerton, Vedic Variants III § 3, p. 17, 10 von unten und § 151–152, p. 61–62 für gewisse Mantravarianten nachgewiesen worden ist, zu denen sich PB. 18. 5. 9 yo 'laṁ prajāyāḥ san prajāṁ na vindate stellt (cf. Gött. Gel. Anz. 1936, p. 340, 13). Wenn man aber die in den Vedic Variants III §§ 614–634, p. 306–314 zusammengestellten Beispiele einer 'growing

tendency of the genitive to absorb the functions of the dative' (Vedic Variants III § 151, p. 61, 12) vergleicht, so liegt es nahe, hier an eine syntaktische Substitution des Genitivs für den Dativ zu denken, die sich der genitivischen Konstruktion bei $\sqrt{dā}$ an die Seite stellt (cf. KZ. 63 [1936], p. 206).

98. Der Genitiv und Dativ bei der $\sqrt{kr}$.

Aktives kr mit dem Genitiv parallel zu passivem kr mit Dativ im selben Satze.

SB. 1. 7. 1 tasyai (scil. somasya) 'tām anuṣṭaraṇīṁ kurvanti yat saumyaṁ carum, tasmāt puruṣāyānuṣṭaraṇī kriyate.

99. Der Genitiv und Dativ bei der $\sqrt{bhr}$ + anu.

Der Genitiv und Dativ im selben Satze.

MS. 3. 4. 3 (47, 19–48, 2) suṣuvāṇo vā eṣa devatayā yo 'gnicid, rtavo vai suṣuvāṇasya rāṣṭram anubibhrati, ṣaḍ vā rtava, rtavo rāṣṭrabhrto, yat ṣaḍbhir juhoty rtuṣv evāsyā rāṣṭram pratiṣṭhāpayati, te 'smai rāṣṭram anubibhrati. Die Parallele K. 37. 11 (92, 1) ye rāṣṭrabhrto ye rāṣṭrasyānubhartāras tān evopāsarāt, te 'smai rāṣṭram anubibhrati.

100. Der Genitiv und Dativ bei der $\sqrt{vad}$ 'versprechen' (mit bhāgam).

Der Dativ mit dem Verbum finitum steht dem Genitiv mit dem Participium praeteriti gegenüber.

TS. 2. 5. 1. 1 sa pratyakṣaṁ devebhyo bhāgam avadat parokṣaṁ asurebhyaḥ, . . . sarvasmai vai pratyakṣaṁ bhāgam vadanti, yasmā eva parokṣaṁ vadanti tasya bhāga uditāḥ, 'dem ist sein Anteil (wirklich) versprochen'. Die Parallele JB. 2. 153. 3–4 (Transactions of the Connecticut Academy of Arts and Sciences XV, 1909, p. 180) sa ha sma pratyakṣaṁ devebhyo vadati parokṣaṁ asurebhyo, yasmā¹ u ha vai bhūyaḥ kāmāyate

¹ yasmai hängt nicht direkt von kāmāyate ab, sondern von einem zu ergänzenden Infinitiv vaditum, 'wem er aber seinen Anteil sicherer zu versprechen wünscht'. Vgl. die Ellipse von dātum S'B. 2. 5. 2. 47 = Kāṇva 1. 5. 1. 38 yasmai kāmāyate (Kāṇva kāmāyeta) tasmai dadyāt; S'ānkh. Ār. 11. 8

tasmai parokṣaṁ vadati, . . . , sa pratyakṣaṁ asmaḥbhyāṁ vadati¹ parokṣaṁ asurebhyāḥ.

Ähnlich steht der Dativ beim Part. praesentis der $\sqrt{\text{muc}}$ + prati dem Genitiv beim Participium praeteriti gegenüber: S'B. 13. 4. 1. 7 athāsm ā (scil. yajamānāya) adhvaryur niṣkaṁ prati-muñcan vācayati aber 11 yo 'sya (scil. yajamānasya) niṣkaḥ pratimukto bhavati tam adhvaryave dadāti. Vgl. TB. 2. 2. 10. 3; PB. 16. 4. 3; K. 10. 3 (127, 13); 10. 10 (136, 3) zum Dativ mit dem Verbum finitum.

(Keith, Ait. Ār. p. 321, 8) priyāyai vā jāyāyai priyāya vāntevāsine 'nyasmai vāpi yasmai kāmayeta tasmā ucchiṣṭaṁ dadyāt. [Durch Annahme einer Ellipse des Infinitivs gantum zur $\sqrt{\text{s'ak}}$ erklärt sich auch PB. 7. 7. 17 pr-ṣṭhāni vā asṛjyanta, tair devāḥ svargaṁ lokam āyaṁ, teṣāṁ rathantaraṁ mahimnā nās'aknod utpatat (der Kommentar richtig utpatad api rathantaraṁ svargaṁ gantum nās'aknot) 'Die Prṣṭhas wurden erschaffen; mit deren Hilfe gingen die Götter zur Himmelswelt; von diesen (Prṣṭhas) konnte das Rathantara seiner Größe (d. h. Schwere) wegen, obgleich es aufflog (d. h. aufzufliegen versuchte), nicht (zur Himmelswelt gehen)'. Damit erledigt sich die Schwierigkeit, die der Annahme einer Partizipialkonstruktion mit $\sqrt{\text{s'ak}}$ entgegensteht (Caland, PB., Introduction III § 8, a; p. XXVII, 10 von unten und zu PB. 7. 7. 17; Renou, Études de Grammaire Sanskrite I [Recherches sur l'emploi du participe] § 16, p. 11, 4). Vgl. außer AB. 1. 12. 3; ŚB. 1. 6. 1 (Renou, Monographies Sanskrites II [Le suffixe -tu- et la constitution des infinitifs] § 30, p. 31, 20) JB. 3. 111 (Caland § 183, p. 248, 4); S'B. 10. 2. 1. 1; PB. 13. 4. 1.]. Eine Ellipse von saṁjñātum ist für den Instrumental yena anzunehmen in JB. 3. 31 (Caland § 172, p. 232, 13) sujñānam evāsmā tena bhavati yena kāmayate: 'nena saṁjñāyēti ya evaṁ veda 'mit dem er (im Einverständnis zu sein) wünscht (indem er denkt): „Möchte ich mit diesem im Einverständnis sein“.

Wie aber erklärt sich JB. 3. 273 (Caland § 211, p. 294, 14) atho yasmai jīvātum kāmayeta tam etenai (scil. sāmānā) 'va nihvayeta, 'Auch wem er das Leben zuwünscht, den soll er mit dieser Singweise heranzurufen' (Caland)? Man erwartet hier nach Analogie der zahlreichen anderen Stellen yaṁ kāmayeta mit folgender oratio recta, vgl. K. 27. 4 (143, 16) = Kap. 42. 4 (251, 20); K. 37. 14 (94, 9) yaṁ kāmayetāmāyavināḥ: jīved iti; S'B. 6. 7. 4. 2: TS. 2. 5. 7. 4 yaṁ (S'B. yaṁ jātāṁ) kāmayeta: sarvaṁ āyur iyād iti.

¹ Die vollständige Phrase bhāgaṁ vadati ist in TS. einmal, in JB. durchgängig zu vadati verkürzt. Vgl. dazu AB. 6. 33. 4 yo me vācam avadhiḥ gegen AB. 7. 28. 1; JB. 2. 134 (JAOS. 19, p. 121, 15) bṛhaspateḥ pratyavadhīt, das der Kommentar zu AB. mit svaguror bṛhaspater vākyaṁ svakīyena vākyaena pratyavadhīt glossiert.

101. Der Genitiv und Dativ bei der $\sqrt{\text{vah}}$.

Der Opferherr, für welchen Agni das Opfer zu den Göttern führt, steht im Dativ und Genitiv.

MS. 1. 4. 5 (53, 2) agnim etad yunakti, yukto 'smai (scil. yajamānāya) havyaṁ vahati, aber in der Parallelstelle K. 31. 15 (17, 19) brahmaṇaivāgnim yunakti, yukto 'sya (scil. yajamānasya) havyaṁ devebhyo vahati steht der possessive Genitiv.

Wortregister

√aj und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76

abhi :: abhi § 45 in fine; § 65, 2, G (p. 92, 27)

anakṣasaṅgam § 18

anakṣastambham :: anakṣastambhe § 18

abhi :: adhi § 45 in fine; § 65, 2 G (p. 92, 27)

√as 'sein' mit Lokat. :: Ablat. § 46.

Und mithunī mit Akkusat. :: Instrument. § 23

√as 'werfen' + api, + ava, + ā, + upa, + upa-sam, + ni,

+ parā, + pari, + pra, + prati mit Lokat. § 9

+ upa mit Akkusat. :: Lokat. § 9

√ah mit Akkusat. :: Instrument. § 31

ahan(i) :: ahaḥ § 4, II

ahaḥ :: ahan(i) § 4, II

ājim und √aj, √i, √dhāv, √yā mit Lokat. :: Genit. § 76

√āp mit Akkusat. :: Instrument. § 32

Mit Instrument. :: Lokat. § 32, A, Anm. 1; § 53

√i mit Akkusat. :: Instrument. des Wortes 'Weg', § 34 Anm.

Und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76

+ abhi-ava mit Akkusat. :: Lokat. § 13

+ parā mit Genit. parallel zu √i und parāñ mit Ablat.
§ 2, F.

+ pari mit parataktischem doppeltem Akkusat. :: Genit.
und Akkusat. § 29

+ ā und pras'nam mit Akkusat. :: Lokat. § 15

iva :: eva § 61, C

√r + upa (Kausativ) mit Akkusat. :: Lokat. § 8

upamūlām :: upāmūle § 95

upavyuṣam :: upavyuṣe § 95

√ūh + sam-ud mit Genitiv parallel zu √ūh + sam mit Dativ
§ 97, Fußnote 1 in fine (p. 133)

eva :: iva § 61, C

√kam, Konstruktion § 100, Fußnote 1

karta- :: garta- § 10

kāmam abhi :: kāmāya § 44

kāmāya :: kāmam abhi § 44

:: kāmēna § 44 (TS. 7. 5. 2. 1); § 63

kāmēna :: kāmāya § 44 (TS. 7. 5. 2. 1), § 63

✓kr mit Genitiv und Dativ § 98

✓kr (und apūpam) mit Instrumental § 57, Anm. 2

✓kr und mithunam (mithunī) mit Genit. :: Instrument. § 80

+ prati mit Lokat. :: Ablat. § 2, D.

✓kram + ā mit Akkusat. :: Lokat. § 14

Mit Akkusat. :: Instrument. des Wortes 'Weg' § 33

kṣipram :: kṣipre § 17

garta- :: karta- § 10

gulphadaghne § 18

✓grh 'schöpfen' mit Ablat. :: Genit. § 78

✓ghr + abhi (Kausativ) mit Akkusat. :: Genit. § 26

✓car mit Instrumental des Wortes 'Weg' § 34, Anm.

✓car und mithunam mit Lokat. § 23, B.

✓ci + adhi mit Ablat. :: Lokat. § 47

✓jan + vi § 4, I, 1 (p. 10, 15-18)

✓jap + ā mit Akkusat. :: Lokat. § 12

jānudaghne § 18

✓ji und ✓ji + abhi mit Accusat. rei et personae :: Accusat. rei
et Genit. personae § 28

✓jīv mit Instrument. der Nahrung § 38

+ anu-upa mit Akkusat. § 38

+ upa mit Akkusat. :: Ablat. § 38

tatsthāna (AB. 6. 5. 2) § 73, 1, B.

trikarta- :: trigarta § 10

✓dā, Verhältnis zu ✓dhā § 65, 1

Mit Genitiv und Dativ § 97

+ pra (Kausativ) mit Instrument. :: Dativ § 2, E

+ pra term techn. beim Melken § 2, E, Fußnote 1 (S. 5)

dis'am :: dis'i § 6, A

✓dikṣ mit Dativ :: Akkusat. und abhi § 43

✓dṛbh + sam mit Instrument. :: Lokat. § 56

✓dṛ(n)h mit Dativ § 55 in fine

Mit Instrument. des Mittels :: Lokat. der Person § 55

✓dhā, Verhältnis zur ✓dā § 65, 1

Verhältnis zur ✓yam + pra § 65, 1

Mit Dativ :: Lokat. § 65

Mit Dativ :: Genit. § 84

Mit Dativ und Akkusat. (MS. 3. 7. 7 [84, 7]) parallel zu √dhā
+ api § 65, 2, H.

+ antar mit Ablat. und Akkusat. § 41

Mit Ablat. und Instrument. :: Akkusat. und Instrument.
§ 41

+ api mit Dativ und Lokat. § 65, 2, H.

+ abhi-ni mit Akkusat. :: Lokat. § 13

+ upa mit Lokat. :: Instrument. § 54

+ prati mit Lokat. :: Dativ :: Genit. § 66

+ s'rad mit Dativ :: Genit. § 88

√dhāv und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76

√dhṛ mit Lokat. :: Dativ § 67

√nam + upa mit Akkusat. :: Dativ § 22

√pat mit Akkusat. :: Lokat. § 10

√pad + abhi mit doppeltem Akkusat. :: Akkusat. und Lokat.
§ 16

Mit Akkusat. und Genitiv § 16

+ prati mit Akkusat. :: Instrument. des Wortes 'Weg' § 34

√pinv mit Akkusat. :: Lokat. § 6, A

puccham :: pucche § 6, B

√pracch Aktivum mit Akkusat.; Medium mit Lokat. § 15

pratta- term. techn. beim Melken § 2, E Fußnote 1 (S. 5)

pras'nam und √i + ā mit Akkusat. :: Lokat. § 15

√bādh (Desiderativ) mit Ablat. :: Akkusat. § 39

bhāgadha mit Dativ :: Genit. § 91

√bhī mit Ablat. personae et rei :: Genit. personae et Ablat. rei § 77

√bhū und mithunī mit Instrument. § 23, B.

+ sam mit Akkusat. § 23, A.

Und mithunam mit Akkusat. § 23, A.

√bhṛ mit Instrument. :: Lokat. § 57

+ anu mit Genitiv :: Dativ § 99

+ sam mit Instrument. :: Lokat. § 57

√man (Desiderativ) mit Akkusat. :: Dativ § 20

Mit Akkusat. und Lokat. § 96, F.

mithunam und √car mit Lokat. § 23, B.

mithunī und √as mit Akkusat. :: Instrument. § 23, A.

Und √bhū mit Instrument. § 23, B.

muc mit Instrument. und Ablat. :: Dativ und Ablat. § 96, G.

+ prati mit Genitiv :: Dativ § 100

√mrj mit Instrument. :: Genit. § 82

√mrś' + parā mit doppeltem Akkusativ § 16, Fußnote 1 (p. 33)

√yaj mit Instrument. :: Genit. § 81

Mit Akkusat. :: Dativ § 21

yatkāmyā § 44, Fußnote 1 (p. 58)

yatkāmyā :: yasmai kāmāya § 44 in fine

yantr (und √as) mit Dativ :: Genit. § 89

yathādharmam :: yathādharmeṇa § 37

yathārtham :: yathārthānām § 30

√yam mit Lokat. :: Dativ § 69

+ pra, Verhältnis zur √dhā § 65, 1; mit Genitiv § 97

yasmai kāmāya :: yatkāmyā § 44 in fine

√yā mit Instrumental des Wortes 'Weg' § 34 Anm.

√yā und ājim mit Lokat. :: Genit. § 76

√yāc + nis mit Ablat. :: Accusat. personae § 40

yāvat mit Genit. partitivus :: parataktischen Akkusat. § 27

√yuj + anu-ni mit Lokat. :: Dativ § 70

+ ni mit Lokat. :: Dativ § 70

√ram mit Instrument. :: Lokat. § 58

(Kausativ) mit Dativ § 58 in fine

+ vi mit Dativ :: Ablat. § 93

√ruh mit Akkusat. :: Lokat. § 11

√labh + ā mit Lokat. :: Dativ § 68

Mit Dativ :: Genit. des Götternamens § 85

√vad (scil. bhāgam) mit Genitiv :: Dativ § 100

√vap + nis mit kāmāya :: kāmam abhi § 44

Mit Dativ und Genit. des Götternamens § 85

varṣāḥ :: varṣāsu § 4, III

√vas + upa 'fasten' mit Akkusat. :: Instrument. § 35

√vah mit Genitiv :: Dativ § 101

√vā 'wehen' mit Akkusat. :: Lokat. § 6

+ anu, + anu-sam, + abhi, + ā, + upa, + vi mit Akkusat.

§ 6 Fußnote 2 (p. 25)

√vā 'weben' + ā, + pra, + sam-ā mit Lokat. § 56

+ ud, + vi mit Instrument. § 56

vāc 'Zunge' § 52, Fußnote 3 (p. 66)

√vip + ud mit Ablat. :: Locat. absolut. § 48

√vis' + pra mit Akkusat. :: Lokat. § 7

√s'am (Kausativ) mit Instrument. :: Ablat. und adhi § 50

Mit Instrument. :: Dativ § 50, Anm. 2

Mit Dativ. commodi § 50 Anm. 1

√-s'as (adverbielles) § 32, A, Anm. 2

√s'iṣ und √s'iṣ + ud mit Lokat. :: Dativ § 72

√s'rī mit Akkusat. :: Locat. § 2, J.

s :: ṣ wenn der Wurzelanlaut durch Augment vom -i des Prae-
verbiums getrennt ist § 44 (p. 58, 10–14)

saṁvatsaram 'während eines Jahres' § 4, I, 3; 5

saṁvatsaram :: saṁvatsare § 4, I, 4; 5

saṁvatsare 'nach Ablauf eines Jahres' § 4, I, 1; 5

'innerhalb, im Verlauf eines Jahres' § 4, I, 2; 5

saṁvatsare :: saṁvatsaram § 4, I, 4; 5

sādhāraṇa mit Instrument. :: Genit. § 83

√sic + upa mit Instrument. :: Lokat. § 59

√sidh 'Erfolg haben' mit Dativ :: Genit. § 87

√su 'pressen' mit Dativ :: Akkusat. und abhi § 43

+ abhi mit Dativ :: Lokat. § 71

√srj mit Instrument. :: Akkusat. und anu § 42

+ abhi mit Akkusat. :: Lokat. § 13

+ vi mit Ablat. und adhi :: √srj mit Instrument. § 51

√stu mit Instrument. :: Lokat. § 60

Mit doppeltem Instrument. :: Akkusat. und Instrument.
§ 2, L.

√str + upa mit Akkusat. :: Genit. § 25

sthā mit Lokat. :: Dativ § 73

√sthā Activum 'stille stehen, halt machen' mit Dativus per-
sonae § 73, 2, A.

Mit Locat. personae § 73, 2, B.

Medium 'stille halten, sich unterwerfen' mit Dativus per-
sonae § 73, 1, A.

Mit Dativus rei § 73, 1, B.

Mit Genit. personae et Dativus rei § 73, 1, C.

Mit Dativus personae et rei § 73, 1, D.

Mit Dativus personae et Locat. rei § 73, 1, E.

Mit Genit. personae et Locat. rei § 73, 1, F.

Mit Locat. rei § 73, 1, G.

+ prati mit Akkusat. :: Dativ § 19

Mit Akkusat. und abhi :: Lokat. § 45

Mit Instrument. :: Lok. § 61

√sru mit Lokativ (SB. 5. 9. 2) § 2, A.

√sru + sam mit Ablat. :: Lokat. § 2, A.

√han + ni mit Akkusat. § 36

+ pari-ni mit Akkusat. :: Instrument. § 36

+ vi mit Instrument. § 36

√hu mit Lokat. § 13

Mit Akkusat. und abhi :: Dativ § 43

Mit Instrument. :: Lokat. § 57, Anm. 1

Mit Instrument. :: Lokat. des Opferspruches § 62

+ abhi mit Akkusat. :: Lokat. § 13

√hū (hvā) + prati-upa mit Akkusat. :: Genit. § 24

Sachregister

- Ablativ :: Adjektivum § 2, K
Ablativ, kausativer § 2, K
Ablativ :: Akkusativ bei der $\sqrt{jiv} + upa$ § 38
 Bei der $\sqrt{dhā} + antar$ § 41
 Bei der $\sqrt{bādh}$ (Desiderativ) § 39
Ablativus personae :: Accusativus personae bei $\sqrt{yāc} + nis$ § 40
Ablativ :: Dativ bei $\sqrt{ram} + vi$ § 93
Ablativ :: Genit. bei $\sqrt{grh}$ 'schöpfen' § 78
 Bei Verben der Trennung § 49
Ablativus personae et rei :: Genit. personae et Ablat. rei bei $\sqrt{bhī}$ § 77
Ablativ mit $\sqrt{i}$ und $parān$:: Genit. mit $\sqrt{i} + parā$ § 2, F.
Ablativ und Instrument. :: Akkusativ und Instrument. bei $\sqrt{dhā} + antar$ § 41
Ablativ und adhi :: Instrument. bei $\sqrt{s'am}$ (Kausativ) § 50
Ablativ und adhi bei $\sqrt{srj} + vi$:: Instrument. bei $\sqrt{srj}$ § 51
Ablativ :: Lokativ § 2, D
 Bei $\sqrt{as}$ 'sein' § 46
 Bei $\sqrt{kr} + prati$ § 2, D
 Bei $\sqrt{ci} + adhi$ § 47
 Bei $\sqrt{sru} + sam$ § 2, A
Ablativ :: Locat. absol. bei $\sqrt{vip} + ud$ § 48
Adjektivum :: Dativ der Gottheit bei $\sqrt{yuj} + ni$ § 70 in fine
 :: Ablativ § 2, K.
Adverbiales -s'as § 32, A, Anm. 2
Akkusativ :: Ablativ bei $\sqrt{jiv} + upa$ § 38
 Bei $\sqrt{dhā} + antar$ § 41
 Bei $\sqrt{bādh}$ (Desiderativ) § 39
Accusativus personae :: Ablativus personae bei $\sqrt{yāc} + nis$ § 40
Akkusativ :: Dativ bei $\sqrt{nam} + upa$ § 22
 Bei $\sqrt{man}$ (Desiderativ) § 20
 Bei $\sqrt{yaj}$ § 21
 Bei $\sqrt{sthā} + prati$ § 19
Akkusativ und abhi :: Dativ bei $\sqrt{dikṣ}$ § 43

Bei $\sqrt{\text{su}}$ 'pressen' § 43

Bei $\sqrt{\text{hu}}$ § 43

kāmam abhi :: kāmāya § 44

Akkusativ :: Genitiv § 2, N.

Bei $\sqrt{\text{ghr}}$ (Kausativ) + abhi § 26

Bei $\sqrt{\text{pad}}$ + abhi § 16

Bei $\sqrt{\text{str}}$ + upa § 25

Bei $\sqrt{\text{hū}}$ (hvā) + prati-upa § 24

Akkusativ, parataktischer :: Genit. partitivus bei yāvat § 27

Accusativus rei et personae :: Accusativus rei et Genit. personae

bei $\sqrt{\text{ji}}$ und $\sqrt{\text{ji}}$ + abhi § 28

Akkusativ, doppelter :: Genit. und Akkusat. bei $\sqrt{\text{i}}$ + pari § 29

Akkusativ, doppelter bei $\sqrt{\text{mrs'}}$ + parā § 16, Fußnote 1 (p. 33)

Akkusativ :: Instrument. bei $\sqrt{\text{as}}$ und mithunī § 23

Bei $\sqrt{\text{āp}}$ § 32

Bei $\sqrt{\text{vas}}$ + upa 'fasten' § 35

Bei $\sqrt{\text{han}}$ + pari-ni § 36

Akkusativ und Instrument. :: Ablativ und Instrument. bei $\sqrt{\text{dhā}}$

+ antar § 41

Akkusativ und anu :: Instrument. bei $\sqrt{\text{srj}}$ § 42

Akkusativ und Instrumental :: doppelter Instrument. bei $\sqrt{\text{stu}}$

§ 2, L

Accusativus temporis :: Instrument. temporis § 5

Akkusativ :: Instrument. des Wortes 'Weg' bei $\sqrt{\text{i}}$ § 34, Anm.

Bei $\sqrt{\text{kram}}$ + ā § 33

Bei $\sqrt{\text{pad}}$ + prati § 34

Akkusativ :: Lokativ § 2, J.; § 94

Akkusativ (dis'am, puccham) :: Lokativ (dis'i, pucche) § 6

Accusativus temporis :: Locat. temporis § 4

Akkusativ :: Lokativ bei $\sqrt{\text{as}}$ 'werfen' + upa § 9

Bei $\sqrt{\text{i}}$ + abhi-ava § 13

Bei $\sqrt{\text{i}}$ + ā und pras'nam § 15

Bei $\sqrt{\text{r}}$ (Kausativ) + upa § 8

Bei $\sqrt{\text{kram}}$ + ā § 14

Bei $\sqrt{\text{jap}}$ + ā § 12

Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + abhi-ni § 13

Bei $\sqrt{\text{pat}}$ § 10

Bei $\sqrt{\text{pad}}$ + abhi § 16

Bei √ruh § 11

Bei √vis' + pra § 7

Bei √srj + abhi § 13

Bei √hu + abhi § 13

Akkusativ und abhi :: Lokat. bei √sthā + prati § 45

Akkusativ, doppelter :: Akkusat. und Lokat. bei √pad + abhi § 16

Akkusativ :: Lokativ kṣipram :: kṣipre § 17

upamūlām :: upāmule § 95

upavyuṣam :: upavyuṣe § 95

Akkusativ :: Nominativ § 2, G; § 3, B.

Dativ :: Ablativ bei √ram + vi § 93

Dativ :: Adjektivum der Gottheit mit √yuj + ni § 70 in fine

Dativ :: Akkusativ bei √nam + upa § 22

Bei √man (Desiderativ) § 20

Bei √yaj § 21

Bei √sthā + prati

Dativ :: Akkusativ und abhi bei √dikṣ § 43

Bei der √su 'pressen' § 43

kāmāya :: kāmam abhi § 44

Dativ :: Genitiv § 86, § 92, § 99, § 101

Bei √krj § 98

Bei √dā § 97

Bei √dhā § 84

Bei √dhā + s'rad § 88

Bei bhāgadha § 91

Bei yantr (und √as) § 89

Bei √yam + pra § 97

Bei √vap + nis und √labh + ā § 85

Bei √vah § 101

Bei √sidh 'Erfolg haben' § 87

Dativ bei Verbum finitum :: Genitiv beim Participium praeteriti § 99

Dativ, parataktischer :: Genit. beim Dativus finalis § 90

Dativus finalis mit parataktischem Dativ :: Genitiv § 90

Dativ :: Instrumental. § 2, E

Bei √s'am (Kausativ) § 50, Anm. 2

Bei √muc § 96, G

kāmāya :: kāmēna § 44 (TS. 7. 5. 2. 1); § 63

Dativ :: Lokativ bei $\sqrt{\text{dhā}}$ § 65

Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + prati § 66

Bei $\sqrt{\text{dhr}}$ § 67

Bei $\sqrt{\text{yam}}$ § 69

Bei $\sqrt{\text{yuj}}$ + anu-ni und $\sqrt{\text{yuj}}$ + ni § 70

Bei $\sqrt{\text{labh}}$ § 68

Bei $\sqrt{\text{s'iṣ}}$ und $\sqrt{\text{s'iṣ}}$ + ud § 72

Bei $\sqrt{\text{su}}$ 'pressen' + abhi § 71

Bei $\sqrt{\text{sthā}}$ § 73

Dativ :: Lokativ in substantivischem Satze § 64

Dativus finalis :: Nominativ § 2, H; § 3, C

Dativische Funktion der Genit.-Ablat. Form auf -āḥ § 97

Ellipse von somam § 2, J

Von saṁvatsaram § 32

Von bhāgam § 99

Von Infinitiven § 100, Fußnote 1

Genitiv :: Ablativ bei Verben der Trennung § 49

Bei $\sqrt{\text{grh}}$ 'schöpfen' § 78

Genitiv bei $\sqrt{\text{i}}$ + parā :: Ablativ bei $\sqrt{\text{i}}$ und parān

Genitiv :: Akkusativ § 2 N

Bei $\sqrt{\text{ghr}}$ (Kausativ) + abhi § 26

Bei $\sqrt{\text{pad}}$ + abhi § 16

Bei $\sqrt{\text{str}}$ + upa § 25

Bei $\sqrt{\text{hū}}$ (hvā) + prati-upa § 24

Genitiv und Akkusativ :: doppelter Akkusativ bei $\sqrt{\text{i}}$ + pari § 29

Genitivus rei und Accusat. personae :: Accusativus rei et personae bei $\sqrt{\text{ji}}$ und $\sqrt{\text{ji}}$ + abhi § 28

Genitivus partitivus :: parataktischer Akkusat. bei yāvat § 27

Genitiv :: Dativ § 86; § 92; § 99; § 101

Bei $\sqrt{\text{dā}}$ § 97

Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ § 84

Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + prati § 66

Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + s'rad § 88

Bei bhāgadha § 91

Bei $\sqrt{\text{bhr}}$ + anu § 99

Bei yantr (und $\sqrt{\text{as}}$) § 89

Der Gottheit bei $\sqrt{\text{vap}}$ + nis und labh + ā § 85

Bei $\sqrt{\text{vah}}$ § 101

Bei $\sqrt{\text{sidh}}$ 'Erfolg haben' § 87

Genitiv beim Participium praeteriti :: Dativ beim Verbum finitum § 99

Genitivus personae et Ablativus rei :: Ablativus personae et rei bei $\sqrt{\text{bhī}}$ § 77

Genitiv :: parataktischer Dativ beim Dativus finalis § 90

Genitiv :: Instrumental. bei $\sqrt{\text{kr}}$ und mithunam (mithunī) § 80

Bei $\sqrt{\text{mrj}}$ § 82

Bei $\sqrt{\text{yaj}}$ § 81

Bei sādharma § 83

Genitivus :: Instrumentalis agentis beim Participium praeteriti § 79

Genitiv :: Lokativ § 2, B; C; § 75

Bei $\sqrt{\text{aj}}$, $\sqrt{\text{i}}$, $\sqrt{\text{dhāv}}$, $\sqrt{\text{yā}}$ und ājim § 76

Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + prati § 66

In substantivischem Satze § 74

Genitiv :: Nominativ § 2 F; § 3 A

Genit.-Ablat. Form auf -āḥ mit dativischer Funktion § 97

Hendiadyoin § 96, D

Infinitive, Ellipse von, § 100, Fußnote 1

Instrumental bei $\sqrt{\text{kr}}$ (und apūpam) § 57, Anm. 2 (p. 74)

Instrumental bei $\sqrt{\text{bhū}}$ und mithunī § 23 B

Instrumental :: Ablativ mit adhi bei $\sqrt{\text{s'am}}$ (Kausativ) § 50

Instrumental bei $\sqrt{\text{srj}}$:: Ablativ mit adhi bei $\sqrt{\text{srj}}$ + vi § 51

Instrumental :: Akkusativ bei $\sqrt{\text{as}}$ und mithunī § 23

Bei $\sqrt{\text{ah}}$ § 31

Bei $\sqrt{\text{āp}}$ § 32

Bei $\sqrt{\text{vas}}$ + upa 'fasten' § 35

Bei $\sqrt{\text{han}}$ + pari-ni § 36

Instrumental :: Akkusativ des Wortes 'Weg' bei $\sqrt{\text{i}}$ § 34 Anm.

Bei $\sqrt{\text{kram}}$ + ā § 33

Bei $\sqrt{\text{pad}}$ + prati § 34

Instrumental :: Akkusativ mit anu bei $\sqrt{\text{srj}}$ § 42

Instrumental, doppelter :: Instrumental und Akkusativ bei $\sqrt{\text{stu}}$ § 2, L

Instrumentalis temporis :: Accusativus temporis § 5

Instrumental :: Dativ § 2, E

Bei $\sqrt{s'am}$ (Kausativ) § 50 Anm. 2

Bei $\sqrt{muc}$ § 96, G

Instrumental kāmēna :: Dat. kāmāya § 44 (TS. 7. 5. 2. 1); § 63

Instrumental :: Genitiv bei $\sqrt{kr}$ und mithunam (mithunī) § 80

Bei $\sqrt{mrj}$ § 82

Bei $\sqrt{yaj}$ § 81

Bei sādihāraṇa § 83

Instrumentalis :: Genitivus agentis beim Participium praeteriti
§ 79

Instrumental :: Lokativ bei $\sqrt{āp}$ § 32, A, Anm. 1; § 53

Bei $\sqrt{drbh}$ + sam § 56

Bei $\sqrt{dr(ñ)h}$ § 55

Bei $\sqrt{dhā}$ + upa § 54

Bei $\sqrt{bhr}$ und $\sqrt{bhr}$ + sam § 57

Bei $\sqrt{ram}$ § 58

Bei $\sqrt{sic}$ + upa § 59

Bei $\sqrt{stu}$ § 60

Bei $\sqrt{sthā}$ + prati § 61

Bei $\sqrt{hu}$ § 57, Anm. 1

Des Opferspruches bei $\sqrt{hu}$ § 62

Des Gefäßes bei Verben des Essens und Trinkens § 52

Kasusvarianten, syntaktische und stilistische § 1; § 2

Lokativ, nimittasaptamī § 65, 1 Fußnote 1 (p. 83 in fine); § 94

Lokativ bei $\sqrt{car}$ und mithunam § 23, B

Lokativ :: Ablativ § 2, D

Bei $\sqrt{as}$ 'sein' § 46

Bei $\sqrt{kr}$ + prati § 2, D

Bei $\sqrt{ci}$ + adhi § 47

Bei $\sqrt{sru}$ + sam § 2, A

Lokativus absolutus :: Ablativ bei $\sqrt{vip}$ + ud § 48

Lokativ :: Akkusativ § 2 J; § 2 M

Lokativ :: Akkusativ bei $\sqrt{as}$ 'werfen' + upa § 9

Bei $\sqrt{i}$ + abhi-ava § 13

Bei $\sqrt{i}$ + ā und pras'nam § 15

Bei $\sqrt{r}$ (Kausativ) + upa § 8

Bei $\sqrt{kram}$ + ā § 14

Bei $\sqrt{jap}$ + ā § 12

- Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + abhi-ni § 13
 Bei $\sqrt{\text{pat}}$ § 10
 Bei $\sqrt{\text{ruh}}$ § 11
 Bei $\sqrt{\text{vis'}}$ + pra § 7
 Bei $\sqrt{\text{srj}}$ + abhi § 13
 Bei $\sqrt{\text{sthā}}$ + prati § 45
 Bei $\sqrt{\text{hu}}$ + abhi § 13
 Lokativ und Akkusat. :: doppelter Akkusat. bei $\sqrt{\text{pad}}$ + abhi § 16
 Locativus temporis :: Accusativus temporis § 4
 Lokativ (dis'i, pucche) :: Akkusativ (dis'am, puccham) § 6
 Lokativ kṣipre :: Akkusativ kṣipram §. 17
 upamūle :: upamūlam § 95
 upavyuṣe :: upavyuṣam § 95
 Lokativ :: Dativ in substantivischem Satze § 64
 Lokativ :: Dativ bei $\sqrt{\text{dhā}}$ § 65
 Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + prati § 66
 Bei $\sqrt{\text{dhṛ}}$ § 67
 Bei $\sqrt{\text{yam}}$ § 69
 Bei $\sqrt{\text{yuj}}$ + anu-ni und $\sqrt{\text{yuj}}$ + ni § 70
 Bei $\sqrt{\text{labh}}$ + ā § 68
 Bei $\sqrt{\text{s'iṣ}}$ und $\sqrt{\text{s'iṣ}}$ + ud § 72
 Bei $\sqrt{\text{su}}$ 'pressen' + abhi § 71
 Bei $\sqrt{\text{sthā}}$ § 73
 Lokativ :: Genitiv § 2, B und C; § 75
 Im substantivischen Satze § 74
 Bei $\sqrt{\text{aj}}$, $\sqrt{\text{i}}$, $\sqrt{\text{dhāv}}$, $\sqrt{\text{yā}}$ und ājim § 76
 Lokativ :: Instrumental bei $\sqrt{\text{āp}}$ § 32, A, Anm. 1; § 53
 Bei $\sqrt{\text{ḍṛbh}}$ + sam § 56
 Bei $\sqrt{\text{ḍṛ(ñ)h}}$ § 55
 Bei $\sqrt{\text{dhā}}$ + upa § 54
 Bei $\sqrt{\text{bhṛ}}$ und $\sqrt{\text{bhṛ}}$ + sam § 57
 Bei $\sqrt{\text{ram}}$ § 58
 Bei $\sqrt{\text{sic}}$ + upa § 59
 Bei $\sqrt{\text{stu}}$ § 60
 Bei $\sqrt{\text{sthā}}$ + prati § 61
 Bei $\sqrt{\text{hu}}$ § 57 Anm. 1
 Des Opferspruches § 62
 Des Gefäßes bei Verben des Essens und Trinkens § 52.

Lokativ :: Nominativ § 3, D

Nominativ :: Akkusativ § 2 G; § 3, B

Nominativ :: Dativus finalis § 2, H; § 3, C.

Nominativ :: Genitiv § 2, J; § 3, A

Nominativ :: Lokativ § 3, D

Parataxis § 27; § 29; § 77; § 90; § 96, D

Participium praeteriti mit Instrumental :: Genitiv § 79

Perseveration § 4, 4, b; § 21 in fine

σχήμα καθ' ὅλον καὶ κατὰ μέρος § 16

Verba der Trennung mit Ablat. :: Genitiv § 49

Des Essens und Trinkens mit Instrumental :: Lokativ des
Gefäßes § 52.